

591951130

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

st 09.6931 K0

RHB

EX LIBRIS

KØBENHAVNS
RAADHUS-
BIBLIOTEK

EH

87

09.6931

KØ

KØBENHAVNS MURER- OG STENHUGGERLAUG

Laugets Historie 1923-1948

samt

nogle Bidrag til Laugets

ældre Historie

Udgivet af

KØBENHAVNS MURER- OG STENHUGGERLAUG

1950

KØBENHAVNS MURER-
OG STENHUGGERLAUG
1923-1948

KØBENHAVNS MURER- OG STENHUGGERLAUG

Laugets Historie 1923-1948

samt

nogle Bidrag til Laugets
ældre Historie

Udgivet af

KØBENHAVNS MURER- OG STENHUGGERLAUG

1950

09. 6809
mu 75
K

*Trykt som Manuskript
for
Københavns Murer- og Stenbuggerlaug*

*Trykt i
Det Hoffensbergske Etablissement
København*

*Clicheer:
Bernb. Middelboes Reproduktionsanstalt
København*

18692

INDHOLD

	Side
Indledning	7
<i>1. Del. Laugets Historie 1923—1948.</i>	
300 Aars Jubilæet	11
Laugshuset Sct. Annæ Plads	25
Laugets Licitationsforhold	42
Murerlaugets Hejseværker	71
Arbejdsforhold og Overenskomstforhandlinger	76
Lærlingesagen	99
Murerfagets Voldgiftsret	106
To Oldermændsskifter. Æresoldermænd og Æresmedlemmer ..	109
Legatstiftere	125
325 Aars Jubilæet	127
Laugets Bestyrelse 1923—1948	136
Laugskontorerne Virksomhed	140
Aarene efter den anden Verdenskrig	145
<i>2. Del. Nogle Bidrag til Laugets ældre Historie.</i>	
Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut	151
Willum Poulsen — den første Oldermænd i Murmesterlauget ..	154
Hof-Stenhugger Jacob Fortling og hans Broder, Stenhugger Jacob Fortling	156
Laugshuset i Peder Hvitfeldts Stræde	159
Laugshuset i Møntergade	168

	Side
Laugshuset Sct. Annæ Plads:	
Ejendommens Historie	174
Ejere:	186
Niels Rasmussen Engerslev	187
Erasmus Friderich Platz	191
Beboere	201
Laugets gamle Lig-Lycestager og Alterstagerne i Gørløse og Skævinge Kirker	204
Laugets Lade	211
De gamle Laugsprotokoller	213
Laugets Banner	218

*3. Del. Tillidsmænd, Medlemsfortegnelse,
Oversigter og Statistik.*

Laugets Oldermænd 1623—1948	221
Laugets Tillidsmænd 1923—1948	223
Laugets Medlemmer den 1. Januar 1949	255
Oversigter og Statistik:	
Legatoversigt	263
Timefortjenesten 1923—1948	266
Dyrtidstillægget	271
Priser paa Mursten og Tagsten 1923—1948	272
Priser paa Cement 1923—1948	273
Priser paa Mørtel og Hvidtekalk 1923—1948	273
Antal beskæftigede Murersvende og Arbejdsmænd 1923-48	274
Antal Lærlinge 1924—1949	274
Henvisninger	275
Navneregister	277
Billedfortegnelse	282

INDLEDNING

OM Laugets Historie er hidtil udgivet 3 Værker. Den første Bog, Professor C. Nyrops »Kjøbenhavns Murer- og Stenhuggerlav, Historiske Meddelelser«, behandler Laugets Historie indtil 1907.

Allerede i 1887 havde det dog været paa Tale at lade Laugets Historie skrive, maaske paa Foranledning af, at Københavns Tømmerlaug i Forening med Svendene netop den Gang havde ladet Professor Nyrop udarbejde Tømmerlaugets Historie. Om Murerlauget paa dette Tidspunkt foretog videre i Sagen, har ikke kunnet konstateres, men i 1901 henvendte man sig til Nyrop, som paatog sig Opgaven.

Ved Laugets 300 Aars Jubilæum i 1923 udkom Redaktør C. A. Clemmensens »Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, Laugets Historie fra 1907 til 1923«.

Kort før Jubilæet var Laugets ældste Protokoller, der omfatter Tiden fra 1623 til 1707, kommet for Dagens Lys. Dette Stof er samlet og bearbejdet i den 1924 udgivne Bog af Slotsforvalter Bering Liisberg: »Murmesterlauget i København fra dets Oprettelse 1623 til 1707 efter Laugsbøgerne«, hvortil senere er udarbejdet Registre af Murermester Henning Hansen.

Laugets Historie forelaa hermed trykt for hele den Periode, i hvilken Lauget havde eksisteret.

Der er nu atter forløbet et Kvartsekel. Adskillige nye Opgaver er i dette Tidsrum taget op af Lauget, og med de gamle er der arbejdet videre under Hensyn til Tidernes Udvikling og skiftende Krav.

Med nærværende Bog, der var paatænkt udgivet til 325 Aars Jubilæet, men blev forsinket, er Laugets Historie ført op til 1948. Den udkommer imidlertid alligevel til en Art Jubilæum, da det i 1950

er 200 Aar siden, den første Bygning blev opført paa Sct. Annæ Plads 7, hvor Lauget nu har til Huse.

I 1. Del har Kontorchef Einar Aabye givet en Oversigt over Begivenhederne inden for Lauget i de sidste 25 Aar. Kapitlet om Laugets Hus er dog skrevet af Murermester Henning Hansen, som tillige har udarbejdet 2. Del, der indeholder en Række Bidrag til Laugets ældre Historie.

København, i Marts 1950.

Bestyrelsen.

Første Del

LAUGETS HISTORIE

1923-1948

300 AARS JUBILÆET

DEN 7. Marts 1923 var det 300 Aar siden, Københavns Murer- og Stenhuggerlaug fik sine første Laugsartikler af Christian IV, og Bestyrelsen og Festudvalget havde i den Anledning planlagt at afholde den aarlige Stiftelsesfest under særlig festlige og stilfulde Former — i Overensstemmelse med Laugets gamle historiske Traditioner.

Indbydelsen var kalligraferet i gotisk Stil af Konservator Petersen ved Rosenborg. Til Jubilæet havde Lauget ladet fremstille en Platte paa Den kgl. Porcelainsfabrik med Motiv fra Laugets Banner. Platten blev sammen med Jubilæumsskriftet tilstillet alle Gæsterne og samtlige Laugets Medlemmer m. fl.

Festdagen begyndte saa straalende som vel muligt. I Formiddagstimerne modtog Laugsbestyrelsen med Oldermænd Wildt i Spidsen Gratulanter i Laugssalen i St. Kongensgade 45. Deres Tal var stort, og Gaverne var mange og imponerende:

Dansk Arbejdsgiverforening: 2 to-armede Sølv-Lycestager,
 Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring: en Sølv-Punchebowle,
 Haandværkerforeningen: 5 Sølvbægre, et til hvert af Bestyrelsesmedlemmerne,
 Haandværkerstiftelsen: et Sølvaskbæger,
 Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri: en Porcelænsvase,
 Teknologisk Institut: et Sølvaskbæger,
 Gentofte Murermesterforening: en Sølv cigarkasse,
 Københavns Tømmerlaug: en Stemmeurne af Sølv,
 Københavns Malerlaug: en dekoreret Cigarkasse (udført af Heinrich Schübeler),
 Stenhuggermesterforeningen: en Søjle af Meissenerporcelæn med Ur,
 Glarmesterlauget: en Minderude,
 Entreprenørforeningen: en Oldermændsstol,
 Murersvendenes Fagforening og Murersvendeforeningen: et Sølvskilt til Laugets Velkomst (en Kopi af det gamle Amtsskilt fra 1739 paa Murersvendenes Stiftelse),
 Københavns Mørtelværker: et fransk Bronzeur,
 Teglværkernes Centralkontor: en Sølvskaal,
 Lemvig-Müller & Munck: en Porcelænsurne paa Sokkel,
 Grosserer V. Meyer: et Sølvskrivetøj,
 Bisidderne Albert Fugmann, Carl Thiel, Ernst Jensen og N. P. Andersen: et Mahognibogskab,
 Festudvalget (Gordon Francis, Henning Hansen, O. Oxelberg Lindhard og Laur. Chr. Rasmussen): en Sølv-Tændstikæske,
 Glarmester C. L. Christiansen: en Statue, »Murersvenden fra Adelgade« (se Side 24),
 Overretssagfører Hetsch: den kendte Arkitekt C. F. Hansens Svendebrev fra 1775.
 Desuden et Væld af skønne Blomster og Telegrammer.

Festmiddagen var oprindeligt paatænkt arrangeret paa Den kgl. Skydebane, hvor Laugets som Regel afholdt sine Fester, men da Deltagerantallet efterhaanden voksede til lidt over 300, var det flere, end Skydebanen kunde rumme, og man maatte bestemme sig for Nimbs Selskabslokaler.

Til Middagen var inviteret en lang Række særlige Gæster, blandt hvilke kan nævnes Indenrigsminister O. C. Kragh, kgl. Kabinetssekretær, Kammerherre A. M. N. Krieger, Departementscheferne G. Busck-Nielsen og H. A. S. Vedel, Overpræsident, Kammerherre F. L. G. de Jonquières, Borgmestrene Dr. phil. Ernst Kaper og H. C. V. Møller, Stadsarkitekt H. B. Wright, Stadsbygmester Axel Møller, Stadsingeniør A. C. J. D. Karsten, Direktør for Tilsynet med den tekniske Undervisning, Professor A. Lütken, Forstander for Teknisk

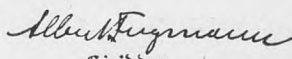

 Sersom velvis **BORGEMESTERE OG RAADMÆND**
 i **Kjøbenhavn**, efter **KONGELIG MAJESTÆTS**, høj-
 saltig **KONG CHRISTIAN DEN FJERDE'S** aller-
 naadigste Bevilling, paa den **7DE MARTS 1023**
 have meddelt menige **Muremestre** her i **Byen** den
FØRSTE LAUGSSKRAA saa fejrer
Kjøbenhavns Murer- og Steinhuggerlaug
SIT TREHUNDREDAARIGE JUBILÆUM

Onsdag den 7^e Marts 1923

ved en festlig Sammenkomst og efterfølgende Banket,
 som afholdes nævnte Dag Kl. 4 $\frac{3}{4}$ sl. i **Nimbs Sel-**
skabslokaler i **Dernstorffsgade**
KL: 5 præcis begynder Festen for aaben Lade, med Tale af
OLDERMANDEN. - derefter vil **Slotsforvalter** ved **Ro-**
senborg, **Sr. BERING LÜSBERG** foredrage om Lau-
 gets ældste **Tider**, og endeligen vil blive forevist **LEVEN-**
DE BILLEDER, saasom Udsørelsen af **Dugninger-**
 og af **Svendestykker** - samt af **Laugets** kendte **Vænd**,
 hvorefter man begiver sig til **Bords** i **Procession**.

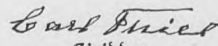
Hvilket herved gives tilkjende under vor Haand og Laugets hos-
 trykte Segl.

Kjøbenhavn d. 14^e Februar 1923

 Bisidder

 Bisidder

 Bisidder

 Bisidder

FESTUDVALGET

Bekendtgørelsen om 300 Aars Jubilæet.

Skole, Kaptajn E. Paulli, Arbejdsgiverforeningens Formand, Bogtrykker H. Langkjær, Repræsentanter for en Række Arbejdsgiverorganisationer og for de københavnske Murersvendeforeninger samt

Minderude.
Gave ved 300 Aars Jubilæet.

Kommunaldirektør C. J. Brodersen og Afdelingsarkitekt A. S. K. Lauritzen.

Deltagerne samledes ved 5-Tiden i Spejlsalen, hvor Laugsbanneret, Laden og Velkomsten var placeret ved Talerstolen.

Medens Musikken intonerede med en Fanfare, løftede de fire Bidsidere Laaget paa Laden, saaledes at Højtideligheden i Overensstemmelse med Traditionerne kunde foregaa »for aaben Lade«, hvorunder der efter gammel Skik kun maa føres høvisk Tale.

Oldermand Wildt bød Velkommen og gav en Oversigt over Fagets og Laugets Udvikling gennem de 300 Aar.

Derpaa afsang man første Del af den af Axel Juel forfattede Kantate:

*Et Ly for Sol,
et Læ for Regn,
et Værn mod en Uvejrsdag
har lært os fjærnt i Urtids Egn
at bygge det første Tag. —
Da lød saa mild en Stemme:
»Et Sted, hvor Du har hjemme!
et Sted, hvor Du og Dine
er skærmet bag Trygheds Hegn«.*

*Fra Jættestuens
skumle Hjem
til Borgen med Taarn mod Sky,
fra Hulen, bugt i Klippens Gem,
til straalende Nutidsby —
fra lave Husmandsstuer
til stolte Kirkebuer
vi ser vor egen Saga,
der stiger imod os frem.*

*Mod vilde Dyr,
mod Vold og Meen,
mod Rædsler i mørk Natur,
har Snilde stablet Sten paa Sten
og formet den første Mur;
thi det at bo og bygge
var først at blive trygge
og siden hen at smykke
med Fletværk af smidig Gren.*

*Den Pillebro
i stridig Elv,
der trodsede tusind Aar,
den Søjlehal med spinkelt Hvælv,
der endnu fra Oldtid staar,
skal os bestandig lære
vort Maal, vor Pligt, vor Ære:
at bygge op for Slægten
et Værn omkring Lauget selv.*

Nu stod Slotsforvalter Bering Lissberg paa Talerstolen og holdt følgende Tale:

Ved en Skæbnens besynderlige Gunst har det hæderværdige og berømmelige Murer- og Stenhuggerlaug i København faaet en sjælden og værdifuld Jubilæumsgave. Fire gamle Laugsprotokoller, som intet Menneske i vore Dage har vidst af at sige, er pludselig kommet for Dagens Lys.

Dette Fund er saa meget mere værdifuldt, som det er de for Laugets Historie vigtigste Dokumenter, nemlig de allerældste, der begynder med Murerlaugets Oprettelse i Dag for 300 Aar siden. At afdøde Professor Nyrop uden dem har kunnet skrive Laugets Historie, er i Virkeligheden ikke lidt af et Kunststykke. Men det er en Selvfølge, at han for det 17. Aarhundredes Vedkommende bevæger sig i Formodninger og Antagelser, hvor vi nu — ved Hjælp af disse gamle ærværdige Dokumenter — er i Stand til at gaa frem med fast Grund under Fødderne.

Den fornemste af disse 4 Protokoller er den, der paa sit første Blad, efter de snørklede Bogstaver I. I. N., d. v. s. i Jesu Navn, har følgende Paategning:

Denne Bog tilhører samtlige Murermestre udi Murermesterlauget, som nu i Lauget ere, eller herefter indkommendis vorder; og herudinden befattede hvem Mestere ere og (hvilke) unge Mestere sig lader udi Lauget begive, efter Kongel. May:s Alles Voris Naadigste Herres og Konnings Naadigste meddelte Skraa og efter velvise Borgmestere og Raads meddelte Artikler som efterfølger.

Men Artiklerne efterfølger mærkeligt nok ikke. Der er Plads nok til dem, hele 8 ubeskrevne Folioblade. Allerede dette giver Stof til Eftertanke. Er det et Udslag af den almenmenneskelige Skrøbelighed, som hedder Opsættelse, eller er det, fordi man i Lauget ikke har været forhippet paa at have Lovens Fordringer dagligt for Øje — eller har man mulig tænkt sig, at en nær Fremtid vilde bringe Forandringer, og saa var det jo bedst at vente og tage dem med?

Dette lader sig ikke afgøre nu. Og gaar man saa videre, træffer man efter det alfabetiske Register øverst paa Blad 1 den første Indførelse. Med en smuk, tydelig Haand staar der prentet:

Anno 1623 d. 13. Marts af woris gunstige Øvrighed, velvise Borgemestere og Raad, er Willum Poulsen, Murmester, tilforordnet at være Oldemand for Murmester Lauget. Hans Hossiddere ere Erik Hansen og Christopher Fleck.

Og derunder:

Samme Dag lod forn^{te} Willum Poulsen sig antegne udi denne Murmester Laugsbog og at ville gøre Lauget Fyldest efter voris meddelte forordnede Skraa's Indhold.

Og derefter, underneden paa samme Blad og paa de derefter følgende, Navnene paa de Dreng, Mester Willum Poulsen har antaget til Oplæring.

Paa de næste Blade kommer saa i Tidsfølge de andre Mestre, der er gaet ind i Lauget den 24., 25., 26. Marts og 6. April — 16 Mestre i alt — med de af hver Mester antagne Læredreng.

Fra 6. April 1623 til 8. August 1624 er ingen Mestre blevet indtegnet, og der synes i denne Tid ikke at have været afholdt noget Laugsmøde — Laugsbogen melder i alt Fald intet derom. Det tyder ikke paa, at Interessen for det nys oprettede Laug har været saa overordentlig stor, naar der af Københavns omtrent 200 Murere kun melder sig 16 i første Omgang — man erindre vel, at det er Københavns travleste Byggeperiode, hvor man skulde tro, at den første Organisation af Haandværket maatte have nogen Betydning for dets Udøvere. — Her kan nu vel Udgifterne have spillet en Rolle for manges Vedkommende. Men Aaret efter, den 21. November, kommer der atter Fart i Tingene; paa den Dag melder 11 Mestre sig ind i Lauget. 1625 derimod ingen, men derefter gaar det frem med jævne Skridt — 2, af og til 3, en enkelt Gang 4 om Aaret, indtil 1679.

Denne Protokol er saaledes den kronologisk førte Journal, der ved sin omhyggelige pyntelige Førelse, ved sit alfabetiske Register og forskelligt andet angiver sig som den officielle Hovedbog, og som jeg derfor tillader mig at betegne som Laugsprotokol Nr. 1.

Protokol Nr. 2, der er uden Betegnelse paa Titelbladet, viser sig at være Kladdebogen. Ogsaa den er ført efter Tidsfølgen, men mindre pynteligt, har en Mængde Rettelser og Overstregninger og — hvad der fortjener særlig Opmærksomhed — en

Del Optegnelser, der ikke findes indført i den officielle Protokol, og som af og til ved Tilføjelsen: »Ej at indføre« kendetegner den som værende af en mere intim Karakter. En Røffel til Mestrene fra den velvise Øvrighed f. Eks. brød de sig naturligvis ikke om at lægge for Dagen mere end nødvendigt.

Man finder altsaa Oplysninger i Kladdebogen, som man ikke finder i den officielle Laugsprotokol, f. Eks. om Mestrenes indbyrdes Forhold, om »Fordringer« mellem Mestrene og Svende o. s. v. samt enkelte Oplysninger, som man ikke skulde vente at finde.

Medens f. Eks. Hovedbogen som nævnt begynder med den beskikkede Oldemand, Willum Poulsen, som den første Mester i Lauget, begynder Kladdebogen med Morten Wigendt og indfører først under 21. Novbr. 1624 Willum Poulsen som Nr. 19 i Rækken.

Der foreligger altsaa — ifølge Kladdebogen — den Ejendommelighed, at Willum Poulsen har siddet som beskikket Oldemand i omtrent 1½ Aar uden at være Broder i Lauget. Men det mærkeligste er, at den officielle Laugsprotokol aabenbart tilslører dette Forhold, idet den — i Strid med Kladdebogen og i Strid med det virkelige Forhold — anfører ham som indskrevet i Lauget som Nr. 1.

Paa lignende Maade forholder det sig med den ene af Bisidderne, Erik Hansen, der indtegnes som saadan sammen med Willum Poulsen, men først — ligesom han — gaar ind i Lauget 1½ Aar senere. Dog er der ikke her gjort noget Forsøg paa at tilsløre Forholdet.

Endnu en Ejendommelighed lægger man straks Mærke til, nemlig at kun een eneste af de kongelige Bygmestre — uagtet de var og oprindelig kaldtes Murmestre — nemlig Morten Wigendt — gaar ind i Lauget. Det er sandsynligt, at den første Oldemands Tøven og Bygmestrenes Tilbageholdenhed staar i en vis indbyrdes Forbindelse, og at den rigtige Forklaring paa dette Forhold vil hjælpe os til Forstaaelse af Laugets ældste Tid.

Den tredie Protokol indeholder en Fortegnelse paa alle de antagne Læredrenge indtil 1682 og den fjerde endelig Mestre og Dreng fra 1682 til 1708, da den nu i Raadstuearkivet opbevarede Laugsbog, som Nyrop har benyttet, tager fat.

Laugsprotokollerne er alle førte paa Dansk og indeholder kun en enkelt Bemærkning paa Tysk. De fremmede Elementer, Tyskere og Hollændere, var stærkest repræsenteret i Laugets første Tid. Af de 55 Mestre, der gik ind i Lauget 1623—48, var Halvdelen efter Navnene at dømmes, undertiden ogsaa efter direkte Angivelse, fremmede. Af de 34 Mestre, der i de følgende 25 Aar gik i Laug, var de 30 danske og kun de 4 fremmede. Og i den følgende Tid lige til 1708 var de danske Mestre stadig i stort Overtal. Det er netop i denne Periode, at den tyske Zunft gennem Tilstrømningen af tyske Svende bliver paatvunget Lauget. Det maa derfor ikke lades ude af Betragtning, at den nationale Følelse spiller med ind i Rivningerne mellem Mestre og Svende ved Siden af de almindelige Løn- og Myndighedsspørgsmaal. Vore kære Naboer mod Syd var dengang ikke en Smule mindre anmassende og paatrængende, end de har vist sig at være i senere Tider.

De første af disse gamle pergamentsbundne Foliaer bringer os altsaa en frisk Hilsen fra det Herrens Aar 1623. D. v. s. en Hilsen fra den Tid, da vort kære gamle Land stod paa sin Lykkes Tinde. Da det blanke Sund med sin Sejlarskare ikke som nu

var et Grænsevand, men da det som en bred og pragtfuld Kongevej førte ned midt igennem Danmarks gamle Rige. Da Frederik II's herlige Kronborg laa — som en samtidig Digter sang — som en Laas for al Dannemarks Vande — den skønneste Renaissancelaas, man kunde tænke sig. Den glade og gyldne Tid, da det søndre Led endnu ej var kommet af Lave, da den kongelige Bygherre, Chr. IV — med sit Mod, sin Retsindighed, sit Lune og sit Sprog saa lige skaaret til efter Folkets Hjerter — byggede, som ingen anden har bygget i København hverken før eller siden, byggede, saa fremmede, der kom hid paany efter en Menneskealders Forløb, ikke kendte Byen igen. Da den skønne Børs med sit drageslyngede Taarn rejste sig som Midtpunktet i den Havn, Kongen med klog Forudseenhed havde skabt, og som har været Københavns Livskilde i de svundne 300 Aar og vil vedblive at være det, saa længe Byens Hjerter slaar. Da Rundetaarn rejste sin Kæmpekrop over de lave Huse, Rosenborg sine yndefulde Taarne i den grønne Park, Bryghuset sit mægtige røde Tag nede bag Slottet og Baadsmanskirken sin mærkelige Kompasform for Enden af det lille venlige Nyboder, som Kongen byggede, »at Sømanden Hvile kan finde«.

Og denne Hilsen bringes os gennem netop de Mænd, der som Chr. IV's Muremestre var med til ved Siden af mange andre Bygninger at rejse hans Taarn, hans Børs, hans Rosenborg, de Bygninger, der endnu den Dag i Dag i første Række sætter Skønhedspræget paa vor By.

Navnene paa de 16 Mestre, der i Dag for 300 Aar siden gik i Laug, var: Willum Poulsen, Morten Wigendt, Christoffer Fleck, Niels Jacobsen, Hans Kull, Simon Simonsen, Morten Needtsche, Simon Wulff, Christen Rasmussen, Mads Pedersen Kragelund, Bertel Ziart, Jens Rasmussen Præst, Hermann Thønnesen, David Davidsen, Hans Wulff, Anders Jensen og Hans von Salzburg.

Disse Navne — og Navnene paa den følgende lange Række af Laugsmestre — som vi først nu har lært at kende, gør det muligt at dukke ned i Bibliotekers og Arkivers store Rigdom paa Regnskaber og Dokumenter fra hin Tid og hente Oplysninger frem om en stor Mængde af vore Mestre, deres Forhold og deres Virksomhed.

Laugets første Oldermænd, Willum Poulsen, har ikke, efter hvad der foreligger, været beskæftiget med Arbejde paa nogen af Byens monumentale Bygninger. Ifølge Kontrakt af 11. Marts 1620 byggede han Husene paa begge Sider af den af Chr. IV netop da anlagte Gade fra Kødmandergade til Pilestræde, der efter dens første Beboere, de af Christian IV fra Bøhmen indkaldte Silkevævere, fik Navnet Silkegade, hvor han ogsaa opsatte en Brønd. Medens disse Huse for længe siden er forsvundne, har vi endnu et Brudstykke af et af hans Arbejder for Øje i den lille Stump, der er tilbage af Hvælvingen, som lige ud for Sct. Peders Stræde førte gennem Volden ind til Jarmers-Taarnet. Thi den Forhøjelse, som vi ved, han gav dette Taarn, er forlængst atter raseret.

Men Willum Poulsens Navn er knyttet til et historisk Minde paa en bedrøvelig Maade, idet det nemlig er ham, der efter Kongens Ordre i 1623 begyndte paa Nedbrydningen af Tyge Brahes berømte Uranienborg. Stenene blev brugt til den kongelige Ladegaard paa Hven, som han opførte. Og her har man altsaa Forklaringen paa Uranienborgs sporløse Udslættelse, der hidtil har staaet som en Gaade.

Willum Poulsen, der var Oldermænd i 2 Aar — i Modsætning til de følgende, der med en enkelt Undtagelse kun sad som Oldermænd i 1 Aar — maatte erfare, at Christian IV kunde være en streng Herre at have med at gøre. I 1634 blev han sendt til Christianspris til Arbejde paa Fæstningsmurene der. Og medens Kongen i sin Dagbog af 2. Januar 1635 anfører, at han gav Murermesteren paa Christianspris 140 Daler til hans Folk, og alt saaledes er Fryd og Glæde, har Piben et halvt Aar senere faaet en anden Lyd.

21. Juli 1635 skriver Chr. IV fra Christianspris til Rentemesteren:

»I skal for eder lade kalde en Muremester ved Navn Willem, som her sammesteds arbejdet haver. Og hannem formælde, at han ganske ilde haver skilt sig ved sit Arbejde her. Om han ved Middel til at contentere mig derfor, som jeg dog er viss paa, han intet kan. Hvorfor han skal forvares i det Blaa Taarn, indtil Gud vil, jeg kommer til Stede igen.«

Det er nok muligt, at Mester Willum kom i Taarnet. Men da han kom til Forhør, har han sikkert kunnet klare for sig. Thi han mistede ikke Kongens Gunst, og trekvart Aar senere finder vi ham i Arbejde paa Frederiksborg.

Morten Wigendts Navn er knyttet til Børsen, maaske Chr. IV's skønneste Bygning. Desuden til Christianshavns Port, det store Bryghus og Pillerne under Amager-Bro. Han døde allerede i Juni 1626, men vi har endnu et Minde om ham i »Smedegangen«, der oprindeligt førte ud til hans Hus i Lille Kongensgade, og som dengang efter ham bar Navnet »Muremestergangen«.

Christoffer Fleck, den ene af Laugets første Hossiddere, byggede bl. a. Ladegaarden og byggede om paa Christoffer Valkendorfs store Gaard ved Gl. Strand, som senere blev overtaget af Ostindisk Kompagni.

Niels Jacobsen, Simon Simonsen v. Breslau, Morten Needtsche, Mads Pedersen Krage-
lund og mange andre opfører Rosenborg og forskellige andre Bygninger i Kongens Have.

Bertel Ziert bygger bl. a. den store Vandkunst, d. e. Vandtaarnet uden for Rosenborg, og den lange Vandhvælving, der endnu ligger under Livgardens Eksercerplads, og som førte Vandet fra Øster Volds Grav ved Hjørnet af Gothersgade og Østervold ind til Rosenborg Slotsgrav. David Davidsen murer bl. a. Pillerne op under Holmens Bro, der hidtil havde været Pælebygning. Hermann Thønnesen fra Holland byggede bl. a. den endnu staaende Ringmur ved Rosenborg og den mægtige »Kam« eller Stendæmning i Graven ved Nørreport. Simon Wulff arbejdede ude paa Abrahamstrup, og Christen Rasmussen, Jens Rasmussen Præst, Hans Kull, Hans Wulff, Hans von Salzborg havde Arbejde paa Provianthuset, Tøjhuset, Holmens Kirke, Kammene i Grave-
vene o. m. a. Steder.

De her i korte Træk givne Meddelelser vil forhaabentlig have givet en Forstaaelse af, hvad det lykkelige Fund af disse gamle Laugsprotokoller, som Lauget har vist mig den ærefulde Tillid at overlade mig til Bearbejdelse, betyder for det hæderlige og berømmelige Murer- og Stenhuggerlaug, idet de nemlig giver et Kendskab til Laugets Historie, som det tidligere ikke har haft — klart lægger for Dagen, hvor inderligt de nulevende Laugsmestre er knyttet til Byen ved Traditionens Baand, samtidig med

at de bringer dem de ældste Laugsmestre og deres Virksomhed i det gamle København levende for Øje.

Murerhaandværket, Murerkunsten, har et Særpræg, der skiller det fra alle andre Haandværk. Bagere, Skomagere og Skræddere arbejder for det enkelte Menneske og for Dagen og Aaret — Murerne derimod arbejder for Slægten og for Aarhundreder.

Christian IV's fremragende nederlandske Mestre sluttede sig i deres Hjemland sammen med andre Udøvere af de frie Kunster i de gamle Sct. Lucasgilder. Der er ingen Tvivl om, at naar de holdt sig tilbage fra Lauget, naar selv Laugets første Oldermannen tøvede med at gaa i Laug, var Grunden den, at de ikke blot sad inde med faglig og kunstnerisk Overlegenhed, men tillige med en ædel og gammel Tradition, som de ikke ønskede forplumret ved intimt Samarbejde med de mange fra Tyskland tilstrømmende Murere, der nu kun kendte denne gamle Tradition gennem den tyske Zunfts forraaede og karikerede Former, saaledes som de lagde sig for Dagen i alle de andre Laug.

Men denne Frygt var ugrundet. De væsentligste Værdier af den gamle Tradition blev lykkelig ved Laugets første kyndige Mestre plantet ind i Københavns Murerlaug. Som et afgørende Bevis herfor staar Laugets Valgsprog i dets Segl fra 1623: *Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut!*

Det var de gamle middelalderlige Gilders fromme Tro, Lauget her tog i Arv — den, som endnu klinger os i Møde, og som vi vil høre i denne Aftenstund, naar Oldermannen optager de unge Mestre — at om ikke Gud Herren byggede med paa Bygningen, var alt deres Arbejde forgæves.

Der skulde efter hin Tids Opfattelse mere til end blot fagmæssig Duelighed for at bygge et Hus. Fra gamle Sagn ved vi, at en Bygning, der var rejst for uredeligt fortjente Penge — var det end en Kirke — fik ingen Bestand. Lige saa lidt som en Bygning, der var rejst paa en Grund, der ikke var viet ved et Offer, eller en Bygning, der var rejst under Kiv og Strid mellem Byggefolkene, eller hvor blot een af disse bar paa en ikke sonet Brøde.

At Grunden ved en Indvielse skulde værnes mod onde Magter, det vidste vore første Laugsmestre udmærket godt. Da Willum Poulsen byggede Huset, nuværende Nr. 4 i Silkegade, fulgte han i en mildnet Form og sikkert uden at være sig det bevidst en mere end 1000-aarig Byggeskik. Under omvendte Sildetønder som Dække satte han Mad og Drikke i Krukker og Skaale ned til de Underjordiske.

Men oven over Jorden havde de Underjordiske ingen Magt. Der var det de slette menneskelige Lidenskaber, som det gjaldt at værne sig imod. Paa Arbejdspladsen skulde der herske Fred, god Forstaaelse og Broderlighed.

Derfor skulde enhver Murerbroder møde paa sit Arbejdssted med aandelig talt rene Hænder, d. v. s. med en ren Samvittighed og et fromt Sind. I »Visdom«, d. v. s. i Guds-frygt, skulde han udføre sit Arbejde, lægge Sten paa Sten — og ikke Fuge paa Fuge — hvilket gav Styrke, og ved ærligt, vinkelret Arbejde krone Værket med Skønhed.

Ære være de Mænd, der i Fortiden byggede, saa sene Tider kan glæde sig over deres Værk — og Ære være de Mænd, der i Nutid og Fremtid her i vor By bygger op, bygger med Haand, med Hjerte og med Aand og bygger paa den hjemlige Traditions faste og sikre Grund!

Andreas Wildt.
Oldermand 1910-1933.

Der var en højtidelig Stemning over det Øjeblik, da Oldemanden efter Afslutningen af den interessante og fængslende Tale paa Anmodning af Slotsforvalter Bering Liisberg af den ældste Protokol oplæste Navnene paa de 16 første Murermestre i Lauget. Forsamlingen rejste sig som en Hyldest til Mindet om hine 16 Mestre, der for 300 Aar siden gik i Laug.

Derpaa reciterede Forfatteren Axel Juel:

Lerklinede Huse, en usselig By,
langs Stræder i Krinkel og Knæk —
det er, som de søgte mod Mørket Ly
og trykked sig sammen i Skræk,
og dukked i Rædsel Nakken
for Natten og Galgebakken.

Men oppe ved Klostreet paa Skræntens Top,
højt over Smaakravlet i Dal,
Stenmure stræber mod Himmelen op
og en højtidsfuldt hvælvet Portal;
en Bygmesterhytte læner sit Tag
mod Murens evige Sten,
tryk ved at skabe udødeligt Værk
til Værn imod Verdens Meen —.
Der er bygget paa Værket i hundrede Aar,
om hundrede fuldent en Domkirke staar.

Der sidder ved Bordet langs Hyttens Væg
en Skare udvalgte Mænd:
skægløse Munke med raget Skal,
Lægbrødre med Krigsmands-Skæg;
en vandrende Mester, med Fjer i Hat,
spænder sin Slire fra Lænd.

Her virker de, borte fra Døgnets Strid
om det, som imorgen forgaar,
for det, som i Verden til evig Tid
lig Sandhed og Skønhed bestaar,
med Salomons Arbejd og Drømme i Pagt,
og i Viden om sælsomme Ting:
om Vinklernes Verden og Maalenes Magt
og Cirklen i endeløs Ring.

Det banker —! »Jeg kommer fra fremmed Egn,
lad mig ind, jeg er Mester som I.«
»Saa vis Du os først Dine Murer-Tegn
og bring os vor Hilsens Bud —
Hvem var den første Bygmester paa Jord?«
»Den første Bygmester var Gud.«
»Og hvad er Dit Haandværks Styrke og Gavn,
og hvad er Dit Arbejdes Ære?«
»Jeg opbygger det, som Væde og Vand
og Flammer kan ikke fortære.«

»Saa er Du en Murer, velkommen hos os,
tag her ved vor Arne Sæde,
og del vor Søgen i Aand og Kunst
og vort Arbejdes bellige Glæde!«

Og siden bygged man Kongers Palads
og Raadenes Huse paa Torvenes Plads
og Herremænds Gaarde i kongeligt Len
med Hvælvinger, Mure og Tage af Sten,
og snart i hver Købstad som Stenhuse staar
Borgerens Stue og Købmandens Gaard.

Da blev Hytternes Folk til Murerens Laug,
men bevarede Fortidens Ry —
usynligt, rejste Hytten sin Væg
midt inde i Borgernes By.

Alt Menneskeværk, selv det bedste vi ved,
er behæftet med Famlen og Fejl:
Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut
blev prentet med Murerens Segl.
Der staar det endnu med Templernes Tid
og Hemmeligheder i Pagt,
og Vinkel og Passer bevarer endnu
Symbolernes ældgamle Magt.

Som Murerens Mærker i Bygningens Sten,
der taler om Slægter, der tav,
vi gemmer hver Mesters og Oldermænds Navn,
der opbygged Murerens Laug.
Just nu er de første, der mejsledes ind
helt nede i Bygningens Grund,
afdækket for Mørket, der hylled dem til,
og kaldt frem ved et lykkeligt Fund.
Belyst er den Time, da Lauget blev skabt
og Mestrene samlet om Bord —
vi ved, Willum Poulsen talte idag
for første Gang Oldermænds-Ord.

Opbygget paa Alvor og Troskab og Ret
og Arbejd, kunstfærdigt og snildt,
Laugsbygningens Mure urokkede staar;
og se: Willum Poulsen — Andreas Wildt
afmærker trehundrede Aar!

Anden Del af Kantaten blev nu afsunget:

*Han bygger godt og trygt,
som har i al sin Gerning
sit Liv paa Klippe bygt;
lad Stormen rase mod hans Hus,
lad Ild og Uvejr bærge,
det styrter ej i Grus!*

*Til Værn mod Mørkets Mægt
har man i fjerne Tider,
naar Husets Grund blev lagt,
— i Tro paa Sagn og Æventyr —
indmuret bag dens Stene
et signet Offerdyr.*

*Paa Retsind og paa Tro
er rejst vor gamle Bygning
og der er godt at bo.
Den Pligt og Ære skal bestaa,
som lagdes dybt i Grunden,
vor Fremtid bygger paa!*

*Vort Laug, vort gode Hus,
vor gamle, stolte Bygning,
staa trygt i Stormens Brus!
Paa Broderskab er Huset bygt,
paa Retsind hviler Muren
urokkeligt og trygt!*

Bisidderne lukkede herefter atter Laden, og der forevistes en Film med Optagelser fra Laugets og dets ledende Mænds daglige Virke, fra Svendepøverne m. m. Skønt den i enhver Henseende var udmærket optaget, var Forevisningen desværre ikke helt vellykket (Laugets Medlemmer har senere haft Lejlighed til at se Filmen i Kinopalæet, hvor den fuldt ud kom til sin Ret).

Man begav sig derpaa i højtidelig Procession til Middagen; forrest de nyoptagne Laugsbrødre, derefter Oldermænden med Velkomsten, Bisidderne med Laden, Banneret, Gæsterne og til sidst de øvrige Medlemmer.

Ved Bordet talte Oldermænd Wildt for Kongen.

Senere foregik efter det gamle Ritual den officielle Optagelse af de i Aarets Løb indmeldte unge Laugsbrødre, hvem Oldermænden drak til af Velkomsten.

Oldermænden talte for Gæsterne, og paa disses Vegne takkede Indenrigsminister Kragh med en Skaal for Lauget; Bisidder Albert Fugmann talte for Byen København, og Overpræsident, Kammerherre de Jonquières for Laugets Bestyrelse; Borgmester, Dr. phil. Ernst Kaper udbragte Oldermændens Skaal i en morsom Tale, idet han førte Ordet i sin tredobbelte Egenskab af Borgmester, Skolemester og Skuemester.

Bisidder Carl Thiel talte for Arbejdsgiverforeningen og for Fællesrepræsentationen, hvis Formænd derefter havde Ordet.

Endvidere talte Bisidder Ernst Jensen for Arkitektstanden og Murermester Arnung for Svendene, paa hvis Vegne Formændene Meyersahm og Chr. Rassow takkede.

Først ved Midnat sluttede den smukke og storstilede Fest.

Som et varigt Minde om Dagen skænkede Lauget til Murersvendestiftelsen et Jubilæumslegat paa Kr. 25.000,00, hvis Renter skulde anvendes til Fordel for Stiftelsens Beboere m. fl.

I Anledning af Jubilæet benaadedes 2 af Laugets Bisiddere, Carl Thiel og Ernst Jensen, med Dannebrogordenens Ridderkors.

Murersvenden fra Adelgade.
Gave ved 300 Aars Jubilæet.

Sct. Annæ Plads 7. Facaden efter Ombygningen 1929.

LAUGSHUSET SCT. ANNÆ PLADS

TANKEN om, at Lauget burde have sit eget Hus, gaar helt tilbage til Aarhundredskiftet. Murermester P. P. Gram, der i Aaret 1900 var indtraadt i Bestyrelsen, gjorde sig til Talsmand for, at Lauget skulde erhverve en Stiftelse for trængende Laugsmestre og deres Efladte, i hvilken der tillige kunde indrettes Kontor- og Lauglokaler.

Til at arbejde videre med Planen nedsattes et Udvalg, der kom til at bestaa af Murermestrene P. P. Gram (Formand), Carl Thiel, Ernst Rothe, Axel Broe, Albert Fugmann og N. Juul-Petersen, og paa Generalforsamlingen den 26. Juni 1903 vedtoges det at overføre det i den oprindelige »Murermestrenes Understøttelsesforening« indestaaende Beløb som Grundkapital for en Fond til Erhvervelsen af en saadan Ejendom. Kapitalen skulde herefter suppleres med en vis Andel i Laugets løbende Indtægter.

Udvalget arbejdede gennem Aarene med Sagen, men det viste sig at være meget vanskeligt at finde en Grund, der baade egnede sig til Stiftelse og var tilstrækkelig centralt beliggende til Laugets Kontorer, og i Tidens Løb gled Spørgsmaalet Stiftelse mere og mere i Baggrunden. Dette skyldtes formentlig, at der ikke inden for Murerlauget var nogen stærk Trang til en egentlig Stiftelse, idet en Del Medlemmer var af den Opfattelse, at gamle Mestre og deres Enker i mange Tilfælde vilde foretrække en Huslejhjælp, saaledes at de kunde bevare deres Lejlighed, fremfor at flytte hen i en Stiftelse. I øvrigt disponerede Lauget over adskillige Lejligheder i Haandværkerstiftelsen, ligesom Lauget har haft Adgang til at indstille til Friboliger i Haandværkerforeningens »Alderstrøst«.

Som et Udtryk for Stiftelsestankens Skrinlæggelse vedtog Bestyrelse og Repræsentantskab i Marts 1924 at ændre Navnet paa det hidtidige »Stiftelsesudvalg« til »Udvalget til Erhvervelse af Laugshus«, og Udvalget suppleredes, saaledes at det herefter kom til at bestaa af Murermestrene Carl Thiel, Albert Fugmann, A. V. Günther, Ernst Jensen og Henning Hansen.

Sagen blev nu genoptaget med forøget Kraft, og en Generalforsamling den 15. Maj 1926 gav Bestyrelse og Repræsentantskab den fornødne Bemyndigelse til Køb af Laugshus.

Man besigtigede en lang Række Bygninger i den indre By, men det var paa et Tidspunkt, hvor der dengang ogsaa var Bolignød i København — ligesom nu, og der var ret strenge Restriktioner med Hensyn til Nedrivning og Ombygning af Ejendomme. At nedlægge eksisterende Boliger og i Stedet for benytte dem til Kontor- eller

Forretningsbrug var forbudt, medmindre man samtidig kunde fremskaffe nye Boliger.

Omsider fandt man frem til Ejendommen Sct. Annæ Plads 7. Huset havde i en Aarrække været indrettet til Bolig for en enkelt Familie, altsaa en Herskabsejendom, men havde i de sidste Aar været udlejet til Pensionatsvirksomhed. Lejemaalet var ved at udløbe uden at skulle fornyes, og Ejendommen var til Salg. Der maatte handles hurtigt, hvis ikke andre skulde komme Lauget i Forkøbet.

Der blev hurtigt udarbejdet en løs Skitse over, hvorledes Lauget eventuelt kunde udnytte Ejendommen; det viste sig, at man ved at lade Forhuset forblive staaende og paaføre det en ny Etage, nedbryde Resten og dernæst opføre en ny Sidebygning i 4 Etager kunde fremskaffe et større Boligareal, end der var i Forvejen, og derefter ved at fraflytte Laugets Kontorer i St. Kongensgade 45 yderligere gøre en Lejlighed disponibel.

Paa dette Grundlag fik man Autoriteternes Tilladelse til at ombygge Ejendommen, som man derefter besluttede sig til at købe.

Ifølge Skøde af 3. Januar 1928 erhvervede Københavns Murer- og Stenhuggerlaug Ejendommen, som paa dette Tidspunkt ejedes af Enkekammerherreinde Engelke Treschow. Huset var paa det nærmeste ledigt og blev det helt i Løbet af et Par Maaneder.

Det blev overdraget Arkitekt, Murermester Henning Hansen i Forbindelse med Arkitekterne Alfred Brandt og Ejnar Fugmann at udarbejde Projektet til det nye Hus, medens Ingeniør P. A. Fenger stod for de tekniske Installationer. Udvalget, der nu havde løst sin Opgave, fortsatte sin Virksomhed som kontrollerende Byggeudvalg.

Henning Hansen.

De forskellige Arbejder ved Ombygningen blev efterhaanden overdraget til følgende Firmaer:

Murerarbejdet: *Andr. Wildt*, Cementstøberarbejdet: *Jens P. Arnung*, Sandstenspiller: *Albert Fugmann*, Stenhuggerarbejdet: *Hans & Jørgen Larsen*, Tømrerarbejdet: *Vald. Zeltner*, Snedkerarbejdet: *F. Oxelberg*, Malerarbejdet: *H. Schübeler's Sønner*, Stukkaturarbejdet: *Berg & Flyge*, Blikkenslagerarbejdet: *L. A. Larsen*, Glarmesterarbejdet: *C. L. Christiansen & Sønner*, Smedearbejdet: *Carl Seifert*, Elektrisk Installation: *Kemp & Lauritzen*, Varmeanlæg: *Albrechtsen & Madsen*, Brolægning: *V. Hoppe*.

Det var ikke nogen let Sag at bebygge denne smalle og meget dybe Grund; Facaden er 12,6 m og Grundens hele Dybde ca. 57 m; men da Naboejendommens Gaard (Nr. 5 — Det forenede Olie Kompagni) og Laugshusets Gaard laa op til hinanden, kunde man ved ikke at udnytte Bebyggelsesgraden helt ud faa baade Lys og Luft til Gaardværelserne.

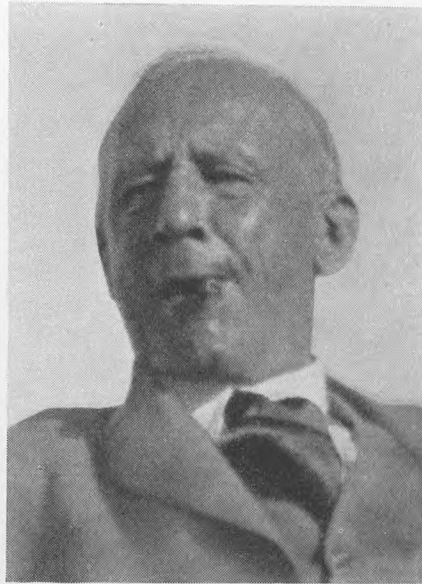
De eksisterende Bygninger bestod af et Forhus, et Sidehus og en Tværbygning, alle noget medtaget af Tidens Tand, og bagest paa Grunden var en stor Gaardsplads med en gammel Staldbygning op til Odd Fellow Palæets Grund, det hele af et ganske hyggeligt Udseende, med et Par gamle Træer paa den store Gaardsplads.

Straks efter Købet af Ejendommen gik man i Gang med Udarbejdelse af Projekt til Ombygningen, og i Begyndelsen af Juli Maa-ned modtog man Bygningsmyndighedernes Tilladelse til denne, hvorefter man begyndte Nedbrydningen af det gamle Sidehus og af Tværbygningen; Arbejdet sinkedes imidlertid snart paa Grund af nogle Skrøbeligheder ved Nabohuset Nr. 9, idet begge Ejendommens sammenstødende Bagmure paa flere Steder viste sig at være sammenmurede »klatvis«; det saa ud, som om der paa et eller andet Tidspunkt var sket en tilfældig og uregelmæssig Gennembrydning af Murene paa samme Sted, og at de derved fremkomne Huller herefter var udfyldt med Murværk i Forbandt uden Hensyn til Grænseskellet mellem Ejendommene, og da Naboen's Bagmur — og vor for Re-

Arkitekt Ejnar Fugmann.

Arkitekt Alfred Brandt.

sten ogsaa — var noget skrøbelige, maatte man gaa frem med stor Forsigtighed ved Fjernelsen af Murværket paa vort Hus for ikke at skade Naboejendommen; men efterhaanden som Nedbrydningen skred frem, kom der mere frem af samme Slags Sammenmuringer, og Nabohuset kunde øjensynlig ikke holde til disse Afhugninger.

Vedkommende Bygningsinspektør tog derfor den Bestemmelse, at hele Naboens Bagmur i 3 Etagers Højde skulde nedbrydes og opmures paa ny, og Lauget maatte som Følge heraf standse sin Nedbrydning, medens dette stod paa.

Den 20. Juli begyndte Fundamentstøbningen for Nybygningerne; man maatte helt ned til Kote 0, før fast Bund naaedes, og Naboens Bagmur maatte undermures — de gamle Bygninger var funderet paa Pæle. I Grunden fandtes en Del Fundamentrester fra ældre Bygninger, der oprindelig havde staaet paa Grunden. Desværre var der ikke Tid til en nøjere Opmaaling af disse for ikke at standse Udgravningsarbejdet, men de blev dog nogenlunde kortlagt.

Den 14. August var Funderingen saa vidt færdig, at Opmuringen

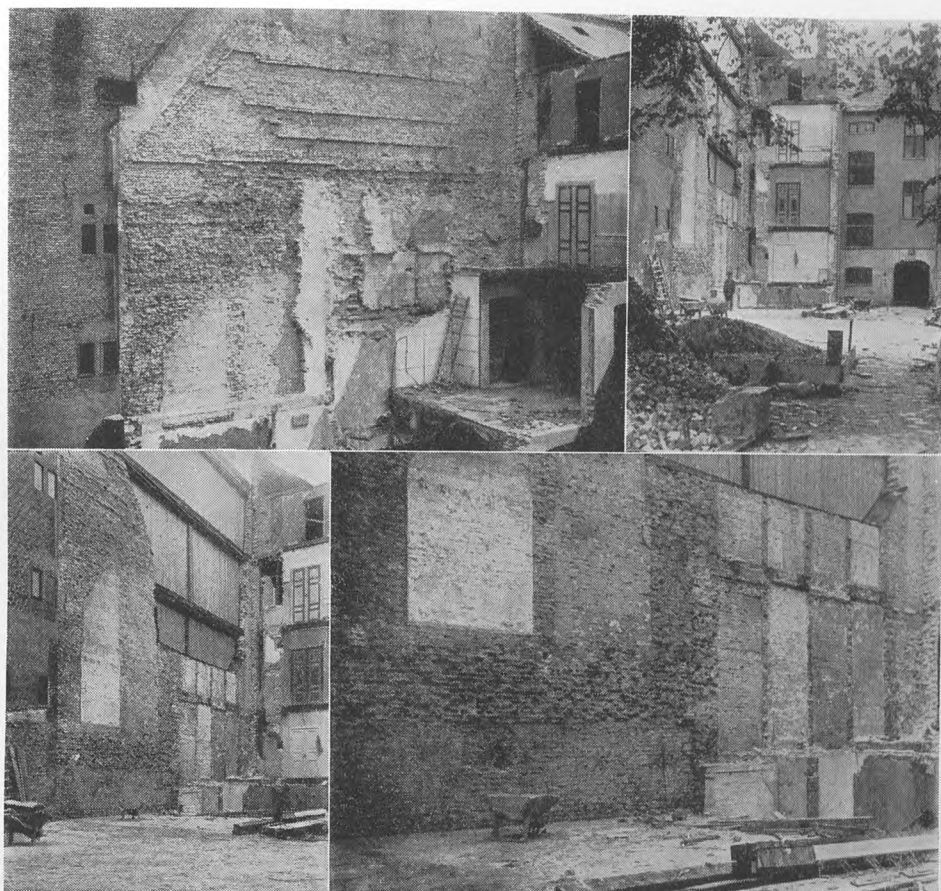
Sct. Annæ Plads 7. Den gamle Stald i Baggaarden.

kunde begynde saa smaat, og den 28. August 1928 nedlagdes under stor Festlighed Grundstenen til de nye Bygninger.

Grundstenen, der var en Gave fra Stenhuggerfirmaet Hans & Jørgen Larsen, er af Granit — 80 cm i Kvadrat — og anbragt i Sidehusets Bagmur i Kælderen. Paa Forsiden ses en Murske i Relief, og den bærer i øvrigt følgende Indskrift:

WER GOTT VERTRAUT, HAT WOHL GEBAUT
XXVIII AUGUST MCMXXVIII

Til Grundstensnedlæggelsen var indbudt Laugets Medlemmer med Damer, der havde givet Møde i stort Antal, og ved Henmuringen benyttedes en Sølvkurske og Hammer, som var en Gave fra Laugsmedlemmernes Hustruer og tilvejebragt af en Damekomité med Oldermænd Wildts Hustru, Fru Agnes Wildt, som Formand.

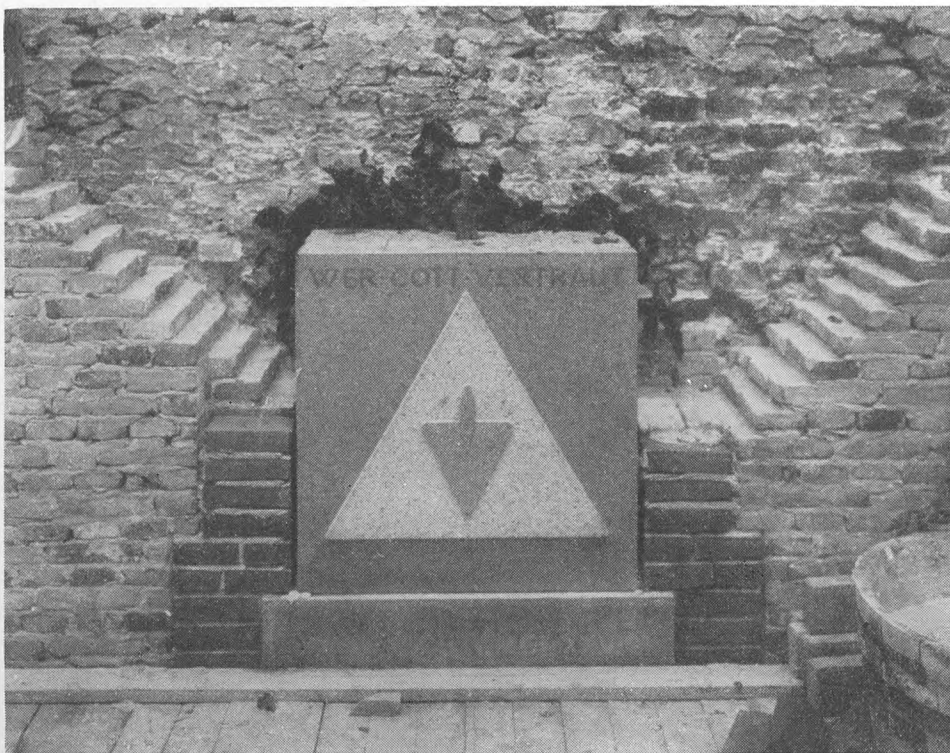

Sct. Annæ Plads 7. Gaardpartier under Nedbrydningen med Naboens Bagmure.

Festligheden indlededes med, at Laugets Oldermænd, Bestyrelse, Byggeudvalg, Festkomité samt Damekomitéen til Tonerne af danske Fædrelandsmelodier marcherede ned i Bygningens Grund medbringende Grundstensdokumentet, hvorefter Laugets Oldermænd bød Velkommen med følgende Ord:

»Mine Damer og Herrer!

Københavns Murer- og Stenhuggerlaug byder Dem alle hjertelig Velkommen! Paa Bestyrelsens Vegne takker jeg Dem, fordi De har bæret os med Deres Nærværelse ved denne lille Festlighed, Nedlæggelse af Grundstenen til vort nye Laugshus. Gennem mere end 300 Aar har vore Medlemmer bygget ikke blot det København, vi nu kender,

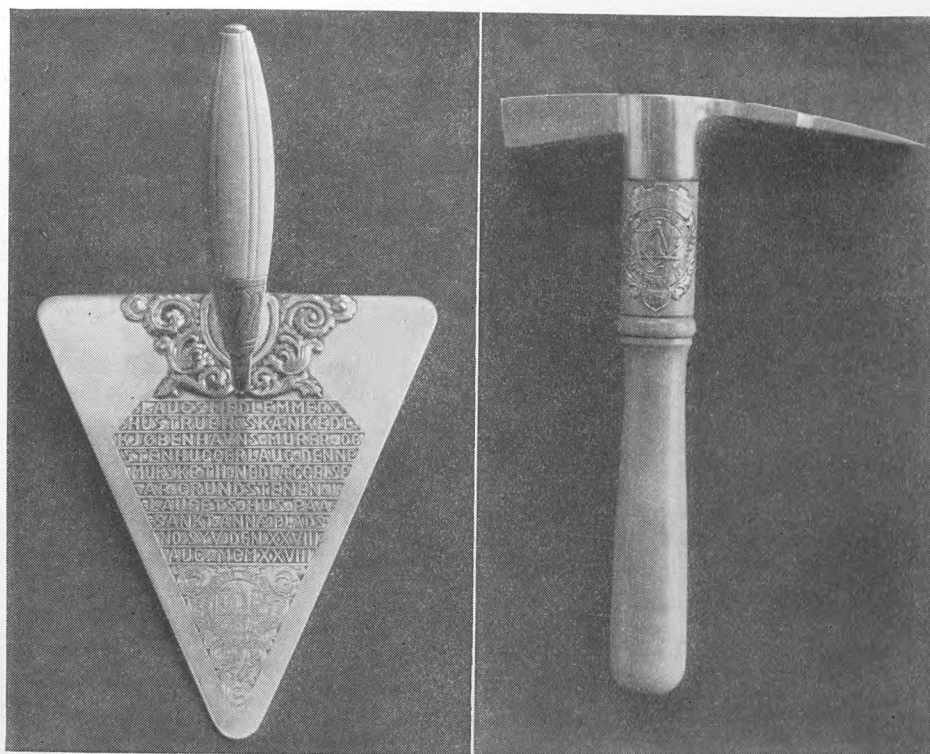

Grundstenen.

med sine Boliger, sine prægtige Slotte og Taarne, men ogsaa det København, der paa Grund af Tidernes Udvikling forlængst er sunket i Grus — uden at Lauget er naaet saa vidt at bygge sit eget Hus!

Ganske vist købte Lauget i 1725 et Hus kaldet »Linden« i Peder Hvitfeldts Stræde for 1000 Rdl., hvoraf 250 Rdl. blev udbetalt, men denne Herlighed varede dog ikke længe. 3 Aar senere under den store Brand gik der meget i Stykker, og man hører ikke mere Tale om noget Laugshus. Gennem et Par Aarhundreder har Lauget saaledes været vagabonderende, hvad Lokaleforhold angik. Der var jo ikke stort at tale eller holde Møde om. Naar man samlede een Gang om Aaret til en lille Middag, var det i et eller andet offentligt Lokale.

Først saa sent som i September 1892 fik Lauget sit eget Kontor i Studiestræde 7. Det var ret smaa og til Dels mørke Lokaler, hvor der i Stuen mod Gaden aldrig kom en Solstraale. Men det viste sig her som ved mangen anden Lejlighed, at det ikke altid er i Højenloftssale, at store Ideer eller Tanker fødes, men at saadanne ofte skabes i lave Stuer, thi her i Laugets smaa Lokaler fødtes paa Initiativ af Laugets ledende Mænd det, vi nu kender som Dansk Arbejdsgiverforening og Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring. Disse store Institutioner, hvis samfundsmæssige Betydning næppe

Murske og Hammer anvendt ved Grundstensnedlæggelsen.

kan bestrides, er saaledes fødte paa Murerlaugets Kontor under Medvirkning af vore Medlemmer. Medens Tiden gik og Udviklingen skred fremad, blev disse Kontorer dog for trange, og i Marts 1912 flyttedes Laugets Lokaler til Ved Stranden 6 for derefter 10 Aar senere, da Laugets Arbejde atter var vokset i betydeligt Omfang, at flytte til vore nuværende Lokaler, St. Kongensgade 45, og i Dag staar vi endelig paa vor egen Grund, Sct. Annæ Plads 7, i Haabet om, at vort gamle Laug her maa finde en varig Bolig. Velkommen alle! «

Paa Damekomitéens Vegne overrakte nu Fruerne Wildt og Thiel med faa Ord Oldermænden Sølvkurske og Hammeren, for hvilke Oldermænden udtalte følgende Tak:

»Mine Damer!

Paa Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Vegne bringer jeg Dem vor bedste Tak for denne smukke Gave. Jeg opfatter den som Symbol paa et harmonisk Samarbejde mellem Lauget og Hjemmene — mellem Mand og Hustru! Hvilket er en saare vigtig Betingelse for, at Mandens Arbejde kan lykkes og bære Frugt til fælles Bedste.

Murskeem er vort vigtigste Værktøj; den har sin Mission over hele den vide Jord, hvor civiliserede Mennesker bo og bygge. Den Mand, der forstaar at bruge Murskeem paa rette Maade, han kan sit Haandværk. Vi lover Damerne altid at bruge Skeem paa rette Maade.«

Man sang nu paa Willemoes-Visens Melodi følgende Sang, forfattet af Bibliotekar Carl Dumreicher i Dagens Anledning:

*Dybt maa Stenen være lagt,
skal et Hus den bære,
som kan taale Tidens Magt
til sin Mesters Ære.*

*Dybt og fast, saa ses en Dag
Kransen over Husets Tag —
det er Murerlære.*

*Dybt og fast — to gode Ord,
skal det Hjem betrygges,
som paa Stadens gamle Jord
for vort Laug skal bygges.
Da vil alt vort Virke gro,
og bestandig dette Bo
ved vort Samhold smykkes.*

*Oldermand og ung Gesell
møder her hinanden,
hvor en fælles Fremtids Vel
vier Velkomstkanden,*

*medens Ladens Helligdom
stærkt og myndigt maner om
Pligterne mod Standen.*

*Længe var det kun et Haab
frit at tage Sæde,
hvor vort Samvær fik sin Daab
ved vor Ejerglæde.*

*Viljen vandt til Maalet frem,
buskende vort første Hjem,
Peder Hvitfeldts Stræde.*

*Mester! læg da dybt og fast
Stenen til en Bolig,
værnende mod Vejrets Kast,
rummelig og rolig,
styrkende vort Broderbaand,
saa vort Kald med Mureraand
her kan tjenes trolig.*

Bygningens Arkitekt, Murermester Henning Hansen, oplæste derefter Grundstensdokumentet, som nedlagdes i Grundstenens Fodstykke i et forseglet Glasrør, og Oldermænd Andr. Wildt hennemurede den første Sten, i hvilken var indbrændt Kærlighedens Symbol, med Ordene:

»Til den almægtige Bygmesters Ære! I Kraft af mine Kollegers Tillid nedlægger jeg den første Sten, idet jeg udtaler Haabet og Ønsket om, at dette Hus maa staa til sene Tider, gennem kommende Slægter som et værdigt Samlingsmærke for Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug!«

Laugets ældste Medlem, fhv. Oldermænd J. J. Bruun, hennemurede den anden Sten, hvori var indbrændt Haabets Symbol, idet han udtalte:

»Som det ældste Medlem af Lauget er det blevet mig betroet at indmure den anden Sten paa denne Bygning. Jeg gør det i Haabet om, at de, der kommer til at benytte

Bygningen, maa være en Pryd — ikke alene for Lauget, men ogsaa for Samfundet, og at de vil gøre deres Pligt, saaledes at vort Laug altid maa høre til de førende københavnske Laug.«

Laugets yngste Medlem, Murermester Kaj Fugmann, hennemurede den tredje Sten, i hvilken var indbrændt Troens Symbol, med følgende Ord:

»Jeg takker for den Ære, der vises mig som Laugets yngste Medlem; det er for mig et Symbol paa, at de ældre rækker de yngre Haanden til Samarbejde, og jeg tror at tale paa de yngres Vegne, naar jeg udtaler, at vi vil arbejde paa at opretholde Samarbejdet som hidtil.«

Til Tonerne af »Vor Gud han er saa fast en Borg« sænkedes den store Dæksten ned paa Sokkelen, og Oldermænd Andr. Wildt udtalte derefter:

»Da Laugets første Oldermænd, Willum Poulsen, for mere end 3 Aarhundreder siden byggede Huset nuværende Nr. 4 i Silkegade, fulgte han en tusindaarig gammel Skik: han nedsatte i Grunden Lerskaale med Mad og Drikke til de underjordiske Aander for at bevare Ro og Fred i Huset; disse Skaale fandt man dækket med store Kampesten, da Huset for ca. 30 Aar siden blev nedrevet.

Vi tror ikke paa onde Aander *under* Jorden. Findes saadanne — hvad nogle mener — maa det være *paa* Jorden! Mod saadanne anvender vi Ordene i vort gamle Segl — de Ord, der ogsaa staar indhugget her i Grundstenen:

Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut.«

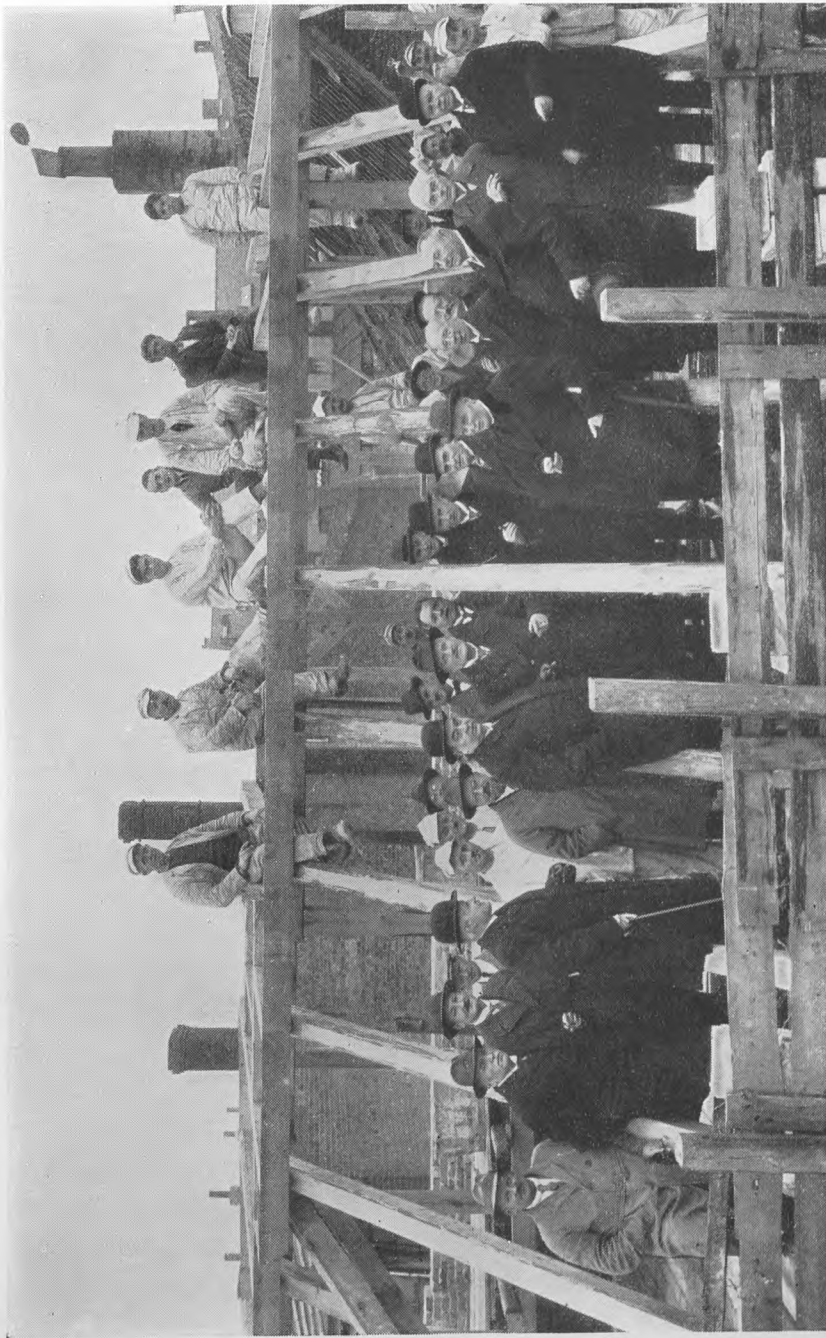
Musikken intonerede »Kong Christian«, og Forsamlingen stemte i. Da Sangen var endt, udbragte Laur. Chr. Rasmussen et Leve for Lauget. Medens 10 raske Murerlærlinge bød Vin og Kage rundt, murede Laugets Bisiddere Carl Thiel, Ernst Jensen, N. P. Andersen og Jens P. Arnung til om Dækstenen.

Efter at Laugsmedlemmerne havde gratuleret hinanden til det nye Laugshus, skiltes man, og om Aftenen festedes der paa Den kgl. Skydebane.

Den 8. November 1928 hejstes Kransen paa Laugshuset — efter Traditionen ved en lille Festlighed og i Overværelse af Bestyrelsen, Byggeudvalget, Arkitekterne samt de ved Bygningen beskæftigede Mestre og Arbejdere m. fl.

Efter at Bygningerne var under Tag, besluttede man at foretage

Fra Rejsegildet paa Laugshuset den 8. November 1928. Fra venstre til højre: Konduktor Folmer Qvist, Murem. Gordon Francis, Murem. Ernst Jensen, Kontorbestyrer A. Flemming, Murem. Jac. Stamer, Mureform. Einar Andersen, Murem. Otto Sørensen, Murem., Arkitekt Henning Hansen, lige bag denne Murem. A. V. Günther, Murem. Albert Fugmann, Murem. N. Mikkelsen Sørensen, Oldemand Andr. Wildt, Tømrem. Vald. Zeltner, Murem. O. Oxelberg Lindhard, Murem. Esper Eising, Murem. Fr. Fugmann, Murem. N. P. Andersen, Kontorchef Lillendal-Hansen, Arkitekt Alfred Brandt, Murem. Sophus Schrøder, Murem. Laur. Chr. Rasmussen, bag denne Bogholder Aa. Christiansen, Murem. Jens P. Arnung, Murem. Carl Thiel, Tømreform. Carl Skov.

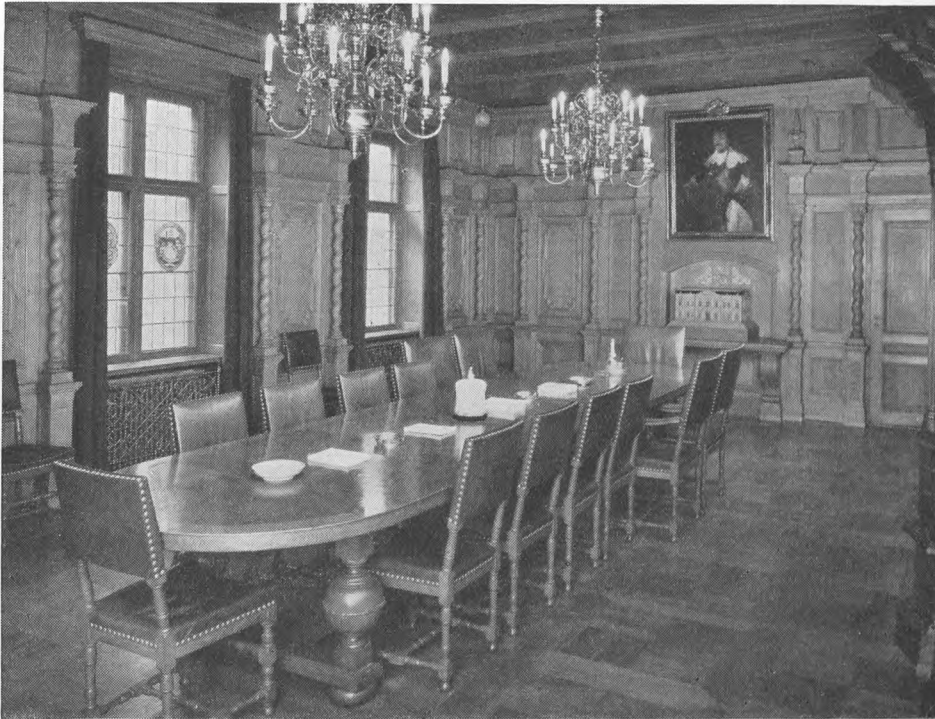
Minderuder. Gaver ved Indvielsen af Laugshuset.

en kunstig Udtørring af Bygningerne i Vintermaanederne, førend indvendigt Pudsearbejde skulde udføres. Bygningsarbejdet laa saa stille til hen paa Foraaret; derefter fremmedes Fuldførelsen normalt.

I Efteraaret 1929 flyttedes Laugets Kontorer fra Store Kongensgade 45 til den nye Ejendom paa Sct. Annæ Plads.

Over Porten til Gaden er anbragt Statuetten »Murersvenden fra Adelgade«, som den populært kaldes; den er som før omtalt en Gave til Lauget ved 300 Aars Jubilæet fra Glarmester C. L. Christiansen, over hvis Port i Adelgade 31 den tidligere stod (Giveren lod en Afstøbning af den opsætte paa Originalens Plads).

Indtil for nogle Aar siden var det ikke lykkedes at klare Spørgsmaalet om, hvem der havde modelleret denne Figur; men i en større Afhandling i Berlingske Aftenavis for 18. Januar 1945 af Museumsinspektør, Dr. phil. Haavard Rostrup løser han Gaaden, idet han ved Studier i anden Anledning af Medailløren og Billedhuggeren Harald Conradsens Privatarkiv har opdaget, at det er ham, der har

Laugssalen med Laden og Chr. IV's Portræt.

udført denne fortræffelige Figur, ligesom det samtidig oplyses, at Conradsen har udført adskillige andre kendte Billedhuggerarbejder, bl. a. for eller sammen med Billedhuggeren Jerichau.

Denne Oplysning om Statuetten »Murersvenden fra Adelgade« viser, at den er udført af en betydelig Kunstner, og det var for Lauget en Glæde, da Dr. phil. Haavard Rostrup bragte denne Oplysning frem for Offentligheden.

Harald Conradsen var født i København den 17. November 1817 og døde samme Sted den 10. Marts 1905; han har, foruden hvad der ovenfor er nævnt, bl. a. udført mange Medailler og Mønter. 1843 fik han Kunstakademiets mindre Guldmedaille.

I Forhuset mod Gaden ligger Hovedkontoret samt Oldermændens og Kontorchefens Værelser. I Sidefløjen er den nye smukke Laugssal, hvis Vægge er beklædt med Egetræspaneler med snoede Søjler

mellem Fyldingerne. Loftet bæres af pommerske Bjælker. Paa den ene Langvæg er anbragt det store Laugsskab, som Medlemmerne skænkede Lauget til 300 Aars Jubilæet, og paa Endevæggen er placeret vort fornemste Klenodie, Laugsladen, forfærdiget i Aaret 1757 efter Tegning af daværende Oldermænd Jacob Schiønning. Oven over Laden hænger et af Murermester Fr. Fugmann skænket Maleri af Christian IV (en af Kunstmaler Arl udført Kopi af Carl van Manderns Maleri paa Fredensborg Slot). Bag Laugssalen er et Værelse til Udvalgs- og Forhandlingsmøder. Hertil er Adgang fra Gaarden ad en særlig Spindeltrappe med en Stenportal, hvorover er anbragt Laugsskiltet fra 1923. Trappen er udført i Kunststen. Yderst i Sidefløjen har det statistiske Kontor Lokaler.

Med Hensyn til Lauglokalernes indre Udsmykning er der ikke anvendt noget særligt ud over Laugssalens Egetræspaneler. Kontorernes Vægge er holdt i lyse og lette Farver, og her hænger Portrætter af tidligere Oldermænd, gamle »Kundschafter« samt en Del Billeder fra det gamle København, navnlig fra Kvarteret omkring Sct. Annæ Plads.

Bagest paa Grunden er en Garagebygning og herover en Bolig for Laugets Oldfrue; i Kælderen i Forhuset ud til Sct. Annæ Plads er en Lejlighed for Portneren. Den øvrige Del af Huset er udlejet.

Den egentlige Indvielse fandt først Sted paa Laugets Stiftelsesdag den 7. Marts 1930; om Formiddagen afholdtes Reception i Laugssalen og senere paa Dagen en Festmiddag paa Skydebanen, hvortil foruden de Haandværksmestre, der havde deltaget i Laugshusets Opførelse, var indbudt en Række Repræsentanter for Byggeautoriteterne og de Organisationer, som Lauget har særlig Tilknytning til.

Adskillige Laugsmedlemmer havde bidraget til Laugshusets Udsmykning: Oldermænd Andr. Wildt: Indfatninger af Ølandssten, Murermester Jens P. Arnung: Spindeltrappen, Murermester Olaf Holbøll: Asfaltbelægningen, Murermester Carl Thiel: Et Dannebrogflag.

Ogsaa fra andre Sider var der skænket Gaver til Indvielsen, bl. a. modtog Lauget fra Haandværkerforeningen i København og fra Københavns Tømmerlaug 2 kunstnerisk udførte Minderuder, tegnet af Arkitekt Alfred Brandt, til Anbringelse i Laugssalen.

Sct. Annæ Plads 7. Porten samt Gaarden efter Ombygningen 1929.

LAUGETS LICITATIONSFORHOLD .

ET af de Problemer, der gennem Tiderne har staaet mest Gny om inden for Haandværket, er Licitationsforholdene. Det har altid været overordentlig vanskeligt at forene de Interesser, der staaer mod hinanden i denne Sag. Paa den ene Side Licitantens Ønske om at faa sit Arbejde udført saa godt og navnlig saa billigt som muligt, og paa den anden Side de bydendes Interesse i at faa Arbejdet overdraget til en Pris, der gør det muligt at gennemføre det med en rimelig Avance.

Man skelner som bekendt mellem to Former for Licitation. Ved bunden Licitation, der fortrinsvis anvendes af private Bygherrer, indbyder Licitanten selv et begrænset Antal Deltagere og maa som Følge deraf ogsaa lade den Tilbudgiver, der ved Licitationen bliver billigst, udføre Arbejdet. Ved offentlig Licitation, hvor enhver kan afhente Tegninger og afgive Tilbud, har Bygherren Ret til at vælge mellem de indkomne Bud. Den sidste Licitationsform benyttes særlig af Stat og Kommuner ud fra den naturlige Betragtning, at alle Borgere bør have lige Ret til at konkurrere om de Arbejder, der udbydes af det Offentlige.

Mod selve Licitationsprincippet: at muliggøre en Konkurrence mellem dygtige Haandværksmestre om, hvem der kan udføre et Arbejde bedst og billigst, kan der næppe med Rette rejses nogen Indvending. Men i Praksis ligger Sagen ofte anderledes. Licitanten vil ved sine Udbudsbetingelser være tilbøjelig til at lægge saa meget Ansvar som muligt over paa den Mester, der skal udføre Arbejdet, og fra de tilbudgivendes Side vil der i visse Tilfælde kunne foreligge særlige Grunde til, at der indgives Tilbud, der er saa lave, at Arbejdet kun

kan gennemføres med meget ringe eller slet ingen Fortjeneste, ja, maaske endog giver direkte Tab, hvilket fra et organisationsmæssigt Synspunkt maa betragtes som ganske forkasteligt.

Det har da været Mesterorganisationernes Opgave dels over for Bygherrerne at tilstræbe en saa stor Ensartethed som muligt i Udbudsbetingelserne, og at disse udformes saaledes, at Rettigheder, Pligter og Ansvar fordeles paa en rimelig Maade, dels inden for Organisationernes egne Rammer at udrydde Licitationsvildskud og udarbejde Regler, som uden at begrænse den enkeltes Handlefrihed mere end nødvendigt kan gavne Medlemmerne som Helhed og dermed skabe sunde Licitationsforhold.

Om dette Arbejde inden for Lauget skal nærmere berettes i det følgende.

Allerede saa tidligt som i 1888 nedsatte Indenrigsministeriet en Kommission under Forsæde af Arkitekt, Etatsraad F. Meldahl til Undersøgelse af Spørgsmaalet om Anvendelse af Licitation ved Statens Byggeforetagender samt andre i Forbindelse dermed staaende Forhold. Lauget fremsatte Andragende om, at Kommissionen udvidedes med nogle Bygningshaandværkere, for at begge i Sagen interesserede Parter kunde være repræsenterede; alternativt anmodede man om, at der maatte gives Laugets Bestyrelse Lejlighed til at gøre sig bekendt med Kommissionens Betænkning, inden denne eventuelt blev antaget som Norm. Ministeriet foretrak den sidste Form og anmodede Lauget om at udpege to Mænd til at træde i Forbindelse med Kommissionen. Bestyrelsen valgte hertil S. P. Beckman og Carl Kruse.

Kommissionens Betænkning af 29. August 1889 gik ud paa, at Licitation som Hovedregel bør anvendes ved Statens Arbejder, selv om Fremgangsmaaden i visse Tilfælde kunde være mindre heldig. Der fastsattes endvidere visse Normer for selve Arbejdets Udbydelse og Udførelse, hvilke Normer kom til at danne Grundlaget for de senere »Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer« af 1915.

Kort efter Aarhundredskiftet blev Licitationsspørgsmaalet taget op paa ny. I 1905 nedsatte Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri et Udvalg desangaaende, og Carl Schiøtz blev

Laugets Repræsentant i dette. Den 1. April 1907 indførte Lauget Anmeldelsespligt for Tilbud, og fra 1. Januar 1908 udvidedes denne Pligt ved Overenskomst med Centralforeningerne af Murermestre i Jylland og Østifterne til ogsaa at omfatte Provinsen.

I 1908 forsøgte man sig i Lauget med Forhaandslicitation og Udskydelse af Tilbud, men den benyttede Fremgangsmaade fandtes ikke anvendelig. Man kom efterhaanden ind paa Tanken om Oprettelse af et Beregningskontor, og efter at Arkitekt Fred. L. Levy ved et i Februar 1909 afholdt Foredrag havde rejst Sagen offentligt, kom det til et Møde mellem Arbejdsgiverforeningen, Akademisk Arkitektforening og Byggefagene. Der nedsattes et Udvalg til at arbejde videre med Spørgsmaalet. Lauget valgte hertil Murermestrene P. P. Gram og H. Schumacher.

Det næste Skridt var Nedsættelsen af et snævrere Underudvalg, for hvilket Arkitekt Levy var Formand, og hvori H. Schumacher repræsenterede Murer- og Stenhuggerlauget. Hovedsummen af de Tanker, der var retledende for dette Underudvalg, har man udtrykt omtrent saaledes (jfr. C. A. Clemmensens Laugshistorie 1923, Side 14): Naar det gælder om at raade Bod paa de usunde Forhold paa Licitationsomraadet, er det i Bygherrens og i Arkitektens saa vel som i Haandværksmesterens Interesse at faa Prisen fastsat saa nøjagtigt som muligt. Byggeriet vil da kunne foregaa paa en saadan Maade, at Haandværkerne ikke skambydes, og at Bygherrens Interesser samtidig er fuldt betryggede. En Mulighed for at naa dette Formaal ser man i Oprettelsen af et Beregningskontor. Den praktiske Gennemførelse vil have sine Vanskeligheder, og der kan muligt, især i den første Tid, klæbe Mangler ved Kontorets Virksomhed. Men med virksom Støtte fra Akademisk Arkitektforening, Arbejdsgiverforeningen og de enkelte Mesterforeninger vil en saadan Institution kunne faa sin Betydning i Arbejdet for større Sundhed i Byggeforholdene.

I den Betænkning, som Underudvalget afgav den 1. December 1909, hedder det, at Kontorets Formaal skal være at udføre paa-lidelige Beregninger af Omkostningerne ved Udførelsen af Ny- og

Ombygninger i København og paa Frederiksberg for Bygherrer og som Grundlag til Bedømmelse og Godkendelse af Tilbud, der maatte fremkomme ved Licitationer om fornævnte Arbejder.

Der var inden for Lauget Sympati for Tanken, men Sagen mødte ikke tilstrækkelig Forstaaelse fra det Offentliges Side. Københavns Kommune ønskede ikke at samarbejde med et eventuelt Beregningskontor, og man var tillige blevet klar over, at Omkostningerne ved et saadant Kontors Drift vilde blive meget betydelige.

Under den første Verdenskrig og i Aarene derefter var Licitations-spørgsmaalet traadt noget i Baggrunden, men i sidste Halvdel af 1920'erne blev det atter stærkt aktuelt.

Laugets Oldermænd, Andreas Wildt, var efter mange Aars Erfaringer blevet skeptisk med Hensyn til Licitationssagens Løsning. Det var hans Opfattelse, at naar Medlemmerne blot tog en rimelig Pris for deres Arbejde, var der intet i Vejen med Licitationerne. Det var selvfølgelig rigtigt; men der var blot det at sige til det, at det i mange Tilfælde ikke skete.

Haandværkerforeningens Formand, Oldermænd K. V. Koch, opfattede Licitation som Haandværkets Kræftskade og gav ved mange Lejligheder Udtryk for dette Synspunkt. Paa hans Initiativ rejste Haandværkerforeningen i Marts 1928 paa ny Sagen og optog den gamle Tanke, at man ved Hjælp af et Beregningskontor skulde søge at finde frem til den rigtige Pris for at skille uforsvarligt lave Tilbud fra. I Laugets Møde den 13. Marts talte Jens P. Arnung om Haandværkerforeningens Initiativ i denne Sag og mente, at det kunde blive nødvendigt for Lauget, hvis det Offentlige tog et saadant Skridt, som Modtræk at oprette sit eget Beregningskontor; men han var i øvrigt ikke Tilhænger af nogen af Delene. Oldermænd Wildt oplyste da, at der til Behandling af Licitationsspørgsmaalet paa Foranledning af Haandværkerforeningen og Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri var blevet nedsat et Udvalg, som han var Medlem af, og hvor ogsaa de to Arkitektforeninger og Dansk Ingeniørforening var repræsenteret.

Spørgsmaalet drøftedes videre ved de følgende Bestyrelsesmøder.

Foruden selve Hovedspørgsmaalet — de lave Priser — drøftede man ogsaa de alt for korte Tidsfrister, der i Almindelighed gives fra Arkitekternes Side til Udregning af Tilbudene, samt Tilfælde, hvor Bygherren ved bunden Licitation havde forbeholdt sig at vælge mellem Tilbudene. Oldermænd Wildt foreslog Forbud mod Udlaan af Licitationstilbud. Esper Eising var inde paa den Tanke, at man forud for alle offentlige Licitationer skulde afholde en Forhaandslicitation, hvor man udskød et eller flere af de billigste Tilbud. Arnung var dog ikke glad for saadanne Forhaandslicitationer, men mente, at man hellere burde sætte noget ind paa, at Materialeleverandørerne gav Laugmedlemmerne en Favørpris. Resultatet af Drøftelserne blev, at man satte »Licitations-Misèren« paa Dagsordenen for den næste Laugssamling den 27. April.

Paa dette Møde gav Oldermænd Wildt Oplysning om den nedsatte Kommission af Haandværkere, Arkitekter og Ingeniører til Behandling af Licitationsspørgsmaalet. Han mente dog, at nok saa mange Kommissioner ikke vilde nytte noget, hvis Haandværksmestrene ikke selv tog Haand i Hanke med Sagerne. Oldermænden omtalte sit Forslag om Forbud mod Laan af Tilbud, som han dog nu vilde have begrænset til kun at gælde offentlige Licitationer. I øvrigt vilde han gerne høre, om nogen havde fundet »de Vises Sten«; selv havde han i 20 Aar søgt forgæves efter den; men eet maatte man være klar over: saafremt man fandt en Ordning, maatte denne være af en saadan Beskaffenhed, at den kunde godkendes af Myndighederne. Arnung havde grundet meget over Licitationsspørgsmaalet. Realisationen af Tanken om et Beregningskontor var et Spørgsmaal om, hvorvidt man havde de rette Mænd til et saadant Kontor, om Lauget kunde overkomme Udgifterne dertil og i sidste Instans, om Medlemmerne vilde gaa ind for det. Han mente dog at have en brugbar Idé til Forhaandslicitation ved offentlige Licitationer: samtlige bydende skulde inden selve Licitationen i lukket Konvolut indsende deres Bud til Lauget; naar de eventuelle Udskydelser havde fundet Sted, skulde Tilbudene pr. Post returneres til de respektive Mestres, saaledes at Møde mellem de tilbudgivende blev undgaaet.

Arnungs Forslag vandt Genklang i Forsamlingen, og efter en længere Diskussion gav en Prøveafstemning enstemmig Tilslutning til det. Der var dog blevet gjort opmærksom paa, at Forslaget rummede den Fare, at en Kreds af Medlemmer ved indbyrdes Aftaler kunde gøre Ordningen illusorisk, ligesom det blev nævnt, at adskillige Medlemmer vilde betragte den foreslaaede Ordning som et Indgreb i deres personlige Frihed, og at der var Mestre, som — hvad der var ganske umoralsk og burde forbydes — vilde have Lov til at tage et Arbejde til den Pris, der passede dem, selv om Arbejdet ikke kunde gennemføres for denne Sum.

Det viste sig imidlertid, at Udsigterne til at faa Arnungs Forslag gennemført ikke var de bedste, selv om det havde vundet Tilslutning paa Maanedsmødet. Flere Medlemmer havde underhaanden over for Oldermændene givet Udtryk for deres Betænkeligheder ved Forslagets Gennemførelse, og Oldermændene var selv ikke ganske sikre paa, hvorvidt en saadan Vedtagelse vilde kunne faa Domstolens Godkendelse i en eventuel Retssag om Bestemmelsens Lovlighed.

Paa den ekstraordinære Generalforsamling sidst i Maj kom Wildts og Arnungs to Forslag til Behandling og gav Anledning til en ny Diskussion om hele Licitationsspørgsmaalet, uden at man dog naaede til noget Resultat i Form af Vedtagelser.

Den 2. Maj 1929 fremsendte Haandværkerforeningen paa en Række Haandværkerorganisationers Vegne en Protestskrivelse til Københavns Kommune, Stadsarkitekten, Stadsingeniøren samt Arkitekt- og Ingeniørforeningerne i Anledning af de ofte urimelige Licitationsbetingelser. Det, man særlig ankede over, var den overhaandtagende Tilbøjelighed til at gøre Entreprenørerne ansvarlige for Forhold, det rettelig maatte tilkomme Bygherre eller Arkitekt og Ingeniør at staa inde for, og Tendensen til uden særlig Betaling at forlange Ekstraarbejder udført, uden at Omfanget af saadanne var tydeligt beskrevet. Arkitekt- og Ingeniørforeningerne svarede, at man i al Almindelighed delte den af Haandværkerforeningen fremførte Opfattelse, at alle Vilkaarligheder i størst mulig Grad bør være

udelukket, og at Kontraktbestemmelserne bør være klare, fuldstændige og retfærdige til begge Sider, men Besvarelsen var i øvrigt efter Oldermænd Wildts Mening efter Recepten: »God Dag, Mand!« — »Økseskaft!«

Paa den ekstraordinære Generalforsamling i Oktober 1929 drøftedes Licitationsspørgsmaalet paa ny, og der fremkom Oplysning om en Ordning, som en sønderjyds Kommune havde indført: man udskød højeste og laveste Tilbud, udregnede en Gennemsnitspris for Resten og gav Arbejdet til den, der laa nærmest Middelpriisen.

Oldermanden meddelte i øvrigt ved denne Lejlighed, at det i 1928 paa Ingeniør K. V. Kochs Initiativ nedsatte Udvalg angaaende Licitationsspørgsmaalet stadig ikke var naaet til noget Resultat, og at man var klar over, at der næppe kom noget som helst ud af det.

Paa Laugssamlingen den 29. Januar 1931 fremsatte Arnung Forslag om, at Betingelser og Beskrivelser ved Licitation skulde indsendes til Lauget og gennemgaaes der, saaledes at der kunde blive en ensartet Fremgangsmaade med Hensyn til de Punkter, som man ikke kunde tiltræde. Forslaget drøftedes videre i Bestyrelsen den 13. Marts, hvor Eising gjorde gældende, at Fagene i Fællesskab maatte arbejde hen imod, at Betingelser og Beskrivelser blev saa retfærdige som muligt, medens de enkelte Organisationer hver for sig maatte ordne Forholdene, hvad Priserne angik; han fandt, at en Mester skulde være berettiget til at beregne sig en vis rimelig og passende Betaling for at udregne Tilbud; den dyreste og den billigste skulde intet have, medens de øvrige skulde have Betaling i Forhold til, om deres Pris laa nærmere eller fjernere fra Middeltallet. Det skulde staa paa Tilbudsblanketterne, at man i Tilbudet havde beregnet sig Betaling for Udregningen, saaledes at det var ganske officielt.

I Sommeren 1932 beskæftigede Laugets Bestyrelse sig med de Licitationsmetoder, der anvendtes af Københavns almindelige Boligselskab. Oldermænden oplyste, hvorledes K. A. B. udskrev den ene Licitation efter den anden paa et Stykke Arbejde for at faa Prisen trykket ned. Uanset om Selskabet formelt var paa den rigtige Side, idet det sørgede for at faa annulleret den ene Licitation, før den næ-

ste blev udskrevet, var det at misbruge Laugets Medlemmer, som ofrede Tid og Arbejde paa at udregne Tilbud; her vilde Betaling for Tilbudsudregning eller en Bestemmelse om, at der ikke flere Gange kunde gives Tilbud paa samme Arbejde, være paa sin Plads. Wildt nævnede bl. a. et konkret Tilfælde, hvor K. A. B. ved 3 Licitationer over samme Arbejde havde opnaaet at faa 32 Tilbud frem. Wildt fandt det paa Tide, at Lauget vedtog officielle Bestemmelser til Modvirkning af saadanne Licitationsprincipper, Regler, som samtidig kunde forhindre, at Mestre i forstaaelig Reaktion over disse Metoder paa egen Haand foretog Skridt, der maaske kunde vise sig ikke at være helt uangribelige.

Licitationsspørgsmaalet var saaledes blevet mere og mere brændende, og i de følgende Par Aar indtog det en væsentlig Plads paa Laugets Møder og Generalforsamlinger. Den 10. April 1933 var det Oldermænd Wildt, der selv bragte Sagen paa Bane i et Repræsentantskabsmøde. Han gav en Oversigt over alle de resultatløse Forsøg paa Løsning af dette Spørgsmaal, han havde deltaget i. Klagerne over det bestaaende System var berettigede, idet baade Bygherrer og Arkitekter misbrugte Haandværkernes Tid og Arbejdskraft til gratis Udregning af Tilbud. En anden Ting, der heller ikke var, som den burde være, var, at Mestre, der havde mere end nok at gøre, alligevel vedblev at give Tilbud paa nye Arbejder, naar en stor Del af Laugets Medlemmer intet havde at bestille. Oldermænden stillede Forslag om en Forhøjelse af Afgiften og om at anvende det herved indkommende Beløb til Betaling for Udregning af Tilbud.

Ernst Jensen gav Oldermænden Ret i hans Syn paa Licitationsuvæsenet, men det ømme Punkt i den af Wildt foreslaede Ordning vilde blive Kontrollen med, hvilke Tilbudsudregninger der skulde honoreres. Man drøftede atter Tanken om Oprettelse af et Beregningskontor under Lauget. Kontoret skulde udregne Tilbudet, og den Mester, hvis Tilbud laa nærmest Kontorets Udregning, skulde da have Arbejdet; paa den Maade vilde man undgaa, at Medlemmerne fik Arbejde, der gav Tab. Oldermænden mente imidlertid, at man vilde faa Offentligheden imod sig, hvis man oprettede et

saadant Beregningskontor; i Stedet bad han Bestyrelsen underkaste hans Forslag en alvorlig Overvejelse.

Faa Dage efter dette Møde afløstes Andreas Wildt af Esper Eising som Laugets Oldemand paa Generalforsamlingen den 28. April 1933, og allerede den 24. Juni forelagde den nye Oldemand i et Bestyrelsesmøde, han havde indkaldt til Drøftelse af Forhold vedrørende Licitationer, et Forslag, der viste, at Lauget nu havde faaet en Leder, der var besluttet paa at finde Veje til at raade Bod paa Licitationsvæsenets skadelige Sider. Han indledede med at fastslaa, at der ikke var noget urigtigt i, at man havde Licitationer; men som disse formede sig, medførte de to Ulemper: Medlemmerne maatte som Tilbudgivere udføre en Mængde gratis Arbejde, og Bygherrerne benyttede efter Licitationen ofte de afgivne Tilbud paa unfair Maade; det var disse to Onder, der maatte raades Bod paa. Til Afhjælpning af den førstnævnte Ulempe forelagde Oldemanden derfor et paa Grundlag af et omfattende statistisk Materiale udarbejdet Forslag til »Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Bestemmelser angaaende Fastsættelsen af Pristillæg til Dækning af Omkostninger ved Udarbejdelsen af Tilbud ved Licitationer«, som han gennemgik og kommenterede i Enkeltheder. Bisidderne udtrykte deres Tilfredshed med Forslaget, som de lovede at gennemgaa grundigt, saa man kunde drøfte det i et nyt Møde, inden det blev forelagt Medlemmerne.

I et nyt Bestyrelsesmøde den 6. Juli underkastedes Forslaget nogle mindre Ændringer og blev derefter forelagt Repræsentantskabet, som tiltraadte det.

Paa Laugssamlingen den 20. Juli gav en Prøveafstemning til Resultat, at man enstemmigt gav sin Tilslutning til Forslagets Principper. Forslaget blev gennemdrøftet ved et nyt Møde den 18. August og sattes derefter paa Dagsordenen ved en ekstraordinær Generalforsamling den 8. September, hvor det blev enstemmigt vedtaget.

De Bestemmelser, der saaledes nu var blevet gældende for Laugets Medlemmer, lød saaledes:

*Københavns Murer- og Stenbuggerlaugs Bestemmelser
angaaende Fastsættelsen af Pristillæg til Dækning af Omkostninger ved
Udarbejdelsen af Tilbud ved Licitationer.*

1.

Til Dækning af Omkostningerne ved Udarbejdelsen af Tilbud paa Murerarbejde med tilhørende Jord-, Beton-, Kloak-, Flise- og Jernbetonarbejde ved offentlige Licitationer forøges saadanne Tilbud, naar disse er anmeldelsespligtige, med et Pristillæg, der svarer til 2 % af den samlede Tilbudssum af Tilbud indtil 150.000 Kr. og af Tilbud over 150.000 Kr. 2 % af 150.000 Kr. og 1 % af Resten af den samlede Tilbudssum.

Til Dækning af Omkostningerne ved Udarbejdelsen af Tilbud paa Murerarbejde med tilhørende Jord-, Beton-, Kloak-, Flise- og Jernbetonarbejde ved bundne Licitationer forøges saadanne Tilbud, naar disse er anmeldelsespligtige, med et Pristillæg, der svarer til 0,3 % pr. Deltager af den samlede Tilbudssum af Tilbud indtil 100.000 Kr. og af Tilbud over 100.000 Kr. 0,3 % pr. Deltager af 100.000 Kr. og 0,1 % pr. Deltager af Resten af den samlede Tilbudssum.

2.

Saafremt een eller flere af de bydende af særlige Grunde ikke ønsker de under 1 nævnte Pristillæg tillagt Tilbudet, maa dette snarest muligt og senest 3 Dage før Licitationens Afholdelse skriftligt meddeles Lauget, der da indkalder Deltagerne i Licitationen til Møde Dagen før Licitationens Afholdelse, og Spørgsmaalet om Tillæg eller Ikke-Tillæg afgøres da paa Mødet med simpel Stemmeflerhed. Deltagere i Licitationen kan paa saadanne Møder lade stemme for sig ved Fuldmagt.

Saafremt der ikke fra nogen af de bydende senest 3 Dage før en Licitations Afholdelse er fremsat Ønske om Afholdelse af Møde som beskrevet ovenfor, meddeler Lauget hver enkelt Mester, hvor stort Antallet af de bydende er, og Tilbudene forøges da med et af de under 1 nævnte Pristillæg.

3.

Mestre, der ikke har indsendt Anmeldelse i rette Tid i Henhold til Laugets Anmeldelsesvedtægter, eller som udebliver fra de under 2 beskrevne Møder, er pligtige at rette sig efter de tagne Beslutninger vedrørende Pristillæg, men har fortabt Retten til at deltage i den nedennævnte Fordeling af samme.

4.

Senest 3 Maaneder efter Paabegyndelsen af et overdraget Arbejde skal det under 1 nævnte Pristillæg af den, som Arbejdet er overdraget, indbetales til Lauget, medmindre der før Licitationens Afholdelse er fastsat en anden Termin.

Fastsættes en anden Termin, skal denne i hvert enkelt Tilfælde godkendes af Bestyrelsen.

5.

Lauget fordeler Pristillægget og godskriver Deltagerne for deres Andele. Tillæggene fordeles lige mellem de tilbudgivende, dog saaledes, at den, som Arbejdet overdrages, ikke deltager i Fordelingen.

6.

Det er en Betingelse for at faa godskrevet Andel i Tillægsprisen, at vedkommende Mester selv udregner (eller lader udregne) sit Tilbud, og en Erklæring herom maa paa Tro og Love i hvert enkelt Tilfælde afgives til Lauget.

7.

Udbetaling af godskrevne og indbetalte Beløb for et Aar foretages først i Marts det følgende Aar; dog kan der efter Ansøgning til Lauget i Aarets Løb eventuelt finde Forskudsudbetalinger Sted.

Eventuelle Udbetalinger til Deltagere uden for Lauget sker umiddelbart efter det paagældende Beløbs Indbetaling.

8.

Af de indbetalte Beløb skal der fradrages Udgifterne ved Administrationen af denne Del af Laugets Virksomhed. Udgifterne fordeles paa Medlemmerne i Forhold til de i Aarets Løb godskrevne Beløb.

9.

Enhver Mester, som udfører Arbejde efter forudgaaende Licitation, skal stille et Depositum paa 2.000 Kr., hvis Renter tilfalder den paagældende Mester hver Termin. Beløbet kan om ønskes stilles i Kreditforeningsobligationer. Dette Depositum skal tjene som Sikkerhed for ikke indbetalte Ydelser og skal kunne inddrages af Lauget i Tilfælde af, at skyldige Indbetalinger udebliver.

Depositumet kan oparbejdes gennem godskrevne Tilgodehavender, og i alle Tilfælde udbetales intet Tilgodehavende til en Mester, før hans Konto har naaet en Størrelse af over 2.000 Kr.

Hvis en Mester, der endnu ikke har stillet fuldt Depositum, overtager et Arbejde og derved bliver et Beløb skyldig, skal den paagældende Mester ved Arbejdets Overtagelse forøge sit Depositum, saaledes at det dækker hans Forpligtelse med Hensyn til Pristillægget, dog kun indtil et Beløb af 2.000 Kr.

10.

Hvis en Mester udmelder sig af Lauget eller slettes af dette i Henhold til Laugets Love eller afgaar ved Døden, skal hans Forpligtelser i Henhold til disse Bestemmelser afvikles og eventuelle Resttilgodehavender (Depositum og eventuelle tilskrevne Tilgodehavender) tilstilles ham (eller hans Efterladte) derefter, efterhaanden som de forfalder i Henhold til ovenanførte Regler.

Saafrømt disse Bestemmelser vedrørende Pristillæg ophæves, udbetales der de enkelte Mestre hver deres Tilgodehavender, efterhaanden som de forfalder.

11.

Unighed mellem to eller flere Mestre i Anledning af disse Bestemmelser afgøres af Laugsbestyrelsen eller et af Generalforsamlingen valgt Licitationsudvalg med bindende Virkning for alle Parter.

12.

Medlemmerne er forpligtede til ved Indgivelse af Licitationstilbud at benytte Tilbudsblanketter forsynet med følgende Bemærkning:

»I Tilbudet er indbefattet Udgifter for Deltagelse i Licitationer i Henhold til Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Bestemmelser herom.«

13.

Overtrædelse af disse Bestemmelser behandles i Henhold til den faglige Organisations Love §§ 15 og 17.

14.

Ovenstaaende Bestemmelser, der træder i Kraft den 1. Oktober 1933, skal optages til Revision, naar de har været gældende i 2 Aar.

Oldermand Eising havde hermed faaet gennemført det første af sine Forslag til en Ordning af Licitationsforholdene. Kort efter tog man fat paa Behandlingen af hans næste Forslag, der gik ud paa at faa Laugets Vedtægter om Anmeldelse og Afgift revideret. I Bestyrelsesmødet den 19. September 1933 fremsatte Oldemanden et Forslag til »Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Bestemmelser vedrørende Anmeldelse og Indgivelse af Tilbud«; som han selv udtalte, var Hovedparten af disse Bestemmelser de gamle gældende Regler, underkastet en stærkt paakrævet Systematisering — de var blevet ændret i alt 11 Gange siden 1913. Men der var ogsaa 3 helt nye Paragraffer; den første gik ud paa, at Medlemmerne, hvis der i Tegninger, Beskrivelse eller Betingelser fandtes Forhold, der burde underkastes en nærmere Behandling, havde Pligt til at meddele det til Lauget, som herefter skulde indkalde til Møde om Sagen; de to andre havde til Formaal at etablere en Beskyttelse af det billigste Tilbud ved en

Licitation, saaledes at andre ikke uden videre kunde give nyt Tilbud eller indlade sig i Forhandling om det paagældende Arbejde. Bestyrelsen gav straks sin enstemmige Tilslutning til Forslaget, og Repræsentantskabet ligeledes, efter at der var foretaget et Par mindre Ændringer. Paa et Par Laugsmøder drøftede man Sagen. Eising gennemgik og kommenterede sit Forslags enkelte Bestemmelser og paapegede, at de nye Regler havde til Hensigt at skabe Respekt om Licitationerne saa vel udadtil (over for Arkitekter og Bygherrer) som indadtil (over for Medlemmerne).

Forslaget blev endelig forelagt en ekstraordinær Generalforsamling den 12. December 1933 og efter nogen Diskussion enstemmigt vedtaget.

Det havde følgende Ordlyd:

*Københavns Murer- og Stenbuggerlaugs Bestemmelser
vedrørende Anmeldelse og Indgivelse af Tilbud.*

I.

Ethvert Tilbud paa Murerarbejde med tilhørende Jord-, Beton-, Kloak-, Flise- og Jernbetonarbejde, hvad enten disse Tilbud indgives samlede eller delt, og som inklusive Materialier overstiger 1000 Kr., for Flisearbejde med tilhørende Levering af Fliser dog kun 500 Kr., skal anmeldes til Laugets Kontor snarest muligt og senest 3 Dage før Tilbudets Indgivelse.

Ved mindre Arbejder, hvor Tidsfristen for Indgivelse af Tilbud er mindre end 3 Dage, skal Anmeldelsen ske umiddelbart efter, at Tegningerne over Arbejdet er modtaget eller Tilsagn om Tilbudet givet, og overhovedet maa intet Tilbud, henholdsvis over 1000 Kr. eller 500 Kr., indgives, før det er anmeldt til Laugets Kontor.

Arbejder, som udføres efter Regning eller for egen Regning uden forudgaaende Tilbud, skal ligeledes anmeldes til Laugets Kontor snarest muligt inden Arbejdets Paabegyndelse, naar de overstiger ovennævnte Summer.

2.

Anmeldelsen skal foretages skriftligt paa dertil af Lauget udleverede Blanketter og skal indeholde Oplysninger om Arbejdets Art og Beliggenhed, Bygherrens eller hans Repræsentants Navn og Adresse, Tidspunkt og Sted for Tilbudets Indgivelse samt en paa Tro og Love afgiven Erklæring om, hvorvidt Mesteren selv udregner eller lader udregne sit Tilbud paa det omhandlede Arbejde.

3.

Saafrømt en eller flere af de bydende i Tegninger, Beskrivelser eller Betingelser finder Forhold, som efter deres Mening bør underkastes en nærmere Drøftelse, eventuelt søges ændret, maa dette snarest muligt og senest 3 Dage før Tilbudets Indgivelse skriftligt meddeles Lauget, der da indkalder de bydende til Møde Dagen før Tilbudets Indgivelse, og de paaankede Forhold afgøres da paa Mødet ved simpel Stemme flerhed paa en saadan Maade, at de paa intet Punkt er i Modstrid med Laugets Love og Vedtægter. Deltagere i Licitationen kan paa disse Møder lade møde for sig ved Fuldmagt, som i alle Tilfælde skal godkendes af Laugsbestyrelsen.

Ved saadanne Møder maa Bestyrelsen altid være repræsenteret enten ved Oldermænd eller ved en af Bisidderne.

Selv om nogle af de tilbudgivende udebliver fra disse Møder, er de dog pligtige til at rette sig efter de Bestemmelser, som tages paa Møderne.

4.

Intet Medlem maa afgive Konkurrentilbud ved Licitation, medmindre Tilbudene aabnes i Overværelse af de bydende.

5.

Til Bestridelse af Kontorudgifter, Administration m. m. svares til Lauget af ethvert approberet Tilbud paa Murerarbejde med tilhørende Jord-, Beton-, Kloak-, Flise- og Jernbetonarbejde, hvad enten disse Tilbud er afgivet samlede eller delt, paa over 1000 Kr., for Flisearbejde i særlig Entreprise dog kun 500 Kr., samt af alt Regningsarbejde over disse Beløb — ogsaa naar Arbejdet udføres for egen Regning — et Beløb, der svarer til 0,65 % af den samlede approberede Tilbudssum eller den samlede Regningsum paa ovennævnte Arbejde, henholdsvis naar Arbejdet udføres efter Tilbud eller efter Regning.

Selv om en Mester ikke skal levere Materialerne til et approberet Tilbudsarbejde eller et overtaget Regningsarbejde, skal han dog svare 0,65 % af Værdien af disse efter de ved Arbejdets Overdragelse gældende Dagspriser.

6.

Undtaget fra den under 5 nævnte Afgift er dog rene Jernbetonarbejder samt Jord-, Kloak- og Betonarbejde ved Vejarbejde, Brobygninger o. l., naar disse Arbejder udbydes og udføres i særlige Entrepriser.

7.

Ovenstaaende under 5 og 6 nævnte Bestemmelser om Afgift gælder, naar Arbejdet udføres i Københavns og Frederiksberg Kommuner samt paa Amager. Udføres Arbejdet udenfor disse Omraader, svares en Afgift af 1 % til den stedlige Murermesterforening i Henhold til Overenskomsten mellem Københavns Murer- og Stenhuggerlaug og Centralforeningen af Murermestre i Jylland og Østifterne vedrørende Anmeldelsesvæsenet,

8.

Senest 8 Dage efter, at et Tilbud er approberet eller et Regningsarbejde som nævnt under 5 overtaget, skal dette skriftligt meddeles til Laugets Kontor, og samtidig indsendes en paa Tro og Love afgiven Erklæring om Størrelsen af det overtagne Arbejde, og den under 5 nævnte Procentafgift, 0,65 %, skal da indbetales til Lauget, naar Overtageren har modtaget 1. Udbetaling paa det omhandlede Arbejde.

9.

Naar en Bygherre eller dennes Repræsentant efter en bunden Licitations Afholdelse atter vil udbyde Arbejdet i ny Licitation, maa han skriftligt annullere samtlige indgivne Tilbud, før ny Licitation kan afholdes.

Saaframt denne nye Licitation afholdes paa samme Grundlag og i samme Omfang som den første, og Tilbudene ved denne er indgivet i Henhold til Laugets Bestemmelser vedrørende Licitationer, maa intet Tilbud ved den nye Licitation være billigere end det billigste Tilbud ved den første Licitation, medmindre det skønnes, at det først afgivne Tilbud er for dyrt, hvilket Skøn afgives af Laugets Bestyrelse eller et af Generalforsamlingen valgt Licitationsudvalg.

Det samme gælder, hvis en Bygherre eller dennes Repræsentant efter en Licitations Afholdelse henvender sig til et enkelt Laugsmedlem angaaende Tilbud.

Til Brug ved Skønnet kan Laugsbestyrelsen eller Licitationsudvalget forlange specificerede Udregninger af det omhandlede Arbejde i det Omfang, det findes fornødent.

10.

Saaframt Forhandlingerne om Overdragelsen af et Arbejde efter en afholdt Licitation, hvad enten denne har været offentlig eller bunden, afbrydes med den billigste, paa Grund af at denne ikke mener at kunne gaa ind paa de af Bygherren eller dennes Repræsentant stillede Betingelser, maa ingen af de øvrige bydende gaa ind paa disse Betingelser eller gaa uden om de Betingelser, den billigste mente at kunne gaa med til, før Sagen har været forelagt Laugets Bestyrelse eller Licitationsudvalget, der da afgør, om de af den billigste stillede Betingelser kan ændres eller ikke.

Det samme gælder, hvis der i samme Anledning sker Henvendelse til et Laugsmedlem, som ikke har deltaget i Licitationen.

11.

Intet Laugsmedlem maa paatage sig Arbejde paa en anden Laugsmesters Byggeplads, saa længe denne Mesters Arbejde her ikke er færdigt og afregnet, uden først at have konfereret med denne Mester og med Laugsbestyrelsen, der i Tvivlstilfælde afgør, om et Arbejde paa det angivne Tidspunkt kan udføres af en anden Mester eller ikke.

12.

Unighed mellem to eller flere Mestre i Anledning af disse Bestemmelser afgøres af Laugsbestyrelsen eller Licitationsudvalget med bindende Virkning for alle Parter.

13.

Undlader et Laugsmedlem at anmelde et Arbejde i Henhold til foranstaaende Bestemmelser, ifalder han en Bøde efter Bestyrelsens Skøn, dog mindst 1 % af Tilbudssummen, uanset om han faar det paagældende Arbejde overdraget eller ikke.

Overtrædelse af disse Bestemmelser behandles i øvrigt i Henhold til den faglige Organisations Love §§ 15 og 17.

14.

Ovenstaaende Bestemmelser, der træder i Kraft den 1. Januar 1934, skal optages til Revision den 1. Oktober 1935.

Hermed havde Lauget faaet fastslaaet de Bestemmelser, der udgjorde den anden betydningsfulde Etape paa Vejen mod Sanering af Licitationsforholdene. Tilbage stod, hvad Eising selv var klar over var det vanskeligste Skridt, hans saakaldte 3. Forslag, der under Betegnelsen »Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Bestemmelser angaaende Regulering og Kontrollering af Tilbud« blev fremsat af Oldermænden i et Bestyrelsesmøde den 9. Januar 1934. I samme Møde blev der for øvrigt forelagt et Udkast fra Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri til en Lov om Licitation over Haandværker-Entrepriser; der var imidlertid i Bestyrelsen Enighed om, at det var af en saadan Karakter, at man maatte tilstille Fællesrepræsentationen en kraftig Protest mod dets Grundtanke, at det skulde gennemføres som Lov.

Da Oldermænd Eising forelagde sit Forslag i Bestyrelsen, udtalte han, at det tilsigtede at hindre, at Arbejder og Leverancer blev tilbudt til Priser, der laa under de Beløb, som Arbejds løn, Materialer og Omkostninger tilsammen udgjorde, og han mente, at den af ham anviste Vej var den eneste farbare til at naa dette Maal. Et Beregningskontor vilde blive overordentlig vanskeligt at gennemføre i Praksis og være meget bekosteligt.

Det, Oldermænden nu havde foreslaaet — Udskydelse af eet eller flere Tilbud ved en Forhaandslicitation — havde man jo tidligere prøvet med et godt Resultat, og naar denne Foranstaltning var blevet slaaet i Stykker, skyldtes det bl. a., at en enkelt tilbudgivende havde

kunnet nedlægge Veto. Eising havde i sit Forslag søgt at fjerne denne Skavank med en Bestemmelse om, at kun Stemme flerhed kunde forkaste Forhaandslicitationen. Laugets juridiske Konsulent, Højesteretssagfører E. Harboe, hævdede, at Forslaget var juridisk uangribeligt. Efter en første Diskussion blev Forslagets anden Behandling udsat til et nyt Møde.

Da det næste Bestyrelsesmøde blev holdt den 18. Januar 1934, havde Bestyrelsen sat sig grundigt ind i Eisings Udkast og gav det sin fulde Tilslutning; man diskuterede forskellige Enkeltheder og var enige om, at det ikke skulde presses igennem.

Kort efter blev Forslaget fremlagt for Repræsentantskabet. Oldermændene indledede med at udtale, at han i de snart 30 Aar, han havde været Medlem af Lauget, altid havde hørt Klager over, at Licitationspriserne var for lave, saa han gik ud fra, at en Ordning var tiltrængt.

Der viste sig imidlertid inden for Repræsentantskabet at være meget divergerende Meninger om Eisings Forslag. Fra flere Sider blev der gjort gældende, at det stred imod Licitationsprincippet, der byggede paa fri Konkurrence, og gjorde Indgreb i Medlemmernes Dispositionsret.

Andre Repræsentanter støttede ivrigt Forslaget. Oldermændene selv slog fast, at dette gik ud paa at forhindre, at en Mester, hvis det paa Grund af særlige Forhold passede ham, indgav et Tilbud, der bevisligt laa under, hvad det paagældende Arbejde virkelig kunde udføres for; en saadan Fremgangsmaade var efter Eisings Mening umoralsk, da den var til Skade for andre Kolleger; der var en langt bedre Moral i Forslaget end i Licitationsprincippet, som det nu praktiseredes. Oldermændene fortsatte: »Der tales saa meget om Frihed. Frihed og Frihed er to Ting. Der er flere Kvaliteter af Frihed. Der er Friheden til at gøre, hvad man vil, uden Hensyn til om man skader andre derved; det kalder jeg en daarlig Kvalitet af Frihed. Det er derimod en god Kvalitet af Frihed frivilligt at kunne give Afkald til Fordel for det fælles Bedste. Een Ting er sikker: Forslaget bliver forelagt; men det bliver ikke fremsat til Vedtagelse, medmindre der

er udpræget Stemning for det. En Organisation er ikke til for den enkeltes Interesse, men for det almenes.«

Oldermanden oplyste i øvrigt, at der hele Landet over arbejdedes med Licitationsspørgsmaalet; der forelaa Forslag, som var ganske anderledes vidtgaaende end hans, ja, der var Ønsker fremme om at søge Licitationsforholdene ordnet ved Lov, hvad man saa kraftigt som muligt burde sætte sig imod.

Ved et nyt Repræsentantskabsmøde den 29. Januar indledede Oldermanden med at udtale, at ingen af de paa forrige Møde fremsatte Indvendinger havde foranlediget Bestyrelsen til at foretage Ændringer i Forslaget. Der var stadig delte Meninger om dette, navnlig gik N. Mikkelsen Sørensen stærkt imod. Mødet sluttede med, at Oldermanden meddelte, at Bestyrelsen vilde fastholde Forslaget uændret og forelægge det paa en Laugssamling som enstemmigt vedtaget af Bestyrelsen. Enkelte af Repræsentanterne forbeholdt sig at gentage deres Indvendinger for dette Forum.

Ogsaa paa Laugssamlingen var der delte Meninger om Eisings Forslag, men Oldermanden tog Anledning af Oppositionens Udtalelser til at fastslaa endnu en Gang, at Forslaget kun havde Interesse, hvis der virkelig var Bund i den sidste Menneskealders Klager over de for lave Licitationspriser.

Den 31. Maj blev Forslaget atter forelagt Medlemmerne. Oldermanden udtalte, at hvis man kunde naa til Enighed om det, vilde Lauget efter hans Mening have faaet en saa god Ordning af Licitationsvæsenet, at der ganske sikkert intetsteds i Landet fandtes Mage dertil. Han advarede imod en Løsning ved Lovgivningsmagts Hjælp og imødegik derefter de Indvendinger, der var fremkommet paa de forskellige Møder. Forsamlingen gav enstemmigt sin Tilslutning til, at Bestyrelsen skulde arbejde videre med Sagen.

Ogsaa inden for Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri havde der i disse Aar været arbejdet meget med Licitationsspørgsmaalet. Paa Delegeretmødet i 1933 havde Haandværkerforeningens Formand, Oldermand K. V. Koch, foreslaaet en Afgift til Staten paa alle Licitationer; blandt andre havde Eising protesteret

stærkt imod dette Forslag, som da ogsaa var blevet trukket tilbage af Fællesrepræsentationens Ledelse. Haandværkerkredse i Jylland havde fremsat Forslag om en lovmæssig Ordning, men det var blevet forkastet baade af Fællesrepræsentationens Bestyrelse og af Delegeretmødet i 1934 med stor Majoritet. Under Diskussionen havde Eising været en Forgrundsfigur, og han var — skønt han ikke var Medlem af Fællesrepræsentationens Forretningsudvalg — blevet opfordret til at deltage i Arbejdet paa at skabe et Grundlag, som de enkelte Organisationer kunde bygge videre paa. Resultatet kom til at foreligge i »Retningslinier ved Udarbejdelse af Licitationsbestemmelser vedrørende Haandværker-Entrepriser« af 19. Juli 1934, som var udarbejdet af Eising paa Grundlag af de Principper, der var nedfældet i Laugets egne Regler. Disse Retningslinier blev udsendt til samtlige Foreninger under Fællesrepræsentationen, saaledes at de Tanker, man havde arbejdet med i Lauget, nu var udsendt fuldt offentligt og under Tilslutning fra hele det danske Haandværks Repræsentanter. Oldermænden gjorde i denne Periode et stort Arbejde for at udbrede Kendskabet til og Forstaaelsen af de i Retningslinierne anviste Veje til Forbedring af Licitationsforholdene ved Afholdelse af Foredrag i Haandværkerorganisationer rundt om i Landet.

I September Maaned blev Eisings Forslag taget op igen i Lauget. Oldermænden havde dels paa Grund af de Indvendinger, der havde været rejst imod det, og dels fordi en foretagen Undersøgelse havde vist, at det kun vilde faa Indflydelse paa en meget begrænset Del af de bundne Licitationer, modificeret det, saaledes at Forslaget nu som Hovedregel kun omfattede offentlige Licitationer. Ved Forelæggelsen i Repræsentantskabet opnaaedes omtrent Enighed om det reviderede Forslag — kun N. Mikkelsen Sørensen var stadig imod — og det blev derefter paa ny forelagt Medlemmerne den 26. September. Ved denne Lejlighed blev Forslaget foruden af N. Mikkelsen Sørensen imødegaaet af Carl J. Hansen; men paa Oldermændens Ønske om at høre Stemningen blev der givet stærk Tilslutning til de paatænkte nye Bestemmelser.

Imidlertid henvendte Mikkelsen Sørensen sig til Højesteretssag-

fører O. Bondo Svane for at høre, hvad denne mente om Forslagets Lovlighed. Oldermændene havde paa Møderne hidtil imødegaaet Mikkelsen Sørensen's Tvivl i saa Henseende med at henvise til Udtalelser fra Laugets juridiske Konsulent, Højesteretssagfører Harboe, og flere andre; Mikkelsen Sørensen mente at kunne føre Højesteretssagfører Bondo Svane i Marken for sit Standpunkt, men efter at Højesteretssagføreren af Oldermændene var blevet gjort bekendt med Forslaget i alle dets Enkeltheder, sagde ogsaa han god for dets Lovlighed. Alligevel opponerede baade Mikkelsen Sørensen og Carl J. Hansen paa Generalforsamlingen den 6. November 1934, hvor Forslaget var sat paa Dagsordenen til endelig Afgørelse. Ved den skriftlige Afstemning blev der afgivet 120 Stemmer for og 14 imod Forslaget, der saaledes var vedtaget med den i Organisationens Love krævede kvalificerede Majoritet. De nye Bestemmelser lød saaledes:

*Københavns Murer- og Stenbuggerlaugs Bestemmelser
angaaende Regulering af Tilbud ved offentlige Licitationer.*

Til Modarbejdelse af, at Arbejder og Leverancer ved offentlige Licitationer tilbydes til Priser, der ligger under de Beløb, Arbejds-løn, Materialer og Omkostninger andrager, er vedtaget følgende Bestemmelser:

1.

Ved offentlige Licitationer udskydes, naar de bydendes Antal er 10 eller derunder, det billigste Tilbud; naar de bydendes Antal er fra 11 til 20 (begge inklusive), udskydes de to billigste Tilbud, og saaledes videre udskydes yderligere eet Tilbud for hver tilkommende 1—10 Deltagere i Licitationen.

2.

Udskydelse af Tilbud, som kun er $\frac{1}{2}$ % eller derunder lavere end det Tilbud, som i Henhold til Bestemmelserne i 3 skulde indgives som det billigste Tilbud, finder dog ikke Sted.

Det samme gælder for Tilbud, som kun er indtil og med 5 % lavere end samtlige Tilbuds Middeltal.

3.

De under 1 nævnte Udskydelser af Tilbud skal foregaa paa Laugets Kontor til nærmere, i hvert enkelt Tilfælde fra Lauget opgivne Klokkeslet, om Formiddagen samme

Dag, som Licitationen afholdes, naar dennes Afholdelse er fastsat til Kl. 12 eller derefter, og om Eftermiddagen Dagen før Licitationens Afholdelse, naar denne er fastsat til om Formiddagen.

Udskydelserne foregaar paa den Maade, at samtlige bydende skriftligt afgiver deres Tilbudssummer til Oldermændene, en af Bisidderne eller Kontorchefen, der da udskyder de billigste Tilbud i Henhold til Reglerne under 1 og forhøjer disse, saaledes at de kommer til at ligge over Middeltallet af samtlige Tilbud.

Efter at Udskydelserne og Forhøjelserne har fundet Sted, tilbageleveres de tilbudgende deres oprindelige eller ændrede Tilbudssummer, men der meddeles intet om, hvilke Tilbudssummer der er udskudt og forhøjede, saaledes at kun de, hvis Tilbudssummer er ændrede, faar noget at vide herom.

4.

Saafermt 2 eller flere Mestre regner sammen paa et bestemt offentligt Licitationsarbejde eller konfererer deres Tilbud med hinanden før en offentlig Licitations Afholdelse, eller hvis en Mester overhovedet er bekendt med andre Tilbud end sit eget før en saadan Licitations Afholdelse, kan der for disse samlede Tilbuds Vedkommende kun afgives een Tilbudssum, naar Udskydelser og Forhøjelser finder Sted i Henhold til de under 3 fastsatte Bestemmelser herom, og de, som regner sammen med den, som opgiver Tilbudssummen, eller som har konfereret eller vil konferere deres Tilbud med denne før Licitationens Afholdelse, eller er bekendt med dennes opgivne Tilbudssum, skal ved selve Licitationen indgive deres Tilbud med en højere Sum end den opgivne eller eventuelt forhøjede Tilbudssum.

5.

Saafermt en eller flere af de bydende ved en offentlig Licitation af særlige Grunde ikke ønsker, at de under 1 nævnte Udskydelser af de billigste Tilbud skal foretages, maa dette snarest muligt og senest 3 Dage før Licitationens Afholdelse skriftligt meddeles Lauget, der da indkalder Deltagerne i Licitationen til Møde Dagen før Licitationens Afholdelse, og Spørgsmaalet om, hvorvidt Udskydelse af det eller de billigste Tilbud ved den omhandlede Licitation skal finde Sted eller ikke, afgøres da paa Mødet ved simpel Stemme flerhed.

Deltagerne i Licitationen kan ved saadanne Møder lade møde for sig ved Fuldmagt, der i hvert enkelt Tilfælde skal godkendes af Bestyrelsen.

Selv om nogen af de bydende udebliver fra disse Møder, er de dog pligtige til at rette sig efter de Bestemmelser, som tages paa Møderne.

6.

Ovenstaaende Bestemmelser (1, 2, 3 og 4) kan ogsaa bringes til Anvendelse ved bundne Licitationer med 6 Deltagere og derover, men samtlige Deltagere maa da i hvert enkelt Tilfælde være enige herom. Ønskes det forsøgt, om en saadan Enighed kan opnaas, maa en eller flere af de bydende, som ønsker Bestemmelserne anvendt, snarest

muligt og senest 3 Dage før Licitationens Afholdelse skriftligt meddele dette til Lauget, der da indkalder til Møde om Sagen Dagen før Licitationens Afholdelse.

7.

Uenighed mellem to eller flere Mestre i Anledning af disse Bestemmelser afgøres af Laugsbestyrelsen eller et af Generalforsamlingen valgt Licitationsudvalg med bindende Virkning for alle Parter.

8.

Overtrædelse af disse Bestemmelser behandles i Henhold til den faglige Organisations Love §§ 15 og 17.

9.

Ovenstaaende Bestemmelser, der træder i Kraft umiddelbart efter Vedtagelsen, skal optages til Revision den 1. Oktober 1935.

Saaledes havde Oldermænd Eising nu faaet sit samlede Kompleks af Bestemmelser til Ordning af Licitationsvæsenet vedtaget.

Murermester Carl J. Hansen havde dog ikke slaaet sig til Taals med de Udtalelser, Oldermænden havde refereret af kendte Jurister og Embedsmænd om Reguleringsbestemmelsernes Lovlighed, og anlagde Retssag med Paastand om, at Bestemmelserne i deres Helhed kendtes ugyldige som stridende mod »Erhvervsfrihedsloven«.

Den 8. Februar 1936 afsagde Østre Landsret Dom i Sagen. Ved Dommen blev Lauget frifundet. Retten udtalte i sine Præmisser bl. a. følgende:

»Efter de Landsretten forelagte Oplysninger maa det antages at have sin Rigtighed, at der ved offentlige Licitationer inden for Laugets Omraade ofte indgives Tilbud om Udførelse af Arbejder til saa lave Priser, at de, hvis Arbejderne udføres behørigt, ikke vil kunne dække den bydendes Udgifter, endsiges indbringe ham en rimelig Fortjeneste. Det kan heller ikke betvivles, at denne Tingenes Tilstand er uheldig, idet de øvrige bydende derved udsættes for usund Konkurrence, Forbrugerne for Tab og andre Ulemper. Lauget har derfor haft Føje til at søge Midler til Afhjælpning af det omhandlede Forhold. Spørgsmaalet bliver da, om den den 6. November 1934 vedtagne dertil sigtende Ordning er anfægtelig som krænkende Medlemmernes Ret til Erhvervsfrihed. Det ses nu ikke rettere, end at Ordningen,

uanset de derved hjemlede Restriktioner i Medlemmernes Adgang til at faa Licitationsbud antaget, maa anses for lovlig under Hensyn til det berettigede Formaal, som den gaar ud paa at fremme, og til dens derved bestemte Indhold og Udformning.« Efter alt foreliggende fandt Retten, at Lauget burde høres, naar det hævdede, at de omstridte Bestemmelser ifølge dets Erfaringer maatte paaregnes at føre til Udskydelse af Bud af den nævnte usunde Karakter.

Denne Dom afstod Carl J. Hansen fra at appellere til Højesteret.

Højesteretssagfører Bondo Svane, der havde ført Sagen for Lauget, høstede megen Anerkendelse for sin Procedure. Imidlertid havde Landsretten lagt stor Vægt paa, at Laugets Bestemmelser skulde underkastes Revision, efterhaanden som Praksis nødvendiggjorde Ændringer, og paa et enkelt Punkt havde Retten ligefrem anvist Ønskeligheden af en bestemt Forandring. Paa en ekstraordinær Generalforsamling den 26. Juni 1936 vedtoges derfor efter Bestyrelsens Forslag nogle mindre Ændringer i Reguleringsbestemmelserne, idet man fulgte de Retningslinier, som var antydet i Dommens Præmisses.

Paa en ekstraordinær Generalforsamling i August 1937 oplyste Oldermænden, at der var klaget over det store Antal tilbudgivende ved offentlige Licitationer, samtidig med at der var rejst Tvivl om, hvorvidt alle Deltagerne selv udregnede deres Tilbud, hvilket jo var Forudsætningen for at komme i Betragtning ved Fordelingen af Pristillægget. Det kunde derfor blive nødvendigt at foreslaa, at Tilbud, der blev udskudt ved Reguleringen, og Tilbud, der laa over en bestemt Grænse fra Middeltallet af samtlige Bud, ikke skulde være berettigede til Udregningsvederlag. Desuden kunde man blive tvunget til at foreslaa indført Kontrol med de enkelte Udregninger. Heller ikke med Reguleringsbestemmelserne var der idel Tilfredshed inden for Laugets Rammer; en mindre Kreds af Medlemmer sendte i Slutningen af 1937 en Opfordring til Laugsbestyrelsen om i en kompetent Forsamling at sætte Bestemmelsernes Ophævelse — evt. Suspension i 2 Aar — paa Dagordenen, idet de motiverede deres Henvendelse med, at Reglerne ikke i Praksis havde virket efter deres Hensigt. Bestyrelsen maatte bestride dette. Oldermænden understre-

Esper Eising.
Oldermand 1933-1946.

gede, at Opfordringens Underskrivere ikke kunde være fortrolige med de Tanker, der var nedlagt i Licitationsbestemmelserne, og som var et Brud med de tidligere Tilstande. En Ophævelse af Bestemmelserne kunde faa uoverskuelige Følger for Arbejdet med Licitationsvæsenets Ordning for hele Landet. Henvendelsen blev herefter trukket tilbage.

I Løbet af Foraaret 1938 gennemdrøftede man derpaa et af Ol-

dermanden udarbejdet Forslag til Ændring af Licitationsbestemmelserne, saaledes som de var skitseret af ham paa August-Generalforsamlingen 1937. Man naaede i Bestyrelse og Repræsentantskab til Enighed om Rettelserne; men paa Generalforsamlingen den 28. April skete der det overraskende, at Forslaget ikke opnaaede den fornødne kvalificerede Majoritet, saaledes at de gamle Bestemmelser fortsat havde Gyldighed indtil videre. Imidlertid blev der kort efter af 42 Laugsmedlemmer indsendt Anmodning om at faa Forslaget til Afstemning paa ny, og paa en ekstraordinær Generalforsamling den 2. Juni 1938 blev det vedtaget med 91 Stemmer mod 14.

I Henhold til Lov af 18. Maj 1937 om Prisaftaler m. v. havde Lauget anmeldt sine Licitationsbestemmelser til det ved Loven oprettede Priskontrolraad, og den 9. Januar 1939 blev de optaget i Raadets Register.

Kort efter blev der af et tidligere Medlem indgivet Klage til Raadet over Laugets Licitationsbestemmelser — omtrent ud fra de samme Betragtninger, som blev anført under Retssagen i 1936.

Lauget anmodede i Sagens Anledning Højesteretssagfører Bondo Svane om en Udtalelse. Denne gik ud paa, at selv om det ikke kunde siges, at Østre Landsrets Dom indeholdt en bindende Afgørelse af Spørgsmaalet om, hvorvidt de foreliggende Licitationsregler kunde anfægtes eller ej — idet gældende Ret nu ikke var den samme som i 1936 — vilde Dommen dog yde en væsentlig Støtte for det Standpunkt, at Reglerne vilde kunne godkendes ogsaa efter nu gældende Ret.

Den indgivne Klage blev ikke taget til Følge, men den gav Stødet til, at der blev optaget Forhandlinger med Oldermænd Eising om Bestemmelserne i deres Helhed.

Vedrørende de bundne Licitationer var Raadet indforstaaet med Udregningsvederlag, men vilde ikke godkende Regulering. Ved offentlige Licitationer vilde Raadet nok anerkende Tilbudsreguleringen med visse Ændringer, men ikke Udregningsvederlaget. Raadet hævdede, at man holdt offentlige Licitationer for at give alle lige Ret til at deltage og ikke for at trykke Priserne, medens Oldermænd

holdt paa, at dette sidste i hvert Fald ganske givet var de private Bygherrers Motiv, og at det ogsaa var Resultatet — uanset Motivet — ved offentlige Institutioners Licitationer. Efter Eisings Mening vilde en Opgivelse af Pristillægget betyde en Tilbagevenden til de gamle Tilstande, da man ikke vilde kunne faa Laugsmedlemmerne med til at frafalde Udregningsvederlaget og dog opretholde Tilbudsreguleringen.

Oldermanden forelagde Sagen i Laugsbestyrelsen, og efter en længere og indgaaende Drøftelse enedes man om, at han paa ny skulde tale med Priskontrolraadets Formand. Priskontrolraadet nedsatte et Udvalg til nærmere Drøftelse af Laugets Licitationsbestemmelser, som i øvrigt efter Udvalgets Mening var de bedste af dem, det havde beskæftiget sig med. Eising havde den Opfattelse, at Raadet ikke kunde forlange Bestemmelserne ændret, da det kun havde en kontrolerende Myndighed og Bestemmelserne ifølge Retskendelse i sin Tid var anerkendt som lovlige.

Højesteretssagfører Bondo Svane fandt dette Synspunkt rigtigt, men var ikke sikker paa, at man vilde kunne gennemføre det over for Raadet. Imidlertid blev Afgørelsen udskudt, fordi Forholdene efter den anden Verdenskrigs Udbrud medførte, at langt vigtigere Sager lagde Beslag paa Raadets Arbejdskraft.

Paa en Laugssamling i Maj 1941 var Licitationsbestemmelserne atter til Diskussion, og her udviklede Oldermanden, at Reglerne havde vist sig gode nok, for saa vidt angik de bundne Licitationer. Med Hensyn til de offentlige maatte man formentlig — i Relation til Oldermandens Forhandlinger med Priskontrolraadet før Krigens Udbrud — for Fremtiden skelne mellem Arbejder for Stat og Kommuner og for private Bygherrer.

Oldermanden udarbejdede derpaa i Løbet af Sommeren et Forslag til Ændringer, som drøftedes i Bestyrelsen samt i Repræsentantskabet og endelig forelagdes en ekstraordinær Generalforsamling i September 1941, hvor det blev vedtaget.

De væsentligste Forandringer i de nye Bestemmelser var, at man

ved offentlige Licitationer for Stat og Kommuner frafaldt Pristil-lægget og gik bort fra den hidtidige »mekaniske« Regulering; denne skulde fremtidig finde Sted paa Grundlag af en ved Laugets Foran-staltning foretaget Udregning, og det Tilbud, der laa nærmest ved denne, skulde være billigst ved Licitationen.

Ogsaa uden for Lauget havde der nu i en Aarrække været arbej-det meget med Licitationsforholdene. Mange Organisationer havde indført Regler i Lighed med Laugets og i mange Tilfælde med disse som Mønster. I det store og hele kunde man sige, at Spørgsmaalet var klareret for Organisationernes Vedkommende; der var blot det i Vejen, at en officiel Anerkendelse af Bestemmelserne fra det Offentlige ikke forelaa, omend Lauget for sit Vedkommende havde faaet Domstolenes Kendelse for, at de trufne Foranstaltninger var lovlige.

Imidlertid blev Sagen taget op fra det Offentliges Side i Slutnin-gen af 1943. Handelsministeriet nedsatte den 21. December en Kom-mission »til at undersøge de Fremgangsmaader, der almindelig an-vendes ved Afgivelse af Tilbud ved offentlige og bundne Licita-tioner, og til at komme med Forslag til en Ordning af de herhen-hørende Spørgsmaal gennem Lovgivning eller paa anden Maade«. I Kommissionen, der oprindeligt bestod af 26 Medlemmer, var Pro-fessor, Dr. jur. Kristian Sindballe Formand, og der sad i øvrigt Re-præsentanter for en Række Ministerier og andre Myndigheder samt Organisationer med Tilknytning til Byggeri. Af denne store Forsam-ling var imidlertid kun 3 Haandværkere, men det lykkedes ved Kommissionens første Møde Oldermænd Eising som Haandværks-raadets Formand at faa indvalgt yderligere 4 Haandværkerrepræ-sentanter, og et mindre Arbejdsudvalg blev nedsat.

I en lang Række Møder behandledes alle de forskellige Problemer, idet man som Arbejdsgrundlag ved Forhandlingerne benyttede Lau-gets Licitationsbestemmelser, og i Foraaret 1945 var man naaet saa vidt, at der kun stod tilbage at løse Spørgsmaalet om Formen for selve Tilbudsreguleringen, idet Kommissionen vel kunde anerkende denne i Princippet, men ønskede Garanti for, at der blev reguleret rigtigt.

Kommissionens Formand havde foreslaaet, at Uoverensstemmel-

ser om Reguleringens Rigtighed eventuelt skulde afgøres af en almindelig Voldgiftsret, men dette kunde Haandværkerrepræsentanterne ikke gaa med til, da en Opmand i en saadan Voldgift ikke er Fagmand og saaledes vilde være ganske ude af Stand til at afgøre, hvilken Pris der er den rigtige¹.

Saaledes stod Sagen efter 1¹/₂ Aars Forløb, og der var Udsigt til, at Kommissionens Arbejde vilde slutte med en Flertals- og en Mindretalsindstilling. Oldermænd Eising foreslog da at lade eventuelle Uoverensstemmelser om Berettigelsen af en foretagen Regulering afgøre af et Beregningsudvalg bestaaende af sagkyndige Medlemmer, og Haandværksraadet udarbejdede et fuldstændigt Forslag desangaaende. Denne Tanke vandt Tilslutning i Kommissionen, og i Løbet af kort Tid lykkedes det at naa frem til et endeligt Resultat, der foreligger i Kommissionens Betænkning af August 1945. Betænkningen var underskrevet af samtlige Kommissionens Medlemmer, idet dog Repræsentanten for Byggesocietetet havde ønsket at gøre opmærksom paa visse Betænkeligheder over for afgørende Dele af Forslaget.

Betænkningen faldt i forskellige Afsnit.

Den tilkendegiver, at der ikke kan rettes Indvending mod Afholdelse af Møde mellem de bydende til Drøftelse af Grundlaget for Licitationen med Henblik paa at søge mulige Mangler ved Beskrivelser eller Tegninger afhjulpet eller Arbejdsbetingelser lempet.

Der fastsættes en vis Beskyttelse af Underhaandsbud, idet en Bygherre kun kan indhente 2 Tilbud efter hinanden. Er han ikke tilfreds hermed, maa han udskrive Licitation.

Paa samme Maade kan der over samme Arbejde kun holdes Licitation 2 Gange, og de, der har været med i første Omgang, har Ret til at blive indbudt igen. Denne Beskyttelse gælder dog kun i 6 Maaneder.

Udregningsvederlag anerkendes. Der fastsættes ganske bestemte Takster — meget lave i øvrigt — efter Tilbudenes Størrelse og en stærkt faldende Skala. Dog kan der ikke kræves Udregningsvederlag for Tilbud, der antages, som bliver udskudt eller ligger mere end 12 % over det laveste Bud.

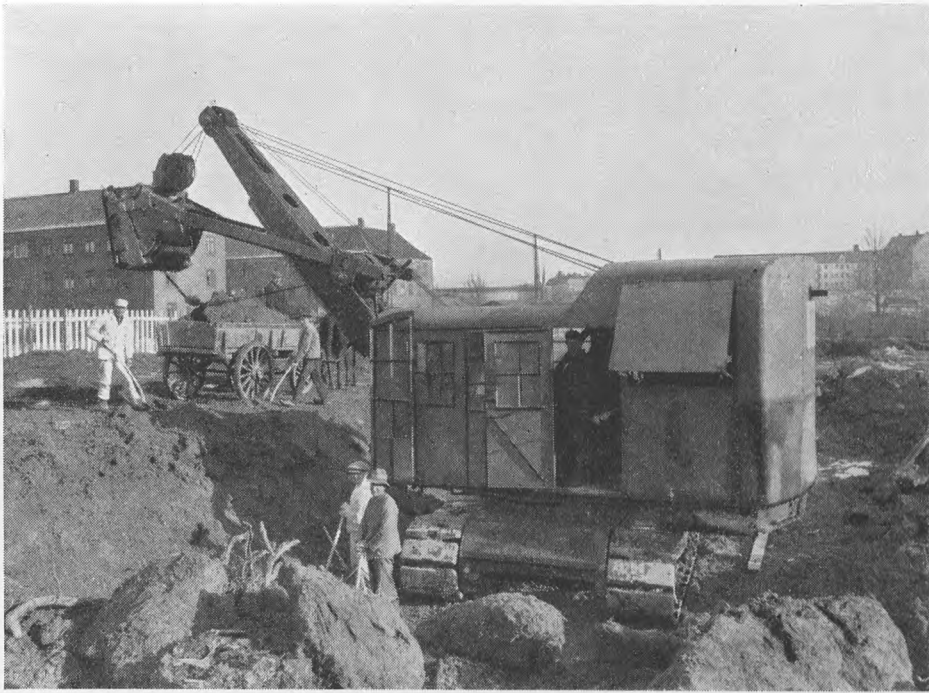
Med Hensyn til Regulering af Licitationstilbud udtaler Kommissionen, at der ikke for den har foreligget Oplysninger, som giver Grundlag for en Paastand om, at Organisationernes Tilbudsregulering i Almindelighed har fordyret Byggeriet paa uforsvarlig Maade, men at der er rejst visse Indvendinger mod de hidtidige Former for Regulering.

De af Kommissionen fastlagte Retningslinier for Regulering bryder med det hidtidige Princip, at Udskydelsen finder Sted inden Licitationen. Ved denne skal Tilbudene efter de nye Regler indgives uændrede, men Organisationen kan senest Fjerdedagen efter den Dag, Licitationen holdes, begære mulige for lave Bud udskudt, og saafremt Bygherren ikke akkviescerer herved, afgøres Sagen i Henhold til de af Kommissionen foreslaaede og af Handelsministeriet godkendte »Normer for Behandling af Strid om Udskydning af Bud ved Licitation«, der indeholder de nærmere Regler for Beregningsudvalget, hvortil Parterne vælger hver 1 à 2 Medlemmer samt eventuelt en Opmand, der ligesom Medlemmerne skal være fagkyndig.

Saaframt en Bygherre ikke forud for en Licitation vil forpligte sig til at rette sig efter de nye Bestemmelser, har Organisationen Ret til at foretage Forhaandsregulering eller til at forbyde, at der afgives Tilbud.

I Marts 1946 tiltraadte Handelsministeriet Kommissionens Betænkning, og Priskontrolraadet paalagde derefter de Organisationer, hvis Love og Vedtægter indeholdt Aftaler om Regulering af Tilbud etc., at ændre disse Bestemmelser saaledes, at de kom i Overensstemmelse med de Forskrifter, der var angivet i Kommissionsbetænkningen. Dette skete for Laugets Vedkommende paa den ordinære Generalforsamling den 30. April, og de ændrede Licitationsbestemmelser blev derefter anmeldt til Priskontrolraadet og sat i Kraft fra 1. September 1946.

Laugets Gravemaskine i Virksomhed 1931.

MURERLAUGETS HEJSEVÆRKER

I 1919 etableredes Institutionen *Murerlaugets Hejseværker*. Man var ved den Tid naaet til Erkendelse af, at Tiden var løbet fra den gammeldags Form for Opbæring af Materialerne ad Løbebroer; man maatte i Stedet spare Arbejdskraft og vinde Tid ved at anvende mekaniske Hjælpemidler; men Spørgsmaalet kunde kun løses ved at løfte i Flok, da Anskaffelsen af de kostbare Elevatorer ikke var hver Mesters Sag. Formaalet med Oprettelsen af *Murerlaugets Hejseværker* var da at have et fornødent Antal Hejseværker rede til Udlejning til Laugsmedlemmerne.

Ved Generalforsamlingsbeslutning havde man gjort Anvendelsen af Laugets Hejseværker obligatorisk for Medlemmerne ved Bygge-

arbejder over anden Sal. Et Hejseværksudvalg paa seks Medlemmer, hvoraf to Bestyrelsesmedlemmer, førte Tilsyn med Driften og aflagde Beretning til Laugsbestyrelsen.

Udvalgets Sammensætning var i 1922 blevet ændret, saaledes at det bestod af Murermestrene Albert Fugmann (Formand), Jens P. Arnung, Senius Olsen, P. R. Madsen, Har. Petersen, N. Mikkelsen Sørensen og Jacob Stamer.

Til at træffe Afgørelse i Sager, hvor der kunde være Tvivl om, hvorvidt der skulde anbringes Hejs eller ikke, var der nedsat et særligt Dispensationsudvalg bestaaende af Murermestrene Carl Thiel, Har. Petersen, Esper Eising, P. R. Madsen og Jacob Stamer.

Fra en beskeden Begyndelse i 1919 har *Murerlaugets Hejseværker* udviklet sig til en meget omfattende Virksomhed, som beskæftiger et betydeligt Antal Folk, og som er i Stand til at udleje til Laugets Medlemmer det allermeste af, hvad en Murermester kan faa Brug for af Maskiner og Materiel i sin Forretning. Udviklingen er gaaet støt og roligt fremad. Ved Starten var man alene indstillet paa Udlejning af Hejseværker, men Forholdene har medført, at man efterhaanden har taget flere og flere Opgaver op, saaledes at man nu raader over en betydelig Maskinpark; bl. a. kan nævnes:

137 Hejseværker med Spil og Motorer, 2 Gravemaskiner med Blokvogn, 15 Betonblandemaskiner, Luftcompressoranlæg, Grundvandspumper, Haandspil, Motorspil og Koksgryder.

Udover selve Udlejningen har *Hejseværkerne* ogsaa ydet Medlemmerne en betydelig Service gennem sin Reparationsafdeling, der foruden at holde egne Maskiner i Orden i vid Udstrækning har kunnet paatage sig at reparere Murermestrenes private Materiel.

De gentagne betydelige Udvidelser af *Hejseværkernes* Virkeomraade har naturligvis medført, at Plads- og Lokaleforhold efterhaanden er blevet alt for smaa, og Laugets Ledelse begyndte derfor allerede under Krigen at spekulere paa en Løsning af dette Problem, da man jo maatte forudse, at der efter denne kom overordentlig meget Byggeri i Gang, og at der som Følge deraf vilde blive Brug for en yderligere Forøgelse af *Hejseværkernes* Kapacitet. Hertil kom

endvidere, at den Højde, over hvilken Hejs skal anvendes, ved Overenskomstforhandlingerne i 1946 blev nedsat til 10 m, saaledes at der nu skal Hejs paa alle 2. Sals Huse, en Bebyggelsesform, der er meget stærkt benyttet i disse Aar, navnlig i Omegnskommunerne.

Der forelaa to Muligheder: enten at bygge en ny og højere Bygning paa *Hejseværkernes* Grund paa Fuglebakkevej eller at flytte hele Virksomheden. For den første Mulighed talte den udmærkede Beliggenhed omtrent i Centrum af det Omraade, der skal dækkes, og Arkitekt Ejnar Fugmann udarbejdede Tegninger til en ny 3 Etagers Bygning til Afløsning af det gamle Hus. Imidlertid nægtede Frederiksberg Kommune at give Byggetilladelse med den Begrundelse, at Projektet ikke vilde passe ind i den projekterede Byplan for Kvarteret. Under de fortsatte Forhandlinger om Sagen gik Kommunen dog med til at godkende Byggeriet paa visse Betingelser, bl. a. den, at Ejendommens Værdiforøgelse med Henblik paa en eventuel Ekspropriation skulde afskrives over et ganske kort Aaremaal, hvilket Lauget naturligvis ikke kunde gaa med til. Man er derefter begyndt at se sig om efter en Grund af passende Størrelse lidt længere ude i Periferien og har nøjedes med foreløbig at foretage nogle mindre Ændringer ved de nuværende Lokaliteter paa Fuglebakkevej.

Virksomheden paa *Murerlaugets Hejseværker* har fra Starten været drevet ud fra det Princip, at der ikke skulde stiles efter egentligt Overskud, men at Institutionen blot skulde give en passende Forrentning af den investerede Kapital og det fornødne Beløb til Afskrivning.

De af Hejseværksudvalget fastsatte Udlejningssatser har derfor stadig været sat saa lavt som overhovedet forsvarligt, maaske ogsaa lavere end rimeligt — Priserne blev f. Eks. ikke forhøjet under Krigen — i Betragtning af, at meget af Materiellet efterhaanden trænger stærkt til Fornyelse.

Nogle enkelte Begivenheder skal nærmere omtales.

I 1924 indkøbte man i Norge et Hejseværk af ny Konstruktion opfundet af Ingeniør Dybberg. Det viste sig imidlertid ikke praktisk til Brug her i Landet, idet det, hverken hvad Anbringelse, Drifts-

sikkerhed eller Materialetransport angaar, kunde maale sig med Laugets egne Hejseværker.

Sidst i 1920'erne, da det blev almindeligt med Maskingravning i Stedet for Haandgravning, vedtog man at anskaffe en Gravemaskine, dels for at støtte Laugets Medlemmer og dels for at skabe lidt Konkurrence over for de Firmaer, der udlejede saadanne Maskiner.

Efter at man i Tyskland havde set paa nogle forskellige Modeller, erhvervede *Murerlaugets Hejseværker* i 1930 en Orenstein og Koppel Gravemaskine med $\frac{3}{4}$ m³ Ske, Dieselmotor og Larvefødde. Den blev under megen Interesse fra Laugets Medlemmer forevist ved sin første Udgravning for Murermester N. Mikkelsen Sørensen i Sorgenfrigade og arbejdede — bortset fra enkelte Begyndelsesvanskeligheder — saa tilfredsstillende, at man allerede næste Aar besluttede at købe en Maskine til.

Der var een alvorlig Ulempe ved Gravemaskinerne: Transporten. »Gaa selv« kunde de kun over kortere Afstande, og at leje Transportvogn hver Gang, de skulde flyttes, var meget bekosteligt og besværligt. For at komme ud over dette Problem anskaffede *Murerlaugets Hejseværker* derfor en Blokvogn, saa man selv kunde transportere Gravemaskinerne.

I 1931 trak Direktør H. Amundsen, der havde staaet for den daglige Ledelse siden 1919, sig tilbage. Man enedes da i Laugets Bestyrelse om, at Hejseværksudvalget, hvori Jens P. Arnung i 1923 havde afløst Albert Fugmann som Formand og Esper Eising nu var indtraadt, fremtidig selv skulde varetage den daglige Ledelse.

I 1932 efter Arnungs Død blev Esper Eising Formand for Hejseværksudvalget, hvortil yderligere blev valgt Vald. Nielsen.

Midt i 1930'erne var man begyndt at arbejde med Tanken om teleskopiske Staal-Hejsetaarne, der skulde have det Fortrin frem for Trætaarne, at de kunde benyttes Gang efter Gang og opstilles let og hurtigt. Der indkøbtes et Prøvetaarn i Sverige, og det blev ombygget efter danske Forhold, da man her i Landet arbejdede efter et hurtigere System. Imidlertid viste dette Taarns Fordele sig i Praksis ikke at kunne opveje de Gener og Ulemper, der fulgte med.

I Slutningen af 1936 døde Maskinmester H. Christensen, der siden Starten af *Hejseværkerne* med stor Dygtighed havde ført det daglige Tilsyn paa Pladserne med Arbejderne og Materiellet. Han efterfulgtes som Værkmester af G. Wiberg, der ligeledes havde været knyttet til Virksomheden siden Begyndelsen. Kort efter ansattes H. Harsder-Sørensen som Bogholder.

Under Krigen, da der ikke kunde faas Dieselolie, maatte man ændre den ene af Gravemaskinerne til Gengas-Drift, en meget bekostelig Historie — ikke alene selve Ombygningen af Maskinen (der blev foretaget af Burmeister & Wain), men ogsaa Brændsels- og Vedligeholdelsesudgifterne androg meget store Beløb.

I 1946 udvidede man med endnu en Afdeling, idet der blev ansat en autoriseret Elektro-Installatør, saaledes at man selv kan foretage alle Installationer i Forbindelse med Hejseværkerne i Stedet for som tidligere at have et andet Firma til at udføre dem, hvilket ikke altid var helt tilfredsstillende. Ogsaa andet Installationsarbejde udfører den nye Afdeling, f. Eks. Indlægning af Lys i Arbejdsskure o. l.

Siden 1932 og baade under og efter sin 13-aarige Oldermandsperiode har Esper Eising som Formand for Hejseværksudvalget — der i de senere Aar har været omtrent identisk med Bestyrelsen — haft den egentlige Ledelse og har i disse Aar ved sit store og for tjenstfulde Arbejde bidraget meget væsentligt til den Betydning, som *Murerlaugets Hejseværker* har for Byggevirksomheden i Hovedstaden i sin Helhed og for Laugets Medlemmer i Særdeleshed. Ved Udgangen af 1948 trak Eising sig tilbage som Formand for *Murerlaugets Hejseværker*.

ARBEJDSFORHOLD OVERENSKOMSTFORHANDLINGER

I Begyndelsen af 1920'erne var Forholdene mellem Arbejdsgivere og Arbejdere kendetegnet af Efterkrigstidens Vanskeligheder. Lønningerne havde i Efteraaret 1920 naaet Toppunktet, og næste Aar var Omslaget kommet. Den store Erhvervskrise meldte sig, Pristallet begyndte kraftigt at falde, og ud fra disse to Forudsætninger krævede Arbejdsgiverne Lønreduktioner. Inden for de københavnske Byggefag kom der Arbejdsløshedstider, og nye Overenskomster opnaaedes først, efter at der var afgivet Lockoutvarsler fra Mesterorganisationernes Side. Det syntes at knibe for Arbejderne at forstaa, hvad Tiden maatte føre med sig i Retning af Tilpasning mellem Lønninger og Fagets Indtjeningsmuligheder. Hertil kom, at yderliggaaende syndikalistiske Urostiftere ophidsede til ulovlige Strejker.

I 1921 var de gamle Priskuranter udløbet den 1. Februar; men først efter at der var varslet Lockout fra den 2. Maj, naaede man i Slutningen af April til nye Overenskomster, der skulde gælde til næste Aar. I Foraaret 1922 var der henved 3 Maaneders Lockout, inden Byggefagenes Fagforeninger tiltraadte den Forlængelse af Priskuranterne for 1 Aar, som De samvirkende Fagforbund og Arbejdsgiverforeningen var blevet enige om den 4. April. I Henhold til de nye Overenskomster skulde der i August foretages en Regulering af Lønningerne efter Statistisk Departements August-Pristal, medmindre man inden 1. August 1922 enedes om Forlængelse yderligere 1 Aar; i saa Fald skulde Augustreguleringen udskydes til Februar 1923.

Da Tiden kom i Juli 1922, hvor der skulde tages Stilling til dette Spørgsmaal, ønskede Murerlauget Forlængelse, men Murersvendenes

og Murerarbejdsmændenes Fagforeninger nægtede at gaa med hertil, hvorfor Augustreguleringen traadte i Kraft i Form af en Lønnedgang paa 6 %. I Foraaret 1923 skulde man saa til at forhandle om nye Overenskomster, og fra Laugets Side gik man med til, at der med Hensyn til Pristalsreguleringen skabtes en neutral Zone paa 6 Points, inden for hvilken der ikke skulde reguleres; til Gengæld fik man saa Priskuranter med Gyldighed til Foraaret 1925.

I den følgende Overenskomstperiode var der to Spørgsmaal, som var blevet brændende, og som man fra Bestyrelsens Side var klar over, at der maatte sættes stærkt ind paa at faa løst: Udbetalingen paa Akkord og Betalingsformen for Murerarbejdsmændenes Stilladsarbejde. Hvad det første Punkt angik, var man i den Situation, at der ikke i Priskuranterne var fastsat en ganske bestemt Akkordudbetaling, idet Minimallønnen og Akkordudbetalingen stod som een Post, og der havde vist sig en Tendens fra Arbejdernes Side til at presse Udbetalingerne i Vejret, saa Akkorderne gav Underskud.

En Del Mestre havde af denne Grund nedsat Akkordudbetalingerne, hvilket gav Anledning til Arbejdsstandsning og Klage til Den faste Voldgiftsret. Ved Kendelsen blev Arbejdsstandsningen vel kendt ulovlig, men paa den anden Side tilkendegav Retten i sine Præmisser, at en indbyrdes Aftale om en bestemt Forskudsudbetaling var stridende imod Minimallønsregelen.

En Generalforsamling i Lauget havde i Juli 1924 givet Bestyrelsen sin Tilslutning til dens Bestræbelser for »at faa klaret Udbetalingsspørgsmaalet paa Akkord paa en saadan Maade, at den enkelte Mester i Fremtiden sikres imod, at Arbejderne tiltvinger sig større Udbetaling og Forskud, end Priskuranterne og Overenskomsterne hjemler, og saaledes at alt Underskud paa Akkorderne undgaas«.

Hvad Stilladsarbejdet, der hidtil havde været betalt som Time-lønsarbejde, angik, havde Udviklingen været den, at medens man tidligere kun brugte een Stillads-Arbejdsmand til 7—8 Svende, krævedes der nu omtrent een for hver 2 Svende, hvilket var ganske uholdbart.

Paa Grund af den store Usikkerhed paa det økonomiske Omraade

(Valutaspørgsmaal, Arbejdsforhold og Konkurrence fra Udlandet — Faren for tysk Dumping) var det Arbejdsgiverforeningens Standpunkt, at der ved Forhandlingerne om Overenskomstfornyelsen maatte tages Hensyn til hele den almindelige Situation og dennes Udvikling i de kommende Maaneder.

Overenskomsterne blev opsagt, og Forhandlingerne kom i Gang — foreløbig dog uden Resultat. Midt i Marts 1925 forelaa 2. Strejkevarsel fra baade Murersvende og Murerarbejds mænd, men det lykkedes ikke at faa genoptaget Forhandlingerne saa betids, at det kunde afværges, at Strejken traadte i Kraft den 23. Marts 1925. Fra Forligsinstitutionens Side blev der udarbejdet et Mæglingsforslag, som imidlertid maatte afvises af Lauget, idet den i Forslaget indeholdte Stilladsordning var ganske uantagelig. Konflikten havde dog ikke varet længe, før der kom Underhaandsforhandlinger i Gang mellem de to Parter, og 2. Paaskedag begyndte de egentlige Forhandlinger, som den 16. April førte til et Forligsgrundlag, der kunde anbefales af baade Laugets og Fagforeningernes Bestyrelser til Vedtagelse i deres respektive Organisationer. Forligsforslaget blev vedtaget i Lauget paa en ekstraordinær Generalforsamling den 21. April.

For Murerarbejds mændenes Vedkommende gennemførtes en fuldständig Ændring af Priskurantens Afsnit vedrørende Stilladsbygning. Ved den nye Ordning, hvis Fædre var Arnung og Eising, indførtes et delvis Akkordsystem, saaledes at der foruden en Stilladsgrundløn pr. Time ydedes visse Tillæg pr. 1000 Sten etc. For saa vel Murersvende som Murerarbejds mænd blev der fastsat en bestemt Udbetaling paa Akkord, saaledes at der nu var skabt Basis for en Stabilisering af Arbejdsforholdene.

Det varede imidlertid lige til den 8. Juni, inden Overenskomstsituationen var afviklet i sin Helhed efter det største Opgør, der havde fundet Sted mellem Arbejdsgivere og Arbejdere siden Lockouten i 1899. Konflikten kostede det danske Samfund over 4 Mill. tabte Arbejdsdage.

De Lønstridigheder, der var Parterne imellem, gav ikke nogen naturlig Baggrund for en Konflikt af dette Omfang, hvis Aarsag

snarere var at søge i Modsætningerne imellem De samvirkende Fagforbund og Dansk Arbejdsmandsforbund, hvis temperamentsfulde Leder, Forretningsfører Lyngsie, mente at kunne fortsætte Kampen alene, efter at der for de faglærtes Vedkommende var opnaaet Enighed om Vilkaarene for Arbejdets Genoptagelse. Situationen var ved at blive politisk farlig for Ministeriet Stauning, der udarbejdede Lovforslag til Afblæsning af alle Strejker og Lockouter og Afgørelse af Uoverensstemmelserne ved tvungen Voldgift, da Lyngsie omsider lod Forligsinstitutionen komme til, saa Konflikten kunde afsluttes ved normal Mægling. Formelt led Lyngsie vel ikke Nederlag. Men de Lønforbedringer, Arbejds mændene fik, kunde være opnaaet paa et langt tidligere Tidspunkt. Dansk Arbejdsmandsforbund traadte ud af De samvirkende Fagforbund og etableredes som en tredie Hovedorganisation.

Ved de nye Overenskomster, der afsluttedes for 2 Aar, forhøjedes Dyrtidstillægget til Priskuranterne i Henhold til Januar-Pristallet (221) med 3 % til 22,9 %.

Lønniveauet gik i det følgende Aar kraftigt nedad paa Grund af det stærkt faldende Pristal. Ved Februarreguleringen 1926 nedsattes Lønningerne med 12 %, og Augustreguleringen samme Aar tog yderligere 5 %.

I Efteraaret 1926 opsagde baade Murersvende og Murerarbejds mænd Overenskomsterne, der udløb den 1. Februar 1927, og i Begyndelsen af det nye Aar tilstillede de Lauget Forslag til en ny Overenskomst. Fra Laugets Side svarede man med Modforslag. Medens Arbejderne stillede vidtgaaende Krav og bl. a. krævede Ferie med Løn, indskrænkede Mestrenes Modforslag sig i det væsentlige til at fastholde Princippet med Regulering efter Pristallet. Efter nogle ret stiltfærdige Overenskomstforhandlinger naaede man til Enighed om en 1-aarig Fornyelse, uden at der havde været varslet hverken Strejke eller Lockout.

Pristallet gik i 1927 stadig nedad og medførte en yderligere Nedgang i Lønningerne paa ca. 3 % (for Murerarbejds mændene i Februar og for Murersvendene i August).

I September 1927 besluttede Lauget at opsige Overenskomsterne til Ophør den 1. Februar 1928. Dette skyldtes navnlig, at man saa sig nødsaget til at frigøre sig over for Murerarbejdsmændene, med hvem Lauget i denne Overenskomstperiode ikke havde Bestemmelser om Lønregulering, og man fandt, at Overenskomstforholdene med de to Fagforeninger burde behandles sideløbende.

Forhandlingerne paabegyndtes i Januar 1928, men blev ret hurtigt afbrudt, og det meste af Foraaret gik, uden at nogen af Parterne tog Initiativet til deres Fortsættelse. Fagforeningerne gav Udtryk for den Opfattelse, at Overenskomsterne efter 1. Februar var bortfaldet, hvilket imidlertid var ganske fejlagtigt, da Den faste Voldgiftsret har fastslaaet, at de gamle Priskuranter løber videre, indtil en af Parterne frigør sig ved Strejke- eller Lockoutvarsel. Først i Begyndelsen af Maj 1928 henvendte Fagforeningerne sig til Lauget for at faa Forhandlingerne genoptaget. I Lauget var der Enighed om, at man nok vilde gaa med til Forlængelse af Overenskomsterne til Februar 1929, men ikke kunde gaa med til nogle Indrømmelser. Repræsentanter for Murersvendenes Fagforening blev indbudt til et Møde midt i Maj, og her fremsatte de Ønske om at komme bort fra Pristalsreguleringen og om at faa nedsat et Fællesudvalg til Revision af Priskuranten. I Slutningen af Maj naaede man til Enighed, saaledes at den hidtidige Overenskomst forlængedes med en enkelt Ændring for 2 Aar til 1. Februar 1930; der skulde nedsættes et fælles Priskurantudvalg til Gennemgang og Drøftelse af Priskuranten. Murerarbejdsmændenes Priskurant fornyedes ligeledes for 2 Aar uden Ændringer. I hele Overenskomstperioden skulde der ikke finde nogen Lønregulering Sted. Resultatet maatte vel tages som et Udtryk for, at Parterne i en Periode med meget Arbejde og Knaphed paa Arbejdskraft ønskede at stabilisere Forholdene mest muligt.

Den 15. November 1928 holdt Laugets og Murersvendenes Fagforenings Priskurantudvalg deres første Fællesmøde, hvor man efter en indledende Drøftelse enedes om en Gennemgang af Priskuranten Punkt for Punkt, idet man dog straks fra Laugets Side fastslog, at der kun kunde blive Tale om en rent redaktionel Revision.

Ernst Jensen.
Oldermand 1946.

I November 1929 blev Priskuranterne opsagt, og der forhandlede til langt hen paa Foraaret.

For Murersvendenes Vedkommende naaede de to Organisationers Priskurantudvalg endelig den 9. Maj til Enighed om et Overenskomstforslag, som Fagforeningens Udvalg dog ikke vilde sætte deres Navne under straks; men Formanden, Th. Kryger, lovede, at man vilde underskrive i Løbet af et Par Dage. Da Løftet endnu den

14. Maj ikke var blevet indfriet, rykkede man Fagforeningen for Underskrift senest den 20. Maj. I Stedet modtog man Fagforeningens 1. Strejkevarsel, og det saa saaledes ud til Arbejdskamp.

Med Murerarbejds mændene havde Forhandlingerne heller ikke ført til noget endeligt Resultat, og ogsaa fra deres Fagforening blev der fremsendt Strejkevarsel. Den 19. Juni fremsatte Forligsmanden Forslag til nye Overenskomster med Murersvende og Murerarbejds mænd, og paa en Generalforsamling i Lauget den 25. Juni fik Forslaget Tilslutning.

Da ogsaa Murersvendenes og Murerarbejds mændenes Fagforeninger vedtog Forligsmandsforslaget, bortfaldt de afgivne Strejkevarsler, og Arbejdsroen var herefter sikret 2 Aar frem i Tiden. Ved de nye Overenskomster var man gaaet bort fra Regulering efter Pristallet, da Priseniveauet nu tilsyneladende havde fundet et nogenlunde fast Leje. Begge Priskuranter blev nytrykt med de Ændringer, man var blevet enige om under Forhandlingerne, samt de Rettelser og Tilføjelser, der var kommet til i Aarenes Løb.

Efter en Periode med nogenlunde Arbejdskraft i Murerfaget blev Overenskomsterne i Slutningen af 1931 opsagt fra begge Sider til Ophør den 1. Februar 1932. Arbejdsgiverforeningen havde først tilbudt *status quo* i 1 Aar, men Tilbudet var ikke blevet modtaget, og der blev derefter fremsat Krav om Lønreduktion samt udstedt Lock-outvarsel. Imidlertid greb Forligsmanden ind og fremsatte den 13. Februar 1932 et Mæglingsforslag gaaende ud paa uforandret Forlængelse af Overenskomsterne i 1 Aar. Forslaget blev vedtaget.

Paa dette Tidspunkt var ogsaa herhjemme Virkningerne af den økonomiske Verdenskrise begyndt at gøre sig gældende med manglende Afsætningsmuligheder og stigende Arbejdsløshed. Pristallet var fra 1930 til 1932 faldet en halv Snes Points, og Lønningerne her i Landet laa i det hele taget paa et ret højt Niveau i Forhold til Udlandet. Dette var Baggrunden for, at man i Eftersommeren 1932 saa vel inden for Arbejdsgiverforeningen som i Lauget rejste Spørgsmaalet om Lønreduktion.

I September Maaned fik Lauget fra Fagforeningerne en Henstil-

ling om, at man udskød Tidspunktet for Opsigelse af Priskuranterne til 1. Januar 1933. Forslaget motiveredes med Hensynet til den vanskelige Situation paa Arbejds- og Pengemarkedet. Lauget fandt imidlertid ikke Anledning hertil, og Overenskomsterne blev derefter fra begge Sider opsagt i Slutningen af September til Ophør 1. Februar 1933.

I Slutningen af 1932 havde Arbejdsgiverforeningen over for De samvirkende Fagforbund stillet Forslag om en generel Lønnedsættelse paa 20 % med den Begrundelse, at en Tilpasning af Lønniveauet var nødvendig, da der siden 1927 ikke havde fundet nogen almindelig Regulering Sted i Henhold til det faldende Pristal. De samvirkende Fagforbund stillede sig imidlertid absolut afvisende, og Arbejdsgiverforeningen udstedte derfor Varsel om Lockout, ligesom der kom Strejkevarsel fra De samvirkende Fagforbund.

Situationen var nu tilspidset saa stærkt, at Forligsmanden ikke saa nogen Mulighed for at fremsætte Mæglingsforslag; men nu skete der det, at Statsminister Stauning greb ind og i Rigsdagen forelagde et Forslag til Lov om Forbud mod Strejke og Lockout. Forslaget blev kort efter til Lov den 31. Januar 1933, idet den indgik i det saakaldte »Kanslergadeforlig« og blev sammenkædet med den spændte politiske Situation og Kronesænkningen. Alle Overenskomster blev forlænget uden Ændringer indtil 1. Februar 1934. Der kom saaledes ingen Arbejdskamp, men Oldermænd Wildt karakteriserede Loven som et uhørt politisk Overgreb, og Dansk Arbejdsgiverforenings Formand, Ingeniør Jul. Madsen, fremsatte offentligt en meget kraftig Protest imod dette dybtgaaende Indgreb i Organisationsforholdene.

I September 1933 opsagde Lauget Overenskomsterne, og ogsaa Fagforeningerne sagde op. Skønt Lauget ikke brød sig om at komme i Detailforhandling, fordi Priskuranterne endnu var ret nye, ventede man dog, at Fagforeningerne vilde komme med detaillerede Forslag, og for ikke at staa uforberedt over for saadanne besluttede man derfor i December at udarbejde et udførligt Modforslag, saa meget mere som man ikke ventede, at Lovforbudet mod Strejker og Lockouter vilde blive forlænget, medens en Ændring i Forligsmandsloven var mere sandsynlig.

I Januar 1934 vedtog Rigsdagen den nye Lov om Mægling i Arbejdsstridigheder, der bl. a. fastsatte nye og mere betryggende Regler med Hensyn til Afstemning om Mæglingsforslag fra Forligsinstitutionen.

Sidst i Januar sendte Lauget derpaa Fagforeningerne sine Forslag til Ændringer og Tilføjelser i Priskuranterne, der bl. a. gik ud paa en generel Lønreduktion paa 22 %. Nu udviklede Sagen sig saaledes, at der blev afgivet Lockoutvarsel gennem Arbejdsgiverforeningen. Lockouten skulde for Murersvendenes og Murerarbejdsmændenes Vedkommende træde i Kraft den 22. Februar. Inden for Lauget var der et almindeligt Ønske om at undgaa Konflikten, medens man dog mente at burde støtte Kollegerne i Provinsen, som mest trængte til at faa Lønreduktioner for at kunne klare sig i Konkurrencen med Landhaandværkerne. Der blev den 14. Marts fra Forligsmandens Side fremsat Mæglingsforslag, og Konflikten blev afværget, men kun fordi Arbejdsgiverne for tredje Gang i Løbet af 3 Aar resignerede med Hensyn til Lønreduktioner, idet Forligsmanden overhovedet intet Hensyn tog til Arbejdsgiverne, men saa at sige blankt fulgte De samvirkende Fagforbunds Krav om Forlængelse 1 Aar paa de gældende Vilkaar.

Paa et Fællesmøde den 28. September 1934 foreslog Lauget, at Opsigelsesfristen blev udskudt en Maaned til den 1. November, saa man kunde faa lidt Klarhed over Tendenserne i de andre Fags Forhandlinger. Fagforeningsrepræsentanterne maatte imidlertid beklage, at de paa Grund af det sene Tidspunkt ikke kunde tiltræde Laugets Forslag; var det kommet før, vilde man maaske have set velvilligt paa det; nu var man bundet af Beslutninger i Foreningerne. Herefter blev Overenskomsterne opsagt.

Endnu i Slutningen af Januar 1935 var der ikke kommet Forhandlinger i Gang mellem de to Parter. Arbejdsgiverforeningen ønskede ikke, før man havde faaet klaret Forholdet til De samvirkende Fagforbund, at man optog Forhandlinger med de udenfor staaende Organisationer, hvortil Murerfagets Fagforeninger hørte. I Lauget vilde man dog gerne begynde, inden »Solen stod for højt paa Him-

len«, og Oldermænd Eising havde faaet det Indtryk paa Mødet i September, at Fagforeningerne var fredeligt stemt denne Gang; derimod frygtede han, at Entreprenørforeningens Overenskomstforhold vilde blive det Sprængstof, der kunde skabe Konflikt i større Stil. Da Forhandlingerne omsider kom i Gang, viste det sig, at Indtrykket af den fredelige Stemning havde været forkert. Der blev stillet meget vidtgaaende Krav fra Modpartens Side. Aarsagen til, at Arbejderne havde været meget utilbøjelige til at gaa i Forhandling, viste sig at være den, at der var Vanskeligheder i Entreprenør- og Murerfaget i Provinsen, hvor den i 1930 trufne Landsoverenskomst med Entreprenørforeningen havde medført uheldige Forhold, fordi Landhaandværkerne og andre havde kunnet faa langt billigere Arbejdskraft end Entreprenørerne. Fagforeningerne var mødt op med Krav om 40 Timers Arbejdsuge med fuld Udligning af Lønnen, Ferie med Løn, 5 % Værktøjsgodtgørelse, 10 % Forhøjelse af samtlige Lønninger og Forhøjelse af en meget stor Del af Priskurantens Priser. Hvis disse Krav blev gennemført, vilde de betyde en Lønforhøjelse til Murersvendene paa lidt under 50 %. Over for dette havde Lauget krævet en Nedgang i Lønningerne paa 15 %. Alle Forhandlinger forblev resultatløse. Den 10. April 1935 fremsatte Forligsmanden sit Forslag til Overenskomst, som blev vedtaget af begge Parter, saaledes at Konflikten ogsaa denne Gang blev undgaaet. Priskurranterne blev herved i det store og hele forlænget uforandret i 1 Aar; men Oldermænd Eising udtalte bagefter, at Forhandlingerne havde ligget meget haardt, og at det havde været de sværeste og mest langvarige i Forligsinstitutionens Historie. Parterne syntes at være klare over, at det ikke kunde gaa længere paa denne Maade.

I August 1935 vedtog man i Laugets Bestyrelse paa Forslag af Oldermænd Eising at gaa med til, at man fik Opsigelsesfristen for Priskurranterne skaaret ned fra 4 til 3 Maaneder; efter Forhandlinger med Fagforeningerne blev der Enighed om denne kortere Frist, hvorefter Opsigelser for Fremtiden skulde ske inden 1. November. Imidlertid naaede Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund endnu i samme Efteraar til Enighed om en yderligere Forkortelse af

Opsigelsesfristen, saaledes at der først skulde siges op inden 1. December; men Murersvendene og Murerarbejdsmændene kom ikke med i denne Ordning, da de stod uden for De samvirkende Fagforbund.

Fagforeningerne opsagde derfor i Oktober Overenskomsterne med Lauget, medens Lauget paa sin Side ikke sagde op, idet man ønskede at afvente Resultatet af de Drøftelser, der paa daværende Tidspunkt førtes mellem Hovedorganisationerne om nye Regler for Overenskomstforhandlinger.

Da Forhandlingerne endelig kom i Gang med Arbejderne i Januar 1936, mødte disse igen op med Kravene om 40 Timers Uge, betalt Ferie, generel Lønforhøjelse paa 10 % o. s. v., og efter frugtesløse Forhandlinger i Lauget og i Arbejdsgiverforeningen blev der udstedt Lockoutvarsler i Forbindelse med Afviklingen af hele den almindelige Overenskomstsituation.

Pristallet havde som før omtalt i Begyndelsen af 1930'erne været stærkt faldende, uden at der var sket nogen generel Tilpasning af Lønningerne, og selv om Pristallet nu bl. a. som Følge af Kronesænkningen igen var steget noget, fandt Arbejdsgiverforeningen ikke, at der var Basis for almindelige Lønforhøjelser, men tilbød *status quo* i 1 Aar.

Da man fra Arbejderside fastholdt Kravene om Lønstigning, udbrød Lockouten, der omfattede ca. 100.000 Mand, den 22. Februar 1936. Det var den første store Arbejdskamp siden 1925.

Den 17. Marts 1936 fremsatte Forligsinstitutionen et Mæglingforslag gaaende ud paa en 1-aarig Forlængelse og med Forhøjelser for en hel Række Fag (dog ikke Murerfaget). Oldermændens personlige Mening om dette Forslag var, at det burde forkastes som et ensidigt Diktatur fra Regeringen og Dansk Arbejdsmandsforbund, selv om det bar Forligsinstitutionens Navn. Ved Afstemningen om Forslaget blev det forkastet af Arbejdsgiverne og vedtaget af Arbejderne, men nu greb Regeringen ind. Den vedtog en Lov, hvorefter Arbejdet skulde genoptages den 30. Marts, medens en nedsat Voldgiftsdomstol inden den 8. April skulde afsige en Kendelse, som begge Parter havde at rette sig efter. Oldermændene udtalte i Lauget,

at han ventede, at Kendelsen i det væsentlige vilde blive af samme Indhold som Forligsinstitutionens Mæglingsforslag, og han fik Ret, saaledes at der ikke skete nogen Ændring i Laugets Overenskomster med Murersvendene og Murerarbejdsmændene.

I Slutningen af August 1936 rejste Murersvendenes og Murerarbejdsmændenes Fagforeninger Spørgsmaalet om, hvorvidt der nu, da Tidspunktet for Opsigelse af Overenskomsterne nærmede sig, kunde optages Forhandlinger om Priskuranterne. Oldermænd Eising svarede med at spørge, om Fagforeningerne kunde tiltræde de nye Forhandlingsregler af 17. Marts 1936, som var vedtaget mellem Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund.

Om disse Forhandlingsregler havde der staaet Strid i 11 Aar, og Arbejdsgiverforeningens Formand, Ingeniør Jul. Madsen, havde gjort et meget stort Arbejde for at faa dem gennemført. De betød en væsentlig Forenkling i Forhold til tidligere, idet der nu fastsattes ganske bestemte Retningslinier og Terminer for Overenskomststoffets Behandling. Reglerne gik for det første ud paa, at alle Overenskomster fik ensartet Udløbstid den 1. Marts, Opsigelsesfristen afkortedes til 14 Dage, Forslag til Ændringer i bestaaende Overenskomster skulde være fremsat senest 3 Maaneder før Udløbsdatoen, og fremsendtes Forslag ikke rettidigt, løb Overenskomsterne uændret videre 1 Aar. Forhandlingerne mellem Underorganisationerne skulde optages straks efter Forslagets Modtagelse og være tilendebragt senest 6 Uger derefter. Saa snart Forhandlingerne var erklæret afsluttet i Underorganisationerne, skulde de paabegyndes i Hovedorganisationerne, hvor de maatte være ført til Ende senest 14 Dage før Overenskomsternes Udløbsdato, altsaa inden Opsigelsesfristens Indtræden.

Saa vel Murersvendenes som Murerarbejdsmændenes Fagforeninger tiltraadte de nye Regler, og man tog derefter fat paa Forhandlingerne og blev inden den 15. Januar 1937 enige om alle Spørgsmaal med Undtagelse af enkelte vigtige principielle Punkter, som man derefter tog fat paa i Arbejdsgiverforeningen og her naaede til en Forstaaelse om den 30. Januar. Resultatet af Forhandlingerne karak-

teriseredes af Oldermænd Eising saaledes, at det »faldt lidt i Arbejdernes Favør, men dog kun kunde maales i Brøkdele af Procenter«. Et Led i Overenskomsterne var det, at der skulde nedsættes et Fællesudvalg til at undersøge Muligheden af at indføre Ferie i Faget. Oldermænden var paa en Kongres i Finland den foregaaende Sommer blevet klar over, at Danmark var det eneste Land i Skandinavien, der ikke havde faaet indført Ferie for alle Arbejdere, og han mente nu, at det kun vilde være et Tidsspørgsmaal, hvornaar man ogsaa herhjemme maatte indføre en tilsvarende Ordning; det var derfor af Vigtighed, at Lauget sørgede for at blive medbestemmende ved dens Udformning for Byggefagernes Vedkommende.

Ved Forhandlingernes Genoptagelse i December 1937 stillede Fagforeningerne meget betydelige Krav: Tillæg til en Række Priskurantposter, 40 Timers Arbejdsuge med fuld Udligning af Lønnen, et generelt Tillæg paa 15—20 %, 14 Dages Ferie med fuld Løn samt for Murersvendenes Vedkommende 5 % Værktøjsgodtgørelse og Indførelse af et Tillidsmandssystem, »saaledes at de paa Arbejdspladserne valgte Tillidsmænd beskyttes overenskomstmæssigt mod al Forfølgelse, foranlediget af deres Hverv som Tillidsmænd«. Fra Laugets Side krævedes visse Reguleringer af Priskuranten, en ændret Arbejdstid i Aarets mørkeste Maaneder, saaledes at der i Stedet for 1 Times Middag skulde holdes $\frac{1}{2}$ Times Frokost og $\frac{1}{2}$ Times Middag, forlængede Frister til Kritik af Akkordregnskaber samt en 2-aarig Overenskomst.

Forhandlingerne mellem Lauget og Fagforeningerne blev under disse Forhold resultatløse, og det gik ikke bedre i Arbejdsgiverforeningen. Arbejderne syntes at føre en afventende Politik; den 7. Marts modtog Lauget 1. Strejkevarsel, og ved de fortsatte Forhandlinger opnaaedes Enighed om en Del Priskurantposter, hvorimod det generelle Lønspørgsmaal ikke kunde løses.

Den 21. Marts 1938 kom Forligsinstitutionen med et Mæglingforslag, der ogsaa omfattede Murerfaget. Forud var der gaaet meget langvarige og yderst haarde Forhandlinger i Forligsinstitutionen; de havde strakt sig over fire Uger. For Murerfagets Vedkommende gav

Mæglingforslaget et Løntillæg, der omtrentlig svarede til Pristalsstigningen paa 5,14 %, idet Akkordsatserne forhøjedes med 5 % og de personlige Timelønninger med 6 %. Lauget fandt det vel ikke helt tilfredsstillende, men dog væsentligt bedre, end man kunde have ventet. Mæglingforslaget blev vedtaget ved Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling den 4. April, og da det ogsaa blev vedtaget af Modparten, havde man endelig faaet Arbejdsforholdene i Orden for denne Gang, og saa havde man vel at mærke faaet en Overenskomst, der skulde løbe i 2 Aar til 1. Februar 1940, dog under Forudsætning af, at Pristallet i Oktober 1938 ikke viste et større Udsving end 6 Points fra Pristallet 184, idet der i saa Fald var Adgang til Opsigelse. Oktoberpristallet blev imidlertid 182.

Som tidligere omtalt skulde der i Henhold til Overenskomsten af 30. Januar 1937 nedsættes et Fællesudvalg af Laugets og Fagforeningernes Bestyrelser til Undersøgelse af Mulighederne for Indførelse af Ferie i Murerfaget. I Juni samme Aar blev et Udvalg nedsat til nærmere Drøftelse af Sagen. Fra Laugets Side var Synspunktet det, at Muligheden for en Ordning var til Stede, saafremt man kunde opnaa Enighed med Arbejderne om Tidspunktet for Feriens Indtræden og om, at det maatte være en Betingelse for Ferie, at der var tilstrækkelig Arbejdskraft til Stede til Erstatning for den ferierende Del af Arbejderne.

Imidlertid blev hele Feriespørgsmaalet ret snart ordnet ad helt anden Vej. Ved Ferieloven af 13. April 1938 om Ferie med Løn blev der af Lovgivningsmagten truffet en generel Ordning af dette Spørgsmaal, og kort efter — i Slutningen af Maj — holdt Lauget et Fællesmøde med Murersvendenes og Murerarbejdsmandenes Fagforeninger, og her enedes man om, at Organisationerne selv skulde administrere Ferievæsenet inden for Lovens Rammer, og at man skulde indføre et særligt Feriemærkesystem.

Loven skulde træde i Kraft fra 1. Juli 1938, og der skulde i Tiden indtil 1. April 1939 ydes 2 % af den udbetalte Løn i Feriepenge, derefter 4 %.

I Murerfaget indførte man sine egne Feriebøger og Feriemærker,

og ved Forhandlingerne var man tilsyneladende naaet til Enighed om samlet Ferie i 1939, hvilket ansaas for at være den mest praktiske Ordning. Imidlertid faldt der den 31. Maj 1939 en Kendelse fra Den faste Voldgiftsret, der fastslog, at det i Henhold til de bestaaende særlige Ferieaftaler var ulovligt, at den enkelte Mester traf Beslutning i Samraad med andre om Ferieordningen, forinden han havde forhandlet om denne med Arbejderne i sin Virksomhed. Denne Kendelse slog helt den Ferieordning omkuld, som man ellers var enedes om at bygge op inden for Murerfaget. Den samlede Ferie blev opgivet, og den enkelte Mester maatte selv aftale Ferie med sine Arbejdere; Lauget ophævede derefter sin egen Feriemærkeordning, og Medlemmerne gik over til at anvende Postvæsenets Feriemærker i Henhold til Ferielovens almindelige Regler.

Kort efter den anden Verdenskrigs Udbrud i September 1939 traadte Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund sammen for at søge at opnaa en Overenskomst, saaledes at de sædvanlige lange og opslidende Forhandlinger kunde undgaas og Samfundet slippe for det Usikkerhedsmoment, der ellers hvert Aar var til Stede, saa længe Forhandlingerne stod paa; man vilde derved bedre kunne udnytte de forhaandenværende Arbejdsmuligheder. Forhandlingerne, hvori Oldermænd Eising, der paa dette Tidspunkt tillige var Formand for Arbejdsgiverforeningen, var *primus motor*, resulterede i Overenskomsten af 31. Oktober 1939, hvorved der indførtes et Dyr-tidstillæg, der skulde reguleres i Henhold til de kvartaarlige Pristal, for voksne mandlige Arbejdere med 0,85 Øre pr. Time for hvert Points Udsving i Pristallet, medens Overenskomsterne ellers uændret fornyedes til 1. Marts 1941.

Ifølge samme Aftale nedsattes »Overenskomstnævnet af 1939« med 3 Repræsentanter fra hver af Hovedorganisationerne og Forligsinstitutionens Formand som Opmand.

Dette Nævn fik under Krigen overordentlig stor Betydning til Fortolkning ikke blot af alle Tvivlsspørgsmaal vedrørende det generelle Dyr-tidstillæg, men ogsaa til Løsning af andre specielle Opgaver.

Den 9. April 1940 blev Danmark besat af den tyske Værnemagt,

hvorved hele Grundlaget for Aftalen af 31. Oktober paa een Gang var forandret. Det var klart, at der ikke under de nye Forhold kunde ydes Arbejderne fuld Dækning for den Vareknaphed og Dyrtid, der uvægerligt vilde komme. Den 30. Maj vedtog Rigsdagen en lang Række Kriselove. »Lønstoploven« førte Dyrtidstillægget tilbage til Januar-Pristallets Niveau, 16,15 Øre (det var i April forhøjet til 28,9 Øre). Lov om midlertidig Fordeling og Regulering af Arbejde (Arbejdsfordelingsloven) sikrede Arbejderne inden for Fag, hvor Beskæftigelsen svigtede, en Godtgørelse paa indtil $\frac{2}{3}$ af den Fortjeneste, de vilde gaa Glip af ved Afkortelse af den normale Arbejdstid. Arbejdsgiverne opnaaede derved større Muligheder for at fastholde deres Arbejdere i Virksomhederne. Til Dækning af Udgifterne herved oprettedes en Arbejdsfordelingsfond, hvortil alle Lønmodtagere skulde svare et vist Bidrag, den saakaldte »Lønkat«.

Sidst i Juni holdt Lauget et Fællesmøde med Repræsentanter for Svendenes og Arbejdsmændenes Fagforeninger for at komme til Enighed om, hvorledes man i Murerfaget bedst kunde praktisere Arbejdsfordelingsloven. Der blev nedsat et Fællesudvalg til Drøftelse af Sagen, og Lauget kom til Enighed med Svendene om Lovens Udførelse i Praksis; derimod vilde Murerarbejdsmændene og Jord- og Betonarbejderne ikke gaa ind paa den af Lauget foreslaaede Ordning, og derefter syntes det umuligt at faa en frivillig Arbejdsfordeling.

I August rettede Arbejdsgiverforeningen, hvis Formand, Oldemand Eising, fandt det nødvendigt, at der blev tilvejebragt Ro omkring Overenskomstforholdene, en Henvendelse til De samvirkende Fagforbund om en Løsning af dette Spørgsmaal.

Kort efter skete der imidlertid det, at Regeringen, der havde under Overvejelse at fremkomme med et Lovforslag desangaaende, rettede Henvendelse til Hovedorganisationerne om selv at forsøge at tilvejebringe en Ordning. Disse Forhandlinger afsluttedes den 24. August med en Fællesindstilling til Arbejds- og Socialministeriet.

Rigsdagen tog derefter fat paa Behandlingen af Loven, der blev vedtaget den 14. September 1940 som Lov om Arbejdsforhold.

Loven forbød Strejke og Lockout.

Til Afgørelse af de Uoverensstemmelser om Overenskomsterne, der ikke kunde ordnes af Under- eller Hovedorganisationerne, oprettedes et Fællesudvalg, bestaaende af 3 Repræsentanter for Dansk Arbejdsgiverforening og 3 Repræsentanter for De samvirkende Fagforbund. Opnaaedes heller ikke Enighed ved denne Instans, skulde Sagen gaa videre til Arbejds- og Forligsnævnet, der bestod af et Formandskab paa 3 Medlemmer, som ikke maatte repræsentere Arbejdsgiver- eller Arbejderinteresser, samt 3 Medlemmer fra hver af Hovedorganisationerne. I Formandskabet indvalgtes Forligsinstitutionens hidtidige Formand, Direktør Erik Dreyer.

Arbejds- og Forligsnævnet skulde endeligt afgøre de Sager, der blev det forelagt, og fungerede saaledes som en Art tvungen Voldgift.

I Efteraaret 1940 var man blevet enige om at udskyde Fristen for Udveksling af Ændringsforslag til 31. December. Arbejdernes Krav betød en Forhøjelse paa 15—20 %, men der var i Lauget Enighed om, at man ikke vilde gaa med til nogle direkte Tillæg, saa meget mere som der mellem Hovedorganisationerne var truffet Aftale om at indskrænke Overenskomstforhandlingerne til at omfatte særlig paakrævede Ændringer. Arbejdernes omfangsrige Forslag blev dog under Forhandlingerne i Underorganisationerne væsentligt reduceret, men det blev Arbejds- og Forligsnævnet, der i sidste Instans maatte afgøre Sagen.

Dyrtidstillægget blev fra 1. Marts 1941 34,15 Øre, men Ændringer i Priskuranterne skete ikke ud over enkelte Poster, Parterne var enige om.

Ved Overenskomstforhandlingerne i Januar 1942 foreslog Lauget uændret Fornyelse af Overenskomsterne; man naaede dog ikke til Enighed herom i Underorganisationerne, men i Fællesudvalget blev man for Svendenes Vedkommende enige om at forlænge Overenskomsten med ganske faa Ændringer. Murerarbejdsmændene førte Sagen helt op til Arbejds- og Forligsnævnet og fik her en enkelt Post gennemført. Dyrtidstillægget blev som Aaret i Forvejen fastsat af Nævnet (39,15 Øre).

I Efteraaret 1942 var Stillingen den, at Arbejderne havde faaet Dækning for ca. 50 % af Pristallets Stigning. Under Hensyn til, at Situationens Udvikling var uoverskuelig, henvendte De samvirkende Fagforbund sig til Arbejdsgiverforeningen med en Udtalelse om, at man fandt det klogt, hvis der kunde opnaas en generel Ordning, saa de almindelige Overenskomstforhandlinger i Begyndelsen af 1943 kunde bortfalde. Om denne Sag blev der holdt adskillige Møder; Forhandlingstraaden brast, men blev atter knyttet, og den 22. December 1942 blev der saa ved det saakaldte »Juleforlig« truffet Aftale om, at Overenskomsterne skulde forlænges til 1. Marts 1944 med et Tillæg til de lavere Lønninger.

Overenskomstnævnet af 1939 udformede nærmere Aftalen og fastsatte Lavtlønstillægget, der gradueredes som et Skalatillæg varierende fra 2 til 7 Øre pr. Time.

Der kunde herefter alene rejses Spørgsmaal om det generelle Dyr-tidstillæg, som senere fastsattes ved Kendelse af Arbejds- og Forligsnævnet til 45,15 Øre.

I Efteraaret 1943 blev der igen mellem Hovedorganisationerne gjort Forsøg paa at faa en samlet Løsning, men det lykkedes ikke denne Gang. Selv om Lauget mente, at Tiden ikke var inde til store Ændringer, overvejede man dog at udarbejde et noget mere omfangsrigt Overenskomstforslag end sædvanligt som Modvægt mod det overvældende Antal Poster, der som Regel fremkom fra den anden Side. Da Oldermænd Eising i Slutningen af Januar 1944 paa en Laugssamling gav et Overblik over Overenskomstsituationen, meddelte han, at man nu havde besluttet i Samraad med Arbejds- og Forligsnævnets Formandskab at trække tre generelle Punkter ud af Forhandlingerne: Dyr-tidstillægget, Skifteholdstillægget og Tillægget til de lave Lønninger. Disse Spørgsmaal skulde behandles for sig selv og først, og man regnede med, at der var bedre Muligheder for at faa Overenskomsterne i Orden, naar disse tre Ting var afgjort. Forhandlingerne i Hovedorganisationerne skulde standses saa længe.

I Marts 1944 sluttede man Overenskomst med Murerarbejdsmændene, og ved et Møde i Fællesudvalget den 4. April opnaaedes Enig-

hed med Murersvendene om nogle enkelte Ændringer i Almindelige Bestemmelser. Spørgsmaalet om Dyrtdidstillægget var allerede forinden afgjort af Arbejds- og Forligsnævnet (det fastsattes til 50,15 Øre), og Overenskomsterne var herefter fornyet til 1. Marts 1945.

Ved Forhandlingerne i Begyndelsen af 1945 opnaaedes Enighed mellem Parterne om forskellige Ændringer i Priskuranterne, medens de generelle Krav gik videre til Arbejds- og Forligsnævnet, der som sædvanlig fastsatte Dyrtdidstillægget, der nu blev 58,15 Øre.

Loven om Arbejdsfordeling af 1940 havde hidtil ikke haft nogen praktisk Betydning for Byggefagene i København, hvis Arbejdere ikke havde været særligt interesseret i Sagen. Dette ændrede sig i Foraaret 1945, hvilket maaske skyldtes den nye Lovanordning, der forhøjede Godtgørelsen ved Arbejdsfordeling til $\frac{4}{5}$ af Arbejdsfortjenesten. Paa Foranledning af Fagforeningerne blev der optaget Forhandlinger, der den 7. Maj 1945 sluttede med Oprettelse af en Rammeaftale, men det var dog først hen paa Efteraaret, at Aftalen blev udnyttet i større Udstrækning. Imidlertid udløb Loven den 31. Marts 1946 og blev ikke forlænget, idet Arbejdsløsheden var gaaet saa stærkt ned, at Forudsætningerne for Lovens Opretholdelse ikke længere var til Stede. Al Arbejdsfordeling ophørte hermed. Samtidig udløb ogsaa Loven om Forbud mod Overarbejde, der i de Aar, den havde eksisteret, i mange Tilfælde havde virket meget generende for Arbejdsgiverne.

I Sommeren 1945 gik De samvirkende Fagforbund stærkt ind for en Forhøjelse af Dyrtdidstillægget, idet man gjorde gældende, at Arbejderne nu maatte have fuld Dækning for Dyrtdidsstigningen under Krigen. Efter at Arbejdsgiverforeningen havde orienteret sig angaaende en Forhøjelse hos Regeringen, og denne havde erklæret sig indforstaaet med en saadan, enedes Hovedorganisationerne om en Forhøjelse af Dyrtdidstillægget paa 15 Øre pr. Time. Tillægget fastsattes ved Kendelse af Overenskomstnævnet den 21. August.

Den 1. November 1945 udløb Lov om Arbejdsforhold, der under hele Krigen havde dannet Grundlag for Lønvilkaarenes Fastsættelse. Der havde efter Danmarks Befrielse været rejst en kraftig Agitation

fra Arbejderside for at faa den »hellige Strejkeret« igen, og ved Lovens Bortfald vendte man nu tilbage til den gamle Ordning med Forligsinstitutionen.

Ved Overenskomstforhandlingernes Begyndelse i Slutningen af Aaret 1945 udvekslede Lauget Ændringsforslag med Fagforeningerne. Arbejderne forlangte en kraftig Forhøjelse af Dyrtidstillægget og som tidligere en Nyordning af Skurforholdene paa Arbejdspladserne, Tillidsmandssystem m. v. Imidlertid blev Lauget og Murersvendenes Fagforening enige om alle Priskurantposterne; Lauget, der under hele Krigen havde afvist Priskurantdrøftelse i større Stil, havde vist større Imødekommenhed denne Gang. Derimod var man ikke naaet til Enighed angaaende de generelle Spørgsmaal, og om dem skulde der derefter forhandles videre i Hovedorganisationerne. Man naaede til Enighed med Svendene, men først efter Forhandlinger baade i Arbejdsgiverforeningen og i Forligsinstitutionen. Dyrtidstillægget forhøjedes med knap 7 Øre, Procenttillægget til Priskuranten forhøjedes med 2 %, og Overenskomsten fornyedes for 2 Aar.

Desværre lykkedes det ikke helt at opnaa Enighed med Murerarbejdsmændene og heller ikke med Dansk Arbejdsmandsforbund, der iværksatte Strejke den 23. April 1946. Den 13. Maj fremsatte Forligsmanden Forslag til Afvikling af Konflikten. Dette blev vedtaget af Arbejderne, men forkastet af Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling den 20. Maj paa Grund af, at det gav betydeligt større Tillæg til Arbejdsmændene, end de faglærte Arbejdere havde faaet.

Imidlertid greb Regeringen ind og ophøjede Mæglingforslaget til Lov den 24. Maj, hvormed Strejken sluttede. Murerarbejdsmændene fik de samme generelle Tillæg som Murersvendene.

Desværre medførte denne Maanedes Standsning, at Byggeriet forsinkedes stærkt, og Virkningen heraf vedvarede til langt hen paa Sommeren.

For Murerarbejdsmændenes Vedkommende indeholdt Mæglingforslaget en Bestemmelse om, at der skulde nedsættes et Udvalg til

Revision af Priskurantens Afsnit vedrørende Stilladsbygning med Henblik paa en eventuel Ændring af Beregningsgrundlaget til ren Akkord.

Udvalget var imidlertid, da de nye Overenskomstforhandlinger i Vinteren 1947—48 tog deres Begyndelse, endnu ikke færdig med sit Arbejde, som derfor fortsattes.

I øvrigt var Arbejdernes Krav denne Gang lagt an efter de store Linier: Forhøjelse af Dyrtidstillægget, 15 % til Akkordsatser og Timeløn, 6 % Feriepenge, 40 Timers Arbejdsuge med fuld Lønudligning, Befordringsgodtgørelse, nye Skurbestemmelser, Tillidsmandsordning og Dagpenge de første 13 Uger ved Ulykkestilfælde.

Fra Laugets Side havde man bl. a. foreslaaet en Forlængelse af Arbejdstiden i Sommermaanederne som Kompensation for de Timer, der mistes i December og Januar paa Grund af Lysforholdene, men holdt sig i øvrigt til nogle Ændringer i forskellige Priskurantposter.

Efter en Række Forhandlinger mellem Hovedorganisationerne lykkedes det i Slutningen af Januar at faa bragt en Del af de generelle Spørgsmaal ud af Verden, medens de resterende Poster gik videre til Forligsmanden. Denne fremsatte den 29. Februar og 10. Marts 1948 to Mæglingsforslag, der begge blev vedtaget af de respektive Parter. Overenskomsterne forlængedes for 2 Aar, Dyrtidstillægget og Priskuranterne forhøjedes. Spørgsmaalene om Skure, Zonegrænser og Befordringsgodtgørelse m. v. henvistes til videre Behandling mellem Parterne.

I Aarene efter Krigen havde den herskende Mangel paa Arbejds-kraft medført, at Timelønningerne og Akkordudbetalingerne var steget ganske betydeligt med det Resultat, at Akkorderne i mange Tilfælde gav Underskud og Arbejderne ulovligt forlod deres Arbejde. Da disse Forhold efterhaanden var ganske uholdbare, enedes Byggefagenes Mesterorganisationer i København og den saakaldte 1. Zone i Nordsjælland samt Entreprenørforeningen om, at de i Foraaret 1948 fastsatte Akkordudbetalingssatser herefter ubetinget skulde overholdes, og der blev i den Anledning efter Aftale med Arbejdsgiverforeningen udsendt et Cirkulære, i Henhold til hvilket alle Ak-

kordudbetalinger ud over de overenskomstmæssige Satser skulde opsiges med 14 Dages Varsel.

De samvirkende Fagforbund indbragte Sagen for Den faste Voldgiftsret og nedlagde Paastand paa, at Opsigelsen var i Strid med Septemberforliget.

Retten fastslog i sin Kendelse, at dette ikke var Tilfældet, men tilføjede, at dens Afgørelse »ikke burde være til Hinder for, at Klagerne i det enkelte Tilfælde — ogsaa med Hensyn til løbende Akkorder — ad fagretslig Vej rejste Sag om Eksistensen af Coutume med Hensyn til Aftaler, der havde tilsidesat Overenskomsternes Bestemmelser om Takster for Forskudsudbetaling«.

Der rejstes herefter en lang Række Sager; Højesteretsdommer Victor Hansen fungerede som Opmand i en Del af de første, og Retningslinierne for Kendelserne var, at Akkordudbetalinger ud over Priskuranten i de løbende Akkorder skulde forblive uforandret, indtil de blev opsagt med 3 Maaneders Varsel; for nye Akkorder, der paabegyndtes inden for denne Frist, fastsattes en »Mellemsats« som Udbetaling. I enkelte Tilfælde, hvor der havde foreligget en klar Aftale om, at Udbetalingen skulde gælde til Akkordernes eller Arbejdets Afslutning, blev der ikke givet Adgang til Opsigelse.

Efter at der var faldet en Del Kendelser, blev Organisationerne enige om at simplificere Forretningsgangen, og de resterende Sager blev ordnet ved Fællesbestyrelsesmøder efter samme Retningslinier.

Efterhaanden som Kendelserne faldt, blev der omgaaende fremsendt Opsigelse i Henhold til disse; men hen paa Eftersommeren, da Opsigelserne begyndte at blive effektive, rejste De samvirkende Fagforbund Sagen paa ny over for Den faste Voldgiftsret, idet man nu vilde gøre gældende, at der i Murerfaget eksisterede en Coutume om fri Aftaleret mellem Parterne om Akkordudbetalingens Størrelse. Retten afviste imidlertid Sagen med Bemærkning om, at den allerede var endeligt afgjort ved den tidligere Kendelse.

I Slutningen af 1948 naaede man ogsaa til Enighed om de forskellige Punkter, der ikke var blevet afgjort ved Foraarets Overenskomstforhandlinger: Skurforhold, Tillidsmandsordning, Befordrings-

godtgørelse og Zonegrænser; ligeledes blev Tilpasningen for Byggefagene af de i 1947 af Hovedorganisationerne vedtagne Regler for Samarbejdsudvalg endelig afsluttet, saaledes at disse Udvalg kunde begynde deres Virksomhed.

For Jord- og Betonarbejdernes Vedkommende har Overenskomstforhandlingerne i de forløbne 25 Aar været ført i Samarbejde med Entreprenørforeningen og er i den forudgaaende Fremstilling kun specielt omtalt, hvor særlige Forhold har givet Anledning dertil, idet Udviklingen ellers har ligget nogenlunde parallelt med Murersvende og Murerarbejds mænd.

Svendeprøvebedømmelse paa Kvægtorvet 1934.

Fra venstre til højre: Muremester P. R. Madsen, Oldemand Esper Eising, Muremester Ernst Jensen, Fagforeningsformand Th. Kryger, Muremester W. Poulsen.

LÆRLINGESAGEN

LÆRLINGEUDDANNELSEN har her i Landet fra gammel Tid paahvilet Mestrene. Allerede i Laugets første Artikler fra 1623 findes Forskrifter med Hensyn til Læretid, Uddannelse og Parternes gensidige Pligter.

Et tilstrækkeligt Antal veluddannede Svende er en Forudsætning for hele Fagets Trivsel, og Lærlinguddannelsen har da ogsaa altid været et af de Omraader, som Laugets Ledelse har sat meget ind paa og omfattet med ganske særlig Interesse.

Under og efter Verdenkrigen 1914—18 havde Haandværksfagene — ogsaa Murerfaget — haft Vanskeligheder med Lærlingspørgsmaalet, idet Tilgangen ikke havde været tilfredsstillende, og omtrent

samtidig med Gennemførelsen af Lærlingeloven af 6. Maj 1921 blev Spørgsmaalet om at træffe positive Foranstaltninger til Fremme af Lærlingetilgangen rejst fra det Offentliges Side.

Inden for Lauget var man af den Opfattelse, at det gjaldt om at bevare Initiativet med Hensyn til Lærlingeuddannelsen inden for Laugets egne Rammer, frem for at det Offentlige skulde tage sig af denne, og Lauget var for at kunne fastholde denne Linie indstillet paa at paatage sig de dermed forbundne økonomiske Byrder.

I Juni 1923 blev Sagen behandlet ved et Bestyrelsesmøde. Anledningen var en Forespørgsel fra Byggekontrolnævnet om, hvad der fra Laugets Side blev gjort for at sikre Tilgangen til Faget. Man nedsatte et Udvalg, der skulde klargøre, i hvilket Omfang Lauget kunde overtage Medlemmernes Udgifter ved Lærlingeuddannelsen, og hvorledes man fra Laugets Side kunde foretage en hensigtsmæssig Fordeling af Lærlingene blandt Medlemmerne, idet man her tænkte paa det Forhold, at en Mester kunde komme ud for ikke at have Arbejde nok til sine Lærlinge i hele Læretiden.

Spørgsmaalet drøftedes videre i Efteraaret 1923, og paa den ordinære Generalforsamling den 28. Marts 1924 vedtog man nogle »Midlertidige Bestemmelser vedrørende Lærlingeuddannelsen«. I Henhold til dem skulde Læremesteren hos Lauget have refunderet sine Udgifter til Lærlingeuddannelsen, nemlig Lovforsikrings- og Sygeforsikringspræmier samt Skolepenge til teknisk Aftenskole, alt efter den til enhver Tid bestaaende Lovgivning. Forudsætningen herfor var, at den enkelte Laugsmester havde Pligt til efter Forhandling med Laugsbestyrelsen eller et eventuelt nedsat Udvalg at antage Lærlinge og til af Hensyn til disses faglige Uddannelse at medvirke til, at de midlertidigt kunde anbringes ved passende Arbejde hos en anden Mester. I Lærlingekontrakterne skulde der indføres en Bestemmelse om, at Læremesteren (i Tilfælde af Arbejdsledighed eller Mangel paa det for Lærlingens Uddannelse passende Arbejde) forbeholdt sig midlertidigt at beskæftige Lærlingen hos andre Laugsmestre, dog inden for Storkøbenhavns Omraade og under Læremesterens Ansvar for Lærlingens Uddannelse paa det paagældende Sted.

Der oprettedes nu en Ekspektanceliste for læresøgende, og i Løbet af 1924 viste det sig, at der var unge Mennesker nok, som vilde i Murerlære, men at det var vanskeligt at skaffe Pladser til dem. Da der imidlertid var adskillige Laugsmestre, som efter det beskæftigede Antal Svende burde kunne have flere Lærlinge, nedsattes et Lærlingeudvalg bestaaende af Murermestrene A. V. Günther (Formand), Fr. Fugmann og Esper Eising med den Opgave at paaligne Mestrene et passende Antal Lærlinge, føre Tilsyn med den tekniske Skoleundervisning og have Indseende med hele Lærlingeuddannelsen.

I de følgende Aar fungerede Lærlingeansvningen upaaklageligt, men Antallet af læresøgende paa Ekspektancelisten voksede stærkt, saaledes at der i 1930 var noteret ca. 260 unge Mennesker.

I Foraaret 1931 beskæftigede Laugets Medlemmer 217 Lærlinge, og samtidig var Antallet af læresøgende vokset til ca. 300. Da der ikke var nogen Mulighed for at skaffe det fornødne Antal Lærepladser inden for en overskuelig Fremtid og man under disse Forhold fandt det forkert at fortsætte med Ekspektancelisten, vedtoges det indtil videre at suspendere denne og samtidig ændre Bestemmelserne saaledes, at Laugsmestrene igen frit kunde antage deres Lærlinge.

En Revision af Lærlingelovgivningen spøjede stadig i disse Aar. Allerede i 1925 havde Socialminister F. J. Borgbjerg fremsat Lovforslag herom, og i Aarenes Løb blev der fremsat 9 forskellige Udcast, som imidlertid alle blev forkastet af Rigsdagen. Først det 10. Forslag lykkedes det at faa gennemført¹.

Før dette Lovforslag, som bar Præg af, at de daværende Ministre, Johs. Kjærbøl og Ludvig Christensen, selv var gamle Haandværkere og havde haft meget med Lærlingeforhold at gøre, forelagdes Rigsdagen, blev det bl. a. sendt til Dansk Arbejdsgiverforening, hvor Laugets Oldermænd, Esper Eising, dengang var Næstformand. Oldermænd Eising fik hele Forslaget til Gennemgang, og et nedsat Udvalg fra Arbejdsgiverforeningen, Haandværkets Fællesrepræsentation og Industriraadet udarbejdede saa paa Grundlag af Oldermænd Eisings Gennemgang et Ændringsforslag, der blev sendt til det Folketingsudvalg, der behandlede Sagen, og som man senere førte Forhandlinger

med. Det lykkedes ved disse Forhandlinger at faa adskillige Urimeligheder ud af Loven, og en hel Del andre Bestemmelser blev ændret i Forhold til det oprindelige Udkast. Man fik bl. a. strøget en Bestemmelse om Forpligtelse til at beskæftige Lærlingen 1 Aar efter Læretidens Udløb. Prøvetiden forlængedes fra 3 Maaneder til 6 Maaneder, og der indførtes Dispensationsbestemmelser vedrørende Arbejdstidens Længde m. v.

Den 7. Maj 1937 fik den nye Lov om Lærlingeforhold Kongens Underskrift. Den betød paa flere Omraader et Brud med de gamle Traditioner. Det bedste ved den var, at Fagene gennem de nyoprettede Institutioner, Lærlingeraadet og de faglige Udvalg, hvor Arbejdsgiverne og Arbejderne var ligeligt repræsenteret, selv skulde administrere Loven.

Oldermand Eising var i Kraft af sin store Indsats gennem Aarene for Lærlingesagen selvskreven som Medlem af Lærlingeraadet, og Murermester W. Poulsen, der i Laugets Lærlingevalg havde afløst Oldermand Eising, blev Formand for Murerfagets Fællesudvalg.

Ogsaa i Svendeprovekommission og Bedømmelseskomité skulde der efter den nye Lov være lige mange Mestre og Svende. Laugets Repræsentanter i Kommissionen blev den hidtidige Formand, Oldermand Eising, og W. Poulsen. Til Skuemestre valgtes Ernst Jensen og P. R. Madsen.

Denne ligelige Repræsentation synes i øvrigt ikke naturlig i Betragtning af, at baade Ansvar og Udgifterne ved Lærlingeuuddannelsen paahviler Mestrene alene.

I Henhold til den nye Lov skulde der fastsættes nærmere Regler for Svendeprovekommissionernes Virksomhed og Svendeprovernes Aflæggelse; der udarbejdedes et Regulativ, som godkendtes af Handelsministeriet den 11. Januar 1940 og i alle Enkeltheder foreskrev, hvorledes Svendeproverne skulde foregaa. Den væsentligste Ændring i Forhold til tidligere var i øvrigt, at Opgavernes Antal blev udvidet.

Ligeledes fastsattes Maksimums- og Minimumslæretid, henholdsvis 4 Aar 4 Maaneder og 3 Aar 9 Maaneder.

Efter Krigens Udbrud i Eftersommeren 1939 henstillede De sam-

W. Poulsen.
Viceoldermann 1946.

virksomme Fagforbund til Arbejdsgiverforeningen, at der ogsaa blev ydet Lærlinge et Dyrtidstillæg, og denne Henstilling gik videre til Organisationerne. For Laugets Vedkommende fandt man Tanken rimelig, og der blev holdt et Fællesmøde mellem Lauget, Murerforbundet og Murersvendenes Fagforening om Sagen. Resultatet af Forhandlingerne blev en Overenskomst af 22. Januar 1940 om et pristalsreguleret Dyrtidstillæg til Lærlingelønnen, som siden 1919

havde staaet uforandret med henholdsvis Kr. 2,00, 2,50, 3,00 og 3,50 pr. Arbejdsdag i de 4 Læreaar. Dyrtidstillægget fra 26. Januar 1940 var 15 Øre pr. Arbejdsdag og skulde for Fremtiden reguleres med 5 Øre pr. Arbejdsdag for hver 5 Points, Pristallet steg eller faldt.

I Juni 1942, da man var naaet op paa 45 Øre pr. Dag, gjorde Murerforbundet gældende, at den oprindelige Aftale var bortfaldet i Henhold til Loven af 30. Maj 1940 om Lønstop. Imidlertid enedes man om at lade Dyrtidstillægget være uforandret indtil Foraaret 1943 og saa til den Tid optage Forhandlinger om en Forhøjelse.

I Marts 1943 forhøjedes Tillægget til 55 Øre, men Aaret efter, da Lauget vilde forhøje med endnu 10 Øre, gik Fagforeningen imod. Den mente ikke at kunne gaa med til nogen yderligere Stigning, idet man gjorde gældende, at Svendene ikke var i Stand til at give Afkald paa noget af deres eget Dyrtidstillæg til Fordel for Lærlingene. Lauget vedtog derfor Forhøjelsen for de Lærlinges Vedkommende, der arbejdede direkte for Mesteren, hvorimod der ikke skete nogen Ændring i de Tilfælde, hvor Lærlinge arbejdede i Svendenes Akkorder.

Dyrtidstillægget forhøjedes i 1945 til 75 Øre, i 1946 yderligere til 1,50 Kr., dog kun, naar Lærlingene arbejdede for Mesteren.

I 1947 afløste Oldermænd Ernst Jensen Æresoldermænd Eising som Formand for Svendeprovekommissionen, og W. Poulsen samt Knud Dyrberg blev Skuemestre.

Samme Aar blev der, efter at Oldermænd Ernst Jensen havde undersøgt Lærlingeforholdene i Norge og Sverige og konstateret, at Lønningerne der laa ganske væsentligt over de tilsvarende danske, atter gjort Forsøg paa en Forbedring af disse. Efter Forhandling med Murerforbundet og Murersvendenes Fagforening fastsattes nye Grundlønninger: i de fire Læreaar henholdsvis Kr. 3,00, 3,50, 4,50 og 5,50 pr. Arbejdsdag. Dyrtidstillægget fastsattes til Kr. 0,75 pr. Dag, men Lauget maatte gaa med til, at dette Beløb nu i alle Tilfælde skulde betales af Mesteren. Dyrtidstillægget er i 1948 yderligere sat op til Kr. 1,50.

Under Krigen gik Antallet af Lærlinge stærkt ned, en naturlig Følge af Vanskelighederne for Byggeriet i disse Aar.

Laugets Medlemmer beskæftigede pr. 1. Januar 1949 175 Lærlinge, og man forsøger paa forskellig Maade at forøge dette Antal, bl. a. ved Avertering. Lauget har genoprettet sin tidligere Ekspektanceliste for læresøgende og har med Bistand af Viceoldermænd W. Poulsen, der gennem Aarene har gjort en meget væsentlig Indsats for at formaa Medlemmerne til at antage Lærlinge, hidtil kunnet skaffe Lærepladser til dem, der har meldt sig.

Betydningen af en fortsat tilstrækkelig Tilgang til Faget kan ikke noksom fremhæves. Man kunde maaske være tilbøjelig til at sige, at naar der kun er lidt Arbejde, maa man ogsaa have færre Lærlinge, men regner man med det, vil Mangelen paa Svende vise sig, saa snart der igen bliver meget at bestille — det tager jo 4 Aar at uddanne en Murersvend.

Lærlinguddannelsen er imidlertid ikke et Spørgsmaal, der alene angaar den enkelte Mester. Skal dansk Haandværk bestaa og bevare sit høje Stade, er det absolut nødvendigt, at enhver Mester gør sin Indsats paa dette Omraade.

Det Beløb, Lauget refunderer Medlemmerne som Godtgørelse for deres Udgifter til Lærlinguddannelsen, er i Tidens Løb gentagne Gange reguleret, efterhaanden som Udgifterne er steget, og andrager nu Kr. 158,00 pr. Lærling pr. Aar + Kr. 75,00 for Svendeprøve.

Adskillige af Laugets Medlemmer har gennem Tiderne oprettet Legater til Hjælp og Støtte ved Lærlinguddannelsen. Af fhv. Oldermænd, Murermester Vilh. Køhlers Legat af 1902 uddeles Præmier for fortrinligt udførte Svendeprøver. Murermester, Raadmand P. P. Gram stiftede i 1914 et Rejselegat til Fordel for uformuende Murere, der forpligter sig til mindst 6 Maaneders Ophold til Uddannelse i Udlandet. Murermester Jens P. Arnungs Mindelegat af 1933 yder Støtte til dygtige og trængende Murerlærlinge og Murersvende, fortrinsvis til Uddannelse paa Teknisk Dagskole, og i 1944 skænkede Oldermænd Esper Eising og Hustru et Legat med samme Formaal.

Endelig kan tilføjes, at Lauget i en Del Aar har ydet Foreningen til Lærlinges Uddannelse et aarligt Tilskud til Driften af Foreningens Lærlingehjem.

MURERFAGETS VOLDGIFTSRET

ET af de betydningsfuldste Omraader inden for Laugets Virke er Mægling- og Voldgiftsinstitutionen.

Det er blevet hævdet — og ikke helt med Urette — at det er her, de fremtidige Priskuranter skrives. Voldgiftskendelser kommer ofte til at danne Grundlag for Fastsættelsen af nye Priskurantpriser.

Mægling foregik oprindeligt ved Fællesmøder mellem Laugets og Fagforeningens Bestyrelser paa Laugets Kontor, men i 1922 blev hele Apparatet lagt om, saaledes at Møderne fremtidig blev holdt paa de enkelte Arbejdspladser, hvorved man opnaede den store Fordel, at de foreliggende Uoverensstemmelser kunde vurderes paa Stedet. Samtidig indførtes en ny Instans, »Fællesbestyrelsesmøde«, der kan træffe Afgørelse i Tilfælde, hvor en Mægling er kasseret af en af Parterne.

Mæglingssudvalg og Voldgiftsret er meget ofte i Funktion i Murerfaget — maaske hyppigere end i noget andet Fag. Antallet af Sager kan dog variere stærkt fra Aar til Aar, dels afhængig af den forhaandenværende Arbejdsængde og Konjunkturerne, men ogsaa i høj Grad af Fagforeningsledelsernes Indstilling, da det næsten i alle Tilfælde er fra Arbejderside, at Sagerne rejses.

I Perioden 1924—48 har der været afholdt i alt ca. 3500 Mæglinger og ca. 1500 Voldgifter, d. v. s. i Gennemsnit omtrent henholdsvis 140 og 60 pr. Aar.

Til at bestride dette omfattende Arbejde raader Lauget over en Række Tillidsmænd, som gennem Tiden har gjort en betydelig Indsats i Fagets, Laugets og Medlemmernes Interesse. Blandt dem, der

Knud Dyrberg.

har trukket det største Læs, kan nævnes Jens P. Arnung, Esper Eising, P. R. Madsen og i de senere Aar W. Poulsen og Knud Dyrberg.

Murerfagets Voldgiftsret har den noget usædvanlige Forretningsgang, at Kendelserne normalt afsiges paa Stedet. Det har paa den ene Side den Fordel, at Afgørelserne falder straks, men vanskeliggør paa den anden Side Hvervet for Opmanden, der ikke, som det ellers er Sædvane, kan udarbejde og formulere sine Kendelser efter nærmere Overvejelse, men maa tage øjeblikkelig Stilling til de foreliggende Punkter.

Det kan under disse Forhold være en vanskelig Opgave at skifte Sol og Vind lige mellem de stridende Parter — gøre begge tilfreds er jo sjældent muligt, men Voldgiftskendelser maa selvfølgelig i alle Tilfælde respekteres og ikke give Anledning til Repressalier over for Opmanden, saaledes som man havde et Eksempel paa i 1930'erne, da en Opmand, der var fast Arkitekt i et større af Fagbevægelsen oprettet Selskab, mistede sin Stilling som Følge af en Aktion fra Murersvendenes Side. Sagen resulterede i, at Fagforeningen ved Den fa-

ste Voldgiftsret for det stedfundne Overgreb blev idømt en meget betydelig Bod.

Fra 1923 til 1948 har følgende Arkitekter fungeret som Opmænd i Voldgiftsretten:

1922—1927	Alfr. Brandt	1933—1935	Juul Frankel
	Kr. Gording	1934—1936	G. M. Gjeraa
	C. C. Harild	1935—1941	Ove Huus
	L. Hygom	1936—1938	J. P. Malmberg
1927—1929	E. Bay	1938—1942	P. A. Rosenkilde Gram
	Einar Hansen	1941—1943	A. Holnn-Møller
1929—1930	V. Byberg	1942—1944	Axel Maar
	C. C. Harild	1943—1945	G. M. Gjeraa
1930—1931	Karl Larsen	1944—	G. Ponsaing
1930—1932	Kaj Grønning	1945—1946	Bertel Hansen
1931—1933	E. Bay	1947—1949	C. H. Nimb
1932—1934	H. Madsen Hansen		

Den normale Funktionstid er 2 Aar, men som det fremgaar af ovenstaaende, er nogle Arkitekter dog blevet genvalgt for en eller flere Perioder.

Ifølge Priskuranternes Bestemmelser ledes Voldgiften af et Medlem af Laugets Bestyrelse. N. P. Andersen varetog Formandsposten fra 1922 til 1930, Ernst Jensen de følgende 16 Aar indtil 1946, da han afløstes af Knud Dyrberg.

Voldgiftsretten begyndte sin Virksomhed i 1885, og i Tiden indtil 1923 har følgende Arkitekter været Opmænd:

1885—1897	F. Bøttger	1911—1912	Vald. Schmidt
1897—1904	Alfr. Thomsen	1912—1915	Andr. Fussing
1904—1907	Aage Lauritzen	1915—1921	G. Laage
1907—1911	Anton Rosen	1920—1922	Nic. Hansen
1911	Alfr. Thomsen		Ole Falkentorp

I samme Periode har nedennævnte Medlemmer af Laugets Bestyrelse fungeret som Formænd for Voldgiftsretten:

1885—1891	R. Berlin	1900—1910	P. P. Gram
1891—1895	S. P. Beckman	1910—1922	N. Juul-Petersen
1895—1900	Carl Kruse		

TO OLDERMANDSSKIFTER ÆRESOLDERMÆND OG ÆRESMEDLEMMER

I de femogtyve Aar fra 1923 til 1948 har Københavns Murer- og Stenhuggerlaug kun været ledet af 3 Oldermænd: Andreas Wildt, Esper Eising og Ernst Jensen. Kun to Gange i et kvart Aarhundrede har Lauget saaledes oplevet at skulle skifte Oldermænd, og ingen af Gangene var Skiftet Udtryk for nogen Omvæltning eller Brud paa Traditioner og Kontinuitet; i begge Tilfælde trak en højt fortjent Tillidsmand sig tilbage fra Dagens Gerning efter i en lang Aarrække at have udført et fremragende og uegennyttigt Arbejde for Lauget og dets Medlemmer.

Oldermænd Andr. Wildt, der havde ledet Lauget siden 1910, meddelte i Foraaret 1933 Bestyrelse og Repræsentskab, at han, der nu gik i sit 74. Aar, agtede at trække sig tilbage paa den førstkommende Generalforsamling. Han foreslog, at man til hans Efterfølger valgte Bisidder, Murermester Esper Eising, og dette skete med Akklamation paa Generalforsamlingen den 28. April. Wildt takkede ved denne Lejlighed sine Medarbejdere i Bestyrelse og Repræsentskab for Samarbejdet gennem de 23 Aar, han havde været Laugets Oldermænd, og han takkede Laugets Medlemmer for den Tillid, de i dette Tidsrum have vist ham, og som han saa indtrængende som muligt vilde bede dem overføre til den nye Oldermænd. Eising takkede for Valget og fortsatte:

»Indtil for nylig har jeg slet ikke tænkt mig og heller ikke ønsket dette Valg, idet det efter min — og jeg ved ogsaa efter andres — Mening var givet, at min gode, nu afdøde Ven, Murermester Arnung, var selvskrevet til at være Wildts Efterfølger, og

det vilde have været mig en meget stor Glæde, hvis han kunde have været til Stede her i Dag og modtaget Valget; men vi Mennesker tænker og mener saa meget, og saa gaar det helt anderledes. Om jeg er den rette til i den Brydningstid, vi nu oplever, at lede Lauget, ved jeg ikke; det vil Tiden vise. Vi maa haabe det. I hvert Fald skal jeg gøre, hvad der staar i min Magt, for Arbejdet i Laugets Tjeneste, saaledes som det altid har været mig en Glæde.«

Eising vendte sig derefter mod den afgaaende Oldermænd og bragte ham under Forsamlingens stærke Tilslutning en Tak for hans enestaaende Arbejde i Laugets Tjeneste i de sidste 23 Aar, hvor Lauget havde gennemgaaet en Udvikling uden Sidestykke — og det i en meget vanskelig Periode. Naar Lauget var saa anset, som det var, var Æren herfor først og fremmest Oldermænd Wildts. Eising gav derefter Ordet til Muremester Lauritz Chr. Rasmussen, der var Wildts jævnaldrende; han foreslog, at man som Tak for Oldermænd Wildts Arbejde udnævnte ham til Laugets Æresoldermænd, og Forslaget blev vedtaget med Akklamation under stærke Haandklap. Æresoldermændene takkede for denne Æresbevisning, den største, der var vist ham nogen Sinde.

Faa Dage senere vedtog Bestyrelsen og Repræsentantskabet et Forslag fra Festudvalget om, at Lauget skulde holde en Middag for sin nye Æresoldermænd.

Festen for Æresoldermænd Andr. Wildt blev holdt paa Den kgl. Skydebane den 20. Maj. Foruden Æresgæsten var indbudt alle Laugets Medlemmer, Arbejdsgiverforeningens Formand, Ingeniør Julius Madsen, Formanden for Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri, Malermester, Oldermænd Claus J. Olsen, Formanden for Københavns Haandværkerforening, Ingeniør, Oldermænd K. V. Koch, Laugets juridiske Konsulent, Højesteretssagfører E. Harboe, Kontorchef i Fællesrepræsentationen for dansk Haandværk og Industri, Redaktør Aage Sølvner Schou, samt Laugets og Hejseværkerne Kontorpersonale. 167 af Laugets Medlemmer havde givet Møde. Denne Fest, der fik et overordentlig smukt og stemningsfuldt Forløb, formede sig paa følgende Maade:

Oldermand Esper Eising afhentede Æresoldermanden i hans Hjem paa Norgesmindevej og kørte ham til Den kgl. Skydebane, hvor de blev modtaget med Hornsignaler og budt Velkommen af Laugsbestyrelsen og de indbudte Gæster. Man gik derefter til Bords i følgende Orden: Orkesteret, Æresoldermanden, ført af Oldermanden, Gæsterne, ført af Laugsbestyrelsen, og derefter alle Medlemmerne. Disse havde dannet Espalier fra Foden af Trappen og til Døren, hvorigennem Æresoldermanden traadte ind, da han gik til Bords; alle stod med lyse Bøgegrene i de oprakte Hænder, saaledes at Processionen saa at sige bevægede sig gennem en lang Æresport af lysegrønt Bøgeløv. Ved Foden af Trappen traadte en Fanevagt frem og gik foran Processionen til Oldermændenes Pladser, bag hvilke Laugets Banner var anbragt.

Efter at Oldermand Eising havde budt saa vel Gæster som Laugets Medlemmer Velkommen, traadte et Laugsmedlem frem og reciterede følgende Velkomsthilsen til Æresoldermanden (forfattet af Bibliotekar Carl Dumreicher):

»Vor Velkomst staar ved vor Hæderplads. Vor Fest er begyndt dermed.
Velkommen i Aften, Andreas Wildt, paa dette ærværdige Sted —
her, hvor Du selv saa ofte var Vært, naar vort Laug var samlet til Fest!
Men nu er det os, der er Værter, og Dig, som er Æresgæst,
og os, som skal byde Velkommen, og Dig, som skal lytte til,
hvad alle de Mestre, som her er mødt, i Aften ønsker og vil.

Fanfaren blev blæst ved Dit Komme, saaledes hilses en Mand,
der gennem sit Liv og sit Virke gavned' og smykked' sin Stand.
Saa førtes du op paa Salen, men forrest gik Fanernes Vagt —
de Mærker og Tegn, som du altid har søgt at tjene af al Din Magt,
og Du gik under Buer af lysegrøn Bøg, under Majmaaneds skønne Symbol,
Du, som selv i den haardeste Mørketid har troet paa Løvspring og Sol.

Det var Hverdagens Kampe og Arbejdets Kaar, som kræved' Din Tid og Din Kraft,
og Aar, som krævede fuldt og helt. Ro har Du sjældent haft.
Men Du bar det med brede Skuldre og gav os hele Din Sjæl.
Nu har Du Lov at raste lidt og se mod en Milepæl,
der minder om 23 Aar — en lang og en vanskelig Vej,
men ogsaa om Dagen med Takken derfor: I Aar den 20. Maj.

Du vandt baade Tillid og Venskab. Hvor Du brugte Dit Waterpas,
 Din Lodsnoer eller Dit Vinkelmaal, kom alting paa rette Plads.
 Du byggede ståt og roligt paa en Grund, som var sikker og god,
 og hejsede aldrig Kransen op, før Muren urokkeligt stod.
 Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut — Det Ord har Du holdt i Ære,
 den Haandværkets Styrke, som Ild og Vand ikke skal kunne fortære.

Vor Velkomst i Aften er Hjertets Trang til at sige Dig, hvad Du er værd,
 og Laugets oprigtige Hyldest af ærlig Oldermandsfærd.
 Den er vore varmeste Ønsker om en Stund, som kan gøre dig glad,
 og som Du kan se tilbage paa som et straalende Mindeblad.
 Saa hører da, Mestre og Brødre, paa ny, hvad jeg her har forkyndt:
 Velkommen i Aften, Andreas Wildt, nu er Din Fest begyndt! «

Kort efter tog Oldermænd Eising Ordet og holdt følgende Tale for Æresoldermanden:

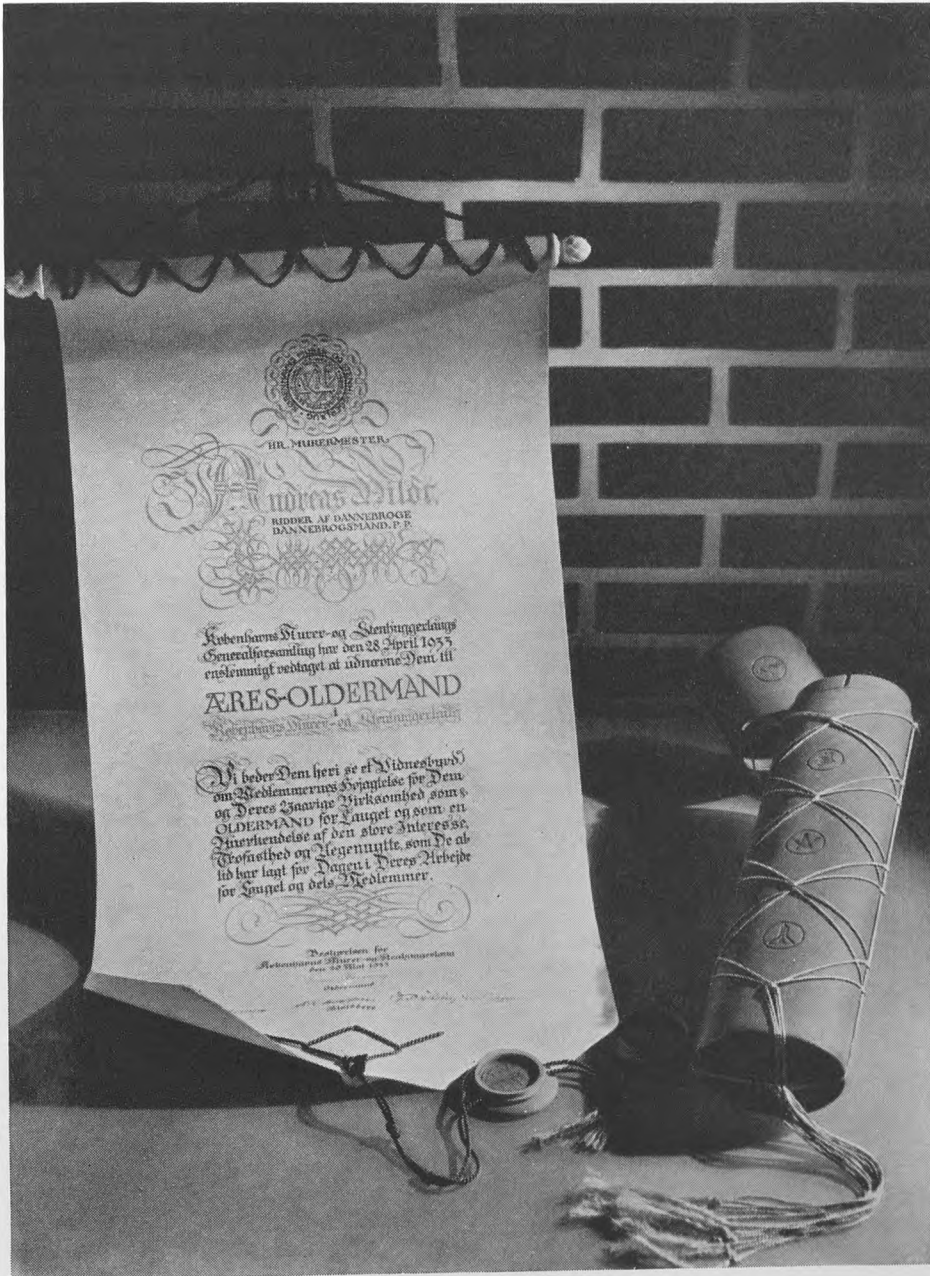
»Mine Herrer! Kære Hr. Æresoldermand! Som et Bevis paa, at Laugets Medlemmer endnu ikke er tilfredse med den Hyldest og Æresbevisning, som de indtil nu har faaet Lov til at bringe Dem, endskønt den Æresbevisning, som blev Dem til Del ved Laugets sidste Generalforsamling, var den største i Laugets Historie, maa denne Fest opfattes; og gennem en Æresport, kan man godt sige, dannet af Aarstidens smukkeste Pryd, af lysegrønne Grene fra den danske Bøgeskov, er De ført til Hæderspladsen i denne Festsal, hvor De gennem saa mange Aar har præsideret, naar Lauget og dets Gæster holdt Fest, for at vi ogsaa i Aften kan takke Dem og hylde Dem for det, De har udført i Lauget som dets Oldermænd gennem 23 Aar.

Og kaster man et kort Øjeblik Blikket tilbage paa den Udvikling, som har fundet Sted i Lauget i disse 23 Aar, forstaar man godt, at denne Taknemmelighedsfølelse er til Stede hos os alle.

Da De i 1910 paatog Dem Hvervet som Oldermænd, havde Lauget til Huse i Studiestræde 7 — vi kan godt sige: i smaa og trange Kaar, i hvert Fald i Forhold til, som vi nu har det — og her begyndte De Deres Arbejde for Laugets Fremtid. Alleerede i 1912 flyttede vi fra Studiestræde 7 til bedre og større Lokaler i Ejendommen Ved Stranden 6, og i 1913 kom den første Reform, en Revision af Anmeldelsesvæsenet, som tog Sigte paa en Forbedring saa vel paa det økonomiske som paa det kollegiale Omraade.

I 1914 kom Krigen, og i Krigsaarene og især efter disse kom der et Stormløb fra Arbejdernes Side mod Lauget, der vist aldrig før er set Mage til; men under Deres Ledelse og med Bistand af en Række af Laugets gode Mænd blev der inden for Lauget oprettet Institutioner, ved Hjælp af hvilke Stormløbet blev slaet tilbage.

Saaledes opstod det saakaldte Akkorderingsudvalg, hvorved det blev muligt for Medlemmerne at holde nogenlunde ensartede Priser over for Arbejderne og at holde

Andr. Wildts Æresoldermandsbrev.

disse Priser saa temmelig efter de gældende Overenskomster. Saaledes opstod vort statistiske Kontor, der har været til uvurderlig Nytte, og saaledes opstod Murerlaugets Hejseværker, der har været til overordentlig stor Gavn for saa vel Mestre som for Arbejdere, og hvorved vi til Dels blev uafhængige af de saakaldte stærke Mænd blandt Arbejderne, der i lang Tid mange Steder ligefrem havde tyranniseret Mestrene.

I 1922 var vore Pladsforhold atter blevet for trange, vi flyttede til større og bedre Lokaler i St. Kongensgade 45, og medens vi boede der, blev under Deres Førerskab f. Eks. den nye Lærlingeordning indført, hvorved Lærlingeantallet i Løbet af kort Tid blev omtrent tredoblet, og hvorigennem Lauget stadig kan have Indseende med, at der tilføres Faget de nødvendige friske Kræfter.

I 1929 flyttede vi saa ind i vort eget Hus paa Sct. Annæ Plads 7, og dermed var atter en for Lauget betydningsfuld og vigtig Sag under Deres Ledelse bragt til Afslutning.

Saaledes kunde man blive ved i lang Tid at nævne Eksempler paa Udviklingen i Lauget i Deres Oldermannstid, en Udvikling, der — det tror jeg, at jeg tør sige — er enestaaende i Laugets Historie, og under hvilken De altid har kæmpet for Laugets Ære og Anseelse saavel udadtil som indadtil, og derfor staar De nu her, hvor De har nedlagt Vaabnene som Laugets Oldermann, ombølgat af hele Laugets Taknemlighed og Højagtelse; som et Udtryk for disse Følelser var det, at Lauget ved den sidste Generalforsamling udnævnte Dem til Æresoldermann, og ved denne Fest i Aften, der — som jeg allerede har nævnt — er et fortsat Udtryk for de samme Følelser, har jeg da den Ære som Laugets Tjener til Bekræftelse af det, som skete paa Generalforsamlingen, at overrække Dem Deres Æresoldermannsdiplom, idet jeg ønsker Dem hjerteligt til Lykke og paa hele Laugets Vegne udtaler Ønsket om, at vi endnu i mange Aar maa have Dem i vor Midte til Glæde, Hæder og Ære for os alle.

Efter at der saaledes nu er sket en Handling, som er den første i sin Art i Laugets Historie, vil jeg bede Dem med mig udbringe et kraftigt Leve for ham, som ved sit Virke her i Lauget har fremkaldt denne Handling, for Laugets Æresoldermann, Hr. Andr. Wildt! «

Samtidig hermed overrakte Oldermann Eising Æresoldermannen Diplomet.

Efter en Sang for Æresoldermannen holdt Murermester V. Christoffersen paa Laugsmedlemmernes Vegne en Tale for Hædersgæsten, hvorefter Bisidder, Murermester Ernst Jensen talte for Gæsterne. Senere havde endnu en Række Talere Ordet, bl. a. Arbejdsgiverforeningens, Fællesrepræsentationens og Haandværkerforeningens Formænd samt Højesteretssagfører Harboe; de takkede alle Wildt for hans Virke gennem mange Aar. Saa rejste Æresoldermannen sig og takkede i bevægede Ord, omtrent saaledes:

»Maa jeg først udtale min hjerteligste og dybtfølte Tak til mine kære Kolleger i Københavns Murer- og Stenhuggerlaug for den storstilede Fest, De har arrangeret for mig, og for de mange anerkendende Ord, der er udtalt — og dernæst en varm Tak til vore højtærede Gæster, fordi De bærer denne Fest med Deres Nærværelse. Men i øvrigt: Hvad skal jeg sige? Mine Ord vil ikke meget sige! Over for al denne Hyldest føler jeg mig ganske overvældet — og helst tav jeg helt stille! Jeg er en beskeden Mand, hvad min egen Person angaar; men over for Medlemmernes Interesser i vort gamle Laug har jeg just ikke været saa beskeden, hvilket jeg stundom har maattet høre og ogsaa føle ilde for baade af Arkitekter og Ingeniører, hvad der dog ikke rørte mig, da jeg vidste, at jeg havde langt de fleste af Medlemmerne med mig.

Jeg kan ikke ret forstaa, hvorledes jeg har gjort mig fortjent til al den Æresbevisning, Københavns Murer- og Stenhuggerlaug ved denne som tidligere Lejligheder har tildelt mig; thi at et Menneske, hvem Vorherre har givet et godt Helbred og en nogenlunde normal Forstand, søger at gøre sin Pligt paa den Plads, der af Kolleger og Medborgere er ham anbetret, burde være en Selvfølge og berettiger ikke til særlige Æresbevisninger — jeg tør næsten sige tværtimod! Thi det er jo et Held for en Mand, naar der gives ham Lejlighed til at forvalte det Pund, der blev ham givet, at øve sine Kræfter, at spinde sin lille Islæt paa Tidernes Vævestol! Det giver Livet Indhold og skaber den Arbejdsglæde, der er Livets højeste Lykke.

Jeg vil slutte, som jeg begyndte, med at udtale min dybtfølte Tak for den store Ære og Tillid, De har bevist mig. »Mindet lader som ingenting, er dog et lønligt Kildespring«. Jeg vil bevare Mindet om de mange Aar og denne Aften i Københavns Murer- og Stenhuggerlaug som en tro Kammerat og Følgesvend under Resten af min Livsvandring.«

Efter at Æresoldermanden havde sluttet sin Takketale, fik Murermester Albert Fugmann Ordet for en Tale for Fru Agnes Wildt, der ikke var til Stede. Der holdtes endnu nogle Taler, flere Sange blev afsunget, og et stort Antal Lykønskninger blev læst op. Under det efterfølgende Kaffebord fik Æresoldermanden overrakt en Kopi en miniature af Laugsbanneret; ved Midnatstid sluttede Oldermand Eising Festen og ledsagede Æresoldermanden til hans Hjem.

Det andet Oldermandsskifte i Lauget i disse femogtyve Aar indtraf i 1946. Sidst paa Aaret 1944 overgav Oldermand Eising til Bestyrelsen 14.000 Kr. i Obligationer til Oprettelse af et Legat, der skulde bære hans og hans Hustrus Navn og var tænkt anvendt til Uddannelseshjælp for trængende Murersvende og Murerlærlinge, idet Eising mindedes de Vanskeligheder, han selv havde haft i sin Ungdom. Desuden var Oprettelsen af Legatet, efter hvad Eising selv ud-

talte, et Udtryk for, at han havde villet begynde at forberede sig, eftersom Tiden nærmede sig, da han vilde trække sig tilbage. Paa et Bestyrelsesmøde i Slutningen af Marts 1945 gjorde Oldermænd opmærksom paa, at han, da han i Marts næste Aar fyldte 70 Aar, paa den kommende Generalforsamling ikke vilde lade sig genvælge for mere end 1 Aar; kun een Ting kunde faa ham til at rokke ved denne Beslutning, nemlig, hvis Tiderne skulde udvikle sig saaledes, at det vilde være en Ulykke for Lauget at skifte Oldermænd næste Aar; i saa Fald vilde han ikke vægre sig ved at fortsætte. Han fastholdt dette Standpunkt paa Generalforsamlingen sidst i April 1945.

Faa Dage senere kom Danmarks Befrielse og Ophøret af Besættelsen, og dermed bortfaldt den Eventualitet, Oldermænd havde haft i Tankerne, da han udtalte, at kun een Ting kunde faa ham til at ændre sin Beslutning om at træde tilbage næste Aar.

Paa Generalforsamlingen den 30. April 1946 indledede Oldermænd sin Aarsberetning med Ordene: »Den største Begivenhed, som fandt Sted i Fjor, indtraf den 4. Maj, og den overskyggede alt andet; vi maa aldrig glemme den Taknemmelighed, som vi skylder — Skæbnen, kan vi jo sige — fordi vi slap paa den Maade, vi gjorde.« Oldermænd gik derefter over til Dagsordenen og udtalte:

»Jeg nedlægger hermed mit Hverv som Oldermænd efter at have haft dette Hverv i 13 Aar. De 13 Aar har været nogle af de mest begivenhedsrige i mit Liv, idet jeg har haft med en hel Mængde forskellige Ting at gøre og mange forskellige Opgaver, som jeg alle har været glad for. Da jeg begyndte som Oldermænd, var jeg naiv nok til at tro, at jeg kunde faa det saadan, at jeg ikke fik alt for travlt — og saa gik det saadan, at det blev nogle af de travleste Aar, jeg har haft. Nu er det imidlertid Slut, og jeg har kun tilbage at sige Tak — og ikke alene til mine Medarbejdere inden for Laugets Ledelse, men ogsaa til Laugets øvrige Medlemmer. Det har været nogle ualmindelig gode Aar for mig. Jeg har maaske somme Tider ved vore Forsamlinger skældt lidt ud; men det er i hvert Fald sket i en god Mening, og en Gang imellem skal man jo høre Sandheden. Jeg har altid været glad ved Arbejdet som Oldermænd. Det har været Fundamentet for mit øvrige Organisationsarbejde, og jeg har aldrig lagt Skjul paa, naar jeg henviste til Forholdene her, at vort Laug maatte betragtes som førende inden for Haandværket — og saaledes staar det ogsaa i Dag. Til visse Tider har jeg haft for travlt til at passe Lauget; men saa er der sket det, at Bestyrelsen har hjulpet mig. De har aflastet mig, naar det var nødvendigt — villigt og gerne.«

Eising foreslog derefter Viceoldermann Ernst Jensen til Oldermann; der var ingen, han hellere saa fortsætte sit Arbejde. Ernst Jensen blev valgt med Akklamation, og i sin Takketale udtalte han bl. a.:

»Indtil for nylig havde jeg slet ikke tænkt mig dette, idet jeg havde regnet med, at det trods alt vilde være lykkedes at formaa vor afgaaede Oldermann til at fortsætte en lille Tid endnu. Jeg har i Aar været 30 Aar i Bestyrelsen, saa det er vel ikke underligt, at mine Tanker mere tenderede hen imod at trække mig lidt tilbage. I den senere Tid har der imidlertid været rettet gentagne Henstillinger til mig om at paatage mig Hvervet, hvori jeg — som Forholdene har udviklet sig — har indvilliget, og jeg haaber, at det maa lykkes mig med Bistand af Bestyrelsen, Suppleanter og Repræsentanter samt Laugets øvrige Medlemmer at føre Laugets gamle og nye Traditioner videre.

Jeg tror, at jeg er i fuld Overensstemmelse med mine Laugsbrødre, naar jeg, efter at Oldermann Eising nu har nedlagt sit Hverv, bringer ham vor hjerteligste og inderligste Tak for det meget store Arbejde, han har udført for Lauget — ikke mindst i de 13 Oldermandsaar. Men ogsaa uden for vore egne Rammer har Oldermann Eising skabt stor Respekt om sit Navn; i tre Aar — i en meget vanskelig Periode — var han Formand for Dansk Arbejdsgiverforening foruden fungerende Formand i 1 Aar, og i Dag staar han som Formand for Haandværksraadet.

Naar Oldermann Eising nu i Dag har nedlagt sit Hverv som Oldermann, føler jeg mig overbevist om, at han fremdeles bevarer sin Kærlighed til Lauget, og jeg vil gerne udtale Haabet og Ønsket om, at vi ogsaa i Fremtiden maa faa Lov til at høre af hans rige Erfaring. Jeg foreslaar, at vi bekræfter vor Tak til Oldermann Eising ved at yde ham den højeste Anerkendelse, Lauget kan give et Medlem, og at Generalforsamlingen udnævner Oldermann Eising til Æresoldermann i Københavns Murer- og Stenhuggerlaug.«

Forslaget blev vedtaget med Akklamation under kraftig Tilslutning fra Forsamlingen, og Æresoldermannen takkede hjerteligt for denne Anerkendelse af hans Virke for Lauget.

Der var senere inden for Lauget Stemning for, at man fejrede Eising ved en Fest, som man i sin Tid havde fejret Æresoldermann Wildt; men Eising ønskede ikke, at der blev holdt nogen særskilt Fest for ham; i Stedet besluttede man, at han skulde have sit Æresoldermannsdiplom overrakt ved Laugets Sommermiddag; samtidig skulde saa Laugets tidligere Bisidder Anton Nielsen, der havde trukket sig tilbage samtidig med Eising og var blevet udnævnt til Æresmedlem, have sit Æresmedlemsbrev udleveret.

Sommerudflugten den 17. Juni 1946 sluttede paa Hotel Fiskebæk, hvor Laugsbrødrene, der havde taget Opstilling i to Rækker, med

kraftige Klapsalver hilste de to Æresgæster, da Oldermænden førte dem til Bords. Under Middagen reciterede Skuespiller ved Det kgl. Teater Palle Huld en Hyldest til Æresoldermænd Eising og sluttede med »Tak for alt paa samtlige Laugsbrødres Vegne«.

Derefter talte Oldermænd Ernst Jensen for Esper Eising:

»Kære Æresoldermænd Eising! Paa Laugets ordinære Generalforsamling i Aar nedlagde du dit Hverv som Oldermænd for Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, og som en Tak for din udmærkede Ledelse gennem 13 Aar hædrede Laugsbrødrene dig ved at udnævne dig til Æresoldermænd.

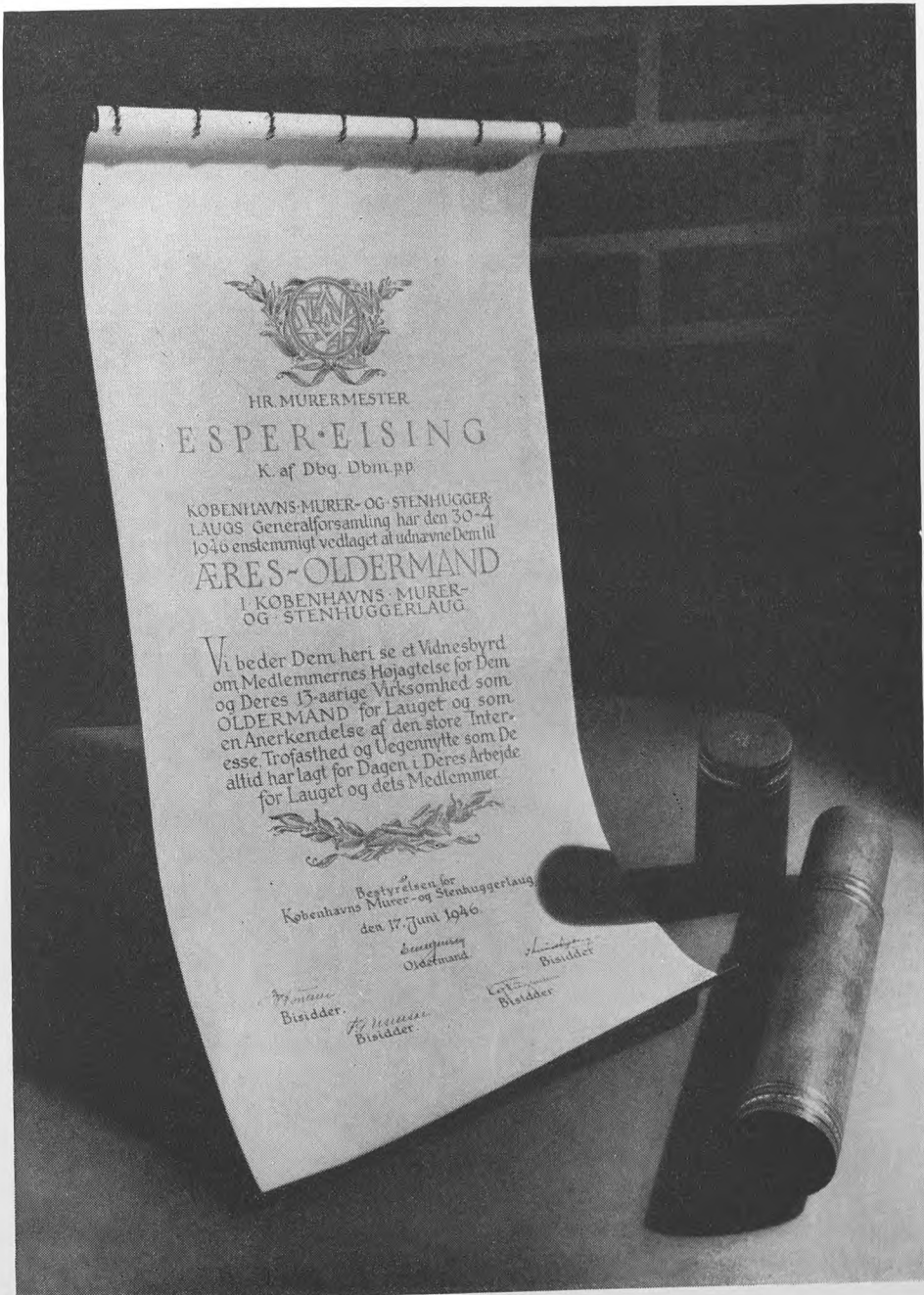
Jeg skal ikke komme ind paa de mange Hverv, Æresoldermænden har haft; mange af vore Laugsbrødre har selv haft Lejlighed til at sætte sig ind i det enorme Arbejde, han har udført for Lauget, men jeg vil dog lige nævne et Par Ting. I Murerlaugets Hejseværker var Æresoldermænd Eising fra Begyndelsen et af de ledende Medlemmer, og han fortsætter fremdeles som Formænd; vi er glade for, at vi stadig kan drage Nytte af hans store Erfaring paa dette Omraade, idet vi jo nu paa Hejseværkerne staar over for en ny Udvidelse, da vi under de nylig afsluttede Forhandlinger maatte gaa med til at sætte Hejs paa 2. Sals Huse og som Følge deraf maatte anskaffe flere Hejseværker, ligesom vi jo tænker paa at opføre en større Bygning derude til alt vort Materiel, Værksteder og Kontor.

Et af de andre store Spørgsmaal, som Æresoldermænd Eising har beskæftiget sig med, er Licitations sagen. Allerede i Wildts Tid var Spørgsmaalet fremme, men blev atter opgivet, fordi der dengang var for stærk Modstand — navnlig fra Stat og Kommune. Æresoldermænd Eising tog imidlertid Sagen op paa ny, og Resultatet foreligger jo, som vi ved, nu i Form af Licitationskommissionens Betænkning. Vi er alle klar over, at hvis Æresoldermænden ikke havde siddet i Kommissionen, havde Betænkningen faaet et ganske andet Udseende.

Der er mange andre Forhold, hvor Æresoldermænd Eising har ydet en uvurderlig Indsats, jeg tænker bl. a. paa Aarene, hvor du satte din Arbejdskraft ind som Formænd for Arbejdsgiverforeningen, og paa Oprettelsen og Ledelsen af Haandværksraadet. Dit Virke har kastet Glans over Lauget, og du staar i Dag omgivet af hele Laugets Taknemmelighed og Højagtelse.

Kære Æresoldermænd Eising! Bestyrelsen har besluttet i Dag, hvor saa mange Laugsbrødre er samlede, at overrække dig det synlige Bevis paa den Hæder, der er vist dig.«

Oldermænd Ernst Jensen udtrykte Haabet om, at Lauget ogsaa i Fremtiden maatte kunne regne med at høste af Eisings rige Erfaring, og overrakte ham Diplomet — kalligraferet og i Foderal af rødt Gedeskind med Guldtryk — idet han udbragte et Leve for Æresoldermænden. I sin Takketale udtalte Esper Eising bl. a.:

Esper Eising's Æresoldermandsbrev.

»Naar man trækker sig tilbage, tænker man gerne paa, hvad man fik udrettet, og hvad der blev tilbage. Der er først Licitationssagen; selv om Resultatet ikke blev saa godt, som det kunde have været, er der dog en Basis at bygge videre paa, og jeg tør i hvert Fald sige, at det er mine Tanker, der er nedlagt i Kommissionsbetænkningen. Det andet, jeg satte mig for, da jeg traadte til som Oldermænd, var, at Lauget og Fagforeningerne skulde kunne klare deres organisationsmæssige Mellemværender uden fremmed Indblanding; det kunde jeg imidlertid ikke klare i Lauget. Imidlertid — det, jeg ikke kunde gennemføre i Lauget, lykkedes i Arbejdsgiverforeningen. I 3 Aar blev alle Spørgsmaal løst ved Forhandling, og vi havde ingen Strejker i den Tid. Nu kan man jo sige, hvad nytter det hele — nu er det igen som før. Man skal imidlertid ikke lade sig forstyrre af, at jeg ikke fik det ordnet endeligt. Vi maa prøve igen og igen paa at komme til en Forstaaelse — ellers ender vi i Diktatur paa den ene eller anden Maade. Vi maa bevare Troen paa, at det er rigtigt saaledes, og at det maa kunne gennemføres. Jeg har ikke noget bedre Ønske for Lauget, end at det, jeg her har sagt, maa lykkes.«

Lauget har i det sidste Kvartsekel hædret enkelte af sine Medlemmer ved at udnævne dem til Æresmedlemmer. Den første, man i dette Tidsrum viste denne Hæder, var Muremester N. C. Petersen, der var født i 1844 og havde faaet Borgerbrev i 1881; han havde været Medlem af Lauget siden 1884, og da han havde mistet sin Søn, Muremester Frederik C. Petersen, skænkede han i Begyndelsen af 1923 Lauget sine to Ejendomme, Gasværksvej 35 og Dronningens Tværgade 41, til et Legat, der skulde bære hans Navn og administreres af Lauget. Det var en stor Gave fra et gammelt trofast Medlem, og der fremkom fra flere Sider Forslag om, at man skulde udnævne N. C. Petersen til Æresmedlem, da han i Sommeren 1924 fyldte 80 Aar og havde været Medlem i 40 Aar. Det samme blev foreslaaet for Muremestrene Hans Larsen og C. C. Harilds Vedkommende; de var født i henholdsvis 1836 og 1840 og havde begge været Medlemmer af Lauget i 50 Aar. Med Akklamation valgte en Generalforsamling i Slutningen af Marts 1924 de tre gamle Mestre til Æresmedlemmer, men kun de to af dem naaede at faa deres Diplomer, idet C. C. Harild afgik ved Døden i Maj Maaned. N. C. Petersen og Hans Larsen var til Stede paa Den kgl. Skydebane ved en ekstraordinær Generalforsamling i Begyndelsen af Juli, og her fik de af Oldermænd Wildt

Skilte fra Velkomsten.

overrakt deres Æresmedlemsbreve; Oldermænden udtalte ved den lille Højtidelighed:

»Paa Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Vegne skal jeg ifølge enstemmig Generalforsamlingsbeslutning have den Ære og Glæde hermed at overrække Diplomerne til vore to sidste og nu eneste Æresmedlemmer, d'Hrr. Hans Larsen og N. C. Petersen. Larsen, der fylder 88 Aar, har været Medlem af Lauget i mere end 50 Aar, og Petersen, der nylig er fyldt 80 Aar, har været Medlem i over 40 Aar.

Vor Herre og Mester har saaledes forundt dem begge et langt, arbejdsomt Liv, beriget med legemlig Sundhed, Arbejdsmod, Arbejdsglæde og andre timelige Gøder — ikke saaledes at forstaa, at de har været forskaanet for Livets Sorger og Modgang; dem har de begge gennemlevet; men Modgang, det er Livets Salt, der øger Modet, skærper Viljen og adler Sindet — og under alt det har de bevaret deres store Interesse for og Kærlighed til vort gamle Laug, hvad de ogsaa har bevist i deres Gerning og Handlemaade, og det er netop det, det kommer an paa — ikke blot Ord, men Handling! Naar Livets Storme møder vort gamle Laug, da gælder det Solidaritet, Fællesfølelse og Forstaaelse af, at den enkeltes virkelige Tarv kun kan fremmes gennem Laugets fælles Interesser; maatte denne Forstaaelse udvikles og gøre sig gældende hos de yngre Medlemmer, saaledes som den har vist sig hos vore ældste. Naar jeg nu overrækker Dem Deres Diplomer som Æresmedlemmer af vort Laug — den højeste Ære, vi formaar at tildele Dem — udtaler jeg Ønsket og Haabet om, at vi endnu i en Del Aar maa se Dem raske og glade iblandt os. Vi takker vore Æresmedlemmer for deres Interesse for vort Laug og hilser dem med tre kraftige Hurraer!«

To af Laugets højt fortjente Tillidsmænd, Murermestrene Carl Thiel og N. P. Andersen, ønskede paa Generalforsamlingen i April 1930 at trække sig tilbage som Bisiddere for at give Plads for yngre Kræfter. Oldermænd Wildt foreslog efter Opfordring fra flere Medlemmer, at Lauget udnævnte dem til Æresmedlemmer som Tak for deres store og fortjenstfulde Arbejde, hvilket vedtoges af Forsamlingen med Akklamation. Carl Thiel takkede paa Andersens og egne Vegne sine Kolleger og Laugets Personale for godt Samarbejde gennem 30 Aar.

Paa den ordinære Generalforsamling i April 1935 blev Murermester Albert Fugmann udnævnt til Æresmedlem. Han havde tjent Lauget i mange Aar, dels som Bisidder og dels som Laugets Repræsentant i Arbejdsgiverforeningens Ledelse; desuden havde han gjort et stort Arbejde ved Oprettelsen af Murerlaugets Hejseværker og som Formand for Hejseværksudvalget.

I April 1941 trak Murermester P. R. Madsen sig tilbage som Bisidder, da han var fyldt 70 Aar. Paa Forslag af Oldermænd Eising udnævnte Generalforsamlingen ham med Akklamation til Æresmedlem som en Anerkendelse af hans lange og udmærkede Tjeneste som Laugets Tillidsmand. Paa et Bestyrelses- og Repræsentantskabsmøde sidst i Maj fik han sit Æresmedlemsbrev overrakt af Oldermændene med disse Ord:

»Kære P. R. Madsen! Som du erindrer, blev du ved Laugets ordinære Generalforsamling den 30. April udnævnt til Æresmedlem af Lauget, hvilket jo er den højeste Udmærkelse, Lauget kan give sine Medlemmer. Du sagde, at det kom som en meget stor Overraskelse for dig, men hvis du lagde Mærke til den varme Tilslutning, Forslaget blev modtaget med af Medlemmerne, kan du ikke være i Tvivl om, at det, der skete, var et Ønske fra Medlemmernes Side. Bestyrelsen har nu ladet forfærdige dit Æresmedlemsbrev, som lyder saaledes:

»Hr. Murermester P. R. Madsen! Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Generalforsamling har den 30. April 1941 enstemmigt vedtaget at optage Dem som Æresmedlem af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug. Vi beder Dem heri se et Vidnesbyrd om Medlemmernes Højagtelse for Deres faglige Dygtighed gennem Deres lange Virksomhed som Murermester og den store Interesse, De altid har udvist gennem Deres Arbejde for Lauget og dets Medlemmer.«

Der staar heri, hvad det er, Medlemmerne sætter særlig Pris paa hos dig: din store faglige Dygtighed og din store Interesse for Lauget og Medlemmerne. Bestyrelsen kender ogsaa andre gode Egenskaber hos dig; men her er det afgørende, hvad Lauget mener om dig, og som staar i Brevet. Jeg har da hermed den Ære og Glæde paa Laugets Vegne at overrække dig dit Æresmedlemsbrev; jeg haaber, at du vil værne om det og glæde dig over det. Hjertelig til Lykke!«

P. R. Madsen svarede, at det var en fuldstændig ufortjent Æresbevisning, man havde vist ham; til Gengæld for al den Godhed, der var blevet ham til Del, kunde han ikke gøre andet end at takke Oldermændene, Bestyrelsen og Repræsentantskabet.

Paa Generalforsamlingen sidst i April 1946 nedlagde Murermester Anton Nielsen sit Hverv som Bisidder, da han nu var nær ved 72 Aar. Oldermænd Ernst Jensen takkede ham for hans store Arbejde for Lauget; det havde altid været en Glæde at have en Mand som ham i Bestyrelsen; han drev en stor Forretning og havde megen Erfaring paa Boligbyggeriets Omraade uden derfor at savne Sans og

Interesse for Detailler; han havde ydet en stor Indsats ved mange Forhandlinger. Oldermænd foreslog ham derfor valgt til Æresmedlem, hvilket vedtoges med Akklamation.

Ved Laugets Sommermiddag paa Hotel Fiskebæk den 17. Juni, som er omtalt andetsteds, fik Anton Nielsen overrakt sit Æresmedlemsbrev af Bisidder Knud Dyrberg med følgende Ord:

»Kære Anton Nielsen! Laugsbrødre skylder dig stor Tak for det udmærkede Arbejde, du gennem en Aarrække har udført i Laugets Tjeneste. Din store Grundighed har været af megen Værdi i Arbejdet inden for Bestyrelsen, og du har ved Siden af disse Tillidshverv formaaet at drive en meget stor Forretning, hvor du har udført mange betydelige Arbejder, hvoraf jeg blot skal nævne Vestersøhus og Kyndbyværket; du har ført Bevis for, at Medlemsskab i Lauget er tilstrækkeligt til at gennemføre Arbejder af det helt store Format. Vi er stolte over din Indsats, og jeg overrækker dig hermed Æresmedlemsbrevet, hvorpaa din Udnævnelse staar anført.«

I sin Takketale udtalte Anton Nielsen sin Glæde over Samarbejdet i Bestyrelsen og henstillede til Laugets Medlemmer, at de altid søgte at rette sig efter Bestyrelsen, som de selv havde valgt.

Paa Laugets ordinære Generalforsamling den 28. April 1948 blev Murermester Henning Hansen, der lige var fyldt 75 Aar, paa Forslag af Oldermænd udnævnt til Æresmedlem. Oldermænd motiverede sit Forslag saaledes:

»Ingen har som Henning Hansen studeret Laugets gamle Historie. Baade ved Clemmensens og Bering Liisbergs Laugsbøger har Henning Hansen ydet sin værdifulde Bistand og til den sidste udarbejdet et fuldstændigt Register over Mestre, Forlovere og Lærlinge. Da vi skulde bygge Hus, var det naturligt, at det blev Henning Hansen som den eneste Arkitekt inden for vore Rammer, der kom til at forestaa Opførelsen (med Bistand af Arkitekterne Alfr. Brandt og Ejnar Fugmann). Igennem mange Aar har Henning Hansen varetaget adskillige Tillidshverv inden for Lauget og bl. a. som Medlem af Festudvalget været med til at arrangere mange udmærkede Fester.«

Henning Hansen takkede for den store Æresbevisning, der var blevet ham til Del. Han haabede at maatte være værdig dertil og udtalte, at det altid havde været ham en Glæde at prøve paa at samle Notater fra Laugets gamle Bøger, som maaske kunde danne Grundlag for senere Historikeres Arbejde.

LEGATSTIFTERE

EN Række af Laugets gode Mænd har i de sidste 25 Aar betænkt Lauget med Legater til Støtte for gamle trængende Murerestre og deres efterladte, saaledes at man har været i Stand til at hjælpe endnu nogle vanskeligt stillede ældre Laugsbrødre i deres Livsaften.

Murermester N. C. Petersens Legat, for hvis Stiftelse der tidligere er gjort Rede, skulde i en Aarrække forlods afholde visse Ydelser, men disse er nu ophørt, saaledes at hele Renteindtægten kan anvendes i Overensstemmelse med Fundatsens Bestemmelser. De Legatet oprindelig tilhørende 2 Ejendomme er begge afhændet. Gasværksvej 35 blev solgt i 1929, og Dr. Tværgade 41 blev overtaget af Kommunen ved Saneringen af Borgergadekvarteret. Legatkapitalen beløber sig nu til ca. 116.000 Kr.

Murermester Hasforths Legat af 1924 paa 5.000 Kr. er stiftet ved testamentarisk Bestemmelse af Murermester W. Hasforth og Hustru. Murermester Hasforth var Medlem af Lauget 1877—1912.

Ved Grosserer V. Meyers Død i 1930 modtog Lauget et Beløb paa 5000 Kr. til oprettelse af et Legat til Fordel for en trængende Murermester eller Enke efter en saadan. Grosserer V. Meyer var Indehaver af det kendte Bygningsmaterialefirma af samme Navn, med hvilket mange af Laugets Medlemmer gennem Aarene har haft Forretningsforbindelse.

Murermester Lauritz Chr. Rasmussen, der i en Aarrække var Repræsentant i Lauget og et skattet Medlem af Festudvalget, og hvis festlige Humør altid kastede Glans over Laugets Sammenkomster, har foruden det af ham i 1918 oprettede Mindelegat over sin Hustru

stiftet endnu et Legat paa 4000 Kr., som bærer hans Navn. Murermester Lauritz Chr. Rasmussen var Medlem af Lauget fra 1898 til sin Død i 1934.

Murermester Jac. Johansen stiftede ved sin 75 Aars Fødselsdag den 27. April 1946 et Legat paa 20.000 Kr. Murermester Jac. Johansen, der er Indehaver af det kendte gamle Firma C. Wienberg & Søns Eftf., har været Medlem af Lauget siden 1906 og har altid med Interesse deltaget i Laugets Møder og Generalforsamlinger.

Murermester C. C. Sjøholms Mindelegat, der er paa 4.000 Kr., er oprettet af Murermester C. C. Sjøholm, som var Medlem af Lauget 1906—1945.

I 1946 fik Lauget ganske uventet indbetalt 4.300 Kr., som ifølge Bestemmelse af Eksekutorerne i Boet efter den i 1912 afdøde Murermester, Arkitekt J. P. D. Schwensen (Medlem af Lauget fra 1890) skulde tilfalde Lauget, naar forskellige Kapitalen paahvilende Forpligtelser var ophørt. For Beløbet oprettedes et Legat bærende Stiftterens Navn.

Men ogsaa de unge har der været tænkt paa. Arnung og Eising, hvis Interesse for Lærlingesagen og Fagets Uddannelsesforhold er velkendt, har begge oprettet Legater til Støtte af dygtige og trængende Murersvendenes og Murerlærlingenes Uddannelse.

Murermester Jens P. Arnungs Mindelegat er paa 12.000 Kr. og blev skænket Lauget efter Arnungs Død i 1932.

Oldermand Esper Eising og Hustrus Legat, der blev oprettet i 1944, andrager nu 15.000 Kr.

Af hvert Legat udbetales aarligt en Portion paa ca. 500 Kr. — fortrinsvis til Studium paa Bygmesterskolen i København.

325 AARS JUBILÆET

DEN 7. Marts 1948 fejrede Københavns Murer- og Stenhuggerlaug sit 325 Aars Jubilæum.

Dagen indledes med, at Bestyrelsen nedlagde en Mindekrans paa Æresoldermand Wildts Grav paa Bispebjerg Kirkegaard, og i Formiddagstimerne afholdtes en Reception i Laugshuset, hvor Bestyrelsen tog imod Gratulanter og Bestyrelsens Fruer serverede Vin og Kransekage.

En Række Deputationer fra de Institutioner og Organisationer, som Lauget har Samarbejde med, havde indfundet sig for at gratulere. Lauget modtog adskillige smukke Gaver, og et Væld af skønne Blomster strømmede ind foruden mange Telegrammer.

Om Aftenen afholdtes i Haandværkerforeningen den officielle Stiftelsesfest, hvortil var indbudt en Række særlige Gæster: Departementschef i Handelsministeriet H. Jespersen, Borgmester Alfred Bindlev, Formanden og Næstformanden i Dansk Arbejdsgiverforening, Fabrikant Hans L. Larsen og Bogtrykker Henrik Tuxen, Direktør for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring Ad. Nielsen, Formanden for Haandværkerforeningen i København, Tapetserermester Holger Johannessen, Direktør for Teknologisk Institut, Civilingeniør Gunnar Gregersen, Direktør for Det tekniske Selskabs Skoler J. Barner-Rasmussen, Kontorchef i Haandværksraadet, Overretssagfører J. V. Levinsen; desuden Repræsentanter for de Institutioner og Foreninger, som Lauget har Tilknytning til.

Festen indledes med, at Laugets Tillidsmænd, medens Musikken spillede en Festmarch, førte Gæsterne ind i den festligt smykkede

hvide Sal, hvor Laugsbrødrene modtog dem staaende. Her bød Oldermænd Ernst Jensen Velkommen og anmodede Bisidderne om efter gammel Skik at aabne Laden, der i Dagens Anledning var placeret foran Talerstolen.

»Du danske Mand, af al din Magt« blev afsunget, og Oldermænden gav derefter et Resumé af Laugets 325-aarige Historie. Han omtalte Forholdene omkring Laugets Stiftelse i 1623 og den første Skraa, hvoraf Skuespiller ved Det kgl. Teater Svend Methling oplæste et Uddrag, samt gjorde Rede for de skelsættende Begivenheder i Laugets Historie gennem Tiderne. Oldermænden sluttede sin Tale med at foreslaa, at man i et Øjeblik Stilhed mindedes de Mænd, der var medvirkende ved vort gamle Laugs Stiftelse for 325 Aar siden.

Yngste Bisidder, Murermester Fritz G. Eisensøe, traadte nu frem og udtalte, at der i Anledning af Jubilæet vilde blive indviet en gylden Kæde, der skulde bæres af Oldermænden ved højtidelige Lejligheder. Han fortsatte: »De Ord, der skal siges, forinden vi hædrer vort Laug, har vi bedt Kunstens Mænd om at forme og tolke.«

Skuespiller Svend Methling fremsagde derefter følgende Recitativ (forfattet af Cai M. Woel):

*Et Sted i Tidens Mørke stod en Mand,
som Fædrelandet kaldte paa i Farens Stund.
Han tøved' ikke, skønt hans Aar var mange,
og mødte Venners Tvivl med rene Ord:
— Hvorfor er vi for Herremænd at regne,
og hvorfor bærer vi de gyldne Kæder,
om ikke vi, naar Fædrelandet kalder,
skal bruge al vor Kraft mod Rigets Fjender!*

*Dengang blev Kædens hæderstunge Guld
givet til Mænd, der brugte Ild og Sværd
mod andre Landes Mænd og deres Virke,
maaske i Forsvar,
for derved grumt at skærme Danmarks Strande.*

*Hvad har vi ikke siden set af Hæder!
Storkors med Sværd og Egeløv og andet,
givet til Mænd, der satte i System
Bombernes Bragen.*

Oldermandskæden.

*Mennesker og Stæder slettedes.
En søndret Verden aander tungt
mellem Støvet af smuldrende Ruiner.*

*Det, der var bygget op med møjsomt Slid
stædigt, igennem Seklers tunge Skriden,
styrted' i Grus, og Bragets dybe Rædsel
rystede Verden. Bragene blev hædret!*

*Vi gi'r i Dag en gylde Kæde bort,
gi'r den til een, der bærer den for mange,
ikke blot dem, der lever.
De, der er gemt i Tidens Mørke,
er ikke glemt;
de mindes ved Kædens Hæder!*

*Og den kan bæres uden Græmmelse.
Bag den er Flid og gode Hænders Føje.
Arbejdets sejge Taalmod er dens fineste Karat.
Bær den med Stolthed over Brødres Virke!*

*Bær den med Viden om, at den ogsaa forpligter,
ikke til blodig Daad
eller grum Udslettelse.
Den er os et Pant paa Fred,
et Tegn paa Slid og Møje,
en Manen til daadtung Higen,
den, vi Danske
lønligt bærer i vore Hjerter,
og som forjætter os alt!*

og sluttede saaledes: »Værdige Oldermænd! Træd frem for aaben Lade og modtag paa denne Dag vor Gave.«

Viceoldermænd W. Poulsen hængte derefter Kæden om Oldermændens Hals med følgende Ord: »Modtag denne Kæde og bær den som et Tegn paa den Højagtelse og Kærlighed, som alle Laugsbrødrene har til vort Laug.«

Oldermænden takkede i smukke Ord for Kæden og sluttede med et Leve for Fædrelandet, hvorefter man sang »Der er et yndigt Land«.

Oldermanden erklærede derefter denne Del af Festen for afsluttet, Bisidderne lukkede atter Laden, og Gæster og Laugsbrødre begav sig i Procession ind til Festmiddagen.

Som sædvanlig ved Laugets aarlige Stiftelsesfester indledede Oldermanden med at udbringe et Leve for Hans Majestæt Kongen; han rettede derefter de gamle rituelle Spørgsmaal til de i det sidste Aar nyoptagne Laugsbrødre og sluttede med Tildriking af Velkomsten.

Æresoldermand Esper Eising hængte derefter Skilt paa Velkomsten, idet han bl. a. udtalte:

»I 42 Aar har jeg været Medlem af Lauget og siden 1912 deltaget i det organisationsmæssige Arbejde. Jeg har i den Tid bestræbt mig for at skabe bedre Forhold mellem Arbejdsgivere og Arbejdere; det at skabe Samarbejde og social Forstaaelse er en af de vigtigste Opgaver. En Ting er absolut nødvendig: at være i Stand til at sætte sig ind i andres Følelser, ellers kommer der aldrig noget godt ud af det, og det er det, jeg gerne har villet give Udtryk for ved de Ord, der er udhamret paa Skjoldet: »Tænk ogsaa de andres Tanker«.

Der er 2 Ting, vi altid har gjort her i Lauget; vi har altid holdt de gamle Skikke højt i Ære, og vi har altid lyttet til, naar noget nyt vilde frem, aldrig været bange for at være Foregangsmænd. Jeg udtaler Ønsket om, at Lauget stedse vil holde Fanen højt og føle sig som Tjener for vort gamle Byggehaandværk og hæve det højere og højere. Jeg hænger nu dette Skilt paa med en Tak til mit Laug og i Ærbødighed for vort Haandværk.«

Saa talte Departementschef H. Jespersen omtrent saaledes:

»Murerfagets Historie er ogsaa Landets Historie. Lauget har faaet en stor Arv og en rig Arv, der forpligter. Det gamle holdes i Ære ikke blot som et Ceremoniel, men ogsaa som en Realitet. Dygtighed og Samvittighedsfuldhed har altid præget dem, der har bygget Landet op. Meget er sket gennem de 325 Aar. — Vi har haft bliden Bør, skarp Modvind og strenge Tider, men Lauget har altid været en bærekraftig Pille i det danske Samfund. Naar vi ser paa Chr. IV's Bygninger, disse Monumenter over det danske Murerhaandværk, ser, hvordan Sten er lagt paa Sten og Skifte ved Skifte taler de et Sprog, der kalder og forpligter, og vi føler Laugets Historie som et Udsnit af den danske Haandværkerstands Historie og dens Bestræbelser for at dygtiggøre og hævde sig i det danske Samfund.

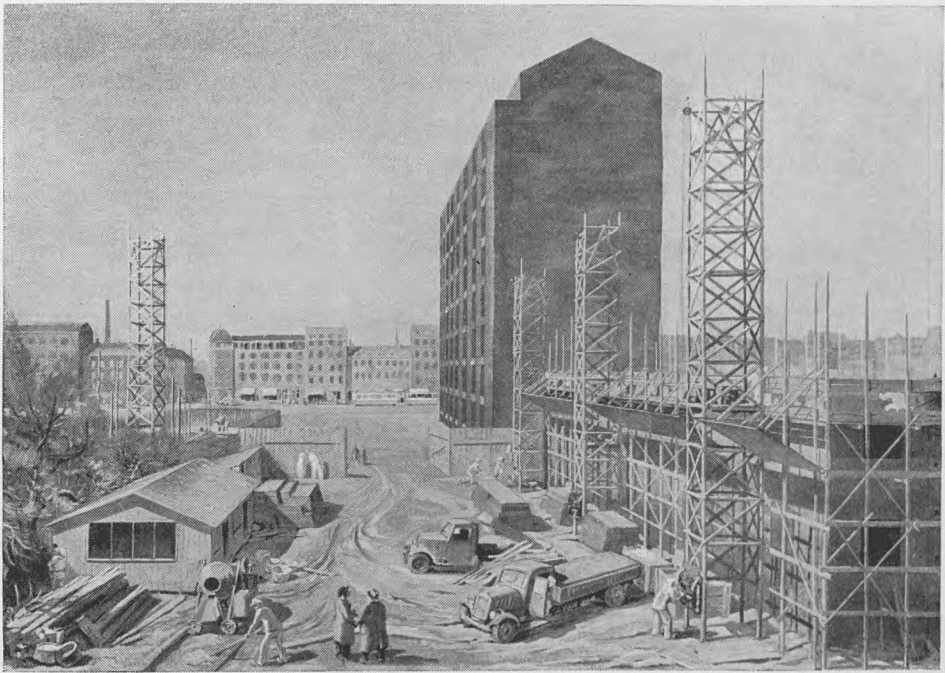
De gamle Bygninger fylder os med Respekt. For vore gamle Kirker føler vi Beundring og Ærbødighed, men ogsaa i Dag kan vi se Eksempler paa haandværksmæssig Dygtighed, som ikke staar tilbage for vore Forfædres, en lykkelig Forening af Haand og Aand, der er Livsnerven for det danske Samfund.

Det danske Haandværk har altid været sig sit Ansvar bevidst og øvet sin Indsats

Vægdekorationer ved Festen i Anledning af 325 Aars Jubilæet.

Vægdekorationer ved Festen i Anledning af 325 Aars Jubilæet.

for Folk og Land. Jeg ønsker, at det stedse maa være saaledes, og at Københavns Murer- og Stenhuggerlaug vil leve, vokse og blomstre.«

Skuespiller Svend Methling reciterede en versificeret Hyldest til Oldermændene, og Æresoldermand Eising talte for Gæsterne, paa hvis Vegne Borgmester Bindslev takkede. Borgmesteren fortsatte:

»Der er noget tragisk ved Chr. IV's Regeringstid i vort Land; han kastede sig ud i den ulykkelige Krig, der medførte Tabet af vore skaanske Landsdele. Midt i en Opbygningstid gik Riget i Forfald. Ogsaa i Dag gaar det konstruktive og det destruktive Haand i Haand, men Lauget er en af de Faktorer, som staar i Opbygningens Tjeneste — der skaber Livsvilkaar, Hjem og Kultur, og jeg vil gerne hylde det konstruktive her i Aften — det er det, vi kæmper og strider for — at kunne kæmpe for aaben Lade er en Menneskeret, vi vil have Lov at bevare, og samtidig er den lukkede Lade Symbolet paa vort Hjem, hvor vi vil leve vort Liv, som det passer os.«

Borgmesteren sluttede med at bringe Staden Københavns Hilsen til Københavns Murer- og Stenhuggerlaug paa Jubilæumsdagen.

Arbejdsgiverforeningens Formand, Fabrikant Hans L. Larsen, havde derefter Ordet. Formanden omtalte Laugets Andel i Arbejdsgiverforeningens Stiftelse, idet det var en Oldermænd for Murerlauget, der tog Initiativet hertil, og vedblev:

»Arbejdsgiverforeningen har nydt meget godt af de skiftende Oldermænds Arbejdskraft og Erfaring, baade J. J. Bruun, Andr. Wildt og Esper Eisings; men jeg tror ikke, der var nogen Formand for Arbejdsgiverforeningen, der bedre end Æresoldermand Eising har forstaaet at give Udtryk for det, der er nødvendigt for at kunne opnaa Enighed mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Jeg har været en villig Elev af Esper Eising, og jeg kender de dybe Tanker, Esper Eising var inde paa, da han hængte sit Skilt paa Velkomsten. Der var i den nylig oplæste Skraa nogle Ord, der satte sig fast hos mig: »Man skal tale sig til Rette i Beskedenhed«. Naar vi netop nu er kommet igennem med Overenskomstforhandlingerne, er det maaske, fordi vi har forsøgt at efterleve disse Ord og prøvet at faa den anden Part til at forstaa, at det ikke nytter at bekrige hinanden. Det lykkedes denne Gang; jeg haaber, det vil kunne ske igen, og jeg takker Æresoldermanden, der har indpodet os disse Tanker, som vi har forsøgt at føre videre til Gavn for Dansk Arbejdsgiverforening og det danske Samfund.«

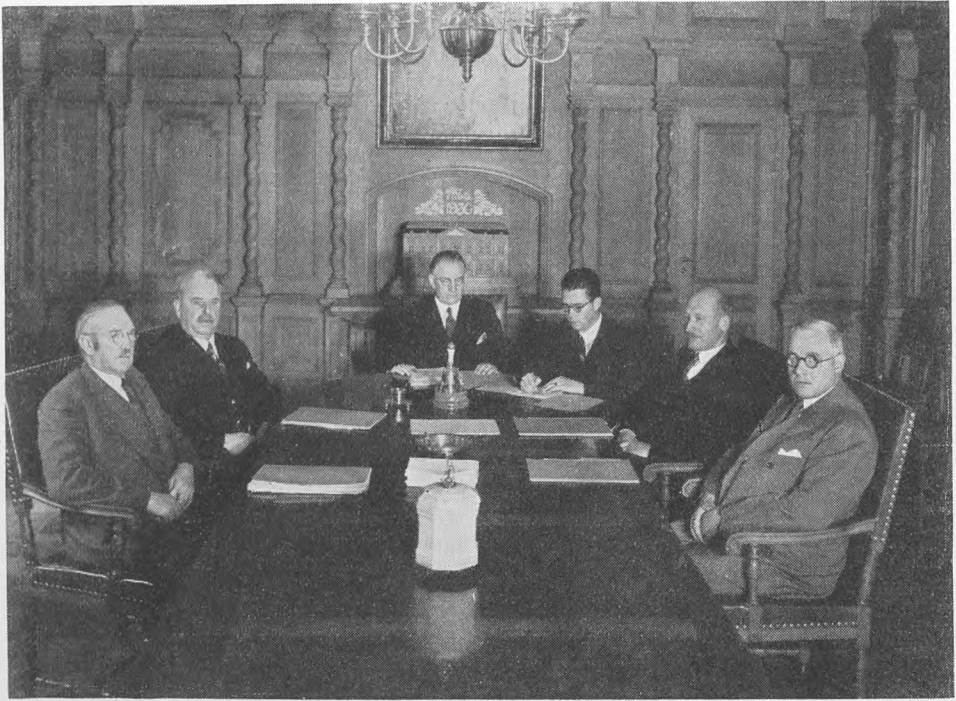
Bisidder Kaj Fugmann talte for Personalet, Kontorchef Levinsen for Damerne (som ikke var til Stede) og Murermester Søren Levrings for Festudvalget.

Efter Middagen forevistes en Film (Rekonstruktion af en Mester-optagelse i Lauget i gammel Tid, Optagelser fra forskellige Laugsfester, Murerlaugets Hejseværkers Virksomhed og til Slut en Del af Højtideligheden i den hvide Sal og Processionen samme Aften).

Kl. 24 sluttede Oldermænden den smukke og vellykkede Fest, hvis Arrangement var tilrettelagt af Laugets udmærkede Festudvalg gennem mange Aar, Muremestrene Charly Andersen og Einer Jensen, med Bistand af Axel Holm og Eigil Pedersen.

Ligesom ved 300 Aars Jubilæet oprettede Lauget et Legat paa 26.000 Kr. til Fordel for værdig trængende gamle Murersvende og deres Enker.

Bestyrelsesmøde 1938.

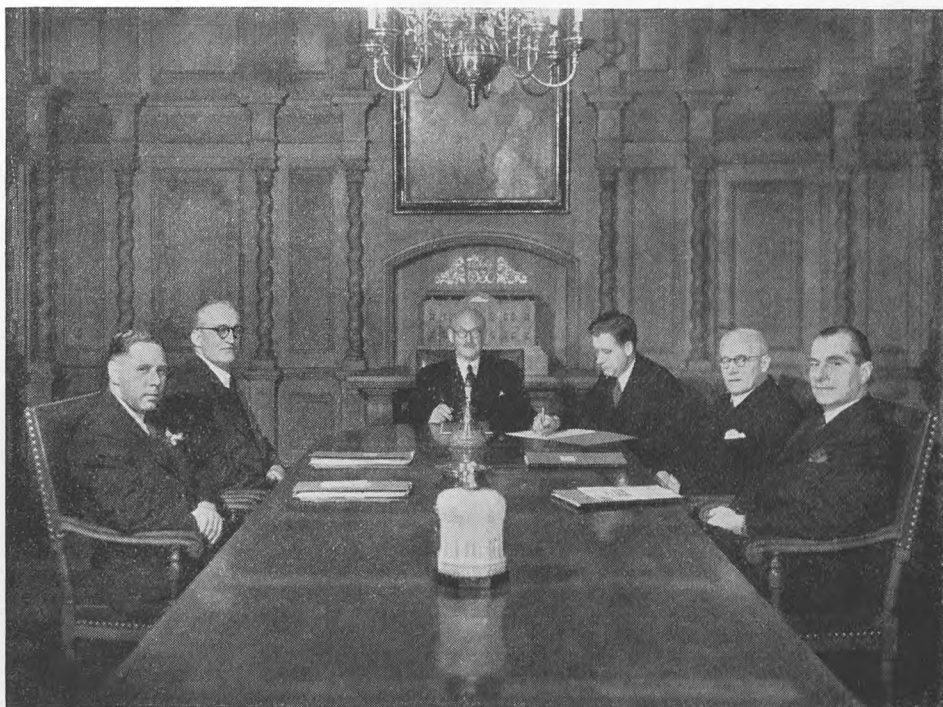
Fra venstre til højre: Bisidder Ant. Nielsen, Bisidder P. R. Madsen, Oldemand Esper Eising, Kontorchef Liliendal-Hansen, Bisidder Ernst Jensen, Bisidder W. Poulsen.

LAUGETS BESTYRELSE

1923—1948

VED 300 Aars Jubilæet bestod Laugets Bestyrelse af Oldemand Andr. Wildt og Bisidderne N. P. Andersen, Albert Fugmann, Ernst Jensen og Carl Thiel, men allerede ved den ordinære Generalforsamling samme Aar nedlagde Albert Fugmann sit Hverv som Bisidder, hvorimod han blev siddende i Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg til 1934 og i Hovedbestyrelsen til sin Død i 1938. Begge Steder varetog han Laugets Interesser paa udmærket Maade. I 1935 udnævntes han til Æresmedlem.

I Bestyrelsen indtraadte i Stedet for Albert Fugmann Murermester

Bestyrelsesmøde 1948.

Fra venstre til højre: Bisidder Fritz G. Eisensøe, Bisidder Knud Dyrberg, Oldemand Ernst Jensen, Kontorchef Aabye, Viceoldemand W. Poulsen, Bisidder Kaj Fugmann.

Jens P. Arnung, og denne Bestyrelse sad derefter uden Ændringer indtil 1930, da N. P. Andersen og Carl Thiel trak sig tilbage. De havde da været Bisiddere i henholdsvis 13 og 14 Aar og i denne Aarrække gjort en meget betydelig Indsats for Lauget og dets Medlemmer. Begge blev ved deres Afgang udnævnt til Æresmedlemmer.

Til nye Bisiddere valgtes Murermestrene Esper Eising og P. R. Madsen.

Den 14. Juni 1932 mistede Lauget en af sine bedste Mænd, Murermester Jens P. Arnung, der døde efter længere Tids Sygdom, kun 53 Aar gammel. Det var et stort Tab for Lauget, som i meget høj Grad havde gjort Brug af Murermester Arnungs store Dygtighed og Forhandlingsevne.

Den 28. April 1933 trak Andr. Wildt sig tilbage efter 23 Aars Oldermændsgerning, det længste Tidsrum i Laugets Historie, nogen havde beklædt Oldermændsposten. Lauget havde i hans Oldermændstid vokset sig stort og stærkt.

Wildt var en udpræget Førerskikkelse, Typen paa den stoute gamle Haandværksmester, der nærede den dybeste Respekt for sit Fag, og som altid satte Haandværkets og Laugets Ære i Højsædet.

Og det var ikke alene i Lauget, der havde været Brug for Andr. Wildts Evner og utrættelige Arbejdskraft. I Aarenes Løb havde han beklædt en lang Række Tillidshverv rundt omkring i de Organisationer og Institutioner, som Lauget har Tilknnytning til. Ved sin Afgang hædredes han med Udnævnelse til Æresoldemand.

Til ny Oldemand valgtes Esper Eising, der allerede i en meget lang Aarrække havde deltaget i det organisationsmæssige Arbejde, og endvidere indtraadte Anton Nielsen og W. Poulsen i Bestyrelsen.

Der skete herefter ingen Forandringer i denne før 1941, da Murermester P. R. Madsen nedlagde sine Hverv efter 11 Aars udmærket Arbejde som Bisidder og et betydeligt længere Aaremaal som Mægling- og Voldgiftsmand m. m. Murermester Madsen, der ved sin Afgang udnævntes til Æresmedlem, efterfulgtes i Bestyrelsen af Murermester Knud Dyrberg.

I 1946 nedlagde Esper Eising sit Hverv som Oldemand. Esper Eisings Oldermændstid prægedes navnlig af Arbejdet med Licitations-sagen, hvor han gennem Aarene gjorde en enestaaende Indsats og aldrig forsømte nogen Lejlighed til over for Myndighederne at tale Haandværkets Sag i dette vigtige Spørgsmaal med det Resultat, at Principperne om Udregningsvederlag og Regulering af Tilbud nu omsider er anerkendt af det Offentlige. Ligeledes har Lærlingesagen haft Oldemand Eisings store Interesse.

Ogsaa uden for Laugets Rammer har der været Brug for Eisings betydelige Arbejdskraft og Forhandlingsevne. Bl. a. kan nævnes, at Oldemand Eising var Næstformand i Arbejdsgiverforeningen 1936—38 og Formand 1938—41 i den første Del af den meget vanskelige Krigsperiode. I Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg har han

haft Sæde 1936—1949 og er fremdeles Medlem af Hovedbestyrelsen. I Haandværksraadet har han været Formand 1942—49 og fortsætter som ekstraordinært Medlem af Raadet. Eising har endvidere været Medlem af Lærlingeraadet og Dommer i Den faste Voldgiftsret indtil 1949. Ved sin Afgang som Oldermann hædredes Esper Eising med Æresoldermandstitlen.

Samtidig med Oldermann Eising trak ogsaa Murermester Anton Nielsen sig tilbage. Som Indehaver af et stort Firma havde han den stærkest mulige Føling med Problemerne i det praktiske Liv, og dette i Forbindelse med hans betydelige Indsigt i finansielle Forhold gav altid hans Ord Vægt inden for Bestyrelsen. Murermester Anton Nielsen udnævntes til Æresmedlem.

Til Eisings Efterfølger som Oldermann valgtes Ernst Jensen, der siden 1916 havde været Bisidder og fra 1939 Viceoldermann, og samtidig indtraadte Murermestrene Fritz G. Eisensøe og Kaj Fugmann i Bestyrelsen.

Murermester Fugmann blev imidlertid i Sommeren 1948 udnævnt til Direktør i Østifternes Kreditforening og nedlagde som Følge heraf sine Tillidshverv i Lauget.

Oldermænd Ernst Jensen i sit Kontor.

LAUGSKONTORERNES VIRKSOMHED

1923—48

KØBENHAVNS MURER- OG STENHUGGERLAUG havde den 1. Januar 1949 260 Medlemmer, hvoraf 2 Stenhuggermestre. Medlemstallet er ikke forøget væsentligt i de forløbne 25 Aar, men Arbejdet paa Laugskontorerne er dog vokset meget betydeligt, dels paa Grund af de nye Opgaver, Lauget har taget op, og dels fordi den overhaandtagende Administration i Samfundet i stedse højere Grad lægger Beslag paa Laugets Tillidsmænd og Laugskontorerne Arbejdskraft.

Fra Aarsberetningen for 1948 kan nævnes nogle Tal til Belysning heraf. Foruden Bestyrelses- og Priskurantudvalgsmøder o. m. a. afholdtes 161 Mæglingsmøder med Behandling af i alt 718 Punkter og 84 Voldgifter, hvor i alt 212 Poster er blevet afgjort. Der er i samme

Kontorchef Einar Aabye i sit Kontor.

Bogholder Aa. Christiansen. Kasserer Nøddebo Nielsen. Frk. Erna Larsen.
Laugets Ekspeditionskontor.

Kontorchef P. Liliendal-Hansen († 1940).

Kontorchef Einar Aabye.

Kontorbestyrer A. Flemming.

Muremester Chr. Bentzen.
Statistisk Kontor.

Assistent A. Pennov.

Statistisk Kontor.

Fru E. Hoppe.

Værkmester G. Wiberg.

Bogholder H. Harsder-Sørensen.

Aar udgaaet i alt ca. 32.000 Skrivelser, Mødeindvarslinger og Cirkulærer. Af Lønningslister er der i 1948 indgaaet ca. 20.000. Det statistiske Kontor har haft ca. 12.300 skriftlige Ekspeditioner.

Det forøgede Arbejde paa Laugskontorerne har medført en Udvidelse af Personalet, hvoraf 3 har været i Laugets Tjeneste i over 25 Aar.

I 1940 afgik Kontorchef P. Liliendal-Hansen ved Døden, kun 42 Aar gammel. Han havde været ansat i Lauget siden 1918 og fra 1922 som Kontorchef. Han varetog sin Gerning med megen Dygtighed og aldrig svigtende Interesse og har for Laugets Ledelse været en udmærket Støtte gennem mange Aar.

Nuværende Kontorchef Einar Aabye har været ansat i Lauget siden 1921, Bogholder Aage Christiansen fra 1922 og Kontorbestyrer A. Flemming siden 1923. Endvidere er til Laugskontorerne knyttet Assistent, Murermester Chr. Bentzen, Kasserer Børge Nøddebo Nielsen, Assistent A. Pennov, Murermester Jørgen Nielsen, Frøken Erna Larsen († 1949) og Frøken Lizzie Haugbyrd samt som Oldfrue Fru Esther Hoppe.

Ogsaa paa *Murerlaugets Hejseværker* er det administrative Arbejde forøget meget betydeligt. G. Wiberg, der har været knyttet til Virksomheden siden 1920 og efter Maskinmester Christensens Død i 1936 afløste denne som Værkmester, fører det daglige Tilsyn paa Pladserne med Arbejderne og Materiellet. Regnskabsvæsenet sorterer under Bogholder H. Harsder-Sørensen, der har været ansat fra 1937. Installationsafdelingen varetages af Elektro-Installatør H. Holm-Petersson, og desuden beskæftiges en Kontordame.

AARENE EFTER DEN ANDEN VERDENSKRIG

ALLEREDE kort efter Krigens Udbrud i Efteraaret 1939 blev der mellem Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund truffet Aftale om en Dyrtingsregulering i Henhold til Pristallet, men denne automatiske Lønregulering kom ikke til at virke ret længe. Den 9. April 1940 blev Landet besat af den tyske Værnemagt, saaledes at der nu forelaa en ganske ny Situation. Den automatiske Lønregulering sattes ud af Kraft ved Lov; der vedtoges en Lov om midlertidig Fordeling og Regulering af Arbejde, og den 14. September 1940 kom Loven om Arbejdsforhold, der forbød Iværksættelse af Arbejdsstandsninger, og i Henhold til hvilken der oprettedes et Arbejds- og Forligsnævn, der skulde træffe endelig Afgørelse i Arbejds-konflikter.

Formaalet med disse Foranstaltninger var dels at opretholde Roen paa Arbejdsmarkedet, dels at imødegaa den Arbejdsløshed, der maatte frygtes at følge efter Afbrydelsen af vore udenlandske Forbindelser. Det var af den største Betydning, at dette — i Modsætning til andre Steder — lykkedes, og at de faglige Organisationer under hele Besættelsestiden kunde bevares intakte og fortsætte Dagens Gerning. Overenskomsterne forlængedes fra Aar til Aar — af Hensyn til de usikre Forhold kun for 1 Aar ad Gangen — men uden Konflikter.

I Maj 1945 skete endelig det tyske Riges Sammenbrud, og Danmark befriedes for det fremmede Aag. Det havde været en streng Tid, og mange af Landets gode Sønner havde mistet Livet under den tyske Terror, men vi havde dog den Lykke, at Krigen sluttede bog-

stavelig talt uden for vor Dør, saaledes at vi undgik de umaadelige Ødelæggelser, som overgik mange andre besatte Lande inden Befrielsen.

Selv om vi var blevet udplyndret paa alle Maader under Besættelsen og vore Varelagre var tømte, havde vi dog saa godt som hele vort Produktionsapparat i Orden og skulde som Følge heraf have bedre Muligheder end de fleste andre Lande for at komme hurtigt paa Fode igen.

Desværre er det ikke helt gaaet saaledes.

Man havde jo almindeligt ventet en betydelig Arbejdsløshed i den første Tid efter Krigen, men det kom ikke til at slaa til; allerede i Sommeren 1945 var der Mangel paa Arbejdskraft, og den fortsatte i forstærket Grad i baade 1946 og 1947, og da der samtidig var stor Mangel paa Byggematerialer, har de planlagte Foranstaltninger til Afhjælpning af Bolignøden ikke kunnet gennemføres.

Der blev nedsat et Byggenævn, som skulde bevilge Indkøbstilladelser for alle vigtige Materialer, men alligevel blev der i Foraaret 1947 sat saa mange Arbejder i Gang, at der hverken var Materialer eller Arbejdskraft nok til deres Færdiggørelse inden for en nogenlunde normal Tidsfrist. Resultatet blev, at man i August 1947 saa sig nødsaget til at gennemføre et »Byggestop«, hvorefter intet Arbejde kunde paabegyndes uden særlig Byggetilladelse. Ombygnings- og Reparationsarbejde faldt i meget væsentlig Udstrækning ind herunder, hvilket kom til at virke særdeles uheldigt for de ikke faa Mestre, der hovedsagelig beskæftiger sig med saadant Arbejde.

Ogsaa paa et andet Omraade er der indført Restriktioner. Prisdirektoratet, som i sine første Aar ikke greb saa stærkt ind paa Haandværkets Omraade, kom under Krigen ind paa at interessere sig ogsaa for dette Felt. Der er for de fleste Haandværksfag nu fastsat Avancebestemmelser eller Maksimalpriser, ligesom der er foreskrevet visse Regler for Regningers Udfærdigelse.

For Murerfagets Vedkommende kom de første Bestemmelser om Avanceberegning den 16. December 1943, og den 17. Oktober 1946 fastsattes Mesterpriser for hele Landet, hvilke Priser det i visse Til-

fælde kan være vanskeligt at udføre Arbejdet til paa Grund af det Pres paa Lønningerne, der som Følge af den herskende Mangel paa Arbejdskraft udøves fra Arbejderside.

I det hele taget virker alle disse Indskrænkninger i Dispositionsfriheden ikke fremmende paa Byggeriet, og det maa haabes, at Forholdene vil udvikle sig saaledes, at Restriktionerne efterhaanden og snarest muligt maa kunne afvikles.

Anden Del

NOGLE BIDRAG
TIL LAUGETS ÆLDRE
HISTORIE

WER GOTT VERTRAUT, HAT WOHL GEBAUT

HVORFRA stammer dette Valgsprog, der staar i Murerlaugets gamle Segl, dateret 1623?

I sine »Historiske Meddelelser« om Københavns Murer- og Stenhuggerlaug (København 1907) har Camillus Nyrop viet dette Valgsprog et helt Kapitel, og endda første Kapitel.

Nyrop siger bl. a.: »Mellem vort Lands Haandværkere indtager Murerne en særlig Stilling. De staar ikke helt som de andre; det kan bl. a. læses ud af de Segl, som forskellige Byers Murerlaug i Tidernes Løb har brugt. Hvilke andre Laugs Segl vi end tager for os, da ser vi i dem enten een eller flere Genstande, som det paagældende Haandværks Udøvere frembragte, eller noget af det Værktøj, som Laugets Medlemmer benyttede, og deromkring en Indskrift, som fortæller, at Seglet blev brugt af det og det Laug i den og den By. Selv det allermindste Laug i den allerringeste By møder med sit særlige Segl. Ethvert af dem vil være noget for sig. Men ud af Murerseglene taler en helt anden Aand; vi møder her noget, der vil samle og ikke skille eller splitte.

Der er i de gamle Laugssegel fra København, Odense og Nyborg kun afbildet forskelligt Murerværktøj, dog i Nyborgseglet tillige en Mur med en Hvælving over, men nu kommer det særlige; paa dem alle læses den samme Indskrift: »Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut«, der intet fortæller om, at Seglet skal bruges af et bestemt Laug i en

bestemt By; kun er i Seglet fra Odense anbragt en heraldisk Lilje (Odenses Byvaaben). Det ældste Aarstal, der findes paa disse Segl, er 1623 (Københavns). Vægten ligger her ikke paa Aarstallet, men paa den Samlingstanke, der aander ud af Valgsproget, og den er ældre end fra 1623 — saa vist som Murerne i ældre Tider har staaet ordnede i halvt klosterlige Samfund. Og saa gælder Sproget: Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut maaske ikke alene den byggende Mester og hans Svende, men muligvis ogsaa Bygherren, til hvem Huset byggedes.«

Saa vidt Nyrop. Men søger man nu at udfinde, hvorfra Valgsproget kan stamme, saa finder man i Ph. Wachernagels Salmeleksikon: »Das deutsche Kirchenlied« (Leipzig 1870), Bind III, Side 1042, under Nr. 1213 følgende Vers:

Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut
im Himmel und auf Erden
wer sich verliet, auff Jesum Christ
dem mus der Himmel werden.
Darumb auff dich, all Hoffnung ich
gantz fest und steiff thu setzen
HErr Jesu Christ, mein Trost du bist
in Todes not und schmerzen.

Anm.: Durch Joachimum Magdeburgium, Gardesleben.

Vorrede Datum Erffurdt in meiner Herberg zur Guldenen Destel 1571 d. 21. Maj. Gerdrucht zur Erffurdt durch Georgium Bowmann im Jahre 1572. Die Strophe ist Tischgesang, Sambstag zu Abend.

Om dette Vers siger Wachernagel: Det kan ikke med Sikkerhed tilskrives Joachim Magdeburg; hans Navn er ikke anført ved Verset, ligesom der ved Sangene i Bogen overhovedet ikke er anført Forfatternavne — men, siger han, jeg anser ham for Forfatteren, og Sangen synes oprindeligt kun at have bestaaet af dette ene Vers, men senere forekommer den med to Vers tilføjet (s. St. Nr. 1214 — S. 1043), nemlig:

Und wenns gleich wer, dem Teufel sehr
und aller Welt zuwider
Dennoch so biist, du Jesu Christ,
der sie all schlegt darnieder,
Und wenn ich dich, nur hab um mich
mit deinen Geist und Gnaden
So kann fürwar, mir ganz und gar
wedr Todt noch Teufel schaden.

Dein tröst ist mich ganz sicherlich
denn Du kannst mirs wol geben,
Was mir ist not, du getrewer Gott
in diesem und jenem Leben.
Gib ware rew, mein Hertz renew
errette leib und Seele
Ach höre HErr, dies mein begeh
und lass mein bitt nicht fehlen.

En Variation af Salmen, med 1. Vers uforandret, og to andre efterfølgende Vers findes anførte Sted under Nr. 1215.

Fra Fischer: »Kirchenlieder Lexicon«, Gotha 1879, skal anføres følgende om nævnte Salme:

Joh. Christoph Olearius siger i 4. Del af sin »Liederschatzes« — Jena 1707, S. 78: Lige saa kendt denne Sang er, lige saa ukendt er dens virkelige Forfatter. Nogle mener Mich. Weiss (tysk Salmedigter — død ca. 1534), andre mener Joh. Kolrossen, en Præst paa Luthers Tid, atter andre mener Joachim Magdeburger, tidligere Præst i Hamburg. Fischer fortsætter: Jeg mener, at ingen af alle disse er den virkelige Forfatter, da Sangen ikke er saa gammel. Men hvem der end er Digteren, saa har han her skabt et godt Værk, hvortil Davids 73. Psalme har inspireret ham. Wetzel (Anal. hymn. II, S. 715) bemærker, at den er blevet tilskrevet L. Johan Mühlmann, men betvivler dette Forfatterskab, da Ordene: »Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut« allerede findes med Aarstal 1592 paa en Kirkerude i Nordhausen, og da var Mühlmann knapt 20 Aar gammel.

Videre siger Fischer: Wachernagel er naaet frem til den første Kilde; han har Joachim Magdeburgers Navn fra Værket: »Tenor Christlicher und Tröstliche Tischgesänge etc.« (Erfurt 1571—72).

Den 3-Vers Sang i første Variation (Wachernagel Nr. 1214) er stadig optaget i mange Sangbøger ned gennem 1600-Aarene.

Saa vidt Fischers Leksikon.

To længere »Akrostikon« over Valgsproget »Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut« findes hos Wachernagel, 4. Bind, S. 699.

Som man ser, har Sangens Oprindelse interesseret adskillige Forskere, men man er vist ikke naaet nærmere end her anført, hvorefter dog fremgaar, at den stammer fra før Aar 1572. Murerlaugets Valgsprog: Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut, er altsaa meget gammelt og utvivlsomt kommet til os sydfra med »Zünften«.

For øvrigt findes Salmen med de her anførte 3 Vers i den af den tyske Menighed i København (Sct. Petri Kirke) endnu i Dag benyttede »Deutsches ewangelisches Gesangbuch« — under Nr. 212 — og med vedføjede Noder til Melodien.

WILLUM POULSEN

Den første Oldermann i Murmesterlauget.

EFTER at Borgmestre og Raadmænd i København havde meddelt Murermestrene deres første Laugsskraa den 7. Marts 1623, blev Murermester Willum Poulsen den 13. Marts samme Aar af nævnte Borgmestre og Raadmænd »tilforordnet at være Oldermann for Murermesterlauget«; han ses ikke at være foreslaaet eller valgt af Murermestrene, saaledes som alle hans Efterfølgere blev det, men langt ned i Tiden skulde de først godkendes af Magistraten, som dog altid accepterede den, der ved Valget havde faaet flest Stemmer.

Ved sin Ansættelse som Oldermann var Willum Poulsen endnu

ikke indskrevet i Lauget, hvilket først skete den 21. November 1624. Den 31. December 1625 gik han af som Oldermænd. Ud over hvad Bering Liisberg har meddelt om hans Liv og Virksomhed, kan der vist ikke oplyses meget mere. Dog findes i Kirkebøgerne for Vor Frue Kirke i København følgende:

Daab: 1633, den 22. September, havde Willum Poulsen, Murermester i Studiestræde, og Hustru Giertrud Bandichis (*Bendichs?*) en Søn til Daab, kaldet Bandi, og 1635, den 30. August, en Pige, kaldet Mette.

Døde: 1649 (kort før 5. Maj — Datoen ulæselig) begravedes Willum Poulsen, Murermester, fra Mikkalbryggersgade, »Synden paa Kirkegaarden, Østen straks ved Birgitte Ibsdatters Sten, med de tre Sogneklodder«.

Vor Frue Kirkes ældste bevarede Begravelsesprotokol begynder den 1. Maj 1649, saa Willum Poulsens Død og Begravelse er lige akkurat reddet for Eftertiden.

Han maa altsaa være begravet et Sted mellem Vor Frue Kirke og den nuværende Husrække i Dyrkøb — det er i og for sig ganske interessant at tænke paa, naar ens Vej falder der forbi.

HOF-STENHUGGER JACOB FORTLING
OG HANS BRODER
STENHUGGER JACOB FORTLING

DEN bekendte Stenhuggermester, Hof-Stenhugger, senere Hof-Bygmester Jacob Fortling blev indtegnet som Mester i Murerlauget den 18. Juli 1741¹ uden Aflæggelse af Mesterprøve, idet han henviste til en kgl. Forordning af 24. April 1734, 1. Artikel — »hvilket Lauget og Oldermændene hannem ej vilde nægte«. Samtidig lod han indskrive en Læredreng, Johan Conrath.

Jacob Fortlings Virksomheder var meget omfattende, baade som Bygmester og som industridrivende; han havde Stenbrud paa Saltholm og i Norge, endvidere Kalkbrænderi, Teglblænderi samt en meget anset Fajancefabrik i Kastrup, hvor han ogsaa havde Brændevinsbrænderi og Ølbryggeri; endvidere drev han Landbrug paa sin Ejendom Kastrup-Gaard, hvor han døde den 16. Juli 1761; han blev begravet den 20. Juli (Petri). Han har ikke efterladt sig særlige Spor i Laugets Protokoller; han har af og til været til Stede ved Laugssamlingerne og sammen med de andre Mestres underskrevet Forhandlingsprotokollen.

Men ved Oldermænd Søren Pedersens Regnskabsaflæggelse den 28. Juni 1762, hvor en Del tilstedeværende Mestres har godkendt Regnskabet, findes atter en Underskrift: J. Fortling, og i en samtidig opført Specifikation over, hvad en Del Mestres er skyldige til Lauget, er anført: »Mester Fortling efter Beviis af 1. Maj 1762 19 Rd.²«.

Det ser straks noget mærkeligt ud, at Jacob Fortling underskriver Regnskabet den 28. Juni, da han var død omtrent et Aar forinden;

ved et flygtigt Blik ser det ud, som det er Hof-Bygmesterens Underskrift, men sammenlignet med hans tidligere Underskrifter fra de foregaaende Aar (6-7 forskellige Steder) ser man dog, at det ikke er den samme (se Side 158).

Den 23. Juli 1762 har den nyvalgte Oldermænd Conradi sammenkaldt Laugets Mestre for efter Magistratens Befaling at adspørge dem om, hvad de kunde antegne sig for i et Laan til Kongen (Frederik V) i Anledning af den truende Krig med Rusland; af 23 Mestre mødte 19, hvoraf 11 ydede tilsammen 1100 Rdr. — Resten var fattige; blandt disse sidste anføres: »Jacob Fortlin, er fattig, og heller ikke kunde lade sig antegne for noget¹«.

Dette Forhold har C. Nyrop bemærket. I »Københavns Murer- og Stenhuggerlav« 1907, Side 182, skriver han, at det absolut er en Fejl, at Jacob Fortling er nævnt her, og at der burde have staaet »død« og ikke »uformuende«. Men her er der for den udmærkede og ansete Laugs- og Industrihistoriker for en Gangs Skyld sket en ganske vist undskyldelig Fejl.

Kun ved en meget nøje Gennemgang af de gamle Laugsbøger finder man blandt Hof-Stenhugger Jacob Fortlings indskrevne Lærlinge:

»Anno 1746 den 16. Juli lod forbmt. Mester indskrive sin Broder Jacob Fortling, barnfødt i Bruck i Tyskland, som skal lære 5 Aar fra Contractens Dato« — og umiddelbart herefter: »1748 — 20. November lod han indskrive i Lære eller Forbundet, Mursvenden Hans Eigtved, f. i Sjælland, at lære Stenhuggerprofessionen«, og samme Sted i Marginen: »Aar 1751 den 24. Juli er begge disse Personer bleven løsgiven og bekommed saavel de Pergaments som trykte Lærebrev²«.

I Laugsregnskabet 1763, den 23. December, er blandt Restancer anført: »Mester Fortling, efter Beviis af 1. Maj 1762 19 Rdr.«, og 1766, den 9. Januar: »Gamle Restancer, afg. Fortling 19 Rdr.«, og det samme er anført i Regnskabet 1768³; men herefter findes Navnet Jacob Fortling ikke i Laugsbøgerne, og Jacob Fortling (II)'s Indtegning som Mester ses ikke i disse; den kan for hans som ogsaa for enkelte andres Vedkommende være glemt, og Restancen paa de 19 Rdr. kan

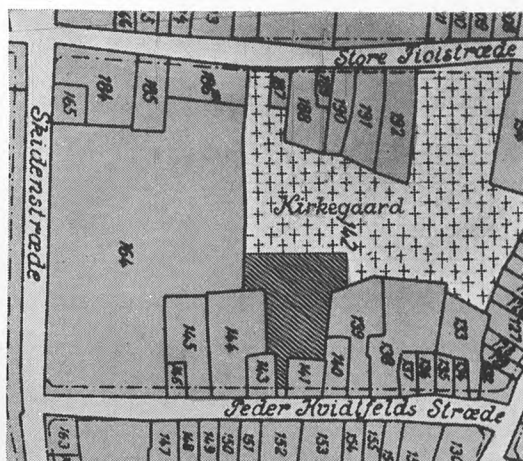
hidrøre fra hans Begæring om Optagelse, som man har stillet i Bero, indtil han havde betalt, og man har saa indtil videre tolereret ham som Mester; Stenhuggermestrene indtog i flere Henseender en Særstilling, idet de jævnligt ses optaget efter særligt Krav fra Kongen, og uden Mesterprøve, hvilket Lauget, som der staar skrevet, »i allerunderdanigst Efterfølge ikke vilde nægte«, men ud over Indskrivningerne ser man ikke meget til Stenhuggermestrene i de gamle Laugsbøger.

Efter ovenstaaende har der altsaa samtidig været to Stenhuggermestre med Navnet Jacob Fortling — Hofbygmesteren (I) og »den fattige« (II) — og de var tilmed Brødre.

Hvor »den fattige« Fortling har virket, fremgaar ikke af vore Laugsbøger, idet han ikke staar omtalt noget Sted ud over de her anførte. Formentlig har han arbejdet for eller sammen med Broderen, maaske her i København, maaske andre Steder uden for Byen, og ifølge de nævnte Restancer maa Jacob Fortling (II) antagelig være afgaaet ved Døden i Aarene omkring 1764—65.

Hof-Stenhugger Jacob Fortling (II)'s Underskrift
den 28. Juni 1762.¹

Hof-Stenhugger Jacob Fortling (I)'s Underskrift
den 23. Januar 1753.²

LAUGSHUSET I PEDER HVITFELDT'S STRÆDE

Del af Matr. Nr. 142/1689 Klædebo Kvarter.

PAA ovenstaaende Skitse er Laugshusgrunden forsøgt rekonstrueret paa General H. U. Ramsings Kort til Grundtaksten 1689¹. Peder Hvitfeldts Stræde har Navn efter Adelsmanden Peder Huitfeld til Engestofte paa Lolland; han ejede 1552—65 Matr. Nr. 136—143/1689 paa Vestsiden af Strædet².

Det første Hus, Lauget har ejet, laa i Peder Hvitfeldts Stræde, og dets Grund maa søges i nuværende Nr. 9, hvor en snæver Passage — 3° 17" bred — omtrent midt paa den nuværende Facade førte ind til den Grund, som Lauget købte i 1725. Men allerede i 1715 havde Lauget lejet sig ind i Tømrermesternes Laugshus, to Steder derfra (Matr. Nr. 139/1689), ifølge en »Hus-Contract som er sluttet mellem Tømmermesterlauget og Murermesterlauget, anlangende Laugshus. Efter indgiven Memorial til Høj og Velædle Magistraten fra Oldermænd for Murermestrene Jesper Eriksen med samtl. Laugsmestres Samtykke om et Laugshus at leje, for deres Svendes Forsamling og videre som de behøver til Laugets rigtige Fremgang, og derpaa bekommet Magistratens Approbation, saa har vi sluttet og indgaaet efterskrevne Contract³:

Vi udlejer en os tilhørende Laugshusstue i Peder Hvitfeldts Stræde i Baggaarden imod Frue Kirkes nye Urtegaard, med sit indvendige Inventarium og et lille Køkken, et lille Spisekammer med en liden Ølkælder, paa 10 Aar fra Paaske 1715, som de maa bruge naar Svendene skal betale Tidepenge eller andet. Endvidere skal de tillige betjene sig af Laugshusstue og Gaardsrum, til deres Mestersvendes Mesterstykker, hvortil Murermestrene selv lader opføre et Bræddeskur i Gaarden, og hvis Murermestrene ellers selv ville have nogen Sammenkomst, staar det dem frit for. Nøglen til Laugsstuen med Kammer og Kælder skal udleveres dem, naar de skal bruge den. Alt for en aarlig Leje af 22 Rdr. Courant klingende Mynt, og de skal rengøre Lokalerne hver Gang de har brugt dem«.

Som man ser, maa der ved Betegnelsen »Laugshus« ikke forstaaes en hel dertil benyttet Bygning, men kun de Husrum, som benyttes af Svendene til Afholdelse af deres Sammenkomster, der i Regelen foregik i Overværelse af en dertil udvalgt Mester, den saakaldte »Svendenes Bisidder«. Kun ganske undtagelsesvis ses det i Laugets Protokoller, at Mestrene var forsamlet paa »Laugshuset« — der staar ellers altid, baade i disse Aar og senere: »Mestrene vare forsamlede i Oldemandens Hus«.

Mesterlaugets Regnskabsprotokoller begynder først i 1724, hvorfor der ikke findes Regnskaber for de Aar, hvor Lauget havde indlejet sig hos Tømrmestrene, men Forholdet har formentlig været dengang ligesom i senere Aar, at Mestrene betaler Huslejen af »Laugshuset«, og Svendene betaler en Andel af Huslejen til Mestrene. Her i Tømrrernes Hus betaler Svendene 8 Rdr. aarlig til Murermestrene.

Da Lejemaalet hos Tømmerlauget udløber i 1725, køber Murermesterlauget saa Ejendommen i Peder Hvitfeldts Stræde — en Del af Matr. Nr. 142/1689 — af Laugets Skriver Søren Deijel, som tillige var Laugsskriver for Tømmerlauget.

Skødet kendes ikke, da Bytingets Skødeprotokol for 1725 mangler; en Overenskomst om Handelen er indført i Laugsprotokollen¹:

¹ »A° 1725 d. 5. Januarij vare Sambtlig Lauget forsamlet, og blev da sluttet og indgaaet med Laugs Skrifveren Søren Deijel, det Huus Kiøb, Linden kaldet, beliggende udi

Store Fiolstræde og rækker sig ud med Bag Porten til Peder Witfeldsstrædet, som de Sambtg. eragter til deres Laugshuus at bruge, og det paa følgende Conditioner:

1: Vi betaller Huuset med Tusinde Rixdr. Courant, til førstkommende 11. Junij: saaledes at Søfren Dejels Obligation hos Hans Højærværdighed Sr. Conradi som prioritets Herre med woris udgifne Obligation indfriis, som er paa Capital 770 rdr.

2: Betalis hannem mod hans qvitering Strax paa Capitalen Tou hundrede og Tredeve Ridr., som da gjør dend forbm. Summa 1000de Rdr. Courant.

3: Svarer Lauget Renten af de 770 rd. fra afvigte 11te December 1724 til nestkommende 11. Junij 1725 imod Vi nyder Leien af Lindens Beboere fra afvigte Michaeli 1724 til førstkommende Paaske 1725, som er 12 Rdr. 3 Mk. Courant kl: Mynt, som Deijel er ansvarlig til.

4: Betaler vi som Kiøbere alle de Paa Kiøbet paagaaende omkostninger, uden og inden Tinge af hvad nafn det have kand.

5: Skatter og Restancer, som maatte være paa samme Huus, til førstkommende Paaske 1725, Svarer Søfren Deijel som Selger.

Saa er og paa begge Sider af Kiøberen og Selgeren betalt til de fattige, af en hver for sig 3 Mk. danske, Som Deijel til sig tog, at forskafe Seddel og Bevis fra Conventhuset for: At saaledis Sluttet og indgaaet er, sambt ubrødeligen paa begge sider holdis skal, haver vi dette med egen Hænder underskrefvet, Hafnia ut supra.

P.S. Huuset leveris ren og rødelig til førstkommende Paaske rette fløtte tid, og staar det paa Selgerens Risico for all paakommende Waade — /: det Gud i Naade afwende :/ — til fornefte tid Paaske 1725.

Som Selger
Jacobsen
S. Deijel

Anders Jacobsen
Schiønning Aldermanden.«

Det ser ud, som om Lauget køber Ejendommen »Linden«, der gaar igennem fra Fiolstræde til Peder Hvitfeldts Stræde, men saadan forholder det sig ikke.

»Linden«, som nævnes i Overenskomsten, var Vor Frues Kirkes Annekskirkegaard, købt og anlagt af Kirken under Pesten i 1711 paa den gamle Gæstgivergaard »Linden«s Grund og Have. Kirkegaarden laa inde i Karréen mellem Fiolstræde, Skidenstræde (nu Krystalgade), Peder Hvitfeldts Stræde og Rosengaarden, omgivet af Husrækkerne langs disse Gader; den havde dog et Stykke Facade paa ca. 35 Alen mod Fiolstræde, og i Bagsiden af Kirkegaarden var et mindre Grundstykke, der strakte sig med en smal Passage ud til Peder Hvitfeldts Stræde; dette Grundstykke havde Kirkegaarden frasolgt i 1720¹, men med den Servitut, at der var gensidig Færdsels-

ret over Grunden til Fiolstræde og til Peder Hvitfeldts Stræde. Disse Forhold forklarer, hvorfor der i Søren Deijels Skøde til Lauget, og i dettes senere Afhændelsesskøde noget uklart staar anført, at »Linden« ligger i Fiolstræde og rækker sig ud til Peder Hvitfeldts Stræde. Laugshusgrunden laa i Peder Hvitfeldts Stræde og havde Bagskel ud imod Kirkegaarden.

Søren Deijel havde i 1723 for 920 Rdr. købt Ejendommen af Enken efter en Slagter Zacharias Nielsen, Mette Jacobsdatter, som ifølge Skøde af 28. Juni 1723¹ »sælger til Kgl. Mjst.'s Birkefoged paa Amager Søren Jacobsen Deijel, en min Gaard »Linden« kaldet, som min sal. Mand haver sig tilforhandlet af Kirkeværgen til Vor Frue Kirke, Sr. Niels Jacobsen Viger . . . efter Skødets videre Indhold af 27. Januar 1720 et Vor Frue Kirke forhen tilhørende Baghus som neder paa »Lindens« Kirkegaards Plads, der vender ud til Peder Huitfeldtsstræde, næst op til Anthoni Artzoonii Gibsarbejder iboende Hus er bestaaende (*Matr. Nr. 141/1689*) — hvortil er en Port og Indgang fra Peder Huitfeldtsstræde — og en grundmuret Jærnbilægger Kakkelovn udi Huset. . . saa og den Del af Brønden i Gaarden som Vor Frue Kirke derudi med Rette haver tilhørt, tilligemed 2de Fjællehuse og en gammel aaben Hytte, tværs overfor samme Brønd og næst op til Maren sal. Børge Petersens og Carl Terchelsen Brændevinsbrænders Huse paa den søndre Side bestaaende, med videre Husbygning min sal. Mand haver bekostet, og Gaardsrum og Plads . . . m. m.«.

Det er denne samme Grund, som Deijel, der ogsaa var Skriver i Tømmerlauget, sælger videre til Muremesterlauget; han har været kendt med Laugenes Forhold, og ogsaa med Lejekontrakten, som udløb i 1725. Maaske har han vejret en Forretning ved i 1723 at købe denne Ejendom for at sælge den til Muremestrene, naar Lejemaalet udløb. Tømmerlauget og Murerlauget var nu blevet Naboer, ganske vist ikke ud til Gaden, men deres Baggrunde stødte op til hinanden.

Paa de her gengivne Karréplaner er Laugshusgrunden rekonstrueret efter Maalene i Skødet af 1723 til Søren Deijel og i Stadskonduktørens Maalebrevsprotokol 12. Juni 1737, samt Balles Opmaa-

lingsbog for Klædebo Kvarter (gl. Matr. Nr. 139-140-142/1689), og efter Laugets Skøder af 11. December 1736 og 11. Juni 1737, da det afhænder Grunden. De paa disse forskellige Steder anførte Maal stemmer nøje overens — bortset fra nogle ganske faa Tommer paa enkelte Skellinier. Laugshusgrundens Størrelse og Beliggenhed i 1725 kan der herefter ikke være nogen Tvivl om; Arealet var 1356 $\frac{1}{4}$ □ Alen.

Straks efter Laugshusets Køb foretages der en Del Bygningsarbejder — der ses Udgifter til Tømrer, Snedker, Glarmester og Smed, »for Gruset at føre af Logementerne, og af én Kjelder og i en anden«, desuden til Vandkikkeren, Rendetræer til Brønden, 16 Læs Graasten til Gaarden, 8 Læs Brosten til Kælderen og 70 Læs Grus til Gaarden; Laugshuset bliver overalt anstrøget med brunrødt og okkergult. Til Istandsættelserne medgaar ialt 565 Rdr.

Det er mange Læs Graasten, Brosten og Grus, der er anvendt, men Læssene var vel dengang noget mindre end nu til Dags, og Huset er øjensynlig blevet sat i god Stand.

Laugssamlingerne holdes dog stadig i Oldermændens Hus. Derimod har Svendene haft »Laugshusstue« eller »Murerkro« her; de betaler 8 Rdr. i aarlig Leje til Mestrene, og en Øltapper, Frederik Ebesen, betaler 60 Rdr. i aarlig Leje. Ogsaa i Tømrernes Laugshus ved Siden af fandtes en Øltapper, der synes at have været en meget nødvendig Person et saadant Sted.

Men hele Herligheden varede ikke længe.

I Dagene 20.—23. Oktober 1728 hærgedes København af den store Ildebrand, der særlig gik ud over Byens nordvestlige Del, begrænset af Vestervold, Nørrevold og Gothersgade, gennem Regnegade over Købmagergade til Helliggejst Kirke — mellem denne og Gammel Torv naaede Branden helt ud til Nybrogade. Ca. 1500 Huse brændte, og ogsaa mange uerstattelige offentlige Arkivalier gik tabt; f. Eks. blev Universitetsbiblioteket, der dengang fandtes paa Loftet over Trinitatis Kirke, et Rov for Luerne.

Man spørger uvilkaarligt om, hvorledes Laugets gamle Protokoller, fra dets Oprettelse i 1623, blev reddet. Ja, en naadig Skæbne

bevarede dem for os. De har vel efter Skik og Brug beroet i Oldermænden Ole Larsens Hus. Han boede den Gang i Gammel Mønt, hvor han, sammen med Murermester Lars Eriksen, ejede en ret stor Bygningskarré, Matr. Nr. 184/1689 Kjøbmager Kvarter, begrænset af Grønnegade, Gammel Mønt, Regnegade og Didrik Badskærs Gang. Ilden standsedes bogstaveligt talt ved hans Dør, idet den anden Side af Regnegade brændte, medens hans Hus paa Sydsiden af Gaden blev skaanet. Havde Protokollerne været i Laugshuset i Peder Hvitfeldts Stræde, havde de næppe eksisteret i Dag. Ole Larsen, der maa have været en velsitueret Mand, led dog selv et betydeligt Tab ved Branden, idet han i syv af de afbrændte Huse havde Prioriteter staaende til et samlet Beløb af 4.700 Rdr., heraf 700 Rdr. i Laugshuset. Han fortsatte som Oldermann til 1732, hvor han ved sin Afgang har 778 Rdr. til gode hos Lauget, hvoraf han eftergiver 228 Rdr., saa at Lauget derefter skyldte ham 550 Rdr., men hvorledes denne Gæld er afviklet, fremgaar ikke af Regnskabsbøgerne. Der var paa den Tid ca. 20 Mestre i Lauget med ca. 100 Svende og 50 Lærlinge; for 7 Mestres Vedkommende brændte deres Huse.

Denne store Brandkatastrofe har mærkeligt nok ikke efterladt det mindste Spor i Laugsprotokollerne. Den sidste Laugssamling før Branden er den 2. Oktober 1728 »i Oldermændens Hus«, og den første Samling efter Branden er den 18. Januar 1729 »i Oldermændens Hus«.

Laugshuset blev ikke genopført efter Branden; Grunden var heller ikke særlig egnet til Bebyggelse, men der ses dog at være opsat Plankeværk om den. Den 14. Januar 1734 købes Brædder til Plankeværket for 4 Rdr.; det har aabenbart været paa høje Tid, for den 17. Januar staar der i Kassebogen: »Faldt Laugshus Plankeværket ned ved stor Storm — at sætte i Stand 3 Mk. 4 Sk.«.

Genopbygningen af Byens afbrændte Huse gik i Begyndelsen kun smaat. I Peder Hvitfeldts Stræde genopfører Tømrermestrene dog deres Laugshus i 1730, men først i 1734 lejer Murermestrene sig paa ny ind hos dem, og de bliver her saa i 10 Aar for en aarlig Leje paa 30 Rdr.

I Februar 1736 averteres Laugshuspladsen til Auktion, og det resulterer i, at Grunden sælges; en mindre Del købes af Tømmerlauget og Resten af Tømmermester Oschatz, som i Forvejen ejede den lille Ejendom mellem Tømmerlaugets Grund og Passagen fra Peder Hvitfeldts Stræde ind til Laugshusgrunden (Tømmerlauget havde allerede siden 1727 haft den lille Ejendom Matr. Nr. 140/1689).

Ifølge Skøde af 11. December 1736¹ »afhænder Murerlauget til det agtbare og kunsterfarne Tømmerlaug et Stykke af den os tilhørende Grund, den da kaldede »Linden« ... som Tømmerlauget derfor har fornøjet os med 210 Rdr. ...

Datum Kiøbenhafn den 11. December 1736.

S. Sørensen.
Oldermand.

Ingvard Brogaard.
Hossidder.

S. Henrichsen.
Murermester.
Hossidder.«

Ifølge Skøde af 11. Juni 1737² »afhænder det æhrbare Muurmester Laug til agtbare og kunsterhafne Mester Hans Jørgen Oschatz en os tilhørende Grund beliggende mod Peder Hvitfeldts Stræde, »Linden« kaldet ... og strækker sig udtil Fiolstræde med Bagports Kam og Indgang, samme Frihed Ind- og Udgang Vor Frue Kirkes Skøde tilholder at skal have udtil Peder Hvidtweldts Stræde, efter vores derpaa ihænde havende Skiøder ... hvoraf Tømmerlauget har faaet 315 All., og gjør 968 qvadrat All., foruden Indkørslen som er 63¹/₄ All. ... som nu skal tilhøre bemt. Sr. Hans Jørgen Oschatz, som os derfor med 250 Rdr. Courant haver fornøjet og betalt ...

Datum Kiøbenhafn den 11. Juni 1737.

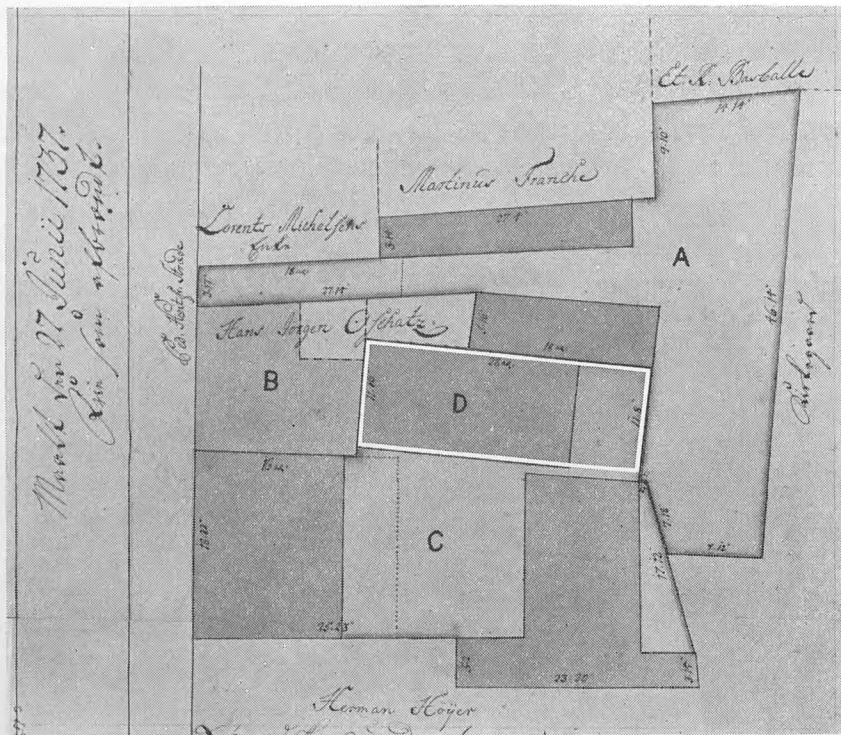
S. Sørensen.
Oldermand.

Ingvard Brogaard.
Hossidder.

S. Henrichsen.
Murermester.
Hossidder.«

Naar der staar, at Tømmerlauget har faaet 315 Alen, er det formentlig en Fejl, thi ifølge Maalebrevsprotokollen er dette Grundstykke 325 □ Alen.

Men nu gaar det ikke længere med Porten ud til Fiolstræde og med Færdseisretten over Kirkegaarden, som fremdeles ejes af Vor Frue

Laugshusgrundens Deling ved Salgene i 1736—37. A købes af Oschatz og tilægges hans Ejendom B. D købes af Tømmerlauget og tillægges dets Ejendom C.¹

Kirke. Til Oschatz's Skøde er der en Tilføjelse, hvori Vor Frue Kirkes Curator bemærker angaaende denne Færdselsret: »saa er det imellem ham og mig, paa Kirkens Vegne saaledes aftalt at han beholder sin Plads aldeles fri for denne Ind- og Udkørsel til Peder Hvitfeldts Stræde, hvorimod han paa sin Side aldeles frasiger sig al Ind- og Udkørsel over Kirkens Plads til Fiolstræde, saaledes at begge Pladserne bliver befriede for det O n u s, som af fælles Ind- og Udkørsel derpaa haver hæftet. . . .

Kiøbenhavn den 7. August 1737.

C. Bagger.

Til Vitterlighed.

N. Hansen. Borre Nielsen.

H. I. Oschatz.«

Hermed er det for Murerlaugets Vedkommende Slut med Peder Hvitfeldts Stræde. Hvorledes Tømmerlaugets og Oschatz's Ejendomme herefter saa ud, fremgaar af hosstaaende Plan.

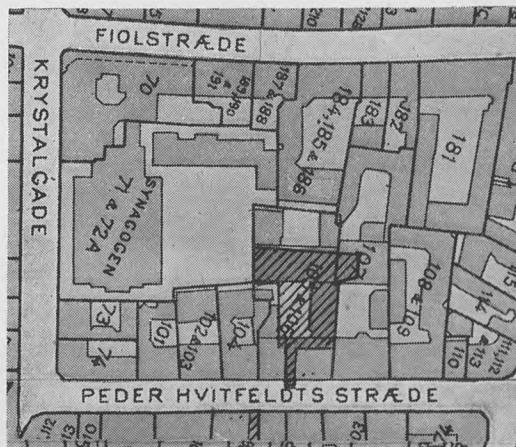
LAUGSSKRIVEREN SØREN DEIJEL

Laugsskriveren Søren Deijel, af hvem Lauget købte Ejendommen i Peder Hvitfeldts Stræde, var oprindelig Birkefoged paa Amager. I 1726 ansættes han »efter Examen af Commissariatet« til Søfiskal ved Under-Admiralitetetsretten¹, i hvilken Stilling han bl. a. skulde paatale de af Holmens Mandskab begaaede Forseelser. Af Rettens Domsprotokoller (1732 ff.) ser man imidlertid, at der flere Gange ogsaa blev anlagt Retssager mod Søren Deijel, som aabenbart ofte har været i Pengevanskeligheder; han synes dog at have klaret for sig en Tid, men til sidst gaar det galt, idet han i en Sag faar Dom for »at have betient sig af en urigtig befunden Qvittering, og letsindig haver tilbudt sin Ed paa samme Qvitterings Rigtighed«. Herefter bliver han i Oktober 1739 afsat fra sit Embede². Antagelig forarsaget heraf findes en Indførsel i Laugets Forhandlingsprotokol:

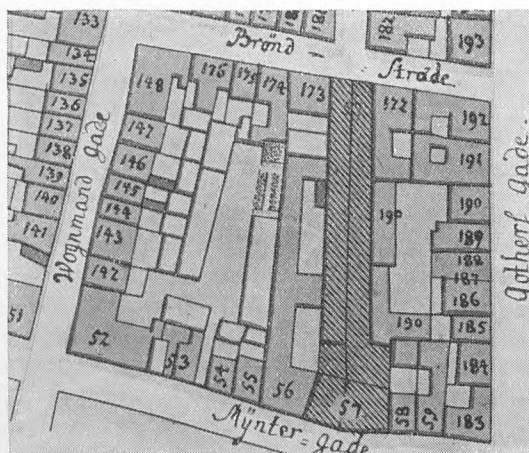
»1740, 9. Maj, er Laugsskriveren betalt sin Løn for et halvt Aar til afvigte Paaske med 3 Rdr. 2 Mk. Takkende hele Lauget for al beviste Kiærlighed mod mig til Datum, og ønsker dem alle Naade, Lykke og Velsignelse af Gud³.

Søren Deijel«.

Der bliver saa antaget en ny Laugsskriver, og kun en enkelt Gang senere findes Deijels Navn i Laugets Bøger: »1753, 13. Marts. Bevilligede Mestrene, at Oldermændene paa Laugets Vegne maatte til forrige Laugsskriver Søren Deijel, efter Ansøgning af 10. hujus, for denne Gang allene betale 10 Rdr. i Henseende til hans slette Omstændigheder«. Han er paa dette Tidspunkt ca. 76 Aar.

Laugshusgrunden 1725 indlagt paa Karréplan 1945.

Efter Geddes Kort 1757.

LAUGSHUSET I MØNTERGADE

Matr. Nr. 57/1756 Rosenborg Kvarter.

IMELLEM Møntergade og Store Brøndstræde laa i 1728 »De fattiges Sjæleboder«. De gik til Grunde ved den store Brand i dette Aar og kaldtes efter Genopførelsen 1734 oftest »Brøndstrædes Hospital«, som ejedes af Fattigvæsenet, der her anbragte fattige og syge.

Grunden — skraveret paa ovenstaaende Plan — var kun ca. 13 Al. bred og gik igennem fra Møntergade til Brøndstræde — en mindre Del havde dog ca. 27 Al. Facade til Møntergade. Ifølge en Vurderingsforretning fra 1754 laa der et 2-Etagers Hus, af Grundmur til Gaden og Bindingsværk til Gaarden; den mindre, sydlige Del af dette Forhus var Præstebolig, den øvrige Del Sygestuer for 22 Lemmer. Paa den bageste Del af Grunden laa et Sidehus ca. 90 Al. langt i 42 Fag Bindingsværk, i 2 Etager med grundmuret Kælder, 7 Al. bredt. I en Del af Stueetagen var en Kirkesal, som gik op igennem 1. Sal; for øvrigt var i hver Etage 4 à 5 Rum med Sengesteder for 158 Lemmer, i Regelen 4 Personer i hvert Sengested — kun de meget syge fik en Seng for sig selv. Her har øjensynligt været baade Trang og Trængsel.

Paa Geddes Kort over Rosenborg Kvarter (1757) kaldes Ejendom-

men »De fattiges Celleboder«, vistnok en rigtigere Betegnelse, end vedkommende Skriver selv har anet.

I 1759, da det nye »Almindeligt Hospital« var opført i Amaliegade, solgte Fattigvæsenet sine gamle Fattig- og Sygehuse forskellige Steder i Byen. Ved den Lejlighed købte Murermesterlauget »Brøndstrædes Hospital« ved offentlig Auktion den 10. Marts 1769 for 5500 Rdr. og fik Skøde paa Ejendommen den 15. Juni 1770¹. Bygningerne var brandforsikret for 8700 Rdr. og formentlig da i omtrent samme Stand som ovenfor nævnt. Samme Dag optager Lauget et 1. Prioritetslaan i Huset ved Udstedelse af et Pantebrev² til »højædle og velbaarne Frue Ingeborre Christine Justesen, salig Etatsraad Daniel Benjamin Weyses Enke«, paa 6000 Rdr., »som hun os efter Begæring laant og forstrakt haver, mod aarlig 4 % Rente«. Samtidig ses i Laugets Kassebog 1770, den 17. Juni: »Betalt til Monsr. Riiber for at skaffe Capitalen, og Skiødet at besørge tinglæst — 50 Rdr.«.

I Forhandlingsprotokollerne for Aarene 1769—70 findes intet indført om dette Huskøb. Maaske har Murermestrene Platz og Conradi, som netop havde bygget »Almindeligt Hospital«, interesseret sig for Sagen. Protokollerne for disse og de efterfølgende Aar er for det meste uden særlig Interesse. Mestrene samles stadig i Oldermændens Hus og ikke i Laugshuset.

Derimod giver Kasseregnskaberne nogle Oplysninger. I September 1769 synes man at have begyndt at tage Huset i Besiddelse — der anføres: »Betalt den af Mestrene udlovede Doceur til Svendenes Skielteflytning 50 Rdr.«, »ved Skieltets Fløtning fortæret paa det gamle Herberg af Mestrene 2 Rdr.« og »betalt forrige Herberge Fader Sr. Bierregaard for 5 lange Borde og 12 Bænke 20 Rdr.«. Lauget havde hidtil betalt Laugshusleje til Krofaderen, Brændevinsbrænder Mads Hansen Bierregaard, »for den store Stue i hans Gaard«, som laa i Peder Hvitfeldts Stræde, Matr. Nr. 136/1756 — nuværende Gade Nr. 5, altsaa tæt ved det forrige Laugshus.

Ifølge Skattemandtalen 1762 ejer Bierregaard denne Ejendom og har en Del Lejere og logerende, bl. a. 8 Murersvende, men da Svendenes

Amtsstue nu flytter til Møntergade, køber Mestrene Bordene og Bænkene hertil. Den blev indrettet i Stueetagen i det lange Sidehus, hvor der ifølge en Vurderingsforretning fra 1777 er en »Amts-Stue« paa 9 Fag og med 2 indmurede Skabe i Gavlen; herfor betaler Svendene en aarlig Leje paa 28 Rdr., medens Herbergsfaderen betaler 130 Rdr. for Forhuset.

Udgifter til Istandsættelse og Ombygninger andrager det første Aar ca. 1600 Rdr.; den gamle Kirkesal fik indlagt et nyt Bjælkelag, saa den blev i 2 Etager som den øvrige Del af Huset.

En Del af Sidehuset er stadig udlejet til Sygestuer for »Soldaterne af Kongens Regiment«, der betaler 130 Rdr. i aarlig Leje, i de senere Aar op til 1787 forhøjet til 200 Rdr., efter at Stuerne har faaet en grundig Istandsættelse. Ejendommen har saaledes stadig været benyttet til Udlejning.

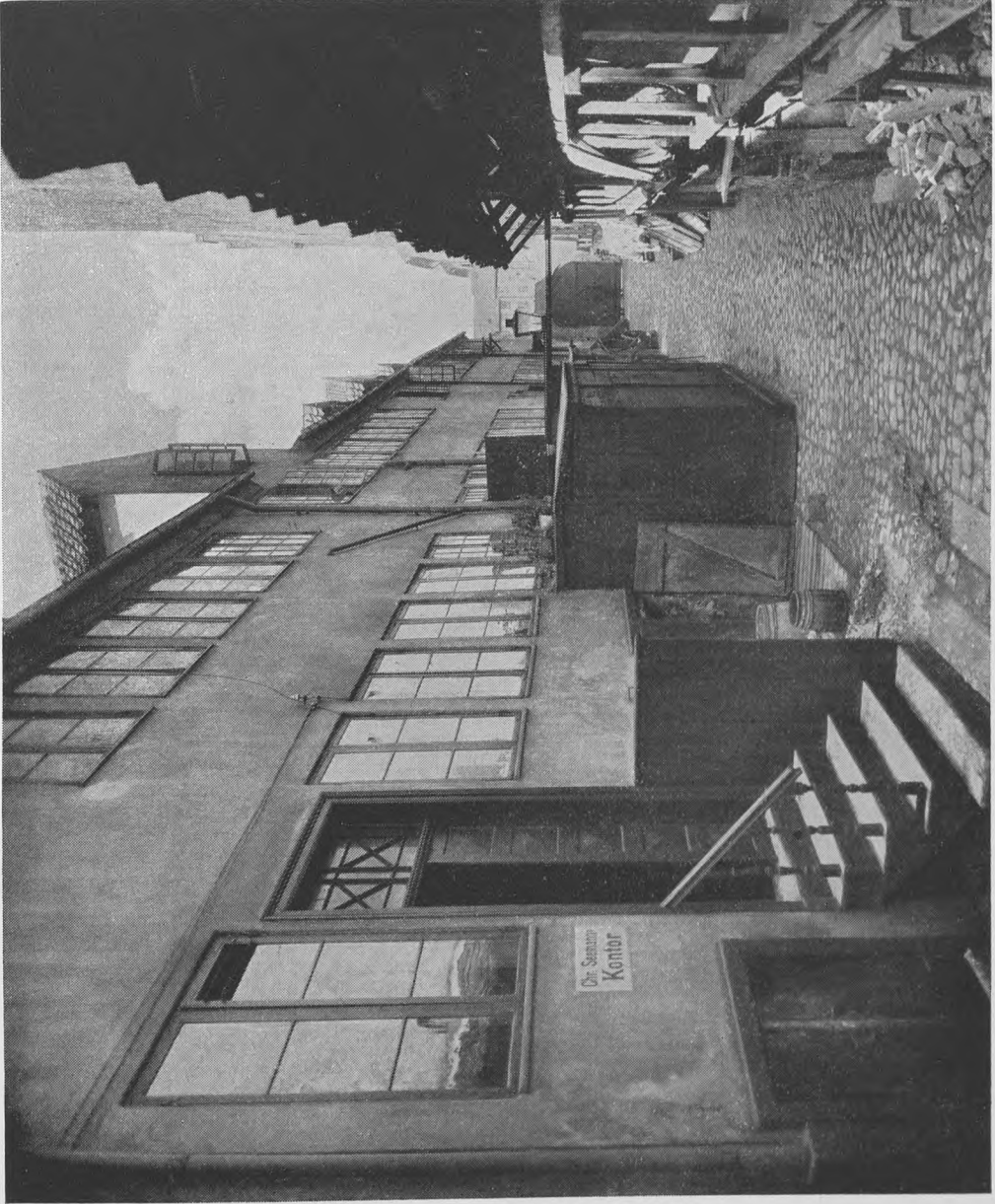
Der er efter Protokollerne ikke indtruffet nogle særlige Begivenheder i de 17 Aar, Lauget ejer dette Hus; kun skal bemærkes, at Lauget den 19. Januar 1774 faar Meddelelse om sit første Legat fra Eksekutor Sr. Riber i Murermester Søren Pedersens Dødsbo; Legatet var paa 1000 Rdr. og bestod i en Panteobligation i et Hus i Peder Madsens Gang, Matr. Nr. 271/1756, udstedt den 13. December 1766 af en Favnsætter Andreas Christensen.

Søren Pedersen havde været Oldemand 1760—62 og døde nogle Dage før den 12. August 1773¹; han blev begravet den 16. August i Helligaandshuset (Kapellet ved Helligaands Kirke i Valkendorfs-gade). I Kirkens Begravelsesprotokol er anført:

»1773 den 16. August: Søren Pedersen Murmester i Skidenstræde, gl. 72 Aar; død hastig, begravet i Capellet No. 3«.

I Kapellet — den nuværende Bibliotekssal — er i Muren indsat en Marmorplade med saalydende Gravskrift:

»Søren Pedersen forudm Borger og Muurmester i Kiøbenhavn tilkiøbte sig denne Begravelse No. 3 efter Kierkens Skiøde af 8de Martii 1766, med de Vilkaar at hans eget tillige med Aage Chr. Ribers samt Hustrues og Børns Liig der skulle begraves og

Montergade 31 (forhen Muremestrenes Laugshus). Gaarden med Port ud til St. Brøndstræde.
(Foto Bymuseet ca. 1897).

at Gravstedet skulle ellers staae urørt 180^{ve} Aar efter hans egen Nedsættelse som skeete den 16. Augustii A^o 1773.

Denne Begravelse er kjøbt til Anno 1903

af

E. M. Riber«.

En Boopgørelse efter ham foreligger ikke, kun en Genpart af Testamentet, hvori han erklærer at være en enlig Mand, der ikke har været i Ægteskab. Obligationen paa de 1000 Rdr. skænker han til »de mest trængende Mursvende af Lauget her i Staden, og opholder sig der og ere saa svage og gamle at de ikke kan ernære sig af Professionen, samt deres Enker og u-opdragne Børn«.

Det originale Testamente var dateret 13. Maj 1773 og underskrevet med paaholden Pen, og hans Laksegl paatrykt.

Ved sin Død boede han i Skidenstræde — nuværende Krystalgade (Matr. Nr. 138/1756 — ved Synagogen)¹. Grunden gik bag om Hjørneejendommen og havde ogsaa Facade til Peder Hvitfeldts Stræde.

I December 1779 klager Svendene over de Priser, som Herbergsfaderen forlanger for Drikkevarer til de halvaarlige Gilder ved Optagelse af de unge Svende: »Han forlanger 28 Mk. for en Tønne Øl og 24 Sk. for en Pot Brændevin, som ikke holdt Maal«. Mestrene undersøger Sagen, men siger, at denne Gang kan det ikke forandres, men til næste Gang — ved Sct. Hans — »skal en ny Placat blive af-færdiget til Efterlevelse«.

1776, den 17. December, vedtages i en Laugssamling at bortsælge Lejevaaningen (den tidligere Præstebolig) for 1700 Rdr., og den 11. Maj 1777 tilskøder Oldermænd Henrik Brandemann med Bisidderne Johannes Svendsen og Melchior Heinrich Petermann paa Murerlaugets Vegne Lejevaaningen til velædle Hr. Material-Forvalter Marius Hans Stavanger for 1720 Rdr. D. C.²

Ved en Laugssamling den 30. Januar 1786 meddeler Oldermænd Johannes Svendsen, at Svendenes Oltgeseller paa Svendenes Vegne har opsagt Lejemaalet af deres Amtsstue paa Herberget, hvortil Mestrene mener, at Svendene er »incopotent«; man beslutter at anlægge

Sag imod dem ved Hof- og Stadsretten og antager hertil Procurator Wossemose.

Aarsagen til Opsigelsen af Amtsstuen maa vist søges i den Strid mellem Mestre og Svende, hvorom Nyrop beretter¹, angaaende Svendeladens Opbevaring — den havde hidtil staaet i Svendenes Amtsstue her i Møntergade. I December 1785 er i Mestrenes Kassebog anført: »Ved at forsøge, om Laasen paa Skabet, hvori Svendenes Lade stod, kunde opdirkes, som ej var muligt, men maatte fraslaas, en Hængelaas anskaffes og Laasen igien at gjøre istand og anslaas, 1 Rd. 2 Mk. 8 Sk.«, og saa følger Begivenhederne, som Nyrop fortæller, med Afhentning af Laden ved Politiets Hjælp og dens Flytning til Oldemandens Hus; Svendene flytter den igen efter Kvartalsmødet i September 1786 til deres nye Herberg i Sct. Peders Stræde, og Striden fortsættes stadig, endog med Politivagt i Oldemandens Hus for at værge Svendeladen.

Disse ganske uholdbare Forhold er vel saa Anledningen til, at man beslutter at afhænde Laugshuset, thi ved Mestersamling den 28. December 1786 vedtages det at sælge Huset for 5800 Rdr., og Murermester Jens Jansen tilbyder straks at købe det for den nævnte Sum. Efter at man var blevet enige om Betalingsvilkaarene, »blev Sr. Jansen som Kiøber herved gratuleret«.

Den 8. Januar 1787 tilskøder Oldemand Johannes Svendsen paa Laugets Vegne Ejendommen til »velædle Sr. Jens Jansen, Muurmester her i Staden... som skal tiltræde Ejendommen til Paaske 1787«².

Anledningen til, at Lauget i 1769 købte »Brøndstrædes Hospital«, haves der ingen Oplysninger om, og det synes ikke at have været nogen særlig lukrativ Forretning, man derved gjorde; det har dog heller ikke foraarsaget noget Tab, men nok jævnligt forvoldt en Del Besværligheder, og man har sikkert følt sig lettet, da man »gratulerede« Muurmester Jens Jansen til Købet. Han ses kort efter at være antaget som Laugets Skriver og blev senere Regnskabsfører for »Østre Kalkværk«, som Lauget købte en Andel i.

LAUGSHUSET SCT. ANNÆ PLADS

Matr. Nr. 71 uu/1756—110/1806 Sct. Annæ Øster Kvarter.

EJENDOMMENS HISTORIE

I MIDTEN af det 17. Aarhundrede købte Frederik III's Dronning Sophie Amalie de Grunde, der paa den Tid strakte sig imellem Bredgade (dengang Norgesgade) og Amaliegade fra Sct. Annæ Plads, der var indbefattet i Arealet, til nuværende Fredericiagade. I Aarene omkring 1670 opførtes paa disse Grunde Lystslottet Sophie Amalienborg. Dronningen døde her i 1685, og allerede faa Aar efter mødte Slottet sin Skæbne.

Paa Kong Christian V's 43-aarige Fødselsdag den 15. April 1689 blev der holdt en stor Fest, bl. a. med en Operaforestilling i en ved Slottet opført interimistisk Teaterbygning af Brædder; Tilskuerrummet var udsmykket med Løvværk og oplyst af Olielamper. Festspillet gjorde stor Lykke, og Kongen bestemte, at det skulde gentages nogle Dage senere den 19. April med Adgang for Byens Befolkning. Tilskuerpladsen var da tæt besat, og kort efter Forestillingens Begyndelse indtraf Ulykken: en Olielampe tændte Ild i det nu til Dels udtørrede Løvværk, og i Løbet af faa Øjeblikke stod hele Teaterbygningen i Brand, hvorved ca. 170 Mennesker indebrændte; Branden forplantede sig til Slotsbygningen, som for største Delen blev et Rov for Luerne. Slottet blev aldrig genopført.

Brandtomten henlaa i mange Aar ubenyttet og vistnok i et slemt Uføre, men efter Byens store Ildebrand 1728 førtes meget Bygnings-

affald fra de nedbrændte Huse herud. Terrænet anlagdes til en Lysthave for Hoffet og en Eksercerplads for Garnisonen.

I Anledning af den oldenborgske Kongestammes 300 Aars Jubilæum, der fejredes ved en Jubelfest 28.—30. Oktober 1749 bortskænkede Frederik V saa vel Haven som Eksercerpladsen til Byggegrunde. Disse blev paa visse Betingelser vederlagsfrit overdraget til de af Københavns Indvaanere, der vilde bygge derpaa.

Her opstod nu det nye Amalienborg-Kvarter (kaldet Frederiksstaden) — planlagt af Arkitekten, Hofbygmester Nicolai Eigtved, som ogsaa gav Tegninger til de fornemste Bygninger, bl. a. de fire Palæer paa Amalienborg; for de øvrige Bygninger, der skulde opføres paa de efterhaanden udparcellerede Grunde, havde Eigtved tillige forbeholdt sig at godkende Facadetegningerne, til hvilke han havde givet visse Skitser, som maatte følges.

Blandt de første Borgere, der meldte sig som Liebhavere, var Murermester Niels Rasmussen Engerslev og Tømrermester Peder Rasmussen Møller, der samtidig opførte de to Ejendomme nuværende Nr. 7 og Nr. 9 paa Sct. Annæ Plads. Facaderne var ganske ens og Bygningernes Plan ligeledes: et Forhus, et Sidehus og et Tværhus, men Planerne var symmetriske omkring den fælles Skellinie med Sidehusenes Bagmure op mod hinanden; Grundenes Størrelse og Form var ogsaa den samme — 20 Al. Facade, 90 Al. i Dybden, og de laa nøjagtigt midt imellem nuværende Bredgade og den nyanlagte Amaliegade.

Naar nu disse to Facader fuldstændig lignede hinanden, hver med en Port i det yderste Fag, fik de Udseende af at være een større Ejendom med et fornemt Udseende, som Hensigten var med Bebyggelsen her i dette nye Kvarter.

Facaden paa hvert af disse Huse var i 7 Fag, med Kælder, Stue og 1. Sal, saaledes som det fremgaar af de Side 182—83 gengivne Rekonstruktionsforsøg (af Arkitekt Ejnar Fugmann) af Facaderne fra den første Opførelse i 1751 og til 1928; de er udført dels efter en gammel Tegning af Nr. 9's Facade (i Nationalmuseet) og dels efter de af Københavns Brandforsikring i Aarenes Forløb foretagne

Vurderingsforretninger. Den gamle Facadetegning passer saa vel i Maal som i Udseende ganske med, hvad der er anført i de ældste Vurderingsforretninger (ca. 1752—53).

Niels Rasmussen Engerslev fik Skøde paa sin Grund den 2. Marts 1750, tinglæst den 15. Juni 1750¹. Det lyder saaledes:

Ober Præsident samt Borgemestre og Raad udi den Kongl. Residentz Stad Khavn, Gjøre Witterligt, at efter deres Kongl. May^t, vores allernaadigste Arve Konge og Herre ved Rescript til os af 12te Sept: 1749 og siden ydermere udstædte Kongl. allernaadigste Skiøde af 6. Dec. nestefter, allernaad: har behaget, at afstaae og overdrage Amalienborg Hauge med derved beliggende Mynster Plads til evindelig Arv og Ejendom for Khavns Stad, og de af dens Indvaanere, som derpaa ville bygge, og Niels Rasmussen Engersløv Muurmester her i Staden, sig for os haver anmeldet og ladet indtegne for en Plads, som er matriculeret under Ste Annæ øster Qvarter, nest op til Peder Rasmussen Tømmermesters Plats paa den ene og Geheime Raad von der Ostens* Plads og Grund paa den anden Side, strækkende sig efter Stads-Conducteurs Peder Balles derover forfattede og herhos foyede Maale Brev af 24. Febr. 1750, i Breden imod Ste Annegaden 20 Al. og i Længden paa hver Side, fra det tilgaden aftegnede Maal 90 Al., samt Breden bag til 20 Al., altsaa bliver paa Stadens Vegne, og i Kraft af højst bem: Hans May^{ts} allernaad: Befaling, samt det Kongl. Skiødes Indhold, forskr: Plats og Grund afstaaet og over draget, ligesom vi og samme herved overdrage, skiøde og aldeles afhænde, til bemeldte Niels Rasmussen Engersløv Muurmester og hans Arvinger, samt efterkommende Eiere til evindelig Arv og Ejendom, og det paa efterfølgende af hans May^t udi Rescripter af 12te Septr og 10de Octob^r 1749 foreskr: Conditioner.

1) Fra 1751 Aars Begyndelse og indtil 1780 Aars udgang, som er 30 Aar, betales aldeles ingen Inqvartering af Grunden; men efter den tiid skal der af svares, i proportion af de næst beliggende qvarterer, og efter bemeldte 30 Aars forløb, bliver ingen videre frihed tilstaaet, enten der bygges først eller sidst.

2) Pladsen skal fra Dato være den Byggenes Ejendom, dog paa den Condition at hand bygger inden 5 Aars forløb; Thi om den ei inden 5 Aar forsynes med Bygning, skal Eieren efter den tiid ingen Rett have til Pladsen, men samme overlades til hvem den maatte forlange, som vil og kand bygge, uden Vederlag for hvad som paa Indhegning, eller i andre maader er anvendt, med mindre saadan Omstændighed maatte indfalde for den som Pladsen hafde udvaldt, der kunde gjøre det umueligt for ham inden den præscriberede tiid at i værksætte, saa som om nogen vilde bygge de Stæder, hvor Canalen nu er, og Grunden inden den forskr. tiid ei endda kunde være beqvem, derpaa en forsvarlig Bygning at opsætte, eller andre u-formodentlige og vigtige tilfælde kunde forekomme, som derudi kunde være hinderlige, da Eieren allerunderdanigst kand søge Hans May^t, om derudenden efter Omstændighederne, allernaad: maatte finde for godt at Dispenseres.

* Skal være Justitsraad Lintrup.

3) Den paa heele Pladsen forfattede og approberede Tegning, som kand faaes til eftersyn, skal i alle maader følges, og Egaliteten fornemlig observeres, saa vel som ellers over alt ved Bygningerne, der alle til Gaden bør være af Grund Muur, iagttages, at Vindverne blive satte i lige Linie. Iøvrigt tillades at et hvert Hus faaer sit aparte Tag og maa bygges 2 eller 3 Etager høj, som den byggende finder for godt, saa maa og Portene anbringes i midten eller ved siden, som de byggende selv ville, alleene at Vindverne blive i lige Linie og flugt, samt at der til gaden, som for er meldt, bygges af Grund Muur, men førend der bygges, skal en Tegning forfattes over Bygningen og i Raadstuen indleveres, for at blive Hans May^t allerunderdanigst foreviist.

4) Graven omkring Pladsen skal af gade Renovationen uden nogen Bekostning for den Byggende blive besørget opfyldt det allernærmeste mueligt er.

5) Og som de der først bygge ere forbundne, for at have fred, at indhægne deres Pladser, saa naar der siden bygges af andre, som profitere af slig Indhegning, skal de efter Billighed concurre til Bekostningen paa Skillerums Plankeværkerne og derefter besørge, og holde deres skel ved Lige, efter den maade som imellem andre Naboer brugelig er. Og maae ingen uden sin Naboes Samtykke have Rende eller Tag Dryp ind paa hans Grund, hvad enten han bygger først eller sidst.

6) Og at da der ventelig under de Bygninger, som paa Pladserne maatte blive opsatte vil behøves Pilotage, som medfører for de Byggende endeel mere Bekostning end ellers, saa nyde de som bygge frie Indførsel, paa de fra fremmede Stæder behøvende Materialier, ligesom det tilforn er blevet forundt dem der indhegnede Tømmer Pladserne. Thi skal da for bemeldte Plats og Grund, med de Vilkaar, som for er meldt, tilhøre Niels Rasmussen Engersløv Muurmester og hans Arvinger, samt efterkommende Eiere til evindelig Arv og Ejendom, frie for hver Mands Tiltale, dog Hans Kongl: May^t alle Kongel. Regalier og Høyheder, samt Contributioner pro qvota, Ordinaire og Extra-ordinaire paabudde og almindelige Stadens Onera /: undtagen forbemeldte 30 Aars Indquarteringsfriehed af Grunden /: u-forkrænket og aldeelis forbeholden. Og maae Eieren dette Skiøde paa sin egen Bekostning, til Khavns Byeting lade læse og Protocolle, naar hand med Stads Kæmnerens herpaa tegnede qvitering godtgjør, at hand deraf efter Hans May^{ts} allernaad: anordning, som en Kiendelse til Staden, til hielp at bestride Omkostningerne, til den deel af Tømmer Pladserne, som til Aabningerne kiøbes, har betalt 1 Rd. pr. Alen til Gaden, der for Niels Rasmussen Engersløv i alt beløber 20 Rd.

Dets til Bekræftelse under Stadens Indsegl og vore Hænders underskrift. Datum Kiøbenhavns Raadstue den 2den Marty A^o 1750.

L. S.

I. Benzon	E. Torm	F. Holmsted	E. Falsen	P. Helt	A. Raff
H. H. Kønemann	I. Valeur	Th. Fog	G. Hilman	I. Edinger	
Kløcker	Hæseker	Grøngaard	H. N. Nissen	Falch	H. H. de Place
I. F. Holmsted					

De Staden tilkommende for denne Grund er mig som Kæmner bleven betalt med Tyve Rid^t, hvorfor qveterer.

Kiøbenhavn d. 2. Marty 1750.

N. Fincke.

Naboen Peder Rasmussen Møller (Oldermand for Tømmerlauget 1747—49) fik den 7. Marts 1750 Skøde — enslydende med Engerslevs — paa sin Ejendom (Nr. 9).

Paa Gaardfacaden i denne ses endnu en Stentavle med følgende Inskription:

Skue Nordens Fridrichs Stad, som reyser sig af Støvet,
Da FEMTE FRIDERICH befaler det skal skee,
Jeg KONGENS Villie fuldbyrdet ufortøvet,
Og var den første som paa Pladsen byggede.

1750

P. R. Møller.

D. C. H.

Herunder er en anden Stenplade med saalydende Tekst:

Ombygget og forandret i Kong Christian den
Ottendes første Regeringsaar 1840
af Thomas Blom.

Den i Engerslevs Skøde nævnte Justitsraad Lintrups Grund strakte sig fra Engerslevs helt hen til nuværende Bredgade, og paa Hjørnet her opførte Lintrup (senere adlet Lindencrone) med Facade mod Bredgade det endnu staaende Palæ, som nu bebos af den britiske Ambassade. Langs med Sct. Annæ Plads var paa denne Ejendom nogle Staldbygninger, og Resten hen til Engerslevs Grund var Have med Hegnsmur. Paa den anden Side af Peder Møllers Grund til Amaliegade tilhørte Grunden Geheimeraad von der Osten, der byggede sit Palæ (senere Prins Vilhelms Palæ) med Facade mod Amaliegade og med Staldbygninger og Have langs med Sct. Annæ Plads, i Udseende antagelig noget lignende som Lindencrones.

Saaledes saa denne Side af Sct. Annæ Plads ud indtil omkring 1795, da von Lindencrone afhændede sin Haveplads til Stadskonduktøren, Professor Rawert, der her opførte den nuværende Ejendom Nr. 5, som han dog snart solgte; han købte derefter ca. 1805 den tilsvarende Havegrund af Geheimeraad von der Osten, og her byggedes den nuværende Ejendom Nr. 11.

Hvorledes Engerslevs Hus saa ud indvendig efter Opførelsen i 1751, og hvilke Forandringer det var undergaaet, indtil Lauget købte Ejendommen, faar man et ganske godt Indtryk af gennem de i Tidens Løb foretagne Vurderingsforretninger¹. Den 15. Januar 1753 begærer Engerslev sin »Gaard« brandforsikret saaledes:

Velædle og Højfornemme
Hrr. Directeurer
ved Brand Assurance Cassen!

Da jeg har opbyggt een Gaard paa Amalienborg Platz, ligefor Garnisons Kirke, som af mig selv tildeels beboes, er jeg tilsinde samme min Gaard at lade assurere udi Brand Forsikrings Cassen; Vilde derfor Ydmygst have mig udbedet at De Velædle Hrr. vilde beordre 2de Mestre samme Gaard i den Stand den nu befindes at Taxere og Vurdere.

hvorved jeg forbliver

De Velædle og Højfornemme
Hrr. Directeurs
tjenstskyldigste
tiener

N. R. Engerslev.

Direktionen for Brand Cassen anordner derefter Tømrermester Peder Hasling og Murermester Andreas Sihm, i Engerslevs Sted, til at foretage Beskrivelse og Vurdering af Gaarden.

Engerslev var den Gang selv Vurderingsmester ved Brandforsikringen, men kun ansat en ganske kort Tid, nemlig fra den 19. Januar 1752 til 15. Marts 1753.

Af Beskrivelsen fremgaar det bl. a., at Bygningerne er af Grundmur til alle Sider, til Gaden er de 3 midterste Fag ziired med Sandsten om alle Vinduerne, Kælder og 3 Etager høj til Gaden, med en Frontspids over 3 Fag; til Gaarden 2 Etager og Kvist over 2 Fag, »gebroken Tag«.

I Forhusets Kælder er nogle Værelser og Køkken m. m. En Port med Plankegulv, over Porten er Kamre, ved Porten en »Italiensk Trappe« opført til øverste Loft, og som »er med Panel og Bred^r efter en brugelig Maade beklæd og igiennemskaaret, samt gibset«.

I Stueetagen — 5½ Alen høj — er 2 Værelser til Gaden og et til Gaarden, en Vindovn paa Messingpiller — herunder Marmorfliser, Kakkellovnspladsen beklædt med hollandske Sten, Brystpaneler, indvendige Vinduesskodder med Messing-Skudrigler, Væggene betrukne med Voxdug; over Dørene malede Landskaber, Loftet gibset med siirligt Stukkatorarbejde; der er nogle Skabe i Væggene, og herunder en »Drag-Kiste«. Malingen paa alt Træværk, Døre og Gerichter er »rigelig siret med forgyldte Lister«.

I 2den Etage (1. Sal) — 6 Al. 4" høj — er til Gaden en »Sal« paa 5 Fag, og en paa 2 Fag, og en »Sal« paa 2 Fag til Gaarden, alle udsmykket som i Stueetagen; alle Døre med indskudte Laase med Messingbeslag, Messingknapper og Skudrigler.

³die Etage (2. Sal) — 3 Al. 22" høj — er ligeledes med 3 »Sale« med Vindovne

paa Jernpiller med Trommel og Rør, 2 Bilæggerovne og en aaben Kamin med Jern-dør med indmurede Stabler.

Paa Loftet, som er i 2 Dele, er »en opstaaende Vind med alt Tilbehør«.

Tagrenderne er foret med Bly, og nedført med »Blikrender«.

I Sidehuset er i hver Etage et Køkken hvori en aaben Skorsten, og en Rette-Bænk med Skabe under, »item en Slag-Benk for en Pige«, samt Hylder og Reoler, og et Spisekammer, endvidere en Køkkentrappe, og nok et Værelse. I Kvisten er en »Sal« med bare Vægge.

I Tværhuset er Stald til 2 Hester, Vognremise og Materialskur, samt et Portrum igennem Huset.

I 2^{den} Etage (I. Sal) er 2 »Sale« med Bilæggerovn og Vindovn, Brystpaneler, og Voxdug paa Væggene.

Loftsetagen er i 3 Dele, og med fast Loft paa Hanebielkerne.

I den forreste Gaard er »en Portion fersk Pompevand med behørig Jernredskaber«.

I Baggaarden et Skur af Tømmer og Mur med Tegltag, én Etage høj — 17 Alen langt, 5½ Alen bredt; heri: en Hvestue med bare Vægge og Murstensgulv, et Vognrum og en Kalkkule paa 60 Tdr. 2de Locumer, hvortil er Døre med Laas, en muret Skarnkiste i Jorden.

Paa den anden Side i Baggaarden er et aabent Skur med Tegltag.

Imellem Baggaarden og Haven er 4 Fag Stakit med en Dør med Hængsler og Laas, »med Oliefarve anstrøget«.

I Haven er, Ejeren tilhørende, 8 Fag Plankeværk, og om Træerne 19 Fag Spalier, som Træerne opbindes til, alt med Egestolper 1¾ Al. højt, og et Lysthus af Lægteværk.

Alt tilsammen vurderet til den Summa Cour: 7500 Rd.

Kiøbenhavn, den 27. Januar A^o 1753.

Anders Sihm.

P. Hasling.

Engerslev lader dog kun indtegne til Forsikring for 5000 Rd. Den originale Beskrivelse er for øvrigt betydelig mere detailleret end her anført.

Det har sikkert været et forholdsvis fornemt Hus baade udvendig og indvendig, som den hidtil ret ukendte Murermester Engerslev opførte; selv flyttede han straks ind i Stueetagen, medens 1. og 2. Sal var bestemt til Udleje — formentlig under eet.

Til Kælderen har der fra første Færd været en Nedgang fra Gaden — rimeligvis i det midterste Fag; den findes gennem mange Aar anført i Vurderingsbeskrivelserne. I Tidens Løb er Ejendommen jævnlig blevet ombygget¹.

Man ser, at Værelserne stadig kaldes »Sale«, men de maa i Betragtning af de meget store Etagehøjder have virket forholdsvis smaa.

Om Betegnelsen »Sal« skriver Carl Bruun i sit historiske Værk: »Kjøbenhavn« 1890 (Bd. II, S. 506) om Byggeriet i Hovedstaden i Tiden efter 1720: »Hver Borger havde i Regelen sit eget Hus, dog blev det netop paa dette Tidspunkt Mode at omdanne den anden Etage, hvori »Salen« var, til Beboelse og udleje den, hvorfor de øvrige Etager den Dag i Dag kaldes »Sale«.

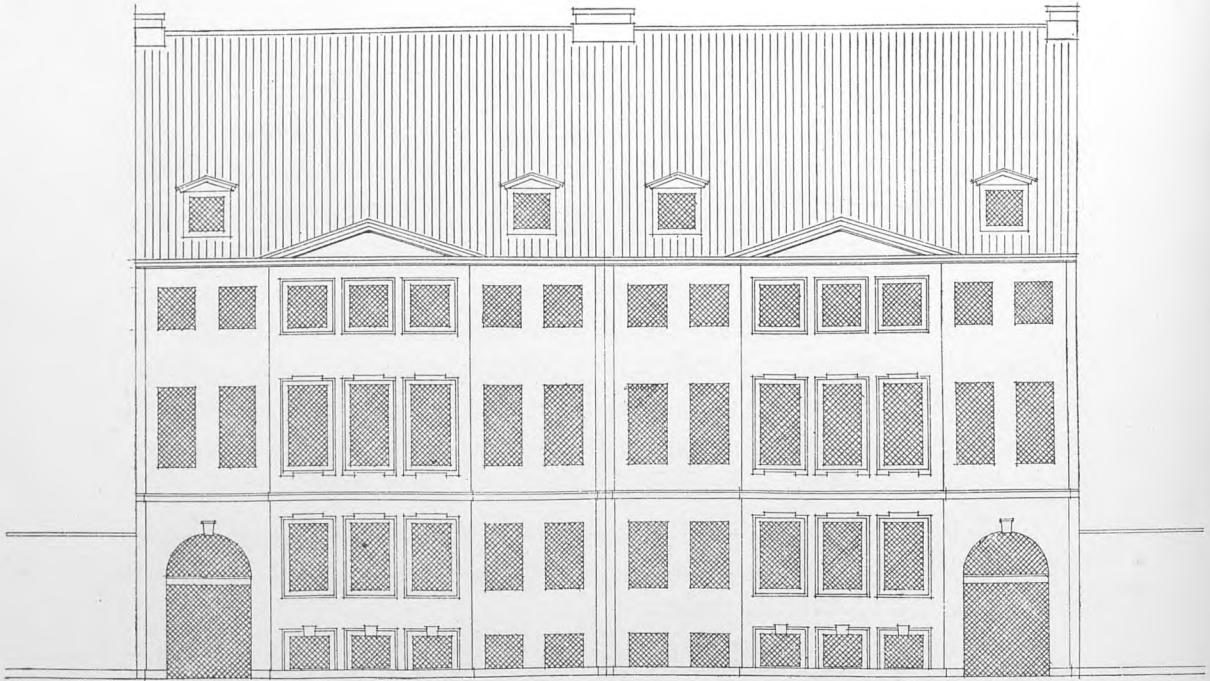
1792 foretager den næste Ejer, Murermester Platz, nogle Ombygninger, idet Sidehus og Tværhus blev forhøjet med een Etage, i Højde med Forhuset; Forhusets Gaardfacade fik samtidig en fuld Etage i Stedet for den hidtidige Mansard, og hver Etage i Huset blev nu indrettet til en selvstændig Lejlighed.

1798, da Grosserer v. Pahlen er blevet Ejer og Enkefru Platz fremdeles bor i Stueetagen, indretter han sin Lejlighed paa 1. Sal med »Væggene perspektivisk malede«.

1830 ombygger Grosserer Ryan, der nu har købt Huset, Facaden, saa den kun faar 4 Fag (men stadig en lav 2. Sal), medens Nabohuset Nr. 9 fremdeles staar med sin gamle 7-Fags Facade fra 1751, og hele Huset er nu indrettet til en Herskabsbolig for een Familie; i Baghuset bliver indrettet Soveværelser, de lave Sidehuse i Baggaarden nedrives, og bagest paa Grunden bygger han en Hestestald, som stod her endnu, da Murerlauget købte Huset (se Side 30).

1840—41 ombygges Nabohuset Nr. 9 af Ejeren Murermester Thomas Blom (død November 1841) til en 4-Fags Facade, som den staar endnu med den høje 2. Sal.

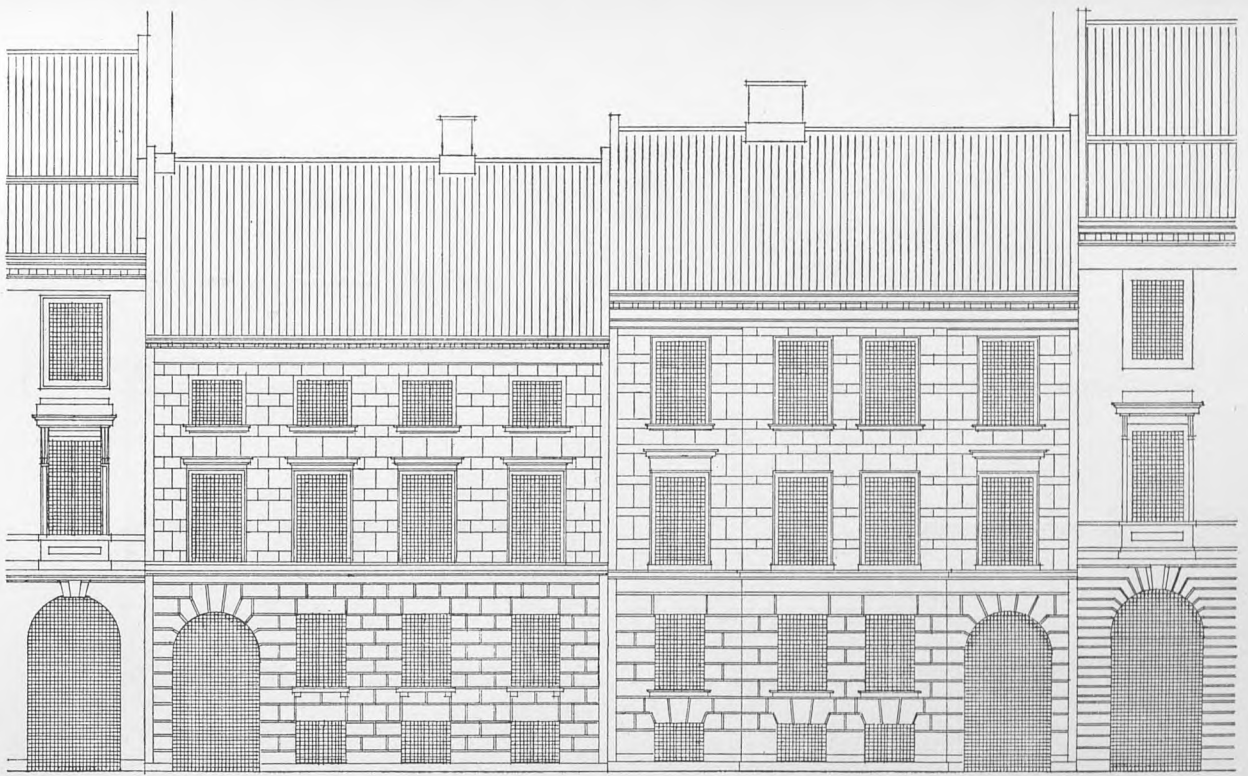
1860—61 foretager Grosserer Ryan, som dør kort efter, en gennemgribende Forandring af sit Hus, idet han forhøjer Facaden, saa den ganske ligner Nr. 9; denne Ændring er rimeligvis foretaget af Murermester Thomas Bloms Søn, den bekendte Tømrmester, Brandmajor, senere Etatsraad J. A. Blom, der døde paa sit Landsted i Taarbæk Aar 1900. Tømrmester Blom har i alt Fald paa Ryans Bos Vegne anmeldt Ombygningen til Om-Assurance. Ved denne Forandring faar Bygningens Indre et meget herskabeligt Præg: paa 1. Sal i »Salen« er 2 forgyldte Spejle paa Marmorkonsoller, og paa 2. Sal er »et Badekar af Zink med varme og kolde Afløb«. Hoved-

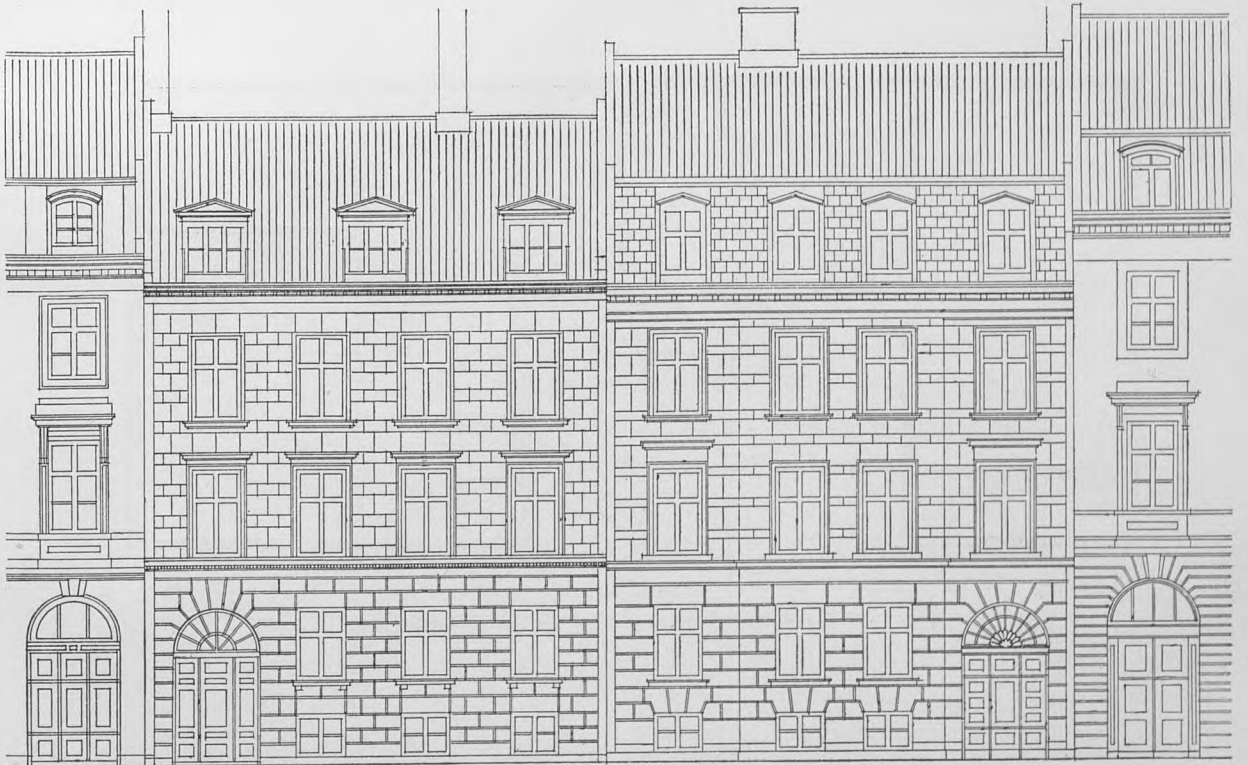
Sct. Annæ Plads Nr. 7 og Nr. 9. 1751.

Sct. Annæ Plads Nr. 7 og Nr. 9. 1830.

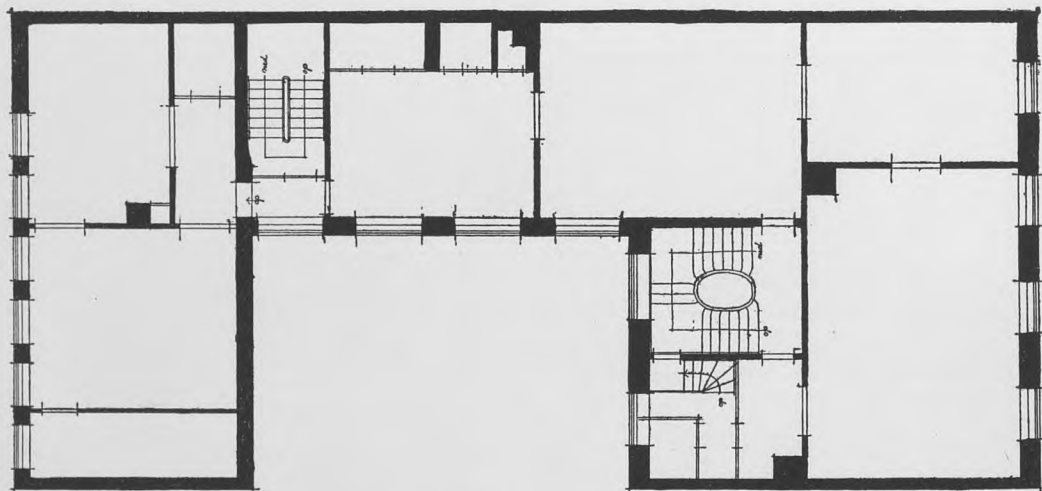
Sct. Annæ Plads Nr. 7 og Nr. 9. 1841.

Sct. Annæ Plads Nr. 7 og Nr. 9. 1862.

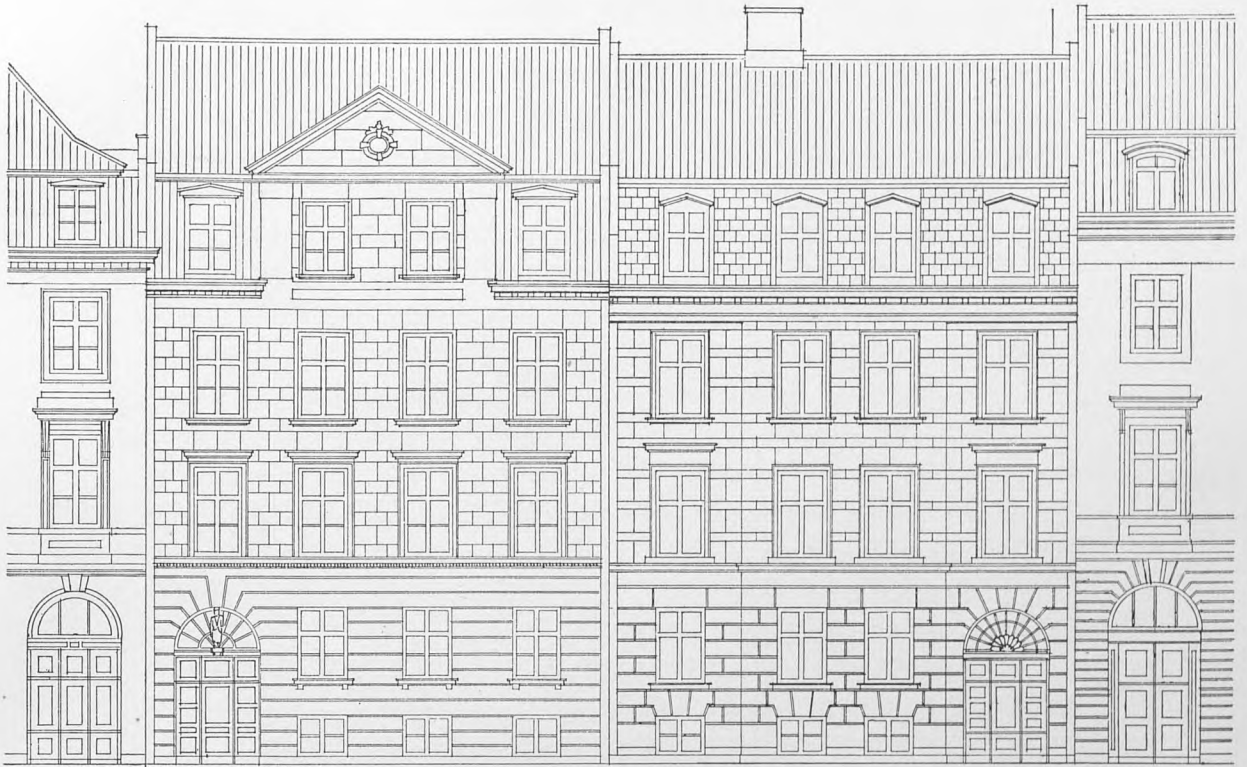

Snit Nord-Syd.

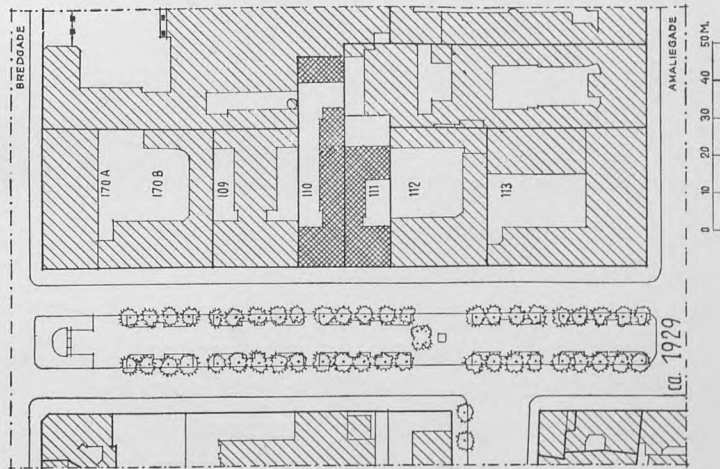

Plan af 1. Sal.

Sct. Annæ Plads 7. Opmaalt 1928 for Ombygningen.

Sct. Annæ Plads Nr. 7 og Nr. 9. 1929.

Sct. Annæ Plads. Karréplan 1929.

trappen er nu 3-Løbs, og paa nederste Repos er opstillet en Kakkelovn i en Niche for at holde Trapperummet lunt, men Bygningskommissionen har aabenbart haft sine Betænkeligheder med denne Kakkelovn paa Trappen, idet den forlanger, at Kakkelovnsdøren skal være forsynet med en Laas, hvis Nøgle skal forvares omhyggeligt. I Køkkenet i Sidehuset er »et mekanisk Hejseapparat med Kamhjul«, d. v. s. en Madelevator til de andre Etager, og et indmuret Pengeskab — det samme, som nu staar i Laugets Boksrum. Paa Loftet er indmuret en Kobberkedel med Til- og Afløbsrør til Badeværelset. I Bygningen er »indlagt et Gassystem, der forgrener sig til alle Etager, med Brændere, Arme og Kupler«. I Tværbygningen er paa 2. Sal »en Retirade med Closetindretning og Porcelænskumme«, maaske det første W.C. i Byen.

Alt dette har sikkert i 1862 været ret enestaaende for et borgerligt Hus her i København.

Facaderne paa Husene Nr. 7 og 9, der i 1751 var af samme Udseende, og som i Løbet af de næste ca. 100 Aar blev forandret meget væsentligt, er nu atter ganske ens og staar herefter urørte, indtil Lauget køber Nr. 7 i 1928.

EJERE AF SCT. ANNÆ PLADS 7

- 1750. Murermester Niels Rasmussen Engerslev.
- 1757. Murermester Erasmus Friderich Platz.
- 1797. Grosserer Daniel von der Pahlen.
- 1799. Faktor Jens Wuldem.
- 1811. Pakhusforvalter Christen Kraft.
- 1828. Grosserer George Ryan.
- 1862. Cathrine Ryan og Georgine Ryan.
- 1881. Enkefru H. Ryan og Hofjægermester C. R. Treschow.
- 1892. Hofjægermester Chr. Treschow.
- 1915. Hofjægermester Harry Treschow.
- 1927. Kammerherreinde Engelke Treschow.
- 1928. Københavns Murer- og Stenhuggerlaug.

Sct. Annæ Plads 7. Facaden 1928 før Ombygningen.

NIELS RASMUSSEN ENGERSLEV

ENGERSLEV blev døbt den 14. Oktober 1708 (Ørsted Sogn, Rougsø Herred). Han var Søn af Fæster under Stenalt Gods Rasmus Ingerslev og Anne Nielsdatter og blev baaret til Daab af Degnens Hustru Nelle Marie Andersdatter; Faddere var Jørgen Nielsen og hans to

Døtre af Ingerslev, Terchild Clemmindsen og Rasmus Nielsen ved Broen af Ørsted.

Engerslev blev gift i København 1743 (Nikolaj - cop. 12. August) med Else Jørgensdatter, der var døbt den 13. Juni 1717 (Estruplund Sogn, Rougsø Herred) og Datter af Skrædder Jørgen Nielsen i Ingerslev; hun blev frembaaret til Daab af Anne Lauritzdatter Vraae paa Estruplund, formentlig en Datter af Lauritz Erichsen og Else Eskesdatter paa Herregaarden Estruplund. Denne Else Eskesdatter bar for øvrigt de 6 af Else Jørgensdatters 8 Søskende til Daaben, saa der maa have været et vist Samkvem mellem disse Herregaardsfolk og Else Jørgensdatters Forældre i Ingerslev, idet ogsaa nogle af Herregaardsfolkenes Børn af og til ses nævnt som Faddere for Skrædderens Børn.

Niels Engerslev og Else Jørgensdatter har øjensynlig været barndomsbekendte fra deres Fødeegn i Rougsø Herred (mellem Randers Fjord og Kattegat), men de blev som nævnt viet i København.

Niels Engerslev døde i København i Marts 1756 og blev begravet paa Nikolaj Kirkegaard¹. Efter hans Død giftede Enken sig igen den 20. April 1757 med Murermester Erasmus Friderich Platz (se Side 191 ff.).

Engerslev kom i Murerlære hos Mester Rasmus Olsen; denne døde imidlertid kort efter, og den 9. November 1724 overførtes Drengen til Simon Sørensen, fra hvem han blev Svend 1726.

Den 18. Juni 1736 faar han Borgerskab som Murermester og den 31. Juli s. A. indskrives han som Mester i Lauget efter at have »staaet sit Mesteraar ud« hos Oldermænd Søren Sørensen.

»Hans Begæring om at indskrives som Mester vilde man efter hans ustandne Prøve ikke nægte, og gav han til Laugshus, Ligklæde og Tilsigelse 20 Rigsdaler + 1 Rigsdaler til de fattige«. Ved hans Indskrivning saa vel som Lærling som Svend og Mester anføres han kun med Navnet Niels Rasmussen. I Laugsprotokollerne kaldes han kort efter Niels Rasmussen Engerslev, men skriver sig oftest N. R. Engerslev. Som Mester havde han igennem de tyve Aar, han virkede, i alt 31 Læredrenge — heraf 7 »paa Forbundt« i 1 à 2 Aar.

1740 ses han første Gang som Husejer af et lille Hus i Peder Madsens Gang¹ (sub 50/1689 Kbm. Kvt.); til Leje hos ham bor Kammager Morten Gry, af hvem han vist har købt Huset, der laa ved Siden af Hjørnehuset ved Pistolstræde.

Her bor han saa i 3 Aar med Morten Grys Enke som Lejer, indtil han i 1743 gifter sig med Else Jørgensdatter og samtidig eller lidt tidligere køber et noget større Hus paa Hjørnet af Regnegade og Didrik Badskærs Gang (Matr. Nr. 161/1689 Kbm. Kvt.). Ved Skatte- mandtal 1743 skriver han sig her saaledes: »Niels Rasmussen Engerslev, Murermester — ingen Pige, 2 Murerdreng — logerer ikke hos mig. 2 gamle Hester. Som Lejere: Sl. Hundrups Enke og Søster, 1 Pige«.

Huset i Peder Madsens Gang har han imidlertid beholdt, indtil han i Juli 1748 sælger det til Øltapper Henrik Andersen Wohlgaard, som allerede da havde boet til Leje der nogle Aar. Ægteparret Engerslev bliver nu boende i Regnegade, indtil de ca. 1751 flytter til deres nye Hus paa Sct. Annæ Plads, hvortil Engerslev som tidligere omtalt havde erhvervet Grunden den 2. Marts 1750, og de afhænder saa Huset i Regnegade til Hof-Stukkatør Foszati (indskrevet som Mester i Lauget den 12. Marts 1750) ifølge Skøde² af 11. December 1750, hvorefter

»jeg, Niels Rasmussen Engerslev med min kjære Hustrus Villie og Samtykke fra mig, min Hustru og vore Arvinger sælger til velfornemme Sr. Johan Baptiste Foszati, Kongl. Hof-Stucateur, hans Hustru og begge deres Arvinger den mig tilhørende Gaard og jordfrie Ejendom paa Hjørnet af Store Regnegade og Didrik Badskærs Gang, 2 Etager høj (o. s. v.) med tilhørende 2 Brandlygter, 2 Brandspande og en Brandstige alt efter forrige Skøde af 16. Juni 1741 — for 1920 Rigsdaler Courant, tilstaaes og forseglet af mine gode Venner.

København, den 11. Decbr. 1750.

Jens Pedersen.

L. S.

N. R. Engerslev.

L. S.

C. Heldt«.

L. S.

I sit nye Hjem paa Sct. Annæ Plads havde Engerslev kun boet i 5 Aar, da han døde i Marts 1756, 48 Aar gammel.

I de 20 Aar, han var Mester, havde han i alt 31 Lærlinge, heraf 21 jævnt fordelt i de første 15—16 Aar. I 1752 indskrev han 4 Lærlinge og i 1755 6 Lærlinge, hvoraf de sidste to blev indskrevet den 22. December 1755, knap 3 Maaneder før han døde, saa Dødsfaldet kan synes at være kommet ret uventet og hans Forretning paa det Tidspunkt at have været i stærk Fremgang. Hvilke Arbejder han har udført som Mester, haves der ikke Oplysninger om, men han maa have arbejdet sig frem til en vis Anseelse inden for sin Stand, thi han blev i 1754 valgt til »anden Bisidder« i Lauget og var saaledes efter Skik og Brug dengang paa Vej til at blive Oldemand.

Engerslev deltog i Magistratsvurderinger og var i et Aars Tid Vurderingsmand ved »Kjøbenhavns Brandforsikring«, hvor han den 14. Marts 1733 betegnes som »afgaaet«¹. Herudover synes han ikke at have haft offentlige eller private Tillidshverv.

Han maa antagelig være død som en forholdsvis velsitueret Mand. Der foreligger ikke Skifte efter ham.

W. Engerslev

ERASMUS FRIDERICH PLATZ

Brandmajor, Hof-Murermester.

Oldermand for Murermesterlauget.

FØDT den 24. November 1723 i Kiel, død af Brystsyge den 11. Maj 1792¹, begravet den 18. Maj s. A. paa Nikolaj gl. Kirkegaard under Sten Nr. 56. Gift den 20. April 1757 med Else Jørgensdatter Engerslev (cop. 18/4, Nikolaj), Enke efter Murermester Niels Rasmussen Engerslev (se Side 187 ff.). Hun døde af Alderdom den 22. April 1800² og blev begravet fra Sct. Annæ Plads Nr. 71, Ltr. u. u., paa Nikolaj gl. Kirkegaard »under Sten«. Der var ingen Børn i Ægteskabet.

Hvor og naar Platz og Else Engerslev har fundet hinanden, ved man vist ikke; som Laugsmestre kan Engerslev og Platz ikke have været meget i Forbindelse med hinanden, thi Engerslev dør 2 Maaneder efter, at Platz bliver indskrevet i Lauget.

Antagelig havde Platz ikke opholdt sig ret lang Tid i København, før han blev indtegnet som Mester — han ses ikke opført i Indkvarteringsmandtallene før 1757.

I December 1755 begærer han i Henhold til Kongens allern. Resolution af 21. November s. A. at blive indskrevet som Mester, hvilket Lauget »maa accordere, naar han haver forfærdiget Mesterstykke, hvilket Lauget hannem ikke kunde nægte i allerunderd. følge Deres Kong. Mayst. allernaadigste Befaling, og til den Ende tillod ham jo før jo heller at begynde paa sin Tegning før Jule Hellige Dagen, i fald hand dertil af Hr. Cancelli-Raad og Stadsbygmester saa betidelig kand blive meddelt den efter Sædvane meddelte Grund Ritz«. Platz har formodentlig ikke haft noget Svendebrev, der kunde tages for gyldigt her, heller ikke arbejdet som Svend, eller »staaet Mesteraaret ud«.

Den 10. Januar 1756 blev han indskrevet som Mester: »Havde forfærdiget sin Tegning og opmuret den ordinære og sædvanlige Gewelft, som begge vare blevne approberede, betalte godvillig til Lauget saasom: til Inventar 12 Rdr., for Befrielse at tilsige Mestre 4 Rdr., til de fattige 1 Rd.«.

Den 21. Januar 1756 anmelder han sig til Borgerskabsprotokollen, men i Datorubrikken for tildelte Borgerskaber staar for Platz's Vedkommende intet desangaaende. Han har maaske allerede paa det Tidspunkt indtaget en saadan Position i Samfundet, at han har kunnet se bort fra at erhverve Borgerbrev.

Platz havde i Aarene 1756—1778 i alt 76 Læredrenge.

1762 vælges han til Bisidder i Lauget, og samme Aar deltager han sammen med 10 andre Mestre som en af de største Bidragydere med 200 Rdr. i et Laan til Frederik V til Udrustningerne i Anledning af den truende Krig med Rusland.

I Januar 1764 vælges han til Oldermænd, og ved denne Lejlighed kommer Laugets nuværende Lade for første Gang ind i Huset paa Sct. Annæ Plads 7.

1782 tegner han sig for 1000 Rdr. Aktier i det ny »Østre Kalkværk«, hvori Murerlauget overtog en Fjerdedel, for 12.000 Rdr.¹.

Blandt hans Arbejder som Murermester kan efter foreliggende trykte Kilder nævnes:

1758—59 en Del Arbejde ved Rosenborg Slot, bl. a. fjernes de to udvendige Stentrapper, der ved Trappetaarnet førte op til 1. Sal².

1766—69 opfører han sammen med Murermester Conradi det nu nedrevne »Almindeligt Hospital« i Amaliegade for 53.000 Rdr.³.

1771 vurderer han sammen med Tømrermester Vollmeister den fhv. Kgl. Marechals Gaard paa Købmagergade, som var paatænkt indrettet for Hof- og Stadsretten⁴.

1781—82 bygger han »Grynmøllen« i Strandgade, lige ved Wilders Bro og Havnen; Bygningen er oprindelig opført for Det Kgl. Grønlandske Handelskompagni og ejes nu af Firmaet Hans Just⁵.

1782 bygger han de 2 store Pakhuse (Korntørringsmagasinerne) paa Larsens Plads tæt ved Sct. Annæ Plads⁶; i C. Bruun: »Kjøbenhavn« (3. Del, Side 187) anføres, at kun det ene er opført af Platz — det andet af Harsdorff.

Det har saaledes været en ret anselig Forretning, som Platz har drevet, og han har sikkert udført mere end det her nævnte; han var

jo Hof-Murermester og maa i denne Egenskab have haft de bedste Forbindelser. Tillige var han Brandmajor og betegnes saaledes ved flere af de her nævnte Arbejder; hans Stilling som saadan er dog ikke helt klar. I Vejviserne for Aarene 1784—1792 er han opført som Brandmajor og Hof-Murermester, men i Hassøs store Værk, »Københavns Brandvæsens Historie«, ses Platz overhovedet ikke nævnt, saa hans Stilling i Brandvæsenet synes ikke at have efterladt nævneværdige Spor. Maaske ser man ham »bag Kulisserne«, da der i 1787 skulde foretages nogle Forfremmelser i Brandkorpset¹, hvorved der bl. a. var Strid om, hvorvidt Overbrandmester Petermann (Murermester Melchior Heinrich Petermann) skulde udnævnes til Fændrik eller til Sekondløjtnant, i hvilken Anledning det fra den ene Part udtales, at det skyldtes »de laveste Familieprotektioner«, at Petermann indstilledes til Sekondløjtnant; maaske har Platz underhaanden været med her. Petermann, som ogsaa stammede fra Kiel, var nemlig gift med Platz's Søsterdatter.

I 1778 faar Platz og hans Hustru kgl. Bevilling paa at gøre Testamente² — han er nu 55 Aar og hun 61 Aar; de har ingen Livsarvinger. I Bevillingen betegnes han »Capitain ved Brandcompagniet, saa og vores Hof-Murermester«.

De er blevet velsituerede og anslaar selv deres »eiende Midler« til ca. 42.000 Rdr. I Testamentet bestemmes, at deres Formue ved den længstlevendes Død skal deles i to lige store Parter, den ene til Deling mellem en Del nærmere nævnte Søskendebørn af Platz, og den anden Part til Else Jørgensdatters Søskende eller Søskendebørn; desuden er nævnt nogle Legatarer.

Det er et meget omstændeligt og nøje gennemtænkt Testamente, der oprettes, og hvoraf her skal anføres nogle karakteristiske Træk:

I Post 1 bl. a.: »Dog finder vi for godt, i Betragtning af de Exempler, der haves paa adskillige uventelige Forandringer, at anordne, at den længstlevende skal stille saadan Sikkerhed, som udi næstfølgende Post meldes, for den først afdødes Lod, hvilken vi nu vil fastsætte til den Summa 20.000 Rdr.«.

I Post 2 bl. a.: »Den længstlevende maa ikke uden Executores Samtykke afhænde eller optage Laan, dels paa vor iboende Gaard, som vi antager har en Værdi af 12.000

Rdr., dels paa andre gode Obligationer, Actiebreve eller Forskrivninger, og saadanne Pantsætninger behøve ikke at nævne om den først døde Lod eller Hensigten dermed, da dens Bestemmelse ikke skal kendes af nogen før end vor Død«.

Hvis Hustruen bliver den længstlevende og agter at indgaa nyt Ægteskab, skal Platz's Boslod fordeles saaledes: 3000 Rdr. til Deling mellem 4 Slægtninge i Kiel, Rendsborg og Neumünster. »Resten af mit Boeslod skal tilfalde min Søsterdatter Anna Justine Jansen, gift med Murermester Melchior Heinrich Petermann, eller hvis de ere døde eller en af dem paany gift, skal Arven deles lige mellem deres egne Børn«.

Skulde derimod Else Engerslev dø først og Platz træde i nyt Ægteskab, skal hendes Boslod deles saaledes: 7000 Rdr. til lige Deling mellem hendes 14 Søskendebørn. »Desforuden skienker og giver jeg af særdeles Venskab og Godhed for efterskrevne Personer, nemlig:

- 1) 3000 Rdr. til Hr. Etatsraad Casper Schives Datter Else Marie,
  - 2) ligesaa 3000 Rdr. til Hr. Justitsraad Holger Christian Reiersen og hans nuværende Frue, født Studsgaard,
  - 3) 3000 Rdr. til Kammeradvokat Schönheiders ældste Søn Morten,
- hvilke Gaver — i alt 9000 Rdr. — skal tilfalde de nævnte Personer efter min Død«.

Alt øvrigt Overskud af Fru Platz's Boslod skal tilfalde Murermester Melchior Heinrich Petermann, som i Forvejen faar en væsentlig Del af Platz's Boslod. »Øvrige Effekter og Løstøre skal tilfalde de nævnte universelle Arvinger, der skal dele dem som Samfrænder«.

Til Executorer indsættes: »Hr. Etatsraad Casper Schive, nu Bogholder ved det Kgl. Generalitets og Commissariats Collegio, og Hr. Justitsraad Holger Christian Reiersen, nu Sekretair i det Kgl. Danske Cancellie; som en 3die Executor udnævner vi Hr. Sekretair Christen Schiffter ved Hof- og Stadsretten, saafremt en af de to første faar Forfald eller dør«.

Til Slut paalægges Executorerne fuldkommen Tavshed om Testamentets Indhold, indtil begge Ægtefæller er døde, og Testamentet slutter med:

»Men da det er vor Hensigt, at vort Bo paa bedste Maade bevares, men tillige erkiende de mange Skrøbeligheder, som vi Mennesker, særdeles i Alderdommen, ere underkastede, saa bedes Executorerne, hvis den længstlevende bliver svag eller skrøbelig, at hjælpe vedkommende med Raad og Daad, hvorved dog maa bruges den allerlemfældigste og ømmeste Omgang, saa at den længstlevende ej hindres i sin frie Disposition og Raadighed, medmindre den højeste Nødvendighed kræver det.

17. November 1787.

Erasmus Friderich Platz.

Else Jørgensdatter Engerslev Platz«.

Codicil af 1. Maj 1792 (10 Dage, før Platz dør):

»Til Garnisons Arbejdsanstalt gives forlods i Boet 500 Rdr. Derimod ville vi, at ingen Pragt og unødvendig Bekostning, ej heller noget Tractement i eller uden Huset ved vor Begravelse maa finde Sted. Til hvilken Ende jeg, Erasmus Friderich Platz, i Henseende til min Jordefærd herved bestemmer, at mit Lig allene skal klædes i Linned og

paa den sædvanlige Middags Tid af Studenterne bæres til og fra Ligvognen for at komme til sit Hvile Sted.

Kjøbenhavn, den 1. Maj 1792.

Erasmus Friderich Platz.

Else Jørgensdatter Engerslev Platz«.

11. Maj 1792.

Erasmus Friderich Platz

*Else Jørgensdatter
Engerslev Platz*

*At for Tilførtte Junger hør Major Platz og Prens i vor
Overværede declaration, at vor Døds alvorlige Villie, og*

Den 11. Maj 1792 afgaar Platz ved Døden. Han blev begravet den 18. Maj (Nicolaj), og i Adresseavisen af 21. Maj s. A. findes paa forreste Side følgende Gravskrift:

Her giemmes Støvet af
Brandmajor og Hofmuurmester

ERASMUS FRIDERICH PLATZ

som var født i Kiel d. 24. Novbr. 1723.

Blev gift den 20. April 1757 med

ELSE JÜRGENSDATTER ENGESLØW

Enke efter salig Muurmester Niels Rasmussen Engesløw

og døde den 11. Maj 1792.

Usminket Gudsfrygt, Duelighed i sit Kald

Fornuftig Omgang, prøvet Redelighed

gjorde ham yndet af Gud, agtet af sine Medborgere

og elsket af sine Venner.

Hans Støv vædes nu af en gammel Venindes

Taarer, som ønsker en Gang at samles med

Ham, til evig Glæde.

Regningen over Begravelsesudgifterne ser saaledes ud:

	Rdr.	Mk.
Jorden	6	4
Graven at kaste og Ligstenen aftage	1	2
Ligskamler paa Kirkegaarden		4
Skolen uden Sang	1	1
S. T. Hr. Professor Træschow	10	
S. T. Hr. Abildgaard for Jords Paakastelse.....	8	
Hr. Halse.....	4	
Klokkeren	3	
2de Gravere à 2 Rdr.	4	
Graverkarlen		4
Kudskenes Drikkepenge ved Invitationen	2	
Vognene	1	
2 Tienere ved samme à 1 Rd.....	2	
12 Studenter à 8 Mk.	16	
Formanden	2	4
For Tractement à 3 Mk. og Formanden 1 Rd.....	7	
7 Vogne tilsammen à 1 Rd.	7	
Den Fløjels Ligvogn m. 4re Heste Kudsk og Bieløber.....	23	
Et Silkefryndse Skammelklæde i Sørgehuset.....	2	
Beste Ligklæde	4	
Samme 2de Dele at bringe og hente		3
8 Vogne til Sørge-Parrene à 1 Rd.	8	
20 Tienere ved Ligbegængelsen à 1 Rd.	20	
1 Politibetjent	1	2
Bedemands Salær	10	

144 Rdr.

NB. Leveret S. T. Fru Majorinde Platz tilbage for Invitations Kudsk og den ene Tiener 2 Rdr., som selv afgjorde samme. Allerydmygst E. Panertue.

Den 13. Juni 1792 foretoges en Skifteforretning i Huset hos Fru Platz; under Post 5 anføres her af Executorerne: »Berettede Fru Platz, at et lidet Sølvsignet, hvoraf hun ved Testamentets Oprettelse og dets senere Paategninger havde betient sig, var kort efter Mandens Død bortkommen — hun havde derfor ladet forfærdige det ved denne Handling brugte Signet, hvilket hun ej havde villet undlade at melde, dels for at undgaa Mistydning, og dels for at gjøre alt muligt Misbrug deraf frugtesløst, siden hun tillige declarerede, at det forrige Signet ikke af hende var bleven brugt til noget andet Dokuments Udstedelse.

Kiøbenhavn, den 13. Juni 1792.

C. Schive.

Reiersen.

Else Sl. Platz.«

I Codicil 9. Februar 1793 bestemmer Enkefru Platz:

»I Henseende til den besynderlige Yndest og Godhed, som jeg har fattet for Kapitain Kornbecks Søn Jens Jørgen Kornbeck — nu i sit 4de Aar — skænkes ham ved min Død 3000 Rdr.« — og hvis han er død til den Tid, skal Beløbet tilfalde hans næstældste Søster Dorthe, »som var mest yndet af min Sl. Mand«.

Endvidere bestemmer hun, at det Overskud i Boet, der skulde tilfalde Murermester Petermann og hans Hustru, som nu er død — »da hans mislige Forfatning tillige er blevet mig bekendt, saa skal alt Overskud, efter at Legaterne ere udredede, tilfalde Murermester Petermanns Børn«.

I Codicil 1. Juni 1797 bestemmer Fru Platz, at Arbejdsmand Jens Petersens Kone, »som trolig har været mig til Tieneste, og hvis Mand tilforn har været Kudsk hos min sidste Sl. Mand«, skal have 200 Rdr. ved hendes Død, og en Karl, Niels, som i en Del Aar har været i Tjeneste hos Platz og hans Frue, skal have 100 Rdr.

»At dette er min alvorlige Villie, har jeg tilstaaet i min Lavværges Overværelse og tillige med hans paaholdte Haand underskrevet det.

Kjøbenhavn, den 1. Juni 1797.

Else Sl. Platz.

Som Lavvæрге: C. Schive«.

Ifølge Skøde af 22. August 1797 sælger Enkefru Platz, der nu er 80 Aar gammel, Ejendommen til Grosserer Daniel von der Pahlen for 15.500 Rdr., som betales med 2000 Rdr. den 11. December s. A. og 3.500 Rdr. den 11. Juni 1798; for Restbeløbet, 10.000 Rdr., udsteder von der Pahlen et Pantebrev i Huset, uopsigeligt saa længe Fru Platz lever, og desuden bliver hun boende i sin Lejlighed i Stueetagen imod, at hun fra »Paaske-Flyttetid« 1798, da Køberen tiltræder Gaarden, betaler 150 Rdr. i aarlig Leje.

Von der Pahlen sælger dog allerede i Oktober 1799 Ejendommen til Faktor Jens Wuldem.

I Codicil 31. December 1799 bestemmer Fru Platz, at Hans Tørsløff — Forpagter paa Stenalt i Jylland — skal have yderligere 500 Rdr. foruden de allerede tillagte 500 Rdr.

Men de 100 Rdr. til Tjenestekarlen Niels bortfalder, da han ved Udgangen af hendes Tjeneste har faaet 200 Rdr., »som var mere end efter Fortieneste«. Dette Codicil er tilføjet i Overværelse af Jomfru Krag, som nu er i hendes Tjeneste, og der tiltaas Jomfruen 200 Rdr. ved Fru Platz's Død; Jomfru Krag medundertegner Codicilet.

Enkefru Platz dør som foran nævnt den 22. April 1800 og begravnes paa Nikolaj gl. Kirkegaard. Hendes Død bekendtgøres i Berlingske Kjøbenhavnske Tidende den 25. April 1800 saaledes:

»Natten mellem den 21. og 22. d. M. har Brandmajor Platz's Enke-Hustru, Else Engerslev i hendes Alders 83. Aar omskiftet Tiden med Evigheden, hvilket herved bekendtgøres for deres Slægt og Venner af os som indsatte Executores testamenti.

Kjøbenhavn, den 25. April 1800.

C. Schive.

Reiersen«.

Mandag den 28. April læses samme Sted:

Skyldige og velmeente Tanker
ved sal. Frue Brandmajorinde Platz's Død.

Hav Tak med Dig i Graven hen
for Dine her beviiste Goder.
Du altid var forladtes Ven
og Fader-Moderløses Moder.
Tak for Du gik i Modersted til mig
da jeg i spæde Aar Forældre misted.
Nu høster Du Din Løn hos Gud i Himmerig
den, Du har velfortient, Dit Minde evigt prised.

C. H . . m.

Enkefru Platz's Begravelse formede sig paa lignende Maade som hendes Mands med Invitationsvogn, Vogne til Sørgeparrene og 20 Tjenere, Fløjels Ligvogn o. s. v.

Udgifterne til selve Jordefærden beløb sig til ca. 155 Rdr., hvortil yderligere kom følgende Poster:

	Rdr.	Mk.
10 Potter gammel fransk Vin til at skienke Tjenerne og Kudskene ved Lig- begængelsen med		3
En liden Top Melis Sukker 5½ Pund	I	5
Kryder Brød.....		4
3 Pund Ost		3
Forskellige Drikkepenge	4	
Bekendtgørelse om hendes Dødsfald.....		3
		8 Rdr.

Det har baade ved Platz's og ved hans Enkes Begravelse været fornemme Ligtog, som drog fra Sct. Annæ Plads til Nikolaj Kirkegaard, og det har været en lang og begivenhedsrig Livsbane, der afsluttedes

ved Fru Else Platz's Død. Hun var født 1717 som Datter af en Skrædder i den lille Landsby Ingerslev ikke langt fra Mundingen af Randers Fjord og antagelig vokset op under smaa Kaar; hvornaar hun er kommet til København, ved man ikke, men i 1743 bliver hun — 26 Aar gammel — gift med Murermester Niels Engerslev, og de faar Bopæl i det lille Hus paa Hjørnet af Regnegade og Didrik Badskærs Gang. Derefter flytter de i 1751 til deres nye Hus paa *Sct. Annæ Plads*, hvor de bor i Stueetagen — 1. Sal blev udlejet til Oberst Gedde¹, Chef for den danske Fortifikation.

Niels Engerslev dør 48 Aar gammel i 1756, og Aaret efter gifter Enken sig med Hof-Murermester Platz; de bliver boende paa *Sct. Annæ Plads* til deres Død, og de faar begge, som man foran har set, en næsten fyrstelig Begravelse.

Af Boets Beholdning af Møbler, Husgeraad m. m. kan bl. a. nævnes:

Møbler og Effekter: En Del polstrede Møbler med Puder, Hynder og Betræk (blaatærnet Lærred, rødt og hvidt Bomuldsbetræk), 2 forgyldte Consolborde med Marmorplader, 2 Spejle i forgyldte Rammer, 2 indlagte Commoder med Messingsirater, et Spejl med Lysearme i forgyldt Ramme, et Stueur med Sangværk, et andet Ur, som gaar i 8 Dage, et Egetræschatol med Glasskab, 1 Lænestol med Commode, 6 højryggede Stole, 2 Himmelsenge med blaatærnet Lærredsomhæng og Dyner, Underdyner og en Halmdyne, et gammelt Dambræt med Brikker, en stor chinesisk Punschebolle, en Del Potpourrikrukker, et firkantet Slagbord, et Thebord og nogle Smaaborde.

Sølvstøj: 30 Spiseskeer, 12 Theskeer, en Gulddaase med en kostbar Sten i Laaget (48 Rdr.), en Ravdaase med Guldcharnering, 1 Snustobaksdaase, forgyldt indeni, en dito af Agat, en dito foret med Skildpadde, 1 Sølvflaskekury, 2 Sukkerskaale, 2 Thedaaser, 1 Flødekande, et Par toarmede Lysestager (85 Lod — 49 Rdr.), 24 Par grøn-skaftede Knive.

Tintøj: En Del runde og ovale Fade, 12 flade og 24 dybe Tallerkener, 18 gamle dito, 9 Spiseskeer, 1 oval Terrin med Laag, 2 Mælkespande, 1 Gieskande, 1 Potageske, 4 Par Lysestager.

Kobbertøj: Forskelligt (60 Rdr.).

Porcelæn: 100 Tallerkener (10 Rdr.), nogle Terriner, Sauceskaale, Smørkander og en Del Kopper.

Dækketøj: 12 Duge (Drejels og Damask) hver med 12 »Salveter«, 11 Blaargarnsduge, 72 Haandklæder, 26 Par Hørlærreds Lagener (à 3 Rdr.), 33 Stk. Blaarlærreds Lagener (10 Mk. pr. Par), 29 Fag Netteldugsgardiner, 7 Fag Kattungardiner, 23 Særke (à 1 Rd.), 9 Kjoler, 1 Salope, 1 brun Atlask Kaabe med hvid Garniture, Forklæder m. m.

I *Kælderen*: 4 Spiseborde, 1 Dejgtrug, 8 Kradsere til at spinde Blaar paa.

Bøger: Brochmanns Huspostil, Delincruz: »Trøst mod Dødens Skræk«, Saxo Grammaticus's danske Historie, en Bibel, Kreutzberg: »Aandelige Betragtninger«, Werner: »Vej til Himlen«, en Salmebog med forgyldt Snit, Dyke: »Selvbedragelses Hemmelighed«, Sturn: »Gudelige Morgenbetragtninger«, 4 Bd., Ferich: »Aften Betragtninger«, Thura: »Samling af opbyggelige Materier«, Ballum: »Forklaring over Christi Lidelse«, Prædikener for Fruentimmere, Joh. Arntz: »Paradisets Urtegaard«, Struenses Omvendeshistorie, »Daaren af Stand« i 5 Bind, Historien om Greven af P., Den svenske Grevinde G.'s Liv og Levned.

Desuden havde Fru Platz efter Mandens Død solgt Bøger for 800 Rdr., som hun selv havde forbrugt.

Boets samlede Beholdning opgjordes til 46.496 Rdr. (heraf Obligationer, Aktiebrev og Pantebrev 42.120 Rdr.). Efter Fradrag af Gæld, Skifteomkostninger etc. var til Rest 43.861 Rdr., som saa blev udloddet til Legatarer og Arvinger i Henhold til Testamentet. Ved Skiftesamling den 23. Maj 1800 mødte Murermester, Brandmajor Melchior Heinrich Petermann og gav til Kende, at hans og hans afdøde Hustrus 7 Børn — heriblandt 3 ugifte Døtre — var Universalarvinger, samt meddelte, at hans myndige Svigersønner vilde samtykke i, at han beholdt Linned, Dækketøj, Lagener og Pudevaar til Taksationsprisen for at bruge det til Udstyr til sine ugifte Døtre.

Der gik nu megen Tid med at fremskaffe fornøden Dokumentation fra Platz's Arvinger i Tyskland. Efter at de saa havde faaet deres Andel mod behørigt attesterede Kvitteringer (findes alle i Boet), sluttede Executorprotokollen den 31. December 1803.

Det maa vist siges efter den Tids Forhold at have været et særdeles stort Bo efter en Murermester og hans Enke.

DE to foran omtalte Ejere af Ejendommen, Engerslev og Platz, boede begge i Stueetagen indtil deres Død, og Enkefru Platz blev ligeledes boende, indtil hun døde i Aaret 1800, efter at hun som tidligere nævnt i 1797 havde solgt Ejendommen til Grosserer von der Pahlen.

Da Huset var opført 1751, indflyttede som Lejer af 1. Sal Oberst, senere Generalmajor Gedde (1691—1766), Chef for den danske Fortifikation fra 1739 til 1763, og han boede her til sin Død; han var gift med Marie Elisabeth Pechernaut de la Remière. De havde tidligere boet i Sct. Peders Stræde, Hjørnet af Larsbjørns Stræde¹. Oberstinde Gedde døde allerede den 6. September 1751 — om før eller efter Flytningen til Sct. Anne Gaden, som den hed dengang, er uvist — hun begravedes den 10. September i Garnisons Kirke »ovenfor de øverste Officersstole«; Gedde blev begravet samme Sted den 8. Februar 1766.

Ægteparret havde 10 Børn, heriblandt Overkonduktør ved Fortifikationen Chr. Gedde, som i Aarene 1756—57 udarbejdede de bekendte 12 Kvarterkort over København, almindeligt kaldet »Geddes Kort« (svarende til de nuværende »Karréplaner«).

Ifølge kgl. Rescript af 3. November 1756 blev det befalet Generalmajor Gedde ved en Konduktørs Hjælp at udfærdige et nyt Matrikulkort med et af Kaptajn Sibrandt faa Aar tidligere udarbejdet Kort som Forbillede².

Generalmajoren indstillede og fik ogsaa ansat sin Søn som Konduktør ved Opmaalingen og Udfærdigelsen af de nye Matrikulkort, men Planerne for Udarbejdelsen ændredes og udvidedes efterhaanden, og Resultatet blev det pragtfulde Kortværk, der sammen med Stadskonduktør P. M. Balles 12 Opmaalingsbøger (udført ca. 1742—55) er et enestaaende Grundlag for Studiet af Københavns Topografi og Historie i Tiden mellem de to store Ildebrande i 1728 og 1795.

Geddes prægtige Kort er saaledes, om ikke udført, saa dog sikkert

fostret her paa Sct. Annæ Plads 7, hvor Generalmajoren dengang boede paa 1. Sal (i Laugets nuværende Kontorlokaler).

Ved Ekstraskattemandtallet i 1763 er paa Tællingslisten opført: Hof-Murermester Platz og Hustru med en Tjenestekarl og to Piger og som logerende en Murersvend.

Paa Salen: Generalmajor Gedde, Chef for Fortifikationen, hans to Sønner, Underkonduktør Salomon Gedde og Kaptajn Hans Christoph Gedde, samt to ugifte Døtre, Anna Christina og Salome Johanne, og som »paarørende«: Frk. Johanne de Pechernaut samt Jomfruerne Anna Eleonora Lønborg og Salome Lønborg; endvidere en Tjener, en Karl og to Piger.

I Kælderen boede en Enke, Ida Larsdatter.

1787 (Folketælling): 1. Sal: Generalmajor, Kommandør Clemen August Haxthausen (48 Aar), Enkemand, med Tjener, Kusk, Gaardskarl og en Pige.

1801 (Folketælling): 1. Familie: Jens Wuldem (52 Aar), Enkemand — lever af sin Formue. 2. Familie: Hans Kryger (46 Aar), ugift, ostindisk Kaptajn, og Assistent N. Nielsen (30 Aar), ugift. 3. Familie: Skibstømrer Andreas Stockgaard (28 Aar) og Hustru Berthe Marie Lund (28 Aar), en Datter, Susanne (2 Aar).

1811 var Pakhusforvalter Kraft Ejer af Huset; om han boede der, kan ikke konstateres.

1812 (Ildstedsskatten): Stueetagen: Etatsraadinde Bagger. 1. Sal: Faktor Wuldems Enke (han var altsaa blevet gift 2° efter 1801). 2. Sal: Nielsen (se ovenfor 1801).

1819: Kammerraad B. Schou.

1828 er Grosserer Ryan Ejer; han beboede rimeligvis hele Huset.

1834 (Folketælling): Grosserer Ryan (52 Aar), ugift, og Kontorist Charles Ryan (19 Aar), fem Tjenestefolk, hvoriblandt Amalie Wuldem (24 Aar), ugift, maaske Datter fra Wuldems andet Ægteskab.

1860 (Folketælling): Ryan (78 Aar), ugift, f. i Island, R. af Dbg., Fru Henriette Ryan, f. Withusen (40 Aar), Enke efter Consul Ch. Ryan (se 1834), hendes Børn, Kate (11 Aar), f. i København, Geor-

gine (9 Aar), f. i København, Tjener, Kusk, Portner, to Kokkepiger, en Stuepige. Grosserer Ryan dør ca. 1860—61.

1862: Ejere: Cathrine og Georgine Ryan, formentlig førnævnte Enkefru Ryans 2 Døtre (13 Aar og 11 Aar gamle).

I Aarene herefter overgik Ejendommen til Familien Treschows skiftende Generationer, som selv har beboet Huset, indtil Murerlauget købte det i 1928.

1925 boede den italienske Legation til Leje.

1927—28: Portugisisk Konsulat, Konferensraadinde Heide, Skuespillerinden Fru Bodil Ipsen (i Havehuset), Skuespiller Carl Alstrup (Forhuset, 1. Sal, Laugets nuværende Kontorer).

Gammel Sandstensskulptur
i Laugshusets Gaard.

LAUGETS GAMLE LIG-LYSESTAGER OG
ALTERSTAGERNE I
GØRLØSE OG SKÆVINGE KIRKER

MURERLAUGETS ældste Laugsbøger fra 1623 og fremefter indeholder hovedsagelig Indskrivninger af Mestre og deres Lærlinge, nogle Forhandlingsreferater samt en Række Inventarfortegnelser, som dog først begynder i 1647 og fortsættes regelmæssigt ved hvert Oldermandsskifte med 2—3 Aars Mellemlum, bortset fra Perioderne 1656—88 og 1732—62, hvor der ikke findes Inventarfortegnelser. Disse omfatter for en stor Del »Ligklæder«, d. v. s. Tæpper til at lægge paa Baaren og over Kisten, og Lig-Lysetager med Voksllys, som anbragtes ved Baaren. Laugene virkede dengang for en væsentlig Del som Begravelseskasser. Begravelserne foregik direkte fra Hjemmet, hvor Kisten stod indtil Begravelsesdagen, da Laugsbrødrene mødte og havde Pligt til at bære den afdøde til Jorden.

I de ældste Fortegnelser er Lig-Lysetagerne opført saaledes:

1647: »Et Par store Messinglysetager«. »Et Par store Voksllys«.

1650 (Januar): »Et Par store Lig-Lysetager, vejer 5 Lispund, 4¹/₂ Pund« (ca. 42,25 kg), og her er tilføjet: »den 13. Oktober samme Aar (skal vel forstaas som 1649) blev gjort og forfærdiget et Par Lysetager, som vejede 41 Skaalpund« (ca. 20,5 kg). Lauget havde altsaa nu to Par Lysetager, og de anføres herefter uforandret indtil 1656, da Inventarfortegnelserne ophører i en Aarrække, formodentlig paa Grund af de mange urolige Aar med Krige, og Lysetagerne kommer først igen i 1688, hvor der er tilkommet »to Laugsvaaben skildret paa Bliktavler til Voksllysene«.

1691: »Et Par store Messinglysetager, som kom til en Kirke paa Landet«. »Et Par dito mindre« (til Børnelig).

1693: »Et Par store Messinglysetager, som H: Præsident bekom til en Kirke paa Landet udi Peter Frichs Tid« (ca. 1688—90). »Et Par mindre dito« (de store Lysetager er altsaa endnu optaget blandt Inventaret, endskønt de forlængst er udgaaet).

1697 er de store Lysetager ikke nævnt, derimod »en Lyse-Lade, hvori er fire Lys, indsvøbt i Lærred«. »Desuden tvende Messingstager« (de smaa).

Efter denne Inventarfortegnelse, der omfatter 14 Numre, er anført: »Ovennævnte tvende Messingstager (de smaa) blev med samtlige (Mestres Samtykke) foræret af Lauget til Christianshavns Børnehus-Kirke tillige med de tilhørende forbemeldte tvende Vokslys og de tvende andre Vokslys med Laugets Samtykke foræret til velædle Hr. Præsident Nansens Kirke paa Landet, med tilhørende Lade« (en Kasse til Lysene).

Hermed er baade de to Par Lysetager og Vokslysene gaaet ud af Laugets Eje; de findes ikke i de efterfølgende Inventarfortegnelser.

Kan man nu efter foranstaaende opspore Murerlaugets gamle Lig-Lysetager (de store)? I det efterfølgende gøres der et Forsøg derpaa.

Den nævnte Præsident Hans Nansen, som fik de store Lysetager og Vokslysene til en Kirke paa Landet, er Hans Nansen den Yngre. Han var i 1688 blevet Præsident i København og beklædte for øvrigt en Del offentlige Tillidshverv; senere blev han Assessor baade i Kommercekollegiet og i Admiralitetskollegiet, Etatsraad og til sidst »virkelig Etatsraad« i 1693. Han var saaledes en meget indflydelsesrig Mand, der som Byens Præsident bl. a. havde et vist Indseende med Laugene. Ved Laugsmøder og Oldermandsvalg skulde der altid være en Repræsentant for Byens Styre til Stede — det var oftest en Raadmand. Byens Præsident maatte Laugene jo se at staa sig godt med — navnlig i de dengang for Laugene saa trange Aar, da den bekendte Claus Rasch var Politimester i København; han var Laugene en streng Herre, der vilde afskaffe deres »galne Griller« med Optagelsesceremonier, Laugsoptog med Skilteflytning og sligt; han kræ-

vede Laugenes Inventar udleveret for at forhindre disse Skikke. Det ses bl. a., at Claus Rasch i 1695 beslaglagde Bagernes Velkomstpokal »paa Grund af Misbrug« og lod den bortsælge ved Auktion¹.

Laugene kæmpede imod, saa godt de kunde, og det kan jo tænkes, at Murerlauget i Stedet for at skulle udlevere sit Inventar, bl. a. Lysestagerne, til Claus Rasch, har foretrukket at forære dem til Præsident Nansens Kirke.

Hans Nansen fik ifølge »Kronens Skøde« af 24. Januar 1689 »jus patronatus« til Skævinge og Gørløse Kirker i Frederiksborg Amt (han ejede en Del Jordegods omkring Slangerup).

Her er altsaa to Kirker, hvor man kan søge efter Murerlaugets forhenværende Lig-Lyestager, men kan det nu konstateres, at de nuværende Alterstager i en af disse Kirker kan have været Murerlaugets Lig-Lyestager?

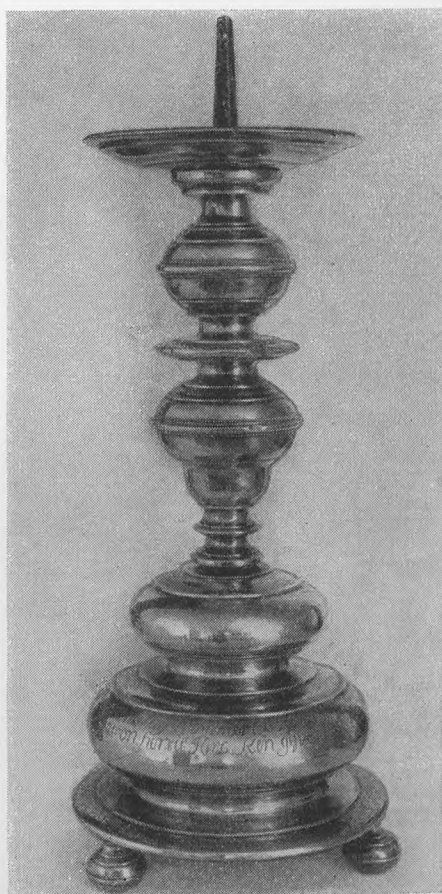
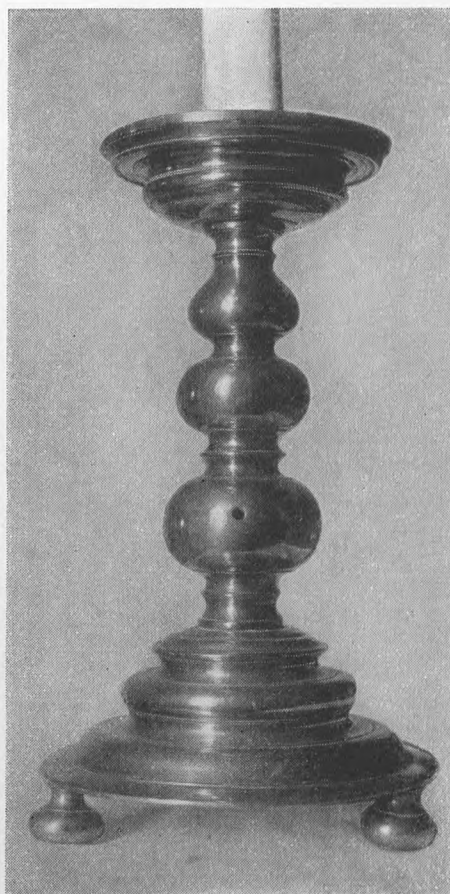
Man har hovedsagelig kun Stagerne Vægt (ca. 42 kg) og de foran anførte Aarstal at holde sig til. I Sommeren 1925, da man var blevet opmærksom paa disse Forhold, fik man af den daværende Sognepræst i Skævinge Tilladelse til at veje Stagerne paa Stedet. Det blev foretaget med en almindelig Fjedervægt. Efter Hjemkomsten konstateredes derefter Stagerne Vægt ved at belaste Fjedervægten med almindelige Vægtlodder. Resultatet heraf var:

De to Stager i Skævinge Kirke vejede henholdsvis 17 og 19 kg (i alt 36 kg) og kan herefter næppe komme i Betragtning. Stagerne i Gørløse Kirke havde hver en Vægt paa 20 kg (i alt 40 kg). Murerlaugets Stager vejede i 1650 som ovenfor nævnt ca. 42 kg, altsaa hver kun ca. 1 kg mere end Stagerne i Gørløse.

Der er selvfølgelig nogen Usikkerhed ved disse forskellige Vægtangivelser, baade i 1650 og i 1925, men dog ikke større, end at man maa antage, at det er Stagerne i Gørløse, som har været Murerlaugets. Pundets Vægt var omkring 1650 ikke nogen helt sikker Størrelse; først i 1683 blev det nøjagtigt fastsat af Ole Rømer til $\frac{1}{62}$ af en Kubikfod Vand (ca. 500 g).

Betragter man nu Alterstagerne i Gørløse nærmere, ser man, at de har tre kugleformede Profiler paa Skaftet, og paa det nederste af

Alterstage, Gørløse Kirke.
Højde ca. 55 cm.
Formentlig den ene af Murer-
laugets tidligere Lig-
Lysetager.
Efter Foto i Nationalmuseet.

Alterstage, Skævinge Kirke.
Højde ca. 57 cm.
Efter Foto i Nationalmuseet.

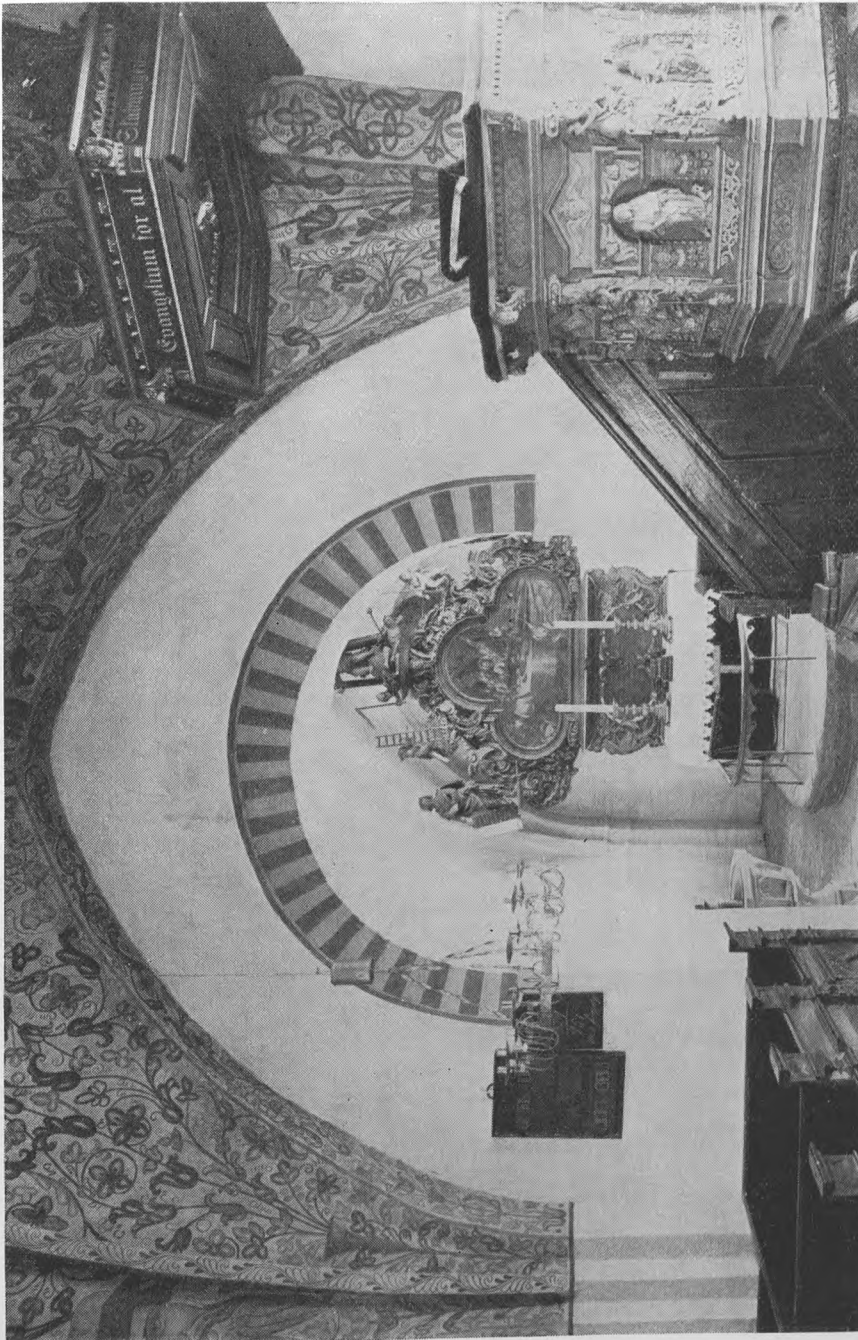
disse er et lille rundt Hul, som kan have været bestemt til Anbringelse af de ovenfor nævnte Bliktavler (med Laugets »Vaaben« paa malet), enten ved, at Pladerne har haft en tilsvarende Tap paa Bagsiden, hvormed de direkte kunde anbringes paa Stagerne, eller at de ved en Fjeder eller Laasemekanisme har kunnet fastgøres i Hullet. Dette Hul bestyrker Formodningen om, at Gørløse-Stagerne oprindeligt har været Murerlaugets.

Alterstagerens Fodskaal har en graveret Indskrift: »Gud til Ære og Gjørløse Kirke til Sirat haver Etats, Justits og Commerce Raad og Præsident udi Kjøbenhavn weledle og welbyrdige Hans Nantsen Patron her til Kirchen givet disse Liuse Stager til Gjørløse Kirche Anno 1696«.

At Aarstallet 1696 er nogle Aar senere, end Stagerne ifølge Inventarfortegnelsen »kom til en Kirke paa Landet«, skal man vist ikke hæfte sig for stærkt ved. Af Fortegnelserne ses, at Lauget til at begynde med ligesom trykker sig lidt ved at anføre det faktiske Forhold, at de er foræret bort; det er, som om man under de særlige Omstændigheder nøler med at give ren Besked, og Indskriften med det senere Aarstal 1696 kan paa dette Tidspunkt maaske være indgraveret paa Foranledning af Menighed eller Præst som en Opmærksomhed imod Giveren, Præsident Hans Nansen; havde han selv ladet den indgravere, havde den vel faaet en anden Ordlyd.

Med ovenstaaende er der ganske vist ikke ført et uomtvisteligt Bevis for, at Alterstagerne i Gørløse Kirke har været Murerlaugets Lig-Lysestager, men Muligheden er nærliggende; man har i alt Fald Lov at formode det, og da de nu ikke mere er i Laugets Eje, kan man ikke ønske dem en bedre Skæbne end den, der er blevet dem til Del: som Alterstager at pryde en Kirkes Alterbord.

Stagerne i Skævinge Kirke er spinklere og lidt højere end dem i Gørløse, men de har den samme Indskrift og Aarstal — kun at der naturligvis staar »Skiævinge Kirke« i Stedet for »Gjørløse Kirke«; ogsaa de har paa Skafterne nogle Mærker, der kan tyde paa, at en eller anden Genstand har kunnet fæstes paa dem, og at de ligeledes har været Lig-Lysestager i et Haandværkerlaug. Efter alt foranstaa-

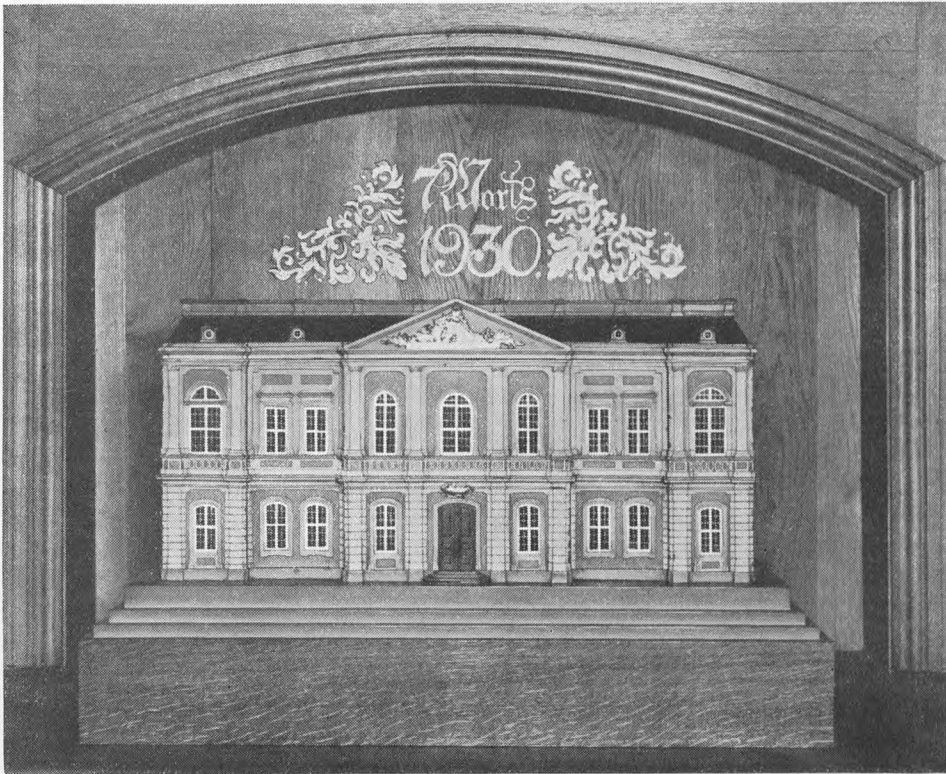
Koret med Alteret i Gørløse Kirke. Efter Foto i Nationalmuseet.

ende kan de formentlig ikke have været Murerlaugets Lysestager, navnlig i Betragtning af deres ringere Vægt.

Det var naturligvis nærliggende at undersøge, om Skævinge-Stagerne skulde stamme fra Københavns Tømmerlaug; det gør de imidlertid ikke, men det er interessant at se, at Tømmerlauget, som i 1654 anskaffede to store Lysestager for 46 Dl.¹, i Januar 1688 skænkede et Par store Messinglysestager, der vejede 4 Lispund og 15 Pund, til Christianshavns Kirke², altsaa paa omtrent samme Tidspunkt, som Murerlaugets store Lysestager blev bortgivet til en Kirke. Tømmerlauget havde kort forinden — i December 1687 — solgt alt sit »Laugstøj« inden for Medlemmernes Kreds for 214 Dl.³

Murerlauget og Tømmerlauget har aabenbart været i samme Situation og af samme Mening: kunde man ikke faa Lov at beholde Laugsinventaret, saa skulde Claus Rasch i alt Fald ikke have det.

Laugets Lade fra 1757.

LAUGETS LADE

LAUGET har formentlig fra første Færd haft en Lade. Den nævnes første Gang i Inventaret 1652 som »en beslagen Lade med Laase og 3 Nøgler« og sidste Gang paa samme Maade i Inventaret 1754, da Jacob Schiønning vælges til Oldemand, men den er vel nu i saa daarlig Stand, at han tager Initiativet til at anskaffe en ny og mere præsentabel Lade. Herom findes følgende optegnet i Schiønnings Regnskaber:

1756, den 27. Marts, betaltes 5 Rdr. for en Tegning til den nye Lade, som Snedkeren kunde arbejde efter.

1756, den 2. April, blev i Laugsforsamlingen forevist en Teg-

ning til en Lade, som med Sr. Mathias Ortmann blev gjort Accord om efter et af ham forfattet Overslag af 24. Marts 1756 paa 150 Rdr., hvilket blev bevilget af de tilstedeværende Mestre.

1758. Ved Kassebogens Afslutning i December Maaned anfører Jacob Schiønning: »... afdøde Snedker Ortmann var accorderet om at udføre en Lade i complet Stand efter en af mig som Oldermænd derover forfattet Tegning for 150 Rdr., hvilket jeg, da Laden var færdig, har betalt hans Arvinger«. Og Schiønning fortsætter samme Sted:

»Da Laden stod i Arbejde, faldt den mig i Øjesyn, at den stod for lavt, hvorfor jeg paa samtl. Laugets Vegne lod ordinere, at en Terrasse med fire anlagde Trapper, som endnu paa bemeldte Lade er tilsyne, at skulle forfærdiges, som jeg ikke vil haabe, at Laugets Interessenter skal mishage, da Laden derved har mere Illustre end som tilforn, for samme Terras betalt for Arbejdsløn og Materialer — 12 Rdr.

Og da bemeldte Lade ikke vel kunde conserveres, naar den fra et Sted til andet skulde flyttes, har jeg ladet forfærdige et Bord dertil med 4 Fødder, hvorpaa Laden er fastskruet, saa man den med Bord kan henflytte magelig, hvor man vil. Foruden dette Bord er endnu tvende halvrunde Borde forfærdiget, saa naar man ikke bruger Laden, sættes disse sammen, og formerer altsaa et rundt Bord, hvorom Mestrene udi Oldermændens Hus kan sidde og være forsamlede; for disse 3de Borde har jeg betalt til Snedkeren 10 Rdr., til Maleren 5 Rdr., og til Smeden for Skruerne med videre 4 Mk. — givet Ortmanns Folk udi Drikkepenge 2 Rdr.

Nok har jeg købt en Bog, som jeg holdt for, var en Nødvendighed ved Laden, nemlig Rothes Udtog og Samling af hidtil udtrykte Kongl. Rescriptes, Resolutioner, Cancellibreve og Cammer-Ordres, som koster med Materie og Bind 2 Rdr. 4 Mk.«.

Denne Lade er stadig i Laugets Eje, og den bærer paa Laaget følgende Indskrift: »Muur Steenhugger og Gibser Mesternes Lade udi Kjøbenhavn. Inventeret og forfærdiget efter een af daværende Oldermænd Jacob Schiønning forfattet Tegning Aar 1757«.

Mathias Ortmann, som forfærdigede Laden, var en anset og dygtig Snedkermester; han boede i Gothersgade, nuværende Nr. 41. Ejendommen gaar nu igennem ud til Ny Østergade, og den staar vist endnu omtrent i samme Skikkelse, som da han boede der; i Baghuset eller maaske i Sidehuset har Ortmann antagelig haft sit Værksted, og her i dette Hus er Murerlaugets nuværende Lade forfærdiget.

DE GAMLE LAUGSPROTOKOLLER

DA Laugets 4 ældste Protokoller fra 1623 til ca. 1708 tilfældigvis blev fundet i 1922 ved en Oprydning paa Industriforeningens Loft paa Vesterbrogade, blev det overdraget Slotsforvalter Bering Liisberg at udarbejde Laugets Historie for disse Aar. C. Nyrop har selvfølgelig ogsaa en Del om denne Periode i sin Laugshistorie, men det er efter andre Kilder, da han ikke havde disse 4 ældste Protokoller at arbejde efter. Hvorledes de er havnet paa Industriforeningens Loft, er aldrig blevet opklaret.

Da Bering Liisberg havde endt sit Arbejde, istandsatte Bogbindermester Anker Kyster en Del af de gamle Protokoller, bl. a. Svendeprotokollen fra 1624. Paa Forsiden af dens Bind staar der stemplet P. N. G. S. 1606, og paa den hvide Forsats, der var foret paa Bindets Inderside, var skrevet nogle Linier paa Islandsk, som viser, at Bogen oprindelig har været en Gave fra en Islænding til en Skipper Jens Nielsen. Teksten, som velvilligst blev oversat af Dr. phil. Sigfus Bløndal, lyder:

»Anno 1606 blev denne Bog skænket til den fromme gudfrygtige Mand, min ærlige Husbond (∴ *Herre*) og gode Ven, Jens Nielsen Skipper, født i København, af B. til god Erindring og trofast Ven-skab, uden Betaling paa hans Ære til Penge*; thi den er for længe siden betalt paa Grund af hans mange dydelige Velgærninger som jeg har modtaget af ham,

Luc: 22. Kap.

Jeg er iblandt Eder som en tienere«.

* D. v. s. uden at jeg mener ham forpligtet til senere Betaling.

Nederst paa Bladet staar der: »Johandes Magni. f.«

Dette paaforede Blad var noget snavset, hvorfor Anker Kyster løsnede det for at rense det; herved gjorde man et overraskende Fund, idet det viste sig, at Bogbindet paa Indersiden var foret med en Del trykte Blade fra en gammel Bog; de har ved Protokollens Indbinding været anset som Makulatur, men blev nu løsnet fra Bindet og forelagt Det kgl. Bibliotek til Undersøgelse, hvor nuværende Overbibliotekar R. Paulli konstaterede, at de hørte til en gammel latinsk Læsebog, trykt af den bekendte og ansete Bogkunstner Lorentz Benedict, som i sine Bøger anvendte meget smukke Typer og Ornamentter. Han virkede i København i den sidste Halvdel af 1500-Tallet og var formentlig fra Tyskland.

Disse Blade havde særlig Interesse derved, at baade Titelblad og Slutningstitel var bevaret, og at Det kgl. Bibliotek ikke ejede denne Bog og derfor ønskede at indlemme den i sine Samlinger, hvilket Laugsbestyrelsen indvilligede i. Biblioteket lod Bladene rense og indbinde, og Bogen er nu registreret under den danske Afdeling, Katalog Nr. 52, Side 14. Forfatter: Hermanno Schottennio, Titel: Confabulationes Tyronum etc. Eksemplaret er vistnok det eneste eksisterende, men ikke komplet; af 96 Sider mangler de 40. Paa Bogens forreste hvide Blad har Biblioteket skrevet: »Gave fra Murerlauget«. Titlen oversat til Dansk lyder:

»Fortrolig Underholdning for Begyndere i Læsning nøjagtig efter Erasmus af Rotterdams »Samtaler« forfattet af Herman Schotten fra Hessen. Gennemset og forøget af Forfatteren. Til tredive meget fornøjelige Sammenkomster. Trykt i København 1576 af Laurentius Benedict«.

I den omtalte Indskrivningsprotokol blev Bladet med den islandske Tekst atter indhæftet. Indførslerne i Protokollen begynder paa et af de første Blade. Den oprindelige Ejer Skipper Jens Nielsen har ikke skrevet noget i den, og Lauget har vel saa ved et eller andet Tilfælde kunnet købe denne færdigt indbundne Protokol, maaske for en billig Pris.

De ældste bevarede Kasseregnskaber begynder i 1724 (Laugsproto-

kol Nr. 10); før den Tid var Oldermændenes Regnskaber udfærdiget paa løse Ark, hvilket fremgaar af 2 Inventarfortegnelser fra 1778 og 1785, hvor der bl. a. hver Gang er opført: »39 Stk. gamle Oldermandsregnskaber sammenbundet i en Pakke«; de findes ikke opført i de senere Inventarfortegnelser og er vel kasseret. Tæller man 39 Oldermænd tilbage fra 1724, vil det sige, at det har været Regnskaber helt tilbage til 1656, som er gaaet tabt; de kunde sikkert have givet et værdifuldt Bidrag til vort Laugs Historie.

Ved den store Ildebrand i Juni 1795, hvor atter en stor Del af Byen gik op i Luer, var Muremester Martens Oldermænd; han boede dengang i Knabrostræde, Matr. Nr. 115/1756, Snarens Kvarter (nuværende Gadenummer 12). Det meste af dette Kvarter brændte — ogsaa Martens's Hus, men igen blev Laugets Inventar og Protokoller reddet.

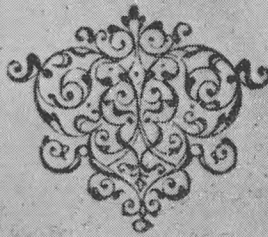
I en Inventarfortegnelse af 1. August 1799, da Martens's Efterfølger som Oldermænd, Muremester Delffs, overtager Inventaret, anføres, at det er som tidligere, »dog er en Fyrretræskasse og en Kobber-Bøsse bortkommen under Ildebranden eller opbrændte«. Martens har altsaa i Tide faaet Laugets ærværdige Inventargenstande bragt i Sikkerhed, heriblandt Signetet fra 1623, den prægtige Lade fra 1757, de 6 smukke Sølvlysestager »invenderet« 1781 — til disse hørte oprindelig 4 Lysesakse, men de er forsvundet — ligesom en Del efterhaanden overflødige Sager er udgaaet, bl. a. Ligtæpperne og nogle gamle Tegninger fra Mesterprøverne. Til Gengæld har Lauget i Aarene 1918—23 anskaffet en Del nyt Inventar som f. Eks. Velkomst, Dirigentklokke og Sørge-Marskalstave (gengivet i C. A. Clemmensens Laugshistorie 1923); endelig har Lauget som tidligere nævnt ved 300 Aars Jubilæet, ved Indvielsen af Laugshuset og ved 325 Aars Jubilæet modtaget mange smukke Gaver. Vi haaber, at det altsammen i Fremtiden maa findes i Inventarfortegnelsen i Laugsbøgerne.

CONFABVLATIONES TYRONVM LITERARIORVM AD AMVS

fm colloquiorum Erasmi Roterdami, Autore Hermanno Schottenio Hefko

AB AVTORE RECOGNITA ET AUCTA

TRIGINTA CONVIVIIS
lepidissimis.

HAFNIÆ,
IMPRESSIT LAURENTIUS BENEDICTVS

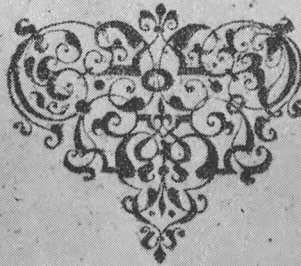
1576.

Titelblad i Lorentz Benedicts Tryk (naturlig Størrelse).
Efter Foto fra Det kgl. Bibliotek.

H A F N I Æ,
IMPRESSIT
Laurentius
Benedictj

1 5 7 6

Slutningstitel i Lorentz Benedicts Tryk (naturlig Størrelse).
Efter Foto fra Det kgl. Bibliotek.

LAUGETS BANNER

IFØLGE Laugsprotokollen blev det ved en Generalforsamling den 11. Februar 1887, hvor 40 Interessenter var til Stede, med alle Stemmer mod 2 vedtaget at anskaffe en Fane til Brug ved festlige Lejligheder. Den direkte Anledning til, at Sagen blev taget op paa dette Tidspunkt, har antagelig været Christian IX's forestaaende Regeringsjubilæum i 1888 og den store nordiske Udstilling samme Aar, hvortil der allerede i 1887 var iværksat store Forberedelser.

Det blev overdraget Professor V. Dahlerup at udarbejde Forslag til et Banner, og ved en Laugsforsamling den 29. Marts 1887 i Haandværkerforeningen i Kronprinsessegade blev forelagt 2 Udkast. Det vedtoges enstemmigt »at antage den af de fremlagte Skitser, der viste rødt Murværk i Underkant og de tre Løver«.

Banneret blev udført af Brdr. Gythler efter Dahlerups Tegning. Dugens Forside viser paa nederste Halvdel et Stykke Murværk med Aarstallene 1623 og 1887, og paa den øverste Halvdel er paa en Bund af svær gul Silke applikeret Laugets Insignier samt det danske Rigsvaabens Løver og Hjerter. Bannerets Bagside er Dannebrog.

Banneret findes gengivet i C. Nyrops Laugshistorie, Side 343.

Ved Begravelser har Banneret antagelig første Gang været anvendt ved Oldermænd S. P. Beckmans Jordefærd i Januar 1895, hvor Bestyrelsen vedtog, at »12 Mestre skulde møde i festlig Paaklædning for at bære Kisten, ligeledes at Laugsbanneret skulde opstilles i Kirken«.

Tredie Del

TILLIDSMÆND
MEDLEMSFORTEGNELSE
OVERSIGTER OG STATISTIK

LAUGETS OLDERMÆND

1623—1948

*Samlige Oldermænd er Murermestre uanset Laugsartiklerne af 1742,
hvorefter Murerne og Stenbuggerne skulde alternere.*

1623	Willum Poulsen.	1661	Jens Madsen.
1626	Christoffer Caspersen.	1663	Hans Jensen.
1627	Christen Rasmussen.	1664	Casper Ahnemøller (2°).
1628	Bertel Ziert.	1665	Knud Jensen.
1629	Anders Jensen.	1666	Gregers Lauritsen (1°).
1630	Simon Wulff.	1667	Oluf Hansen.
1631	Mads Pedersen Kragelund.	1668	Peder Rasmussen.
1632	Lennart Barchmann.	1669	Christoffer Teucher (Deger) (1°).
1633	Isac Rasmussen (1°).	1670	Jacob Olufsen (1°).
1634	Jørgen Thimian.	1671	Hans Friederich Fischer (1°).
1640	Rasmus Nielsen, Mandrup.	1672	Claus Hess.
1641	David Davidsen.	1674	Mathias Sørensen.
1643	Anders Behm.	1675	Gregers Lauritsen (2°).
1645	Jacob Pedersen.	1676	Niels Olufsen.
1648	Anders Frech (1°).	1676	Jacob Olufsen (2° — fungerende).
1650	Niels Sørensen.	1677	Søren Olufsen.
1652	Mads Fleck.	1678	Christoffer Teucher (2°).
1654	Jens Madsen.	1679	Gunner Børgesen.
1656	Casper Ahnemøller (1°).	1680	Niels Engelsen.
1658	Isac Rasmussen (2°).		
1658	Anders Frech (2°).		
1659	Simon Nielsen.		

1681	Jens Andersen.	1760	Søren Pedersen.
1682	Hans Friederich Fischer (2°).	1762	Johan Christian Conradi.
1684	Thor Jensen.	1764	Erasmus Friderich Platz.
1686	Thorben Olsen.	1766	Niels Hansen Møller.
1688	Peder Mortensen Freck (Brock?).	1768	Michael Bälckow.
1691	Niels Hansen.	1772	Hendrich Brandemann.
1693	Oluf Olufsen Kyse.	1778	Johan Bernhard Schottmann.
1697	Niels Jacobsen.	1785	Johannes Svendsen.
1700	Hans Olufsen.	1789	Melchior Heinrich Petermann.
1703	Hans Wiedewelt.	1793	Carl Christian Martens.
1706	Niels Signedsen.	1799	Henrich Delffs.
1708	Anders Mortensen Brock (Freck?).	1801	Georg Adam Gross.
1710	Jakob Danielsen.	1809	Johan Christopher Schottmann.
1713	Jesper Eriksen.	1817	Niels Schönberg Kurtzhals.
1717	Andreas Sihm (I I)*.	1819	Johan Joachim Schlage.
1719	Lars Erichsen.	1828	Christian Frederik Kuhn.
1721	Rasmus Olsen.	1831	Johan Vilhelm Ewert.
1724	Anders Jacobsen Schiønning.	1841	Christian Olsen Aagaard.
1725	Ole Larsen.	1846	Frantz Ludvig Wahl.
1732	Gottfried Schuster.	1848	Ditlev Vilhelm Klein.
1736	Søren Sørensen.	1852	Johan Henrich Kornbech.
1741	Søren Hendriksen.	1868	Niels Mathiesen.
1743	Peter Bruun.	1890	Sophus Peter Beckman.
1747	Christen Jensen.	1895	Vilhelm Køhler.
1749	Rider Folmer.	1900	Johan Jacob Bruun.
1752	Andreas Sihm (I I I).	1910	Andreas Wildt.
1754	Jacob Schiønning.	1933	Esper Eising.
		1946	Ernst Jensen.

* Søn af Andreas Simon, senere Sihm (I), der blev Mester 1685, men ikke blev Oldemand.

LAUGETS TILLIDSMÆND

1923—1948

(i Tilslutning til Fortegnelsen i C. A. Clemmensens Laugshistorie 1907—23.)

Æresoldermænd

WILDT, ANDREAS,

R. af Dbg., Dbmd. p. p.

Oldermænd 1910-33.

Født 23. December 1859 i Taarnby.

Medlem af Lauget 1899-1935, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1900-10, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1906-35, af Hovedbestyrelsen 1910-12, Repræsentant 1906-10, Medlem af Æresretten 1908-10, Oldermænd 1910-33, Formand for Æresretten 1910-33, Skuemester 1910-33, i Bestyrelsen for Stiftelsen for gamle Haandværksmestre og deres Enker i trange Kaar 1910-33, Medlem af Haandværkerforeningens Repræsentantskab 1910-33, Æresoldermænd 1933. Afgaaet ved Døden 15. August 1935.

Portræt Side 21.

EISING, ESPER,

Kmd. af Dbg., Dbmd. p. p.

Oldermænd 1933-46.

Født 17. Marts 1876 i Hem, Viborg Amt. Medlem af Lauget fra 1906, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1912-33, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingsudvalget) 1919-33, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne 1921-33, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes Priskurant 1920-46, Formand for samme 1930-33, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1923-46 og Jord- og Be-

tonarbejdernes Priskurant 1912-46, Repræsentant 1923-30, Suppleant til Bestyrelsen 1923-30, Medlem af Lærlingeudvalget 1924-33, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1928-33, Medlem af Hejseværksudvalget 1929-48 (Formand 1932-48), Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1930, Bisidder 1930-33, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1933-41, Medlem af samme Hovedbestyrelse 1933-39, Medlem af Haandværkerforeningens Repræsentantskab 1933-46, Oldermænd 1933-46, Formand for Æresretten 1933-46, Formand for Svendeprøvekommissionen 1933-46, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse fra 1934, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg 1936-49, Næstformand i Arbejdsgiverforeningen 1936-38, Formand 1938-41, Medlem af Haandværksraadet fra 1940 (Formand 1942-49), Æresoldermænd 1946.

Portræt Side 65.

Laugets Bestyrelse 1948

JENSEN, ERNST, *R. af Dbg., Dbmd.*

Oldermænd fra 1946.

Født 17. August 1881 i København.

Medlem af Lauget fra 1904, Repræsentant 1910-16, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1912-46, Suppleant til Bestyrelsen 1913-16, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1914, Bisidder 1916-46, Skuemestersuppleant 1922-30, Skuemester

1930-46, Repræsentant til Byggefagenes Sammenslutning 1916, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant fra 1911 (Formand 1922-46), Suppleant til Udvalget ang. Murerarbejdsmandenes Priskurant 1912, Medlem af samme fra 1933, Medlem af Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant fra 1911, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1926-45, Medlem af Byggeudvalget vedr. Laugshuset, Formand for Voldgiftsretten 1930-46, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne 1933-46, Suppleant for Æresrettens Formand 1933-46, Viceoldermann 1939-46, Suppleant til Svendeprøvekommissionen 1940-46, Oldermann fra 1946, Formand for Æresretten fra 1946, Medlem af Haandværkerforeningens Repræsentantskab fra 1946, Formand for Svendeprøvekommissionen fra 1947, Formand for Samarbejdsraadet for Bygge- og Entreprenørfagene fra 1949, Formand for Samarbejdsudvalget for Murerfaget fra 1949, Medlem af Samarbejdsudvalget for Entreprenørfaget fra 1949. Portræt Side 81.

POULSEN, W., *R. af Dbg.*

Bisidder fra 1933, Viceoldermann fra 1946.

Født 12. Januar 1878 i København. Medlem af Lauget fra 1913, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1929, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1929, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1930, Repræsentant 1930-33, Suppleant til Bestyrelsen 1930-33, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1930, Bisidder fra 1933, Skuemestersuppleant 1933-46, Medlem af Lærlingudvalget fra 1933, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant fra 1933 (Formand fra 1946), Medlem

af Udvalgene ang. Murerarbejdsmandenes og Jord- og Betonarbejdernes Priskuranter fra 1933, Formand for Murerfagets Fællesudvalg fra 1937, Medlem af Svendeprøvekommissionen fra 1940, Medlem af Haandværkerforeningens Repræsentantskab fra 1941, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1945, Suppleant for Æresrettens Formand fra 1946, Viceoldermann fra 1946, Skuemester fra 1947, Suppleant til Samarbejdsraadet for Bygge- og Entreprenørfagene fra 1949, Medlem af Samarbejdsudvalget for Murerfaget fra 1949, Suppleant til Samarbejdsudvalget for Entreprenørfaget fra 1949. Portræt Side 103.

DYRBERG, KNUD, *R. af Dbg.*

Bisidder fra 1941.

Født 25. Februar 1885 i København. Medlem af Lauget fra 1919, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1929, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1933 (Formand fra 1946), Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1934, Repræsentant 1936-37, Suppleant til Bestyrelsen 1937-41, Medlem af Udvalgene angaaende Murersvendenes, Murerarbejdsmandenes og Jord- og Betonarbejdernes Priskuranter fra 1937 (Formand for Arbejdsmandsudvalget fra 1946), Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1938, Bisidder fra 1941, Formand for Optagelsesudvalget fra 1941, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1942-46, Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse fra 1946, Suppleant til Svendeprøvekommissionen fra 1947, Skuemester fra 1947, Medlem af Haandværksraadets Raadsforsamling fra 1949, Suppleant til Samarbejdsudvalget for Murerfaget fra 1949. Portræt Side 107.

EISENSØE, FRITZ G.

Bisidder fra 1946.

Født 1. Juli 1905 i Syv Sogn.

Medlem af Lauget fra 1933, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1937, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1937, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1940, Repræsentant 1944-46, Medlem af Udvalgene angaaende Murersvendenes, Murerarbejdsmændenes og Jord- og Betonarbejdernes Priskuranter fra 1945, Bisidder fra 1946, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1946, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne fra 1946, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1946, Suppleant til Svendeprovekommissionen fra 1947, Skuemestersuppleant fra 1947, Medlem af Haandværksraadets Raadsforsamling fra 1948 og Forretningsudvalg fra 1949, Suppleant til Samarbejdsudvalget for Murerfaget fra 1949.

FUGMANN, KAJ

Bisidder 1946-48.

Født 15. Juli 1902 paa Frederiksberg.

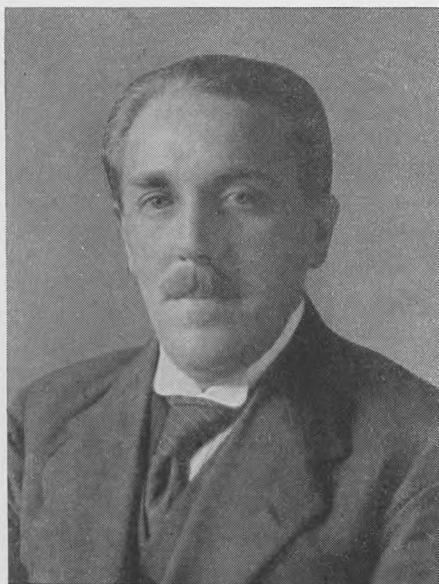
Medlem af Lauget fra 1928, Medlem af Udvalget angaaende Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1933-37 og 1945-48, Medlem af Mæglingssudvalget 1937-48, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1937-48, Repræsentant 1944-45, Suppleant til Bestyrelsen 1945-46, Medlem af Udvalgene angaaende Murersvendenes og Murerarbejdsmændenes Priskuranter 1945-48, Bisidder 1946-48, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1946, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1946-48, Suppleant for Voldgiftsrettens Formand 1946-48, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1946-48, Medlem af Haandværksraadets Raadsforsamling 1946-48, Skuemestersuppleant 1947-48.

Herefter følger øvrige Tillidsmænd 1923—48 i alfabetisk Rækkefølge.

ANDERSEN, A. P.

Født 16. Januar 1891 i Haderslev.
Medlem af Lauget fra 1925, Repræsentant fra 1946.

ANDERSEN, A. V.

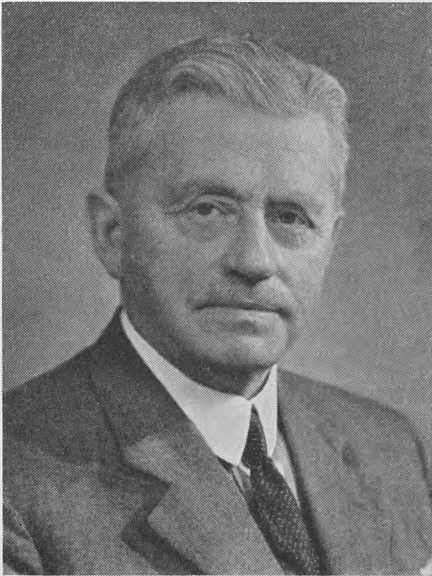
Født 6. Marts 1878 i København.
Medlem af Lauget 1912-49. Medlem af
Mæglingssudvalget 1922-29.

Afgaaet ved Døden 5. September 1949.

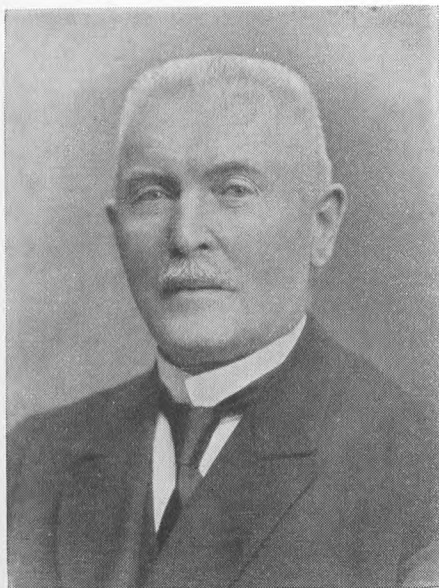
ANDERSEN, CHARLY

Født 30. Juli 1883 i København.
Medlem af Lauget fra 1918, Repræsentant fra 1933, Medlem af Festudvalget fra 1933, Medlem af Mæglingsudvalget fra 1935, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1935, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1937-40 og 1943, Revisorsuppleant 1941-42, Revisor fra 1942, Suppleant til Æresretten fra 1947.

ANDERSEN, EINAR

Født 7. November 1883 i Nymølle, Søllerød Sogn.
Medlem af Lauget fra 1937, Medlem af Mæglingsudvalget fra 1947, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1947.

ANDERSEN, N. P., R. af Dbg.

Bisidder 1910-16 og 1923-30.

Født 24. November 1858 i Korsør.

Medlem af Lauget 1890-1940, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1901-30 (Formand 1922-30), Medlem af Udvalget angaaende Murersvendenes Priskurant 1911-28, Medlem af Udvalget angaaende Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1924, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1925-30, Bisidder 1910-16 og 1923-30, Suppleant til Bestyrelsen 1916-23, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1910-30, Skuemestersuppleant 1912-24 og 1930-40, Skuemester 1924-30, Repræsentant i Haandværksfagene 1919-22, Medlem af Haandværkerforeningens Repræsentantskab 1923-40, Suppleant til Æresretten 1922-30, Medlem af Æresretten 1930-40, Æresmedlem 1930.

Afgaaet ved Døden 22. Juli 1940.

ARNUNG, JENS P.

Bisidder 1923-32.

Født 13. Februar 1879 i Ribe.

Medlem af Lauget 1909-32, Medlem af Udvalget angaaende Murerarbejdsmændenes Priskurant 1912-32, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1912-32, Repræsentant 1916-23, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1917-32, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1919-32, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingsudvalget) 1919-32, Medlem af Hejseværksudvalget 1919-32 (Formand fra 1923), Suppleant til Bestyrelsen 1921-23, Bisidder 1923-32, Medlem af Udvalget angaaende Murersvendenes Priskurant 1923-32, angaaende Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1923-32, Suppleant for Æresrettens Formand 1930-32, Suppleant for Voldgiftsrettens Formand 1930-32, Skuemester 1930-32.

Afgaaet ved Døden 14. Juni 1932.

BECKMAN, C. T.

Født 26. Januar 1861 i København.
Medlem af Lauget 1887-1940, Suppleant til Æresretten 1908-15, Medlem af Æresretten 1915-30, Revisorsuppleant 1915-16, Revisor 1916-24, Repræsentant 1916-30, Suppleant til Bestyrelsen 1924-30, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1922-27.

Afgaaet ved Døden 23. September 1940.

BRUUN, F.

Født 22. December 1905 i København.
Medlem af Lauget fra 1933, Repræsentant fra 1945.

BUHL, HANS

Født 3. Juli 1878 i Sejrslev Sogn ved Horsens.

Medlem af Lauget 1914-34, Medlem af Mæglingsudvalget 1930-34, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1930-34, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1932-33.

Afgaaet ved Døden 9. Oktober 1934.

CHRISTENSEN, AAGE

Født 24. Juni 1891 i København.

Medlem af Lauget fra 1929, Repræsentant fra 1947.

CHRISTOFFERSEN, V.

Født 4. Januar 1880 i Ousted Sogn pr. Skanderborg.

Medlem af Lauget fra 1912, Medlem af Mæglingsudvalget fra 1929, Repræsentant 1930-34, Suppleant til Bestyrelsen fra 1933, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1933, Medlem af Dispensationsudvalget vedrørende Hejseværkerne fra 1933, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab fra 1938.

CHRISTOPHERSEN, EINAR

Født 17. September 1884 i København.

Medlem af Lauget fra 1923, Repræsentant fra 1944, Suppleant til Æresretten fra 1945, Revisorsuppleant fra 1948.

COLLEMORTEN, P.

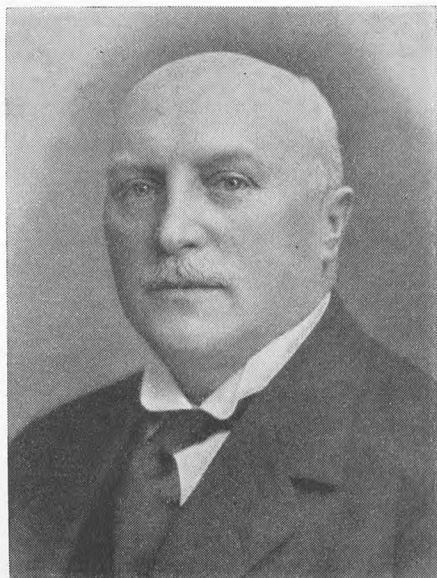
Født 13. September 1867 i Roskilde.
Medlem af Lauget 1906-27, Medlem af
Fagets Voldgiftsret 1911-27, Medlem af
Udvalget angaaende Murersvendenes Pris-
kurant 1911-27.

Afgaaet ved Døden 31. Marts 1927.

EISENSØE, P. JUL.

Født 26. Oktober 1882 i Næstved.
Medlem af Lauget 1920-48, Medlem af
Mæglingssudvalget 1935-48, Medlem af
Fagets Voldgiftsret 1935-48, Suppleant
til Æresretten 1944-48, Repræsentant
1945-48, Medlem af Voldgiften med
Jord- og Betonarbejderne 1947-48.

Afgaaet ved Døden 3. Juni 1948.

FRANCIS, GORDON

Født 15. Januar 1874 i København.
Medlem af Lauget 1901-40, Medlem af
Festudvalget 1910-32.

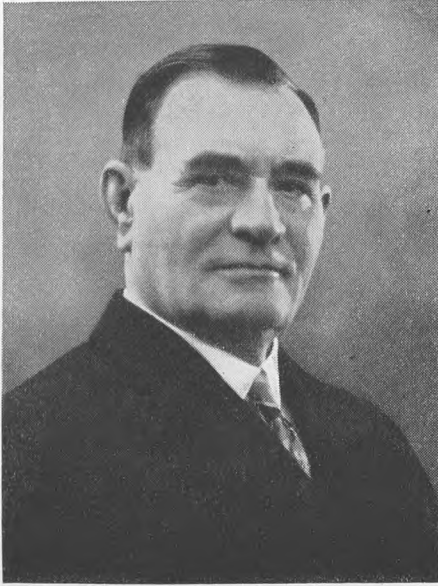
Afgaaet ved Døden 15. Juni 1940.

FUGMANN, ALBERT, *R. af Dbg., Dbmd.*

Bisidder 1907-23.

Født 28. September 1867 i København.
Medlem af Lauget 1898-1938, Repræsen-
tant 1901-07, Medlem af Fagets Vold-
giftsret 1903-09, Medlem af Arbejds-
giverforeningens Repræsentantskab 1906-
38, Bisidder 1907-23, Medlem af Arbejds-
giverforeningens Hovedbestyrelse 1912-
38 og Forretningsudvalget 1922-34, Skue-
mestersuppleant 1913-38, Delegeret til
Haandværkets Fællesrepræsentation 1907-
38, Formand for Hejseværksudvalget
1919-23, Medlem af Udvalget angaaende
Murersvendenes Priskurant 1911, Med-
lem af Udvalget angaaende Murerlaugets
Stiftelse fra 1900, Medlem af Byggeud-
valget vedr. Laugshuset, Æresmedlem
1935.

Afgaaet ved Døden 22. Februar 1938.

FUGMANN, FR., R. af Dbg.

Født 10. November 1862 paa Frederiksberg.

Medlem af Lauget 1899-1937, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1910-33, Repræsentant 1913-33, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1919-37, Suppleant til Æresretten 1922-32, Medlem af Æresretten 1932-37, Medlem af Udvalget angaaende Murersvendenes Priskurant 1911-33, Suppleant til Udvalget angaaende Murerarbejds mændenes Priskurant 1912, Suppleant til Bestyrelsen 1923-36, Medlem af Lærlingeudvalget 1924-37, Medlem af Udvalget angaaende Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1930.

Afgaaet ved Døden 18. Oktober 1937.

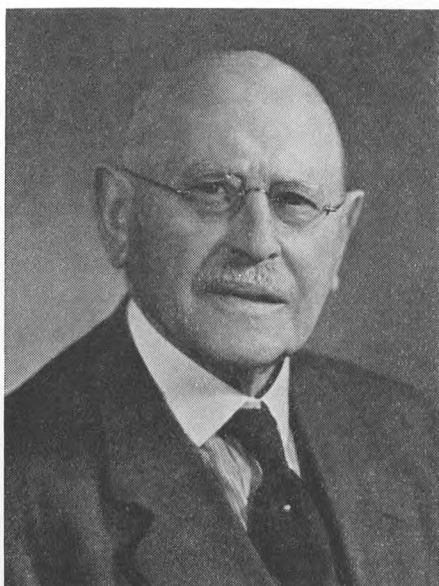
GRAM, P. P., R. af Dbg., Dbmd. p. p.

Bisidder 1900-10.

Født 11. August 1850 i Hjerting ved Varde.

Medlem af Lauget 1889-1923, Repræsentant 1895-1900, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1897-1900, Suppleant til Bestyrelsen 1899-1900, Bisidder og Medlem af Kommissionen til Bedømmelse af Svendeprøver 1900-10, Formand for Fagets Voldgiftsret 1900-10, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1900-20, Suppleant for Æresrettens Formand 1908-10, Formand for Udvalget vedr. Murerlaugets Stiftelse 1900-23, Formand for Bestyrelsen for P. P. Grams Rejselegat 1914-23, Delegeret i Haandværkets Fællesrepræsentation 1900-23, Æresmedlem 1920.

Afgaaet ved Døden 25. November 1923.

GÜNTHER, A. V.

Født 5. April 1870 i København.
Medlem af Lauget fra 1892, Suppleant til Æresretten 1910-40, Medlem af Æresretten fra 1940, Repræsentant 1915-45, Revisor 1915-41, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1922-25 og 1930-44, Medlem af Udvalget ang. Murerlaugets Stiftelse, Formand for Lærlingudvalget fra 1924, Medlem af Byggeudvalget vedr. Laugshuset.

HANSEN, HENNING, Arkitekt,
R. af Dbg.

Født 26. April 1873 i København.
Medlem af Lauget fra 1905, Medlem af Laugets Festudvalg 1910-33, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1916, Repræsentant 1916-47, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1922-25 og 1940-44, Revisorsuppleant 1916-24, Revisor 1924-42, Medlem af Byggeudvalget vedr. Laugshuset, Arkitekt ved Opførelsen af Laugshuset, Suppleant til Æresretten 1932-34, Medlem af Æresretten 1934-44, Æresmedlem 1948.

Portræt Side 27.

HANSEN, J. F., *R. af Dbg., Dbmd.*

Født 11. Januar 1835 i Odense.
Mesterstykke 1861, Medlem af Lauget 1861-1924, Æresmedlem 1905.

Afgaaet ved Døden 31. Marts 1924.

HARILD, C. C.

Født 20. Maj 1840 i København.
Medlem af Lauget 1874-1924, Æresmed-
lem 1924.

Afgaaet ved Døden 4. Maj 1924.

JENSEN, EINER

Født 25. September 1882 i København.
Medlem af Lauget fra 1917, Medlem af
Festudvalget fra 1933.

JOHANSEN, P.

Født 11. Juni 1872 i Horne Sogn,
Vejle Amt.

Medlem af Lauget 1921-34, Medlem af
Arbejdsgiverforeningens Repræsentant-
skab 1931-33, Repræsentant 1933-34.

Afgaaet ved Døden 13. Oktober 1934.

JØRGENSEN, RUDOLF, Kaptajn,

R. af Dbg., Idrætsmærket i Guld.

Født 31. December 1879 i Odense.

Medlem af Lauget 1906-38, Suppleant til
Æresretten 1915-38.

Afgaaet ved Døden 24. Juni 1938.

KORNERUP, EINAR, *R. af Dbg.*

Født 20. Maj 1883 i Roskilde.
Medlem af Lauget fra 1909, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingsudvalget) 1919-31, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1930-31, Repræsentant 1934-41, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1935-44, Revisorsuppleant 1937-41, Suppleant til Æresretten 1938-44, Suppleant til Bestyrelsen fra 1941, Medlem af Æresretten fra 1944.

KRISTENSEN, HARRY

Født 27. Juni 1905 i København.
Medlem af Lauget fra 1932, Repræsentant fra 1948.

KRONE, EINAR

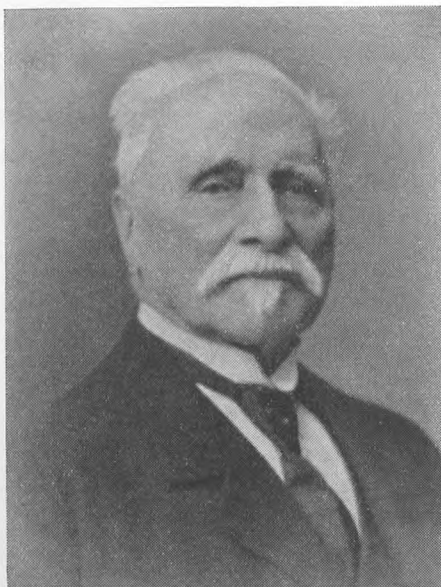
Født 27. September 1883 i København. Medlem af Lauget fra 1917, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1933, Medlem af Mæglingsudvalget fra 1934, Repræsentant fra 1937, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1940-41, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1940, Revisor fra 1941.

LARSEN, C. F.

Født 22. Maj 1874 i København. Medlem af Lauget 1919-44, Medlem af Mæglingsudvalget 1935-44, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1935-44, Repræsentant 1937-44, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1940-41, Suppleant til Æresretten 1940-44.

Afgaaet ved Døden 21. December 1944.

LARSEN, HANS

Født 12. Juli 1836 i Stenstrup Sogn pr. Svendborg.

Medlem af Lauget 1874-1927, Æresmedlem 1924.

Afgaaet ved Døden 11. Januar 1927.

LARSEN, L. J.

Født 6. Oktober 1875 i Odense Amt. Medlem af Lauget 1918-46, Medlem af Mæglingssudvalget 1922-46, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejds mændenes Priskurant 1922-46, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1924-46, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1929-46, Suppleant til Bestyrelsen 1930-45, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1931-45, Suppleant til Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1933, Medlem af Optagelsesudvalget 1933-46, Suppleant til Æresretten 1934-46.

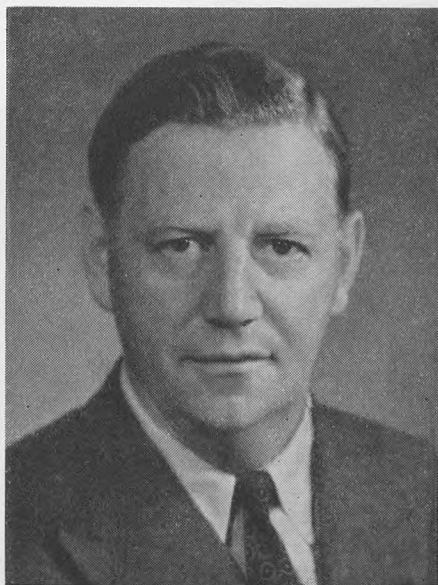
Afgaaet ved Døden 11. Juni 1946.

LINDHARD, O. OXELBERG, Løjtnant,
R. af Dbg.

Født 23. Maj 1872 i København.
Medlem af Lauget 1899-1942, Medlem af
Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes
Priskurant 1912 og 1916, Medlem af Fest-
udvalget 1910-33.

Afgaaet ved Døden 8. Juli 1942.

MADSEN, BALDUR

Født 28. August 1905 i København.
Medlem af Lauget fra 1941, Medlem af
Mæglingsudvalget fra 1947, Medlem af
Fagets Voldgiftsret fra 1947.

MADSEN, P. R., R. af Dbg.

Bisidder 1930-41.

Født 14. Marts 1871 paa Ærø.

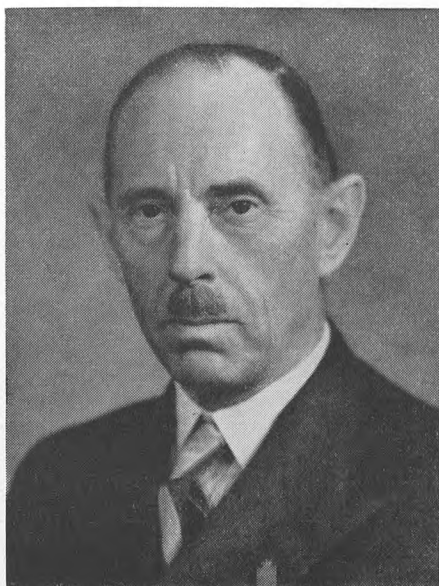
Medlem af Lauget fra 1913, Repræsentant 1917-30, Medlem af Optagelsesudvalget 1919-41 (Formand fra 1934), Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1919-25 og 1930-44, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingssudvalget) 1919-40, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes Priskurant 1919-45, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1920-45, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1922-40, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1925-40, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne 1922-41, Medlem af Hejseværksudvalget 1922-41, Bisidder 1930-41, Medlem af Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1932-45, Skuemester 1933-46, Suppleant for Voldgiftsrettens Formand 1933-41, Delegeret til Haandværkets Fællesrepræsentation 1935-45, Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse 1936-46, Suppleant til Svendprøvekommissionen 1940-46, Medlem af Æresretten fra 1941, Æresmedlem 1941.

MADSEN, BERNTH

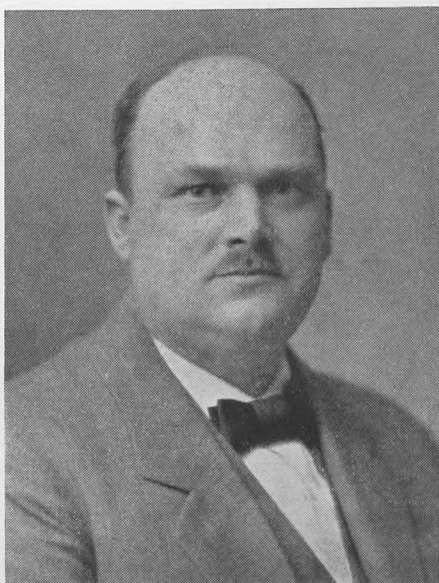
Født 27. Januar 1889 i Odense.

Medlem af Lauget fra 1922, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1941, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1941.

MAGNUSSEN, A.

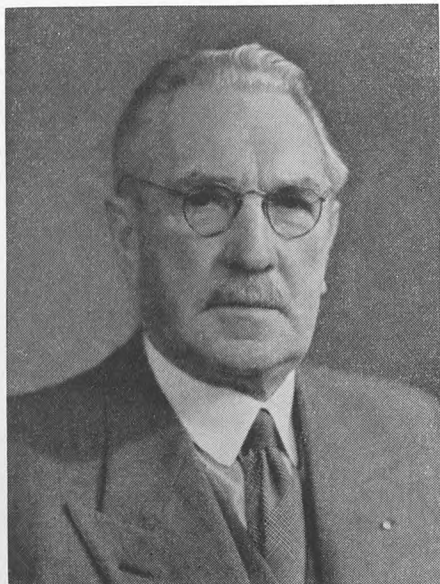
Født 4. April 1885 i København.
Medlem af Lauget fra 1933, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1935, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1935, Repræsentant fra 1945. Suppleant til Æresretten fra 1949.

MIKKELSEN SØRENSEN, N., R. af Dbg.

Født 3. Juli 1877 i Daler i Sønderjylland.
Medlem af Lauget 1910-36, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1912-36, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1913-36, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingssudvalget) 1919-36, Suppleant til Bestyrelsen 1922-36, Medlem af Hejseværksudvalget 1922-36, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejds mændenes Priskurant 1922-36, Medlem af Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant til 1936, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1925-36, Suppleant til Æresretten 1930-36.

Afgaaet ved Døden 13. Juni 1936.

NIELSEN, ANTON

Bisidder 1933-46.

Født 8. Maj 1874 i Frørup.

Medlem af Lauget fra 1919, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1923-46, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1932, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1932, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1932, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1932-46, Repræsentant 1932-33, Bisidder 1933-46, Skuemestersuppleant 1933-46, Formand for Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes Priskurant 1933-46, Medlem af Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant fra 1933, Suppleant for Voldgiftsrettens Formand 1941-46, Æresmedlem 1946.

NIELSEN, C. A.

Født 25. Oktober 1889 paa Frederiksberg.

Medlem af Lauget fra 1930, Repræsentant 1941-44.

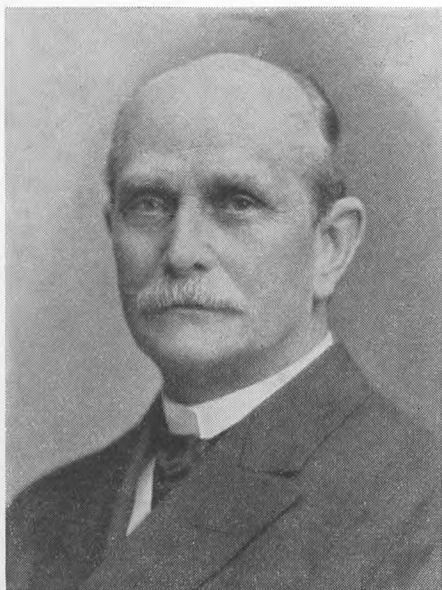
NIELSEN, JENS

Født 5. August 1901 paa Frederiksberg. Medlem af Laugtet fra 1934, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1941, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1941.

NIELSEN, VALDEMAR

Født 13. Oktober 1878 i København. Medlem af Laugtet fra 1917, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingssudvalget) fra 1919, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1922, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant fra 1922, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1925, Medlem af Hejseværksudvalget fra 1933, Repræsentant 1933-36, Suppleant til Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant fra 1933, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1935-46, Suppleant til Bestyrelsen fra 1936, Suppleant til Æresretten fra 1939, Medlem af Optagelsesudvalget fra 1947.

OLRICH, CARL

Født 11. Juni 1861 i København.
Medlem af Lauget 1893-1945, Medlem af
Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne
1912-31.

Afgaaet ved Døden 8. April 1945.

OLSEN, SENIUS

Født 29. Juni 1884 i København.
Medlem af Lauget 1912-24, Medlem af
Kontroludvalget til Gennemgang af Ak-
korderingslister (fra 1922 Mæglingsud-
valget) 1919-24, Medlem af Hejseværks-
udvalget 1919-24, Repræsentant 1921-24,
Medlem af Arbejdsgiverforeningens Re-
præsentantskab 1922-24.

PETERSEN, EMIL

Født 30. November 1876 i Odense.
Medlem af Lauget 1916-28, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingssudvalget) 1919-28, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1922-28, Medlem af Udvalget angaaende Murerarbejdsmandenes Priskurant 1922-28.

PETERSEN, HARALD, *R. af Dbg.*

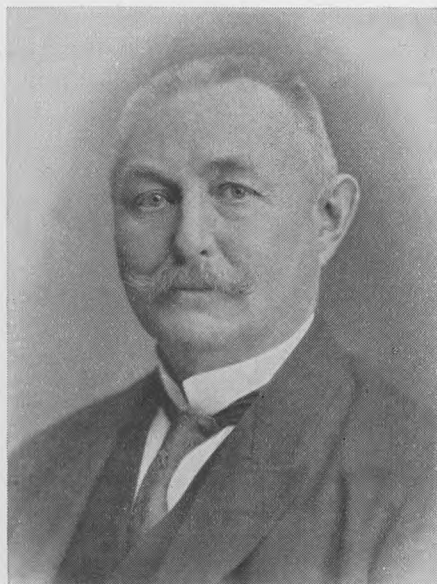
Født 8. December 1877 i København.
Medlem af Lauget fra 1903, Medlem af Dispensationsudvalget vedrørende Hejseværkerne 1921-29, Medlem af Hejseværksudvalget 1922-29.

PETERSEN, N. C.

Født 30. Juni 1844 i St. Viby.
Medlem af Lauget 1884-1928, Æresmedlem 1924.

Afgaaet ved Døden 21. Maj 1928.

RASMUSSEN, LAUR. CHR., *R. af Dbg.*

Født 23. August 1860 i København.
Medlem af Lauget 1898-1934, Repræsentant 1910-32, Medlem af Festudvalget 1910-34, Suppleant til Æresretten 1913-22, Formand for Optagelsesudvalget 1919-34, Medlem af Æresretten 1922-34, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1922-25, Medlem af Haandværkerforeningens Bestyrelse 1922-34.

Afgaaet ved Døden 28. April 1934.

RAVN, EJNER

Født 10. Marts 1905 i København.
Medlem af Lauget fra 1935, Medlem af
Mæglingsudvalget fra 1941, Medlem af
Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne
fra 1941, Repræsentant fra 1944, Medlem
af Fagets Voldgiftsret fra 1945, Suppleant
til Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes
Priskurant fra 1947, Suppleant
til Bestyrelsen fra 1949.

SCHOU, ALBERT

Født 21. April 1890 i København.
Medlem af Lauget fra 1934, Medlem af
Mæglingsudvalget fra 1941, Medlem af
Fagets Voldgiftsret fra 1941.

SCHRØDER, SOPHUS, *R. af Dbg.*

Født 3. April 1863 i Astrup pr. Viborg.
Medlem af Lauget 1890-1940, Medlem
af Æresretten 1908-40.

Afgaaet ved Døden 28. Marts 1940.

SCHUMACHER, LUDVIG

Født 25. Marts 1880 i Roskilde.
Medlem af Lauget 1918-47, Medlem af
Kontroludvalget til Gennemgang af Ak-
korderingslister (fra 1922 Mæglingsud-
valget) 1919-29, Medlem af Fagets Vold-
giftsret 1923-29, Repræsentant 1935-47,
Revisorsuppleant 1942-47.

Afgaaet ved Døden 29. November 1947.

STAMER, JACOB

Født 22. December 1872 i Aalum Sogn, Viborg Amt.

Medlem af Lauget 1909-36, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister (fra 1922 Mæglingssudvalget) 1919-36, Medlem af Hejseværksudvalget 1919-36, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne 1921-36, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes Priskurant 1919-36, Suppleant til Bestyrelsen 1922-24, Repræsentant 1924-36, Revisorsuppleant 1924-36, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1930-36, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1929-36, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1934-36.

Afgaaet ved Døden 28. November 1936.

STILLINGE, A., R. af Dbg.

Bisidder fra 1949.

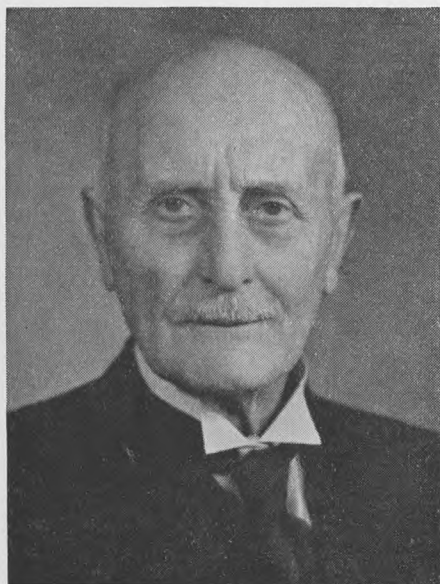
Født 26. Februar 1892 i Barkemose, Stillinge Sogn, Sorø Amt.

Medlem af Lauget fra 1921, Medlem af Mæglingssudvalget fra 1937, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1937, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne fra 1937, Repræsentant 1944-46, Suppleant til Bestyrelsen 1946-49, Medlem af Udvalgene ang. Murersvendenes og Murerarbejdsmændenes Priskuranter fra 1947, Suppleant til Udvalget ang. Jord- og Betonarbejdernes Priskurant 1947-49, Medlem af samme Udvalg fra 1949, Bisidder fra 1949.

SVANE, CARL H.

Født 24. Januar 1907 i København.
Medlem af Lauget fra 1932, Repræsentant fra 1946.

SØRENSEN, LAURITZ, *Dbmd.*

Født 11. December 1867 i København.
Medlem af Lauget fra 1917, Medlem af Kontroludvalget til Gennemgang af Akkorderingslister fra 1919 (fra 1922 Mæglingsudvalget), Medlem af Optagelsesudvalget fra 1919, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant fra 1922, Medlem af Fagets Voldgiftsret fra 1930, Repræsentant fra 1930, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1936-41, Suppleant til Æresretten 1937-38, Medlem af Æresretten fra 1938.

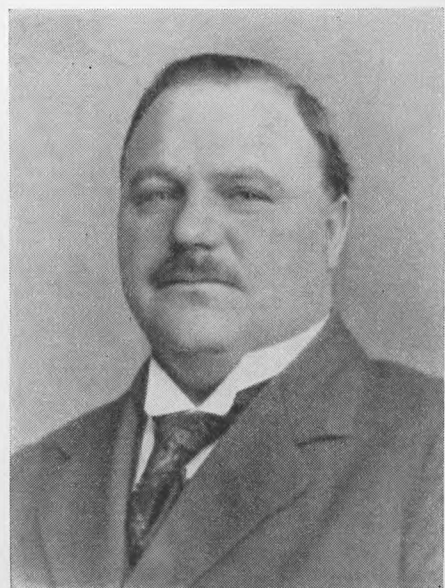

THIEL, CARL, R. af Dbg.

Bisidder 1916-30.

Født 15. Oktober 1856 i København. Medlem af Lauget 1897-1931, Medlem af Fagets Voldgiftsret 1899-1930, Repræsentant 1907-16, Suppleant til Æresretten 1908-10, Medlem af Æresretten 1910-31, Suppleant til Bestyrelsen 1910-16, Medlem af Arbejdsgiverforeningens Repræsentantskab 1914-30, Bisidder 1916-30, Medlem af Dispensationsudvalget vedr. Hejseværkerne 1921-31, Medlem af Udvalget ang. Murerlaugets Stiftelse fra 1900, Suppleant til Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1911, Medlem af Udvalget ang. Murersvendenes Priskurant 1924-25, Medlem af Udvalget ang. Murerarbejdsmændenes Priskurant 1916-30 (Formand 1920-30), Medlem af Byggeudvalget vedr. Laugshuset, Æresmedlem 1930.

Afgaaet ved Døden 17. Juni 1931.

WERNER, C. A.

Født 16. Oktober 1878 paa Frederiksberg.

Medlem af Lauget 1916-25, Medlem af Voldgiften med Jord- og Betonarbejderne 1925.

Afgaaet ved Døden 14. December 1925.

LAUGETS MEDLEMMER DEN 1. JANUAR 1949

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Laug
Aagaard, Th.	13. 8. 1878	2. 5. 1918	1919
Andersen, A. P.	16. 1. 1891	15. 12. 1924	1925
Andersen, A. V.	6. 3. 1878	29. 9. 1910	1912
Andersen, Charly	30. 7. 1883	5. 12. 1916	1918
Andersen, Einar	7. 11. 1883	2. 2. 1937	1937
Andersen, Erik	25. 10. 1901	30. 5. 1929	1934
Andersen, Erik	25. 4. 1913	11. 5. 1943	1944
Andersen, Johan	16. 2. 1914	18. 2. 1941	1941
Andersen, J. P. M.	6. 8. 1879	13. 10. 1921	1921
Andersen, Kurt	13. 9. 1913	16. 7. 1945	1946
Andersen, Lars	29. 4. 1878	24. 7. 1924	1936
Andersen, Ove	14. 8. 1912	26. 7. 1940	1941
Andersen, P. H.	17. 8. 1874	1. 6. 1922	1932
Andersen, Rasmus	15. 3. 1889	26. 11. 1941	1942
Andersen, Villy G.	26. 2. 1912	7. 3. 1939	1943
Arnung, Svend	9. 6. 1917	25. 9. 1942	1942
Baagøe, C. E.	1. 1. 1878	3. 11. 1927	1934
Bagger, Paul	13. 8. 1869	3. 3. 1896	1897
Bald, F.	11. 9. 1887	14. 11. 1912	1917
Bald, Knud	4. 11. 1905	4. 11. 1930	1934
Barndorff, Carl	1. 2. 1893	17. 7. 1944	1945
Bech, Preben	19. 2. 1882	13. 7. 1905	1906
Beck, Andr. P.	4. 10. 1915	8. 11. 1938	1944
Bendtsen, C.	18. 7. 1880	20. 3. 1909	1912
Bendtsen, Sigfred	1. 9. 1908	27. 9. 1929	1935
Bentsen, Th.	16. 5. 1908	6. 1. 1941	1941
Bentzen, Chr.	28. 11. 1875	9. 8. 1908	1908
Bertelsen, C. M.	28. 5. 1881	10. 11. 1921	1931
Berthelsen, A.	31. 10. 1883	13. 5. 1924	1929
Bjørnemosé, C.	27. 10. 1864	17. 3. 1898	1906
Boll, V.	24. 9. 1862	11. 9. 1902	1906
Brunsnø, Aage	18. 4. 1904	26. 3. 1931	1936
Brunsnø, H. V.	7. 3. 1872	20. 10. 1904	1905
Bruun, F.	22. 12. 1905	18. 8. 1932	1933
Carlsen, Børge P.	24. 1. 1909	21. 8. 1942	1946

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Carlsen, Henry	28. 5. 1904	2. 4. 1935	1940
Carstensen, John	20. 9. 1917	28. 4. 1942	1945
Carstensen, Olaf	12. 11. 1919	28. 4. 1942	1945
Christensen, Aage	24. 6. 1891	19. 9. 1929	1929
Christensen, Hans M.	20. 5. 1880	31. 5. 1911	1931
Christensen, Marius	26. 4. 1891	5. 8. 1924	1931
Christiansen, Johs.	20. 6. 1886	4. 2. 1914	1929
Christoffersen, Svend	19. 8. 1907	28. 10. 1937	1939
Christoffersen, V.	4. 1. 1880	12. 7. 1906	1912
Christophersen, Einar	17. 9. 1884	7. 12. 1922	1923
Colmorten, Carlo	17. 9. 1896	17. 1. 1929	1930
Dalskjær, Robert	14. 3. 1911	8. 3. 1939	1939
Davidsen, Aug.	28. 6. 1880	15. 5. 1928	1930
Dolleris, Georg	15. 5. 1902	6. 10. 1941	1945
Dyrberg, Knud, R. af Dbg.	25. 2. 1885	13. 5. 1919	1919
Ehlers, Ludvig	5. 1. 1899	30. 8. 1927	1942
Ehlers, S.	1. 11. 1869	5. 12. 1929	1930
Eisensøe, Fritz G.	1. 7. 1905	1. 8. 1932	1933
Eising, Esper, Æresolder- mand, Kmd. af Dbg., Dbmd. p. p.	17. 3. 1876	14. 12. 1905	1906
Ejegod Jensen, Kaj	25. 12. 1903	15. 9. 1943	1945
Eriksen, Jakob	6. 1. 1876	3. 3. 1916	1919
Fischlein, Jos.	30. 8. 1889	4. 9. 1924	1925
Flemming, Ernst	25. 6. 1921	3. 4. 1946	1946
Fornè, Chr.	31. 10. 1887	10. 5. 1922	1931
Fornè, Walther	12. 12. 1919	10. 9. 1945	1946
Frandsen, Johs.	3. 8. 1891	11. 3. 1937	1937
Fugmann, Kaj	15. 7. 1902	19. 10. 1923	1928
Geschwendtner, S. A.	31. 5. 1918	2. 2. 1946	1946
Graae, Erik Christian	4. 8. 1908	7. 9. 1938	1948
Gulløv, H. C.	18. 1. 1906	10. 12. 1929	1934
Günther, A. V.	5. 4. 1870	28. 4. 1892	1892
Günther, Paul	29. 12. 1897	16. 6. 1931	1931
Hansen, Aage	11. 5. 1891	15. 11. 1932	1938
Hansen, A. G.	5. 9. 1872	26. 1. 1899	1902
Hansen, Agner	16. 1. 1909	12. 7. 1934	1946

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Hansen, Axel	19. 8. 1881	30. 3. 1920	1922
Hansen, Chr. F., Dbmd., F.M.	26. 12. 1877	5. 8. 1942	1942
Hansen, Edvin	13. 3. 1916	16. 2. 1944	1946
Hansen, Eyvind	10. 11. 1895	10. 11. 1931	1932
Hansen, Frode	26. 4. 1917	21. 1. 1946	1948
Hansen, Henning, Æresmedlem, R. af Dbg.	26. 4. 1873	2. 6. 1904	1905
Hansen, Holger	14. 2. 1889	8. 10. 1925	1926
Hansen, Ib Gyldstoff	7. 6. 1913	30. 12. 1939	1942
Hansen, Martin	15. 1. 1888	6. 5. 1919	1933
Hansen, Oluf	17. 11. 1889	19. 8. 1944	1945
Hansen, Oskar	26. 4. 1891	28. 6. 1932	1934
Hansen, Otto	21. 4. 1884	9. 1. 1922	1922
Hansen, Søren	16. 10. 1862	22. 10. 1903	1907
Hansen, Wagner	20. 2. 1902	23. 11. 1934	1935
Harpsøe Nielsen, Sv. Aa. ...	29. 4. 1920	3. 4. 1946	1946
Henriksen, Sv.	19. 1. 1912	10. 10. 1939	1940
Hirsbro, S. M. R.	7. 12. 1905	19. 7. 1932	1935
Holm, Axel	15. 11. 1907	21. 3. 1935	1936
Holm, Harry	23. 6. 1909	14. 3. 1936	1947
Holm, Peder	14. 7. 1880	19. 12. 1918	1931
Holmqvist, Gustav	4. 3. 1877	20. 7. 1920	1920
Honoré, Ejner	25. 3. 1907	23. 12. 1938	1941
Hovgaard, Carl	28. 1. 1903	20. 2. 1946	1948
Højgaard, Aage	13. 10. 1904	28. 3. 1933	1935
Højland, Børge	28. 12. 1907	12. 2. 1943	1948
Iversen, S. N.	28. 3. 1887	9. 8. 1923	1926
Jacobsen, Henrik	12. 4. 1893	3. 3. 1927	1939
Jansson, Hj.	20. 6. 1886	27. 3. 1919	1920
Jensen, Adolf	18. 9. 1890	19. 12. 1918	1920
Jensen, Adolf	15. 10. 1889	7. 6. 1927	1933
Jensen, E. Bindner	2. 2. 1920	8. 4. 1947	1948
Jensen, E. Buchardt	16. 3. 1908	7. 7. 1944	1947
Jensen, Einer	25. 9. 1882	27. 11. 1916	1917
Jensen, Ernst, R. af Dbg., Dbmd.	17. 8. 1881	9. 1. 1904	1904
Jensen, Hans Chr.	28. 10. 1913	23. 12. 1938	1948

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Jensen, Henry	17. 7. 1904	25. 11. 1937	1942
Jensen, Henry Em.	18. 6. 1894	8. 3. 1948	1948
Jensen, Hjalmar	13. 8. 1881	3. 6. 1919	1921
Jensen, H. K.	2. 11. 1879	11. 10. 1940	1941
Jensen, J. P.	30. 3. 1873	23. 5. 1911	1912
Jensen, J. P.	11. 2. 1881	7. 7. 1908	1928
Jensen, Jørgen	26. 3. 1892	19. 4. 1938	1942
Jensen, Lars	25. 12. 1899	25. 10. 1939	1940
Jensen, Ove	28. 8. 1910	15. 10. 1936	1943
Jensen, Thorkild	29. 6. 1907	21. 3. 1935	1942
Jensen, Vilh.	24. 3. 1887	28. 12. 1922	1929
Jeppesen, Fr. E., R. af Dbg., Dbmd.	6. 11. 1883	18. 2. 1915	1915
Jepsen, Otto	13. 3. 1894	23. 1. 1926	1930
Jespersen, A.	22. 2. 1868	24. 7. 1902	1903
Johansen, Jac., R. af Dbg., Dbmd.	27. 4. 1871	21. 12. 1905	1906
Juul, A.	31. 8. 1907	5. 11. 1938	1939
Jørgensen, Georg	23. 1. 1891	20. 8. 1918	1919
Jørgensen, Jens Ejvind ...	16. 9. 1912	5. 1. 1937	1938
Jørgensen, O. Rud	27. 9. 1907	22. 3. 1930	1935
Kern Jespersen, Kai	10. 8. 1902	9. 11. 1934	1937
Kirknæs, Holger	25. 6. 1913	15. 3. 1938	1942
Knudsen, Emil	30. 1. 1899	27. 9. 1941	1942
Knudsen, Osvald A.	5. 12. 1913	24. 11. 1944	1946
Koefoed, J. H.	4. 12. 1882	8. 4. 1913	1917
Kornerup, Einar, R. af Dbg.	20. 5. 1883	26. 11. 1907	1909
Kornerup-Bang, H.	16. 12. 1882	28. 8. 1906	1907
Kristensen, Aage	29. 7. 1906	8. 5. 1934	1939
Kristensen, Harry	27. 6. 1905	3. 7. 1930	1932
Krone, Einar	27. 9. 1883	5. 4. 1910	1917
*Kronstrøm, Kr.	18. 7. 1887	3. 1. 1911	1919
Køhler, Vilh.	22. 5. 1869	30. 1. 1894	1894
Lange, Axel	23. 1. 1871	12. 9. 1922	1925
Larsen, Ejnar	14. 8. 1891	6. 1. 1943	1943
Larsen, Helge	13. 9. 1911	31. 10. 1944	1945
Larsen, Jens P.	7. 2. 1875	17. 6. 1922	1932

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Larsen, Johannes	11. 2. 1878	3. 8. 1908	1930
Larsen, Jul.	28. 12. 1875	10. 9. 1901	1903
Larsen, L. Chr.	12. 9. 1882	8. 10. 1908	1932
Larsen, M.	7. 6. 1880	28. 12. 1933	1944
Larsen, M. W.	29. 8. 1878	2. 7. 1912	1930
Larsen, Walther	2. 6. 1907	6. 7. 1939	1944
Lau, Peter	1. 9. 1892	28. 2. 1946	1946
Levring, Carl Gustav	9. 7. 1915	7. 11. 1945	1946
Levring, Søren	11. 1. 1885	8. 8. 1913	1913
Licht, O.	3. 8. 1880	7. 1. 1905	1905
Lindhardt, K.	21. 3. 1902	28. 5. 1935	1943
Lynggaard Petersen, W.	4. 10. 1910	23. 11. 1938	1939
Madsen, Baldur	28. 8. 1905	8. 8. 1941	1941
Madsen, Bernth	27. 1. 1889	22. 4. 1922	1922
Madsen, Eigil	11. 9. 1906	11. 9. 1936	1940
Madsen, Hans	22. 3. 1894	31. 3. 1924	1924
Madsen, Poul	23. 3. 1913	30. 3. 1946	1946
Madsen, P. R., Æresmedlem, R. af Dbg.	14. 3. 1871	16. 5. 1911	1913
Madsen, Sigvald	11. 7. 1896	22. 5. 1937	1937
Magnussen, A.	4. 4. 1885	19. 10. 1933	1933
Mathisen, Henry	20. 4. 1879	4. 2. 1908	1920
Mathisen, Hjalmar	20. 1. 1908	29. 10. 1935	1938
Melloni, Magnus Jensen ...	28. 12. 1868	27. 10. 1898	1906
Meulengracht, J.	18. 8. 1883	17. 4. 1917	1924
Meyer, H.	30. 1. 1888	11. 9. 1935	1936
Meyersahm, E.	27. 1. 1891	22. 11. 1921	1934
Michaelsen, Aage.....	20. 6. 1880	4. 3. 1924	1933
Mikkelsen Sørensen, Johs....	6. 6. 1907	12. 6. 1934	1935
Mikkelsen Sørensen, Jørgen	13. 6. 1906	13. 6. 1934	1935
Moesgaard, Cornelius	29. 9. 1892	26. 5. 1942	1942
Mogensen, Sigfred	30. 5. 1894	29. 5. 1933	1937
Mortensen, J. A.	23. 9. 1882	13. 2. 1912	1919
Møhncke, W.	8. 12. 1886	3. 6. 1930	1933
Møller Jensen, J.	14. 10. 1887	29. 1. 1920	1923
Møller Nielsen, C.	7. 3. 1877	2. 5. 1907	1920
Nedergaard, Otto	17. 2. 1913	9. 5. 1944	1945

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Nevers, H. P.	15. 7. 1884	21. 8. 1941	1942
Nielsen, Alfred	9. 3. 1880	14. 9. 1922	1925
Nielsen, Ant., Æresmedlem	8. 5. 1874	20. 4. 1911	1919
Nielsen, C. A.	25. 10. 1889	12. 10. 1915	1930
Nielsen, Chr. V.	19. 11. 1889	4. 10. 1920	1934
Nielsen, Erik	23. 11. 1918	29. 12. 1945	1947
Nielsen, Harry	22. 11. 1916	10. 8. 1945	1947
Nielsen, Jens	5. 8. 1901	26. 4. 1934	1934
Nielsen, Jørgen	3. 8. 1916	30. 12. 1944	1948
Nielsen, Jørgen Lau.....	22. 1. 1918	31. 7. 1940	1942
Nielsen, Karl	17. 10. 1906	2. 6. 1936	1942
Nielsen, Marius	9. 5. 1890	26. 10. 1928	1931
Nielsen, Oskar	23. 9. 1890	26. 2. 1919	1937
Nielsen, Svend	29. 5. 1904	9. 7. 1943	1945
Nielsen, Vald.	13. 10. 1878	2. 2. 1917	1917
Nielsen, Viggo.....	5. 9. 1886	7. 10. 1919	1929
Nielsen, William.....	21. 11. 1878	6. 3. 1917	1918
Nissen, H.	13. 10. 1905	17. 10. 1933	1947
Nyholm, V. J.	30. 5. 1873	12. 10. 1899	1900
Olsen, Arnold	24. 6. 1886	18. 5. 1926	1934
Olsen, Axel	26. 3. 1879	18. 5. 1922	1932
Olsen, Chr.	31. 1. 1881	9. 3. 1922	1922
Olsen, J. Th.	7. 4. 1877	9. 6. 1909	1933
Olsen, Poul H.	18. 4. 1887	16. 4. 1929	1930
Olsen, Robert	20. 8. 1892	11. 9. 1923	1937
Pauner, W. A.	29. 12. 1906	1. 3. 1946	1946
Pedersen, Eigil.....	5. 12. 1897	8. 10. 1934	1935
Pedersen, Holger.....	5. 9. 1891	16. 3. 1945	1945
Pedersen, Leo	2. 1. 1903	26. 3. 1935	1943
Pedersen, P. A.	7. 12. 1875	19. 12. 1922	1929
Petersen, Elo	5. 11. 1880	19. 11. 1912	1917
Petersen, E. Rønn	14. 4. 1917	24. 10. 1946	1947
Petersen, Harald, R. af Dbg.	8. 12. 1877	23. 12. 1902	1903
Petersen, Martin	27. 1. 1888	4. 3. 1913	1946
Petersen, Osvald J.	17. 12. 1877	26. 5. 1910	1911
Petersen, Rich.	20. 9. 1879	9. 5. 1922	1923
Petersen, S. Amand	4. 12. 1906	8. 7. 1940	1941

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Petersen, Th. G.	18. 2. 1905	12. 7. 1932	1941
Plenge, J.	14. 4. 1885	10. 2. 1914	1914
Prehn, Viggo	10. 2. 1885	24. 3. 1927	1933
Poulsen, W., R. af Dbg. ...	12. 1. 1878	25. 10. 1909	1913
Qvist, Folmer	2. 1. 1880	29. 11. 1932	1933
Rasmussen, Andr.	12. 12. 1869	28. 6. 1899	1903
Rasmussen, Axel	26. 6. 1907	3. 3. 1945	1946
Rasmussen, Chr. C. J.	27. 12. 1871	2. 11. 1916	1921
Rasmussen, Henning	19. 5. 1882	12. 4. 1919	1931
Rasmussen, K. Aa.	3. 7. 1899	28. 11. 1930	1931
Rasmussen, Rud.	13. 11. 1896	24. 4. 1928	1934
Rassow, Chr.	2. 8. 1884	17. 10. 1935	1936
Ravn, Ejner	10. 3. 1905	21. 11. 1934	1935
Risgaard, Jørgen	21. 1. 1913	11. 10. 1943	1944
Rothe, Kaj	5. 1. 1887	16. 1. 1919	1919
Ryding, Hilmer	21. 1. 1906	29. 5. 1934	1934
*Scheller, Carl, R. af Dbg. p. p.	27. 11. 1861	20. 12. 1888	1889
Schou, Albert	21. 4. 1890	12. 6. 1930	1934
Schougaard, Evald	29. 5. 1884	19. 9. 1916	1919
Schou-Jensen, F.	31. 5. 1887	17. 4. 1917	1917
Schou-Jensen, Frode	28. 2. 1919	10. 5. 1946	1947
Schønsted, Fritz	19. 6. 1913	19. 5. 1942	1942
Schønsted, N., R. af Dbg. ..	31. 12. 1881	25. 5. 1916	1916
Seemann, Heinrich	17. 7. 1893	15. 4. 1919	1946
Sigerslev, C.	11. 3. 1888	15. 4. 1919	1920
Spøer, Erling	12. 7. 1909	13. 5. 1942	1942
Spøer, Vald.	1. 12. 1904	30. 7. 1936	1937
Spøer, Vilh.	29. 10. 1876	1. 8. 1905	1926
Stillinge, A., R. af Dbg. ...	26. 2. 1892	23. 6. 1921	1921
Svane, Carl H.	24. 1. 1907	1. 5. 1928	1932
Svendsen, Agnar	18. 2. 1877	16. 7. 1903	1914
Søbjerg, H.	13. 6. 1899	25. 10. 1933	1934
Sørensen, L., Dbmd.	11. 12. 1867	22. 11. 1916	1917
Sørensen, Marius	14. 4. 1874	25. 6. 1920	1920
Sørensen, Peter	31. 8. 1868	30. 6. 1896	1917
Sørensen, Wald.	21. 6. 1913	18. 10. 1946	1947

Navn	Født	Næringsbrev	Optaget i Lauget
Thiel, Holger	3. 8. 1888	12. 8. 1915	1917
Thørner, Carl	26. 7. 1908	23. 9. 1946	1948
Thomsen Christensen, S. ...	6. 12. 1911	25. 7. 1945	1946
Vind, Bodolf Hansen	27. 11. 1908	2. 2. 1948	1948
Winckler Hansen, Børge ...	9. 4. 1912	24. 4. 1934	1936
Wrisberg, Børge	16. 7. 1914	10. 6. 1937	1942
Wrisberg, Holger	8. 12. 1908	24. 6. 1935	1942
Wulff-Hansen, F. A.	11. 6. 1883	5. 7. 1917	1917
Wulff-Hansen, Sven	29. 5. 1881	29. 2. 1912	1917
Zeltner, Torben	22. 1. 1893	25. 5. 1916	1916
Østerberg, E.	7. 8. 1879	1. 7. 1907	1912

*) Stenhuggermestre.

OVERSIGT

over

de Københavns Murer- og Stenhuggerlaug underlagte

LEGATER

	Kr.
1. Murermester Søren Pedersens Legat af 9. Januar 1774 for fattige Svende, Enker og Børn	2.000,00
2. Enke efter Major og Murermester Johan Martin Qvist, Fru Cathrine Margrethe Qvist, f. Otto's Legat af 21. September 1822 for fattige Murermestre, Murersvende og disses Enker	39.795,75
3. Murermester Frederik Beckmans Legat af 13. Juli 1828 for trængende Mester- og Svende-Enker	4.600,00
4. Enke efter Murersvend Sommer, Fru Ane Margrethe Sommers Legat af 1840 for trængende Murersvende-Enker	4.600,00
5. Enke efter Lysesløber N. J. Langdahl, Fru Karen Langdahls Legat af 1866 for trængende Murersvende-Enker	200,00
6. Konverteringslegat	200,00
7. Fhv. Oldemand, Murermester N. Mathiesens Legat af 1896 for trængende Murermestre, der er eller har været Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, og deres Efterladte	5.000,00
8. C. Dabelsteen og Hustrus Legat af 3. April 1900 for trængende Murersvende og deres Enker, som maatte findes værdige hertil, idet dog Medlemmer af socialistiske Fagforeninger skal være absolut udelukkede. Murersvende eller Enker efter saadanne, som har arbejdet hos Legatstifteren i en længere Aarrække, skal — naar de opfylder ovenstaaende Betingelser — have Fortrinsret	10.797,56
9. Fhv. Oldemand, Murermester Vilh. Køhlers Legat af 2. Oktober 1902, af hvilket uddeles Præmier paa højst 50 Kr. for fortrinligt udførte Svendeprøver i Murerfaget, udførte af Svende, der er udlært hos Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug og har aflagt Svendeprøve i København eller paa Frederiksberg	2.000,00

	Kr.
10. Murermester Sophus Peter Beckman og Hustru Laura Kjerstine, f. Buch's Legat af 24. Marts 1908 for værdig trængende gamle Murermestre, der er eller har været Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, eller værdig trængende gamle Enker efter saadanne	11.000,00
11. Murermester, Raadmand P. P. Grams Rejselegat af 7. Januar 1914 til Fordel for uformuende Murere, der forpligter sig til mindst 6 Maaneders Ophold til Uddannelse i Udlandet...	14.000,00
12. Murermester Hans Larsen og Hustru Julie Cathrine, f. Loua's Legat af 21. December 1916. Udbetales hvert Aars 12. Juli til en trængende og værdig Murermester, som er eller har været Medlem af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, Enken eller en ugift Datter af en saadan	5.000,00
13. Murermester Lauritz Chr. Rasmussens Mindelegat af 4. November 1918 over hans Hustru Lovise Rasmussen. Udbetales hvert Aars 29. Januar til en trængende Murermester, der er eller har været Medlem af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, eller trængende Enke efter en saadan	4.000,00
14. Murermester Niels Christian Petersens Legat af 20. December 1922 for værdig trængende Murermestre og deres Enker eller ugifte Døtre. Kun Murermestre, der mindst i 15 Aar har været Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, og som er fyldt 60 Aar, samt Enker eller ugifte Døtre efter Murermestre, der har opfyldt disse Betingelser, kan nyde godt af Legatet	116.000,00
15. Murermester Hasforths Legat af 1. Februar 1924 for trængende Murermestre i København og Enker efter saadanne...	5.000,00
16. Grosserer V. Meyers Mindelegat af 31. Juli 1930 for en trængende Laugsmester, Enken eller ugifte Døtre efter en saadan	5.000,00
17. Murermester Jens P. Arnungs Mindelegat af 13. Februar 1933 til Støtte af dygtige og trængende Murerlærlinges og Murersvendes Uddannelse	12.000,00
18. Murermester Lauritz Chr. Rasmussens Mindelegat af 8. November 1934. Udbetales hvert Aars 23. August til en trængende Murermester, der er eller har været Medlem af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, eller trængende Enke efter en saadan	4.000,00

	Kr.
19. Oldermænd Esper Eising og Hustrus Legat af 30. December 1944 til Støtte af dygtige og trængende Murerlærlinges og Murersvendes Uddannelse	15.000,00
20. Murermester Jac. Johansen og Hustrus Legat af 27. April 1946 for værdig trængende Murermestre, der er eller har været Medlem af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, Enker eller ugifte Døtre efter saadanne	20.000,00
21. Murermester C. C. Sjøholms Mindelegat af 28. August 1946 for trængende Murermestre, der er eller har været Medlemmer af Københavns Murer- og Stenhuggerlaug, eller trængende Enker efter saadanne	4.000,00
22. Murermester, Arkitekt J. P. D. Schwensens Legat af 21. December 1946. Legatets Formaal er:	
a. at yde Støtte til værdig trængende gamle Laugsmestre, Enker eller ugifte Døtre efter saadanne,	
b. at yde Støtte til dygtige og trængende Murerlærlinges og Murersvendes Uddannelse,	
c. at yde Præmier for fortrinligt udførte Svendeprøver	4.000,00
23. Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Legat af 7. Marts 1948 for værdig trængende gamle Murersvende og Enker efter saadanne	26.000,00

OVERSIGT OVER DEN GENNEMSNITLIGE TIMEFORTJENESTE

1923—1948

for de hos Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Medlemmer beskæftigede Arbejdere samt over Timefortjenesten for faglærte og ikke-faglærte Arbejdere, beskæftigede i København hos Medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening.

Aar	Murer- formænd	Murer- svende	Murer- arbejds- mænd	Jord- og Beton- arbejdere	Samtlige faglærte Arbd. i Kbhvn.	Samtlige Arbejds- mænd i Kbhvn.
	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
1923						
1. Kvartal	277	247	196	181	182	145
2. Kvartal	268	252	195	180	183	145
3. Kvartal	283	259	195	186	186	148
4. Kvartal	295	264	207	192	190	149
1924						
1. Kvartal	264	237	177	174	185	144
2. Kvartal	282	255	196	190	191	153
3. Kvartal	300	270	208	208	196	160
4. Kvartal	313	289	218	208	202	159
1925						
1. Kvartal	294	276	218	211	199	157
2. Kvartal	—	—	—	—	—	—
3. Kvartal	282	278	217	200	201	161
4. Kvartal	317	285	230	218	204	161
1926						
1. Kvartal	282	259	208	189	188	149
2. Kvartal	271	245	184	188	184	143
3. Kvartal	270	239	193	176	180	139
4. Kvartal	270	235	188	184	178	136
1927						
1. Kvartal	240	222	171	166	171	134
2. Kvartal	247	221	172	177	172	136
3. Kvartal	235	229	174	165	171	135
4. Kvartal	261	224	177	175	172	135

Aar	Murer- formænd	Murer- svende	Murer- arbejds- mænd	Jord- og Beton- arbejdere	Samtlige faglærte Arbd. i Kbhvn.	Samtlige Arbejds- mænd i Kbhvn.
	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
1928						
1. Kvartal	233	210	172	164	168	133
2. Kvartal	248	222	177	174	171	136
3. Kvartal	257	228	182	175	172	135
4. Kvartal	286	238	185	182	173	136
1929						
1. Kvartal	250	216	168	165	167	132
2. Kvartal	251	229	181	177	171	137
3. Kvartal	260	242	191	183	173	138
4. Kvartal	292	253	190	188	177	139
1930						
1. Kvartal	256	231	180	174	171	135
2. Kvartal	283	238	189	188	176	140
3. Kvartal	267	251	203	184	177	140
4. Kvartal	294	258	204	207	181	143
1931						
1. Kvartal	278	240	186	191	173	137
2. Kvartal	291	255	195	187	175	140
3. Kvartal	272	256	203	194	176	143
4. Kvartal	299	269	209	207	181	145
1932						
1. Kvartal	279	255	193	194	173	139
2. Kvartal	276	245	184	183	170	139
3. Kvartal	241	231	182	177	170	139
4. Kvartal	277	246	195	196	172	141
1933						
1. Kvartal	250	234	182	174	167	137
2. Kvartal	267	234	190	189	172	140
3. Kvartal	263	248	199	185	174	142
4. Kvartal	285	257	202	205	176	142

Aar	Murer- formænd	Murer- svende	Murer- arbejds- mænd	Jord- og Beton- arbejdere	Samtlige faglærte Arbd. i Kbhvn.	Samtlige Arbejds- mænd i Kbhvn.
	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
1934						
1. Kvartal	259	247	190	181	171	139
2. Kvartal	265	238	192	183	172	141
3. Kvartal	276	247	198	193	175	143
4. Kvartal	285	249	195	199	176	142
1935						
1. Kvartal	277	245	195	180	171	140
2. Kvartal	280	255	199	204	175	144
3. Kvartal	277	257	200	189	176	144
4. Kvartal	296	254	198	202	175	143
1936						
1. Kvartal	299	253	193	202	173	141
2. Kvartal	269	231	188	183	172	143
3. Kvartal	275	252	199	192	176	145
4. Kvartal	280	261	198	189	179	144
1937						
1. Kvartal	271	239	189	185	173	142
2. Kvartal	271	238	194	187	177	147
3. Kvartal	272	258	203	192	180	149
4. Kvartal	291	252	194	207	181	148
1938						
1. Kvartal	256	244	192	178	178	146
2. Kvartal	280	251	198	201	187	156
3. Kvartal	273	250	198	203	187	156
4. Kvartal	276	262	204	222	190	157
1939						
1. Kvartal	274	255	197	198	187	155
2. Kvartal	273	255	203	200	191	157
3. Kvartal	277	266	208	209	192	158
4. Kvartal*	293	275	219	233	195	160

* Fra Oktober Kvartal 1939 er Tallene incl. Dyrtidstillæg.
Dettes Bevægelser fremgaar af Tabellen Side 271.

Aar	Murer- formænd	Murer- svende	Murer- arbejds- mænd	Jord- og Beton- arbejdere	Samtlige faglærte Arbd. i Kbhvn.	Samtlige Arbejds- mænd i Kbhvn.
	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
1940						
1. Kvartal	276	261	200	205	200	165
2. Kvartal	286	273	225	221	212	178
3. Kvartal	294	275	224	235	208	175
4. Kvartal	308	294	240	261	213	178
1941						
1. Kvartal	266	259	210	199	212	176
2. Kvartal	299	276	226	227	223	190
3. Kvartal	290	277	232	234	225	191
4. Kvartal	309	292	239	239	229	192
1942						
1. Kvartal	282	269	212	216	225	187
2. Kvartal	287	277	234	231	231	195
3. Kvartal	313	292	243	238	237	199
4. Kvartal	326	298	270	248	238	198
1943						
1. Kvartal	319	282	237	243	239	199
2. Kvartal	344	299	254	250	247	207
3. Kvartal	325	304	255	250	248	208
4. Kvartal	357	317	271	269	252	209
1944						
1. Kvartal	320	301	253	256	251	209
2. Kvartal	333	310	258	265	258	215
3. Kvartal	336	313	267	266	261	220
4. Kvartal	362	317	269	291	265	225
1945						
1. Kvartal	337	304	256	280	264	225
2. Kvartal	349	310	267	284	271	230
3. Kvartal	365	321	278	285	283	238
4. Kvartal	383	359	307	315	298	247

Aar	Murer- formænd	Murer- svende	Murer- arbejds- mænd	Jord- og Beton- arbejdere	Samtlige faglærte Arbd. i Kbhvn.	Samtlige Arbejds- mænd i Kbhvn.
	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre	Øre
1946						
1. Kvartal	372	344	296	283	298	246
2. Kvartal	395	367	323	313	310	256
3. Kvartal	417	378	336	338	319	268
4. Kvartal	454	391	354	349	326	269
1947						
1. Kvartal	412	357	313	323	323	265
2. Kvartal	439	388	351	350	332	273
3. Kvartal	451	416	375	377	340	282
4. Kvartal	469	432	391	399	350	289
1948						
1. Kvartal	459	412	370	383	351	285
2. Kvartal	486	449	397	391	363	298
3. Kvartal	482	460	408	405	369	304
4. Kvartal	526	478	423	445	379	308

DYRTIDSTILLÆGGET

1939—1949

Dato	Murersvende Øre pr. Time	Murer- arbejdsmænd Øre pr. Time	Jord- og Betonarbejdere Øre pr. Time
10. November ... 1939	5,10	5,10	5,10
26. Januar 1940	16,15	16,15	16,15
26. April 1940	28,90	28,90	28,90
31. Maj 1940	16,15	16,15	16,15
27. September ... 1940	22,40	22,40	22,40
1. Marts 1941	34,15	34,15	34,15
1. Marts 1942	39,15	39,15	39,15
1. Marts 1943	45,15	45,15	45,15
1. Marts 1944	50,15	50,15	50,15
1. Marts 1945	58,15	58,15	58,15
17. August 1945	73,15	73,15	73,15
26. April 1946	80,00	73,15	73,15
24. Maj 1946	80,00	80,00	73,15
1. September ... 1947	85,95	85,95	78,15
1. Marts..... 1948	85,95	90,00	82,00
5. Marts..... 1948	90,00	90,00	82,00
1. September ... 1948	96,80	96,80	87,00
1. Marts..... 1949	96,80	96,80	92,00

PRISER PAA MURSTEN OG TAGSTEN

tilkøbt Byggeplads i København 1923—1948 pr. 1000 Stk.

(Priserne opgivet af Teglværkernes Centralkontor).

	Flammede ca. Kr.	Gule ms. I ca. Kr.	Gule hs. I ca. Kr.	Røde ms. I ca. Kr.	Røde hs. ca. Kr.	Røde holl. Falstagst. ca. Kr.	Røde hs. alm. Tgst. ca. Kr.
Jan. 1923	62,00	81,00	86,00	78,00	88,00	235,00	200,00
Feb. 1926	56,00	74,00	79,00	70,00	80,00	225,00	195,00
Aug. 1926	51,00	71,00	76,00	67,00	74,00	215,00	190,00
Feb. 1927	49,00	66,00	71,00	62,00	70,00	200,00	180,00
Sep. 1927	45,00	66,00	71,00	62,00	68,00	190,00	175,00
Jan. 1928	45,00	70,00	75,00	65,00	70,00	185,00	155,00
Mar. 1932	42,00	70,00	75,00	60,00	65,00	175,00	145,00
Maj 1932	40,00	70,00	75,00	60,00	65,00	175,00	145,00
Juli 1932	40,00	68,00	73,00	58,00	63,00	175,00	145,00
Apr. 1933	40,00	73,00	73,00	58,00	63,00	175,00	145,00
Nov. 1933	42,00	73,00	73,00	58,00	63,00	175,00	145,00
Jan. 1935	42,00	73,00	73,00	60,00	63,00	175,00	145,00
Sep. 1939	43,80	74,80	74,80	61,80	64,80	180,40	150,40
Okt. 1939	48,00	79,00	79,00	66,00	69,00	193,00	163,00
Dec. 1939	47,00	78,00	78,00	65,00	68,00	190,00	155,00
Jan. 1940	54,50	85,50	85,50	72,50	75,50	212,50	170,00
Feb. 1940	58,50	89,50	89,50	76,50	79,50	223,00	177,50
Mar. 1940	61,50	92,50	92,50	79,50	82,50	232,00	183,50
Apr. 1940	66,00	97,00	97,00	84,00	87,00	245,50	192,50
Juni 1940	59,50	90,50	90,50	77,50	80,50	226,00	179,50
Aug. 1940	58,00	89,00	89,00	76,00	79,00	218,00	175,50
Mar. 1941	67,50	98,50	98,50	85,50	88,50	245,00	205,00
Juni 1942	69,50	100,50	100,50	87,50	90,50	250,50	209,00
Juli 1942	74,00	105,00	105,00	92,00	95,00	254,50	212,50
Okt. 1942	76,50	108,50	108,50	95,50	98,50	261,50	219,50
Okt. 1943	78,50	110,50	110,50	97,50	100,50	267,50	224,50
Okt. 1944	80,00	112,00	112,00	99,00	102,00	272,00	228,50
Juni 1945	81,50	113,50	113,50	100,50	103,50	276,50	232,50
Sep. 1945	84,00	116,00	116,00	103,00	106,00	284,00	238,50
Mar. 1946	89,00	121,00	121,00	108,00	111,00	299,00	251,00
Apr. 1947	94,00	126,00	126,00	113,00	116,00	324,00	283,50
Maj 1947	96,00	128,00	128,00	115,00	118,00	329,00	288,50
Dec. 1947	97,50	129,50	129,50	116,50	119,50	337,00	296,50
Juni 1948	100,50	132,50	132,50	119,50	122,50	347,00	304,00
Juli 1948	102,50	134,50	134,50	121,50	124,50	353,00	309,00
Okt. 1948	102,50	137,50	142,50	124,50	132,50	363,50	316,50

PRISER PAA CEMENT

i København

1923—1948

(Priserne opgivet af A/S Dansk Cement Central).

		c. i. f. Kr. pr. Td. ²	Kreds I ¹ fra Lager Kr. pr. Td. ³
1. Jan.	1923	11,70	13,00
1. Maj	1923	12,80	14,10
1. Jan.	1925	12,80	14,00
1. Jan.	1926	11,70	12,90
5. Nov.	1926	13,90	15,10
1. Marts	1927	11,00	12,20
2. Juli	1927	10,45	11,65
3. Jan.	1928	10,45	11,50
1. Jan.	1929	9,10	10,30
1. Jan.	1930	8,95	10,20
1. Oktb.	1930	8,80	9,90
1. Juli	1931	7,70	8,60
1. Jan.	1932	7,15	7,95
1. Jan.	1932	6,55	7,95
1. Jan.	1933	6,55	7,85
1. Jan.	1934	6,55	7,50
1. Juni	1935	6,35	7,35
4. Juli	1936	6,65	7,75
1. Jan.	1937	7,25	8,35
1. Juli	1937	7,60	8,70
1. Jan.	1938	8,15	9,25
25. Sept.	1939	9,40	10,70
17. Jan.	1940	12,00	13,50
20. Marts	1940	14,90	16,60
29. April	1940	14,90	16,73
15. Oktb.	1940	15,20	16,90
27. Oktb.	1941	15,20	17,20
1. April	1942	15,05	17,10
16. Dec.	1942	15,95	18,00
17. April	1946	17,60	19,65
1. Jan.	1947	17,10	19,15

PRISER PAA MØRTEL OG

HVIDTEKALK

leveret paa Byggeplads i København

1923—1948

(Priserne opgivet af Københavns
Mørtelværker).

		Mørtel Kr. pr. hl	Hvidtekalk Kr. pr. hl
10. Nov.	1922	2.25	5.45
1. Marts	1923	2.20	5.40
15. Sept.	1925	2.00	5.10
15. Febr.	1926	1.90	4.80
16. Aug.	1926	1.70	4.30
2. Juli	1928	1.55	4.15
1. Okt.	1928	1.45	4.05
1. Febr.	1929	1.35	3.95
13. Nov.	1939	1.45	4.15
11. Marts	1940	1.80	4.85
5. April	1940	2.00	5.25
1. Juli	1940	1.85	4.95
26. Febr.	1941	1.95	5.05
7. April	1941	2.15	5.45
5. Febr.	1943	2.30	5.70
16. Marts	1943	2.40	6.10
3. Marts	1945	2.60	6.50
19. Marts	1945	2.80	6.90
1. Juni	1945	2.80	6.50
11. Juni	1945	2.75	6.50
1. Okt.	1946	2.60	6.20

¹ Kørselskredsene fra 1934 forandret til een Kreds, nemlig 10 km fra Raadhuspladsen.

² Fra 1923 pr. 2/2 Jutesække.
Fra 1. Januar 1932 pr. 4/4 Papirsække.

³ Fra 1923 pr. 2/2 Jutesække.
Fra 1. Oktober 1930 pr. 4/4 Papirsække.

ANTAL MURERSVENDE
OG ARBEJDSMÆND

hos Københavns Murer- og Sten-
buggerlaugs Medlemmer

1923—48

Aar	Maksimum	Minimum
1923	3.064	2.431
1924	3.124	2.338
1925	3.133	2.727
1926	2.807	2.244
1927	2.323	1.758
1928	2.930	2.091
1929	3.757	2.064
1930	3.948	3.113
1931	4.970	3.601
1932	4.201	2.530
1933	4.214	2.172
1934	4.923	3.146
1935	4.524	3.500
1936	5.056	3.367
1937	4.932	3.287
1938	3.441	2.971
1939	4.903	2.969
1940	4.247	2.602
1941	3.162	2.110
1942	4.054	2.826
1943	3.244	2.849
1944	3.516	2.725
1945	3.012	2.653
1946	3.747	2.556
1947	4.465	3.166
1948	4.893	4.390

ANTAL LÆRLINGE

hos

Københavns Murer- og Stenbugger-
laugs Medlemmer

1924—1949

Aar	Lærlinge
I. April 1924	99
I. Januar 1925	180
I. Januar 1926	176
I. Januar 1927	152
I. Januar 1928	130
I. Januar 1929	152
I. Januar 1930	165
I. Januar 1931	209
I. Januar 1932	279
I. Januar 1933	237
I. Januar 1934	257
I. Januar 1935	277
I. Januar 1936	257
I. Januar 1937	299
I. Januar 1938	276
I. Januar 1939	227
I. Januar 1940	228
I. Januar 1941	194
I. Januar 1942	165
I. Januar 1943	167
I. Januar 1944	158
I. Januar 1945	161
I. Januar 1946	154
I. Januar 1947	174
I. Januar 1948	169
I. Januar 1949	175

HENVISNINGER

Forkortelser.

- Indkvt. = Indkvarteringsmandtal (Stadsarkivet, Raadhuset).
L. Ark. = Landsarkivet for Sjælland.
Lp. = Københavns Murer- og Stenhuggerlaugs Laugsprotokol.
Nyrop, Murerl. = C. Nyrop: Københavns Murer- og Stenhuggerlav (1907).
Nyrop, Tømmerl. = Nyrop: Københavns Tømmerlav (1887).
Ramsing = H. U. Ramsing: Københavns Historie og Topografi i Middelalderen (1940).
Skp. = Københavns Bytings Skødeprotokoller (Landsarkivet for Sjælland).
Tmrl. = Københavns Tømmerlav.

-
S. 69 ¹ . Haandværksraadets Aarvog 1945 —46, S. 67 ff.	S. 166 ¹ . Reproduktion efter Balle: Den generelle Opmaaling, Klædebo Kvt. (Stadsark.).
S. 101 ¹ . Samme Sted, S. 90 ff.	S. 167 ¹ . Kgl. Resolutioner vedr. Søetaten (Klingbergs Registre 1720 ff. A-T, S. 40 — Rigsarkivet).
S. 156 ¹ . Lp. 5, S. 53.	S. 167 ² . Samme Sted og Underadmiralitetsrettens Domsprotokoller 1736—40 ff. (Rigsarkivet).
S. 156 ² . Lp. 10, S. 135—136.	S. 167 ³ . Lp. 7, S. 116.
S. 157 ¹ . Lp. 8, S. 5.	S. 169 ¹ . Skp. 1770—71, Fol. 73.
S. 157 ² . Lp. 5, S. 54.	S. 169 ² . Byting Obligationsprot. 1770, Fol. 154 (L. Ark.).
S. 157 ³ . Lp. 11, S. 13, 31, 48.	S. 170 ¹ . Kbh. Byret, Skifteforseglingsprot. 1771—80, S. 60 (L. Ark.).
S. 158 ¹ . Lp. 10, Fol. 135.	S. 172 ¹ . Indkvt. 1773.
S. 158 ² . Lp. 7, S. 163.	S. 172 ² . Skp. 21, Fol. 717.
S. 159 ¹ . Ramsing, Bd. 3, Grundtaxt 1689, Kort 2—3.	S. 173 ¹ . Nyrop, Murerl., S. 196 ff.
S. 159 ² . Samme Sted, S. 102.	S. 173 ² . Skp. 27, Fol. 98.
S. 159 ³ . Tmrl. Copibog 1712, Fol. 55 (L. Ark.).	S. 176 ¹ . Skp. 10, Fol. 115.
S. 160 ¹ . Lp. 7, S. 22.	
S. 161 ¹ . Skp. 13, Fol. 378.	
S. 162 ¹ . Samme Sted.	
S. 165 ¹ . Skp. 1735—37, S. 548.	
S. 165 ² . Samme Sted, S. 549.	

- S. 179¹. Københavns Brandfors.: Vurderinger af Matr. Nr. 110 og Matr. Nr. 111, Sct. Annæ Øster Kvt. (L. Ark.).
- S. 180¹. Samme Sted.
- S. 188¹. Nikolaj Kirkes Begravelsesprot. (Stadsarkivet).
- S. 189¹. Indkvt.
- S. 189². Skp. 10, Fol. 246.
- S. 190¹. Københavns Brandfors. Historie 1731—1911 (1913), S. 485.
- S. 191¹. H. Ehrencron-Müller: Gravskrifter (1944) og Adresseavisen 21/5 1792.
- S. 191². Samme Sted og Berl. Kbh's Tidende 25/4 1800.
- S. 192¹. Nyrop, Murerl., S. 212.
- S. 192². Bering Liisberg: Rosenborg (1914), S. 198.
- S. 192³. Carl Bruun: »Kjøbenhavn«, Bd. 3, S. 322.
- S. 192⁴. Fr. Weilbach i »Historiske Meddelelser om København« 2. R. III, S. 510.
- S. 192⁵. E. Padde samme Sted 3. R. I., S. 188.
- S. 192⁶. Samme Sted.
- S. 193¹. Arthur G. Hassø: Københavns Brandvæsens Historie (1931), S. 558.
- S. 193². Hof- og Stadsrettens Executor Boer, 1805, Platz (L. Ark.).
- S. 199¹. Indkvt.
- S. 201¹. Indkvt. 1749—50.
- S. 201². H. Weitemeyer i: »Historiske Meddelelser om København« I, S. 281 ff. — Geddes Kort 1757 (1940).
- S. 206¹. Carl Bruun: »Kjøbenhavn«, Bd. 2, S. 319.
- S. 210¹. Nyrop, Tømmerl., S. 51.
- S. 210². Tmrl.'s Protokol 1678, S. 213 (L. Ark.).
- S. 210³. Nyrop, Tømmerl., S. 92.

NAVNEREGISTER

- Aabye, Einar, Kontorchef, 144.
 Alstrup, Carl, Skuespiller (1928), 203.
 Amundsen, H., Direktør, 74.
 Andersdatter, Nelle Marie (1708), 187.
 Andersen, A. P., 226.
 Andersen, A. V., 226.
 Andersen, Charly, 227.
 Andersen, Einar, 227.
 Andersen, N. P., 36, 108, 122, 136, 137, 228.
 Arnung, Jens P., 36, 40, 72, 74, 78, 105, 107, 126, 137, 228.
 Artzooni, Anthoni, Gibser (1725), 162.
- Bagger, Etatsraadinde (1812), 202.
 Bagger, C., Kurator v. Vor Frue Kirke (1737), 166.
 Bandichis, Giertrud, gift m. Willum Poulsen (1633), 155.
 Beckman, C. T., 229.
 Beckman, S. P., 43, 218.
 Benedict, Lorentz, Bogtrykker (1576), 214, 216.
 Bentzen, Chr., 144.
 Bierregaard, Mads Hansen, Br.br., Krofader (1769), 169.
 Bindslev, Alfred, Borgmester, 134.
 Blom, J. A., Etatsraad, Tømrerm. (1861), 181.
 Blom, Thomas (1840), 178, 181.
- Bløndal, Sigfus, Dr. phil. (1925), 213.
 Brandemann, Henrik (1777), 172.
 Brandt, Alfred, Arkitekt, 27.
 Broe, Axel, 26.
 Brogaard, Ingvard (1736), 165.
 Bruun, F., 229.
 Bruun, J. J., 34.
 Brøndstrædes Hospital (1756), 168 ff.
 Buhl, Hans, 230.
- Christensen, Aage, 230.
 Christensen, H., Maskinmester, 75, 144.
 Christian V, 174.
 Christian IX, 218.
 Christiansen, Aage, Bogholder, 144.
 Christiansen, C. L., Glarmester, 38.
 Christianshavns Børnehus-Kirke (1697), 205.
 Christianshavns Kirke (1688), 210.
 Christoffersen, V., 231.
 Christophersen, Einar, 231.
 Collemorten, P., 232.
 Conradi, Præst (1725), 161.
 Conradi, Johs. Chr. (1762), 157, 192.
 Conradsen, Harald, Billedhugger, Medaillør (1857), 38.
 Conrath, Johan, Stenhuggerlærl., 156.
- Dahlerup, V., Professor, Arkitekt (1887), 218.

- Deijel, Søren Jacobsen, Søfiskal, Laugs-
skriver (1724), 160 ff., 167.
Delffs, Henrich (1799), 215.
Dyrberg, Knud, 104, 107, 108, 138, 224.
- Ebesen, Frederik, Øltapper (1725), 163.
Eigtved, Hans, Murersv. (1748), 157.
Eigtved, Nicolaj, Arkitekt (1750), 175.
Eisensøe, Fritz G., 139, 225.
Eisensøe, P. Jul., 232.
Eising, Esper, 50, 72, 74, 75, 78, 90, 101,
102, 105, 107, 109, 115 ff., 126, 131,
137, 138 f., 223.
Engerslev, Niels Rasmussen (1740), 175 ff.,
186, 187 ff., 201.
Erasmus af Rotterdam (1576), 214.
Erichsen, Lauritz, til Estruplund (ca. 1708),
188.
Eriksen, Jesper (1715), 159.
Eriksen, Lars (1728), 164.
Eskesdatter, Else, til Estruplund (ca. 1708),
188.
Estruplund, Rougsø Herred, 188.
- Fenger, P. A., Ingeniør, 27.
Fischer, Wilh. Friederich, Præst, Superin-
tendent (1879), 153 f.
Flemming, A., Kontorbestyrer, 144.
Fortling (I), Jacob, Hof-Stenhugger
(1741), 156 ff.
Fortling (II), Jacob, Stenhugger (1762),
156 ff.
Fozzati, Johan Baptiste, Hof-Stukkatør
(1750), 189.
Francis, Gordon, 233.
Frederik V, 175.
Frich, Peter (1688), 205.
Fugmann, Albert, 26, 72, 122, 136, 233.
Fugmann, Ejnar, Arkitekt, 27, 175.
Fugmann, Frederik, 40, 101, 234.
- Fugmann, Kaj, 36, 139, 225.
Garnisons Arbejdsanstalt (1792), 194.
Gedde, Anna Christina (1763), 202.
Gedde, Chr., Overkonduktør (1756), 201.
Gedde, Hans Christoph, Kaptajn (1763),
202.
Gedde, Marie Elisabeth Pechernaut de la
Remière, Oberstinde (1751), 201.
Gedde, Salome Johanne (1763), 202.
Gedde, Salomon, Underkonduktør (1763),
202.
Gedde, Samuel Christoph, Generalmajor
(1751), 201 f.
»Geddes Kort« (1757), 201.
Gram, P. P., 25, 26, 44, 105, 234.
Grys, Morten, Enke (1740), 189.
Günther, A. V., 26, 101, 235.
Gørløse Kirke, 204 ff.
- Hansen, Carl J., 60, 63.
Hansen, Henning, 26, 27, 34, 124, 235.
Hansen, J. F., 235.
Harild, C. C., 120, 236.
Harsder-Sørensen, H., Bogholder, 75, 144.
Hasforth, W., 125.
Hasling, Peder, Tømrerm. (1753), 179 f.
Hassø, Arthur G., Forfatter, Historiker, 193.
Haugbyrd, Lizzie, Assistent, 144.
Haxthausen, Clemen August, Generalmajor
(1787), 202.
Heide, Konferensraadinde (1927), 203.
Henrichsen, S., 165.
Holbøll, Olaf, 40.
Holm-Petersson, H., Elektroinstallatør, 144.
Hoppe, E., Oldfrue, 144.
Hundrups Enke (1743), 189.
- Ibsdatter, Birgitte (1649), 155.
Ingerslev, Rasmus, Fæster, gift med Anne
Nielsdatter (1708), 187.

- Ipsen, Bodil, Frue, Skuespillerinde (1928),
203.
- Jacobsdatter, Mette, gift med Zacharias
Nielsen (1720), 162.
- Jacobsen Viger, Niels, Kirkevæрге (1720),
162.
- Jansen, Anna Justine, gift med Murerm.
Petermann (1787), 194, 197.
- Jansen, Jens (1787), 173.
- Jensen, Einer, 236.
- Jensen, Ernst, 24, 26, 36, 102, 104, 108,
117, 136, 139, 223 ff.
- Jespersen, H., Departementschef, 131.
- Johansen, Jac., 126.
- Johansen, P., 237.
- Justesen, Ingeborre Christine, Enke efter
Etatsraad Weyse (1770), 169.
- Juul-Petersen, N., 26.
- Jørgensdatter, Else (1708), gift
1° med Engerslev, 188,
2° med Platz, 191 ff.
- Jørgensen, Rudolf, 237.
- Koch, K. V., Oldermd., Ingeniør, Formd.
f. Haandværkerforeningen, 45.
- Kornbech, Kaptajn (1793), 197.
- Kornbech, Jens Jørgen (1793), 197.
- Kornerup, Einar, 238.
- Kraft, Christen, Pakhusforvalter (1811),
186, 202.
- Krag, Jomfru (1799), 197.
- Kristensen, Harry, 238.
- Krone, Einar, 239.
- Kruse, Carl, 43.
- Kryger, Hans, ostindisk Kaptajn (1801),
202.
- Kyster, Anker, Bogbindermester (1925),
213, 214.
- Køhler, Vilh., 105.
- Laden, 192.
- Larsen, C. F., 239.
- Larsen, Erna, Assistent, 144.
- Larsen, Hans, 120, 240.
- Larsen, Hans & Jørgen, Stenhuggerfirma,
30.
- Larsen, Hans L., Fabrikant, Formd. for
Dansk Arbgf., 134.
- Larsen, L. J., 240.
- Larsen, Ole (1728), 164.
- Lauritzdatter Vraae, Anne (1717), 188.
- Levy, Fred. L., Arkitekt, 44.
- Liisberg, Bering, Slotsforvalter, 15.
- Liliendal-Hansen, P., Kontorchef, 144.
- Linden, Gæstgivergaard (ca. 1710), 160 ff.
- Lindencrone (se Lintrup), 176, 178.
- Lindhard, O. Oxelberg, 241.
- Lintrup (Lindencrone), Justitsraad (1750),
176, 178.
- Lønborg, Anna Eleonora (1763), 202.
- Lønborg, Salome (1763), 202.
- Madsen, Baldur, 241.
- Madsen, Bernth, 242.
- Madsen, Jul., Ingeniør, Formd. f. Dansk
Arbgf., 87.
- Madsen, P. R., 72, 102, 107, 123, 137,
138, 242.
- Magdeburg, Joachim (1571), 152 ff.
- Magnussen, A., 243.
- Martens, Carl Christian (1795), 215.
- Meldahl, F., Etatsraad, 43.
- Methling, Sv., Skuespiller, 128, 134.
- Meyer, V., Grosserer, 125.
- Mikkelsen Sørensen, N., 59, 72, 243.
- »Murersvenden fra Adelgade«, Statuette,
(1857), 24, 38.
- Nansen, Hans (d. Y.), Præsident (1693),
205 ff.

- Niels, Tjenestekarl (1797), 197.
 Nielsen, Anton, 117, 123 f., 138, 139, 244.
 Nielsen, C. A., 244.
 Nielsen, Jens, Skipper (1606), 213.
 Nielsen, Jens, 245.
 Nielsen, Jørgen, Skrædder (1717), 188, 199.
 Nielsen, Jørgen, 144.
 Nielsen, N., Assistent (1801), 202.
 Nielsen, Vald., 74, 245.
 Nielsen, Zacharias, Slagter (ca. 1720), 162.
 Nøddebo Nielsen, B., Kasserer, 144.
- Olrich, Carl, 246.
 Olsen, Rasmus (1723), 188.
 Olsen, Senius, 72, 246.
 Ortmann, Mathias, Snedkerm. (1756), 212.
 Oschatz, Hans Jørgen, Tømrerm. (1736), 165 f.
 v. d. Osten, Geheimeraad (1750), 176, 178.
- v. d. Pahlen, Daniel, Grosserer (1798), 181, 186, 197.
 Paulli, R., Overbibliotekar (1925), 214.
 de Pechernaut, Johanne (1763), 202.
 Pedersen, Søren (1773), 170 ff.
 Pennov, A., Assistent, 144.
 Petermann, Melchior Heinrich (1777), 172, 193, 194, 197, 200.
 Petersen, Emil, 247.
 Petersen, Harald, 72, 247.
 Petersen, Jens, Kusk (1797), 197.
 Petersen, N. C., 120, 125, 248.
 Platz, Erasmus Friderich (ca. 1760 f.), 181, 186, 191 ff., 201.
 Poulsen, W., 102, 104, 107, 138, 224.
 Poulsen, Willum (1623), 16 ff., 154 f.
- Rasch, Claus, Politimester (ca. 1693), 205 f., 210.
- Rasmussen, Laur. Chr., 125, 248.
 Rasmussen Møller, Peder, Tømrerm. (1750), 175, 178.
 Ravn, Ejner, 249.
 Rawert, Professor, Stadskonduktør (1795), 178.
 Reiersen, Frue, f. Studsgaard (1787), 194.
 Reiersen, Holger Christian, Justitsraad (1787), 194 ff.
 Riber, Sr. (1774), 169, 170.
 Riber, Aage Chr. (1773), 170.
 Riber, E. M. (1773), 172.
 Rostrup, Haavard, Dr. phil., Museumsinspektør, 38.
 Rothe, Ernst, 26.
 Ryan, Cathrine (Kate) (ca. 1860), 186, 202, 203.
 Ryan, Charles (1834), 202.
 Ryan, George, Grosserer (1828), 181, 186, 202.
 Ryan, Georgine (ca. 1860), 186, 202, 203.
 Ryan, Henriette, Enkefrue (1860), 186, 202.
- Schiffter, Christen, Sekretær (1787), 194.
 Schive, Casper, Etatsraad (1787), 194 ff.
 Schive, Else Marie, 194.
 Schiönheider, Kammeradvokat (1787), 194.
 Schiönheider, Morten (1787), 194.
 Schiønning, Anders Jacobsen (1725), 161.
 Schiønning, Jacob (1754), 211 f.
 Schiøtz, Carl, 43.
 Schottennio, Hermann (1576), 214.
 Schou, Albert, 249.
 Schou, B., Kammerraad (1819), 202.
 Schrøder, Sophus, 250.
 Schumacher, H., 44.
 Schumacher, Ludvig, 250.
 Schwensen, J. P. D., 126.

- Sihm, Andreas (1753), 179 f.
Sjæleboder, De fattiges (1756), 168 ff.
Sjøholm, C. C., 126.
Skævinge Kirke, 204 ff.
Sophie Amalie, Dronning (ca. 1670), 174.
Stamer, Jacob, 72, 251.
Stavanger, Hans, Materialforvalter (1777),
172.
Stenalt Gods (1708), 187, 197.
Stillinge, A., 251.
Stockgaard, Andreas, Skibstømrer (1801),
202.
Svane, Carl H., 252.
Svane, O. Bondo, Højesteretssagfører, 64.
Svendsen, Johannes (1777), 172 f.
Sørensen, Lauritz, 252.
Sørensen, Simon (1724), 188.
Sørensen, Søren (1736), 165, 188.
Thiel, Carl, 24, 26, 36, 40, 72, 122, 136,
137, 253.
Thiel, Frue (1928), gift med Murerm. Carl
Thiel, 33.
Treschow, Chr., Hofjægermester (1892),
186.
Treschow, Engelke, Kammerherreinde, 27,
186.
Treschow, Harry, Hofjægermester (1915),
186.
Tømmerlav, Københavns, 159, 162, 210.
Tørsløff, Hans, Forpagter paa Stenalt
(1799), 197.
Uranienborg, 18.
Vor Frue Kirkes nye Urtegaard (1715),
160 ff.
Wachernagel, Philip, Litterat (1870), 152 f.
Werner, C. A., 253.
Wiberg, G., Værkmester, 75, 144.
Wildt, Andr., 36, 40, 45, 109 ff., 136,
138, 223.
Wildt, Agnes, Frue (1928), 30, 33.
Wohlgaard, Henrik, Øltapper (1748), 189.
Wuldem, Amalie (1834), 202.
Wuldem, Jens, Faktor (1799), 186, 197,
202.

BILLEDFORTEGNELSE

	Side		Side
Platte udført i Anledning af Laugets 300 Aars Jubilæum	11	Ernst Jensen	81
Bekendtgørelse om 300 Aars Jubi- læet	13	Svendeprøvebedømmelse paa Kvæg- torvet 1934	99
Minderude	14	W. Poulsen	103
Andreas Wildt	21	Knud Dyrberg	107
Murersvenden fra Adelgade.....	24	Andreas Wildts Æresoldermandsbrev	113
Sct. Annæ Plads 7. Facaden efter Om- bygningen 1929.....	25	Esper Eisings Æresoldermandsbrev...	119
Henning Hansen	27	Skilte fra Velkomsten	121
Arkitekt Ejnar Fugmann	29	Oldermandskæden	129
Arkitekt Alfred Brandt	29	Vægdekorationer ved Festen i Anled- ning af 325 Aars Jubilæet.....	132—133
Sct. Annæ Plads 7. Den gamle Stald i Baggaarden	30	Bestyrelsesmøde 1938	136
Sct. Annæ Plads 7. Gaardpartier under Nedbrydningen med Naboens Bag- mur	31	Bestyrelsesmøde 1948	137
Grundstenen	32	Oldermand Ernst Jensen i sit Kontor	140
Murske og Hammer anvendt ved Grundstensnedlæggelsen	33	Kontorchef Einar Aabye i sit Kontor	141
Grundstensedokumentet	35	Laugets Ekspeditionskontor	141
Fra Rejsegildet paa Laugshuset	37	Kontorchef P. Liliendal-Hansen	142
Minderuder	38	Kontorchef Einar Aabye	142
Laugssalen	39	Laugets statistiske Kontorer	142—43
Sct. Annæ Plads 7. Porten samt Gaar- den efter Ombygningen 1929	41	Værkmester G. Wiberg	143
Esper Eising	65	Bogholder H. Harsder-Sørensen	143
Laugets Gravemaskine i Virksomhed 1931	71	Laugets Segl 1623.....	151
		Brdr. Jacob Fortlings Underskrifter...	158
		Laugshusgrunden i Peder Hvitfeldts Stræde indlagt paa Karréplan 1689	159
		Laugshusgrunden i Peder Hvitfeldts Stræde ved Salgene 1736—37	166
		Laugshusgrunden i Peder Hvitfeldts Stræde indlagt paa Karréplan 1945	167

	Side		Side
Laugshusgrunden i Møntergade ind-		Erasmus Friderich Platz's og Else Jør-	
lagt paa Geddes Kort 1757	168	gensdatter Engerslev Platz's Under-	
Laugshuset i Møntergade 31	171	skrifter og Segl	195
Sct. Annæ Plads 7 og 9. 1751 & 1830	182	Gammel Sandstensskulptur i Laugs-	
Sct. Annæ Plads 7 og 9. 1841 & 1862	183	husets Gaard	203
Sct. Annæ Plads 7. Snit og Plan af 1.		Alterstagerne i Gørløse og Skævinge	
Sal opmaalt i 1928	184	Kirker	207
Sct. Annæ Plads 7 og 9. 1929	185	Koret med Alteret i Gørløse Kirke ...	209
Sct. Annæ Plads. Karréplan 1929	185	Laugets Lade	211
Sct. Annæ Plads 7. Facaden før Om-		Titelblade af Lorentz Benedicts	
bygningen 1928.....	187	Tryk	216—217
Niels Rasmussen Engerslevs Under-		Portrætter af Laugets Tillids-	
skrift	190	mænd	225—253
		Gammelt Laugssegl fra ca. 1800	284

